IVSTINI
EX TROGI
POMPEI HISTORIIS EXTERNIS
LIBRI XLIII.

HIS ACCESSIT,
EX SEXTO AVRELIO VICTORE
De vita & moribus Romanorum Imperatorum Epitome.

Omnia quam diligentissime ex Variorum exemplaribus collatione castigata.

CONDITIONE
EXCVDEBAT THOMAS
GRWINVS. M.D.XCIII.

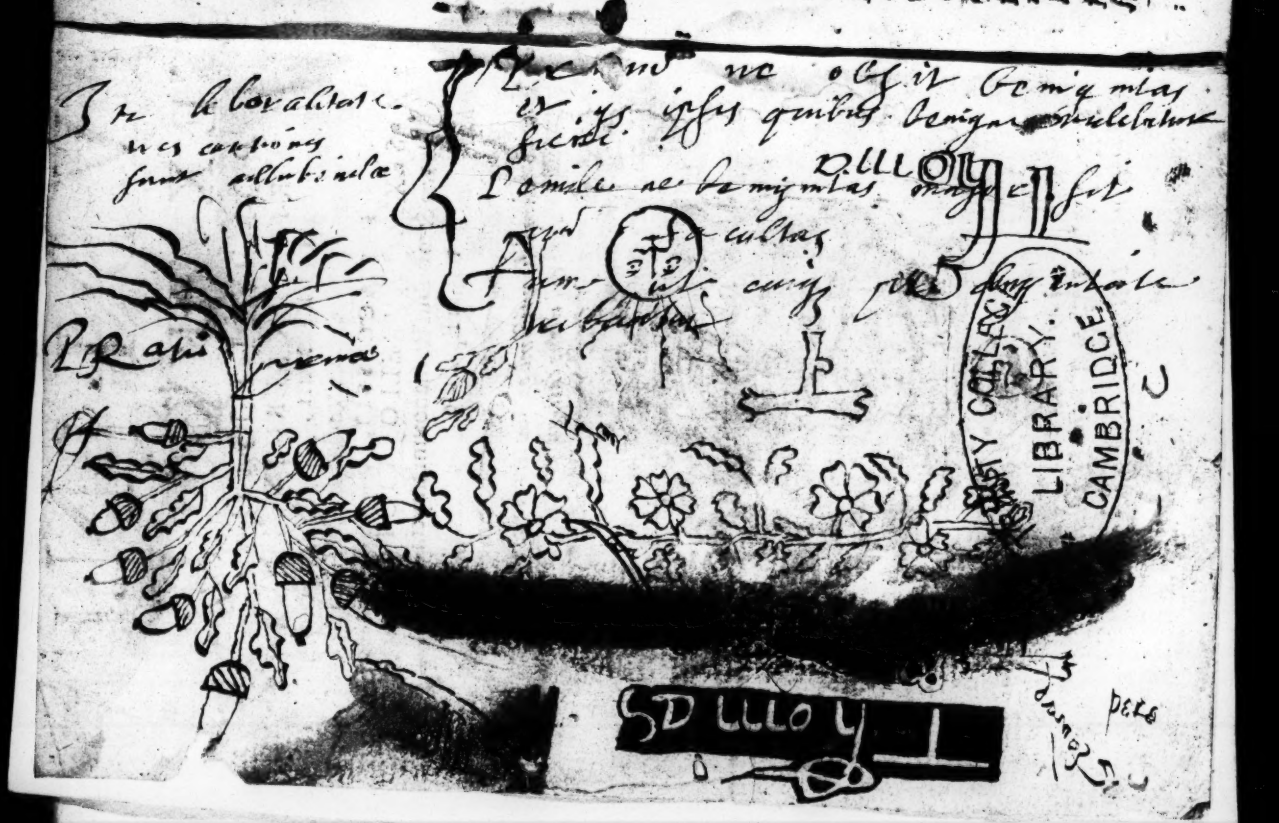
LIBRARY.
CAMBRIDGE.

DE VTILITATE LEGENDAE HISTORIAE SIMON GRYNAEVS LECTORI.

QVAM certa habet ad vitam documenta historia, tam ea sit excerpere & vsurpare cuiuis expeditum mortalibus omnibus rectà proximaq; in vberrimos & fructuosissimos historiæ campos sine mora irrumpendum iudicarem. Quid enim vel iucundius vel vtilius cogitari potest, quàm in humanæ vitæ theatro, quod illa partibus omnibus mirè instructum habet sedentem, periculis aliorum, sine suo periculo, cautum sapientémque fieri: exempla capere omnigena, quæ ad vsum tuum vtiliter qualibet in re traducas: cùmque maximorum hominum de summis rebus maximis consilijs interfueris, id quod cupidissimè hominei euemus, eorundem etiam euentibus interesse: & q. per angustiam vitæ hominum impossibile sit alioqui, secula tota memoriæ coniungere: maximorum imperiorum auspicia, progressus & finem videre: malorum, seu priuatorum, seu publicorum causas liquidè cognoscere: in omni ardua magnáque re, qui ante te periclitetur, qui in discrimine te præcedat, habere: nec vsquam experimento certo destitui: ac vt in summa dicam, è retroactis (quod propriè sapientis viri officium est) futura scienter in omnes euentus prospicere, præsentia iudicare? Sed enim cum tantò instructiores accedere deceat, quantò fructibus vberioribus grauior historia est, & fœcundior, cùmque difficultas sit eadem & de sua, & de aliorum vita rectè iudicandi: nec alienam quisquam, quantumuis perspicaces hic simus, intueri rectè possit, qui nō potest suam: vtrunque intelligitur, & summam hic difficultatem versari, & multò antequam huc accedamus, non solùm prudentia quadam ciuili tinctos, sed vitæ totius certo proposito firmatos esse oportere: ni fluctuare animis, & miserè spectris vitæ inanibus circunduci perpetuò velimus. Quemadmodum

admodum enim in amplissimo maximeque multiplici, & omnigenis cupedijs referto conuiuio sit, vt quanquam aliud alijs, pauci eadem, sua cuique, voracibus omnia probentur, ac prout quisque palato est, sic præsenti lautitia afficiatur: tamen & modus sit aliquis, quem posuit natura, & alimenti genus certum, simplexque & incorruptum maximè, maximè corporibus idoneum: à quorum alterutro quisquis discedit, & vltra vel modum, vel iudicium naturæ sibi indulget, incommodi plus ex istis voluptatibus, quàm voluptatis reportet. Sic in illa totius vitæ humanæ diuersitate, quanquam mille species, mille proposita sunt, ac qualiter est animo quisque & iudicio comparatus, sic de vita vel sua vel aliena sentiat: tamen vnica virtutis veræ callis est, quam qui scienter tenet, rectè vita solus vtitur: cæteri, quemadmodum illi in cæna dubia, cùm omnia inuitent, quid potissimùm sequantur, quò tendãt, nec in sua ipsius, nec in aliena inuenire vita possunt vnquã. At si quicquam est naturæ datum homini, quo cùm rectè vti contrà liceat, hac vti circumspectissimè decebat. Quorsus autem quisque est, obsecro, qui in omnia dicta, facta vel sua, vel aliena, regula virtutis adhibita cautius quam in cibos positos animaduertat, quiq; se in isto quidem negotio non satis putet doctum? Qua quidem in re mirum est quàm se fallunt homines; dum historiam putant esse, quæ doceat legẽtem: cùm ea materiam discendi tantum suppeditans, sic, quemadmodum conuiuiũ illud, talem vnicuiq; præbeat vsum, qualiter ipsius est animo affectus. Alios igitur suauitate lectionis abduci videmus, & voluptatẽ secutos, fructus illos pulcherrimos amittere. Iis ex omni historia nõ amplius quæritur, quàm quod ad citharæ cantum otia fallentibus, scilicet molestiã temporis discutiunt, maiorì cum molestia mox conflictaturi. Nulla enim voluptas est, quæ non respicit virtutem. Alios illa fulgens gloriæ species tantum solicitat, ac (quæ cæteris in rebus animi flexibilitas est) in omnem eminentem & excelsam imaginem frustra transformat, oblitos non alio gloriosa exempla scriptoribus posita, quàm vt virtutem secuti, gloriam ipsi quoq; (si nulla offeratur) contemnere: sin comes

addatur, non insolentibus animis perferre queamus. Ac cùm ad similem gloriam aspirare, sine simili virtute, nemo nisi stultus instituat: plerosq; tamen videmus, tantum quia præclaras res legerunt, arduũ quiddam sapere, multũ sibi arrogare, tragœdis istis similes, qui personarũ, quas amplissimas præferebant, etiã posito habitu mores imitantur. Sunt etiam, atq; hi non pauci, quos noua miraq; sola oblectant, plebeijs animis homines, qui imperatorũ more persæpe pluris purpurã quàm virũ, emblemata quàm opus ipsum faciunt. Adeo mirã vim in animis legentiũ historia exercet. Iam cum excitare socordiam humanã, & aduersus pericula cõmunire, vel maximé propositũ historiæ sit: & exemplorũ (quibus ad suadendũ nihil potentius est) vis eò maximè tendat: securitate hominũ, nihil ad se aliena pericula pertinere credentiũ, fit, vt surda iacenteq; aure memorabilissimæ res audiãtur leganturq;. Deniq; sunt etiã, qui, quod minimè putes, in illam ipsã seuerioris lectionis partẽ delinquant: quasi non vt gestæ sunt, sed vt geri oportebat res, sic scribi quoq; debeat. Igitur ex illa securitate partim, crapula lectionis promiscuæ, & temerariæ, fit, velut ex humoribus corruptis, vt quædã iudicij καχεξία, & opinionis, quam de vita rectissimã & sanam esse maximè decebat, δυσκρασία, lubricumq; vitæ propositũ contrahatur: ac vt intemperantibus nil proficit alimentũ, sic ad nos lectionis vtilitas prorsus veniat nulla. Vides, arbitror, quónã pacto legendi historiã, & vitam cuiq; suam inspiciendi, ratio sit propemodũ par. Ac prima quidẽ hæc difficultas est, iudicij nostri peruersitas inquã: quæ facit, vt non quà maximè ex sese vim habere exempla decet, sed quà maximè inclinat, propendetq; animus, impellamur. Est verò & illa nõ minor, quòd res gestas sic scriptores apponũt, vt non solũ gratiam aliquã captent, sed palatũ ipsi quoq; suum secuti, ac veluti structores quidã, iudiciũ suũ interponentes, vltro quædã laudibus tollant, ac quicquid videtur ipsis, nobis quoq; sectandũ putent. Quod quidem si facerent simpliciter, cõsentire, dissentiréue facilius sit. Nunc quemadmodum coqui gulam sæpius, quàm commodum heri spectant, ita lectorem etiam historicus, vtinam non magna

ex parte captaret. Igitur bifariàm iam, & nostro iudicio, & præiudicio scriptorum, persæpe circunducimur, vt qui non nudas res scribant: interpres enim gestarum rerum historicus est, cuius iudicium si vitio laboret, perinde fit, vt cum vinum ex sese generosum & nobile, grauiolentiam vel è vase contrahit, vel alioqui lenocinio deprauatur: quæ res vel impostura, vel inscitia maxima est, & intoleranda. Videre vno tantum exemplo licet, quid intersit iudicium scriptoris. Prophanus consilio & industriæ hominum magnarũ rerum euenta tribuens, quanquam mentiri se toti euentibus expertus, in miram stultitiã conijcit homines: vt quorum omnis notitia vix oculis subiectarũ rerum considerationi sufficiens, vis autem & robur non longè vermiculos supergrediens: ab vno leuìque successu, terrarum orbis administrationem arroget sibi. Sed initiatus ille secus: humano consilio geri res quidem, sed diuino moderari docens, & stultitia liberat homines & superstitione, malo non minore. Per cætera quid inter se generibus officiorum distent, debet esse bonis quidem (quorum sacra omnia studia sunt) non ignotũ. Hæc primum èo moneo, vt cum conseo id genus autores, vel propter immensam exemplorum innumerabiliũ vim, quám maximè legendos, etiam hoc iuuenes cogitent, quám velint circunspectè solicitéq; legi, propositis tantis vel fructibus, vel periculis. Perinde enim euenit, si quis vel historiam obiter adeundam, vel vitam ipsam temerè, & citra exactam officiorum omniũ conseruationem transigendã ducat: quod rusticis, qui cum vicinæ vrbis populatione pharmacopoliũ quoddam instructissimum diriperent, & suauitate bellariorum aromatumq́, in qua primum inciderant illecti, cæteraq; generis eiusdem rati, omnia haurirent, sorberent, vorarent, glutirent, alij correpti morbo, alij phrenesi, pleriq́ exanimati sint, nemo non miris modis affectus, risus exercitu toto obortus. Aeq; enim commodis, incommodis vt vita, sic vitæ imago historia scatet: in vsu tantum vitæ, sita vitæ prudentiæ totius est. Vale, & his bene fruere.

IVSTINI HISTORICI CLARISSIMI, IN TROGI POMPEII HIstorias exordium, ad Antonium Imperatorem.

VVM *multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Graeco, peregrinoque sermone in historiam contulissent, seu aemulatione gloriae, seu varietate & nouitate operis delectatus, vir priscae eloquentiae Trogus Pompeius, Graecas, & totius orbis historias Latino sermone cõposuit: vt cùm nostra Graecè, Graeca quoque nostra lingua legi possent, prorsus rem magnam & animi, & corporis aggressus. Nã cùm plerisque autoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur, nónne Pompeius nobis Herculea audacia orbem terrarum aggressus videri debet, cuius libris omnium seculorum, regum, nationum, populorúmque res gestae continentur? Et quae historici Graecorum, prout commodum cuiq; fuit, inter se* gregatim occupauerunt, omissis quae sine fructu erant, ea omnia Pompeius diuisa temporibus, & serie rerum congesta, composuit. Horũ igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otiũ, quo in vrbe versabamur, cognitione quaeque digna excerpsi. Sed omissis his,*

Narratio & occasio operis.

A rei difficultate.

Argumentum à minore ad maius

* *Certatim*

Consilium instituti operis.

Historiæ vis & vtilitas.

qua nec cognoscendi voluptate iucũda, nec exemplo erant necessaria, breue veluti corpusculum florum feci: vt haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur: & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te, Imperator Antonine, non tã cognoscendi, quàm emendandi causa transmisi: simul vt otij mei, cuius & Cato reddendam rationem putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in hoc tempore iudicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis inuidia decesserit, industria testimonium habituro.

IVSTINI HISTORICI IN TROGI POMPEII HISTORIAS LIBER PRIMVS.

Regum prima imperia.

PRincipio rerum, gentium, nationũmq; imperium penes reges erat: quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperij tueri magis, quam proferre, mos erat. Intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus omniũ

Prima monarchia Assyriorum.

Ninus, rex Assyriorum, veterem, & quasi auitum gentium morem noua imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis: & rudes adhuc ad resistendum populos ad Libyæ terminos vsque perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores,

quiores, Vexores rex Ægypti, & Scythiæ rex Tanais: quorũ alter in Pontum, alter vsque Ægyptum excessit. Sed longinquæ, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentiq; victoria, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmauit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæq; victoria instrumentũ sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas inuenisse, & mundi principia, syderúmque motus diligentissimè spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Nino, ex vxore Semiramide. Hac nec immaturo puero ausa tradere imperium, nec ipsa imperium palàm tractare, tot ac tantis gentibus vlx patienter vni viro, nedum fœminæ parituris, simulat se pro vxore Nini, filium: pro fœmina, puerum. Nam & statura vtrique mediocris, & vox pariter gracilis, signa formæ, lineamentorum æqualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, tiara caput tegit: & ne nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri iubet: quem morem vestis exinde gens vniuersa tenet. Sic primis initijs sexum mentita, puer credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine, vbi inuidiã superatam pu-

Gesta Nini.

Zoroastres magicæ artis inuentor.

Semiramidis astus.

Exinde, pro in hunc vsque diem.

rat

Hist. Semiramis mulieb. fortitudinis exemplum. Eiusdem gesta.

tat, quæ sit fatetur, quémue simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit, quòd mulier non fœminas modo virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murúmque vrbis coctolatere circundedit arena, pice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim è terra exæstuat. Multa alia præclara huius reginæ fuere. Siquidem non contenta acquisitos à viro regni terminos tueri, Æthiopiã quóq; regno suo adiecit. Sed & Indiæ bellum intulit: quò præter illam & Alexandrum Magnum, nemo intrauit. * Ad postremum cùm concubitum filij petijsset, ab eodem interfecta est duos & XL. annos post Ninum regno potita. Filius eius Ninus contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia deposuit, et veluti sexum cum matre mutasset, rarò à viris visus, in fœminarum turba consenuit. Posteri quoque eius exempla secuti, responsa gentibus per internuntios dabant. Imperium Assyrij, qui postea Syry dicti sunt, annos M. CCC. tenuere. Postremus apud eos regnauit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus nomine * Arbactus, cùm admitti magna ambitione agrè obtinuisset, inuenit eum inter scortorum greges purpuram colo nẽtem, & muliebri habitu, cùm mollitia corporis, & oculorum lasciuia omnes fœminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indigna-

Lacum Asphaltem intelligit. de quo Plin. lib. 7.

* At

Semiramis XLII annos regno potita.

Re ma

Assyrij regnauerunt annos M. CCC.

Pri nat Syri

* Sardanapalus.

* Arbaces,

Mollis & effœminati principis exemplum.

tus

tus tali fœminæ tantum virorum subiectum, tractantíq; lanam, ferrum & arma portantes parêre, progressus ad socios suos, quid viderit, refert. Negat se ei parêre posse, qui se fœminam malit esse, quàm virum. Fit igitur coniuratio: bellum Sardanapalo infertur: quo ille audito, non vt vir regnum defensurus, sed vt metu mortis mulieres solent, primò latebras circumspicit, mox deinde cum paucis & incompositis, in bellum prògreditur. Victus, in regiam se recipit, & extructa pyra, se & diuitias in incendium mittit, hoc solo imitatus virum. Post hæc statuitur rex, interfector eius* Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyrijs ad Medos transfert. Post multos deinde reges per ordinem successionis, regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnium vidit ex naturalibus filiæ, quam vnicam habebat, vitem enatam, cuius palmite omnis Asia obumbrabatur. Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cuius magnitudo prænuntietur, regníq; ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso perterritus, neque claro viro, neque ciui dedit filiam: ne paterna maternáq; nobilitas nepotis animum extolleret: sed de gente obscura tunc temporis Persarum, Cambysi mediocri viro, in matrimonium tradidit. Ac ne sic quidem somnij metu depositò, grauidam ad se filiam accersit, vt sub auspicissimum conspectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis omnium consilio-

Similis est de Boge historia apud Herod. li. 7.

Sardanapali mors virilis.

* Arbaces,

Mandane, dicta fuit, autor Val. Maxi. lib. 1 cap. 7.

Astyagis somnium. de quo Herod. lib. 1.

Cyrus infans morti destinatus, clam nutritur.

consiliorum participi. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, eò quòd nullũ Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis vltionem, quam à patre non potuisset, à ministro exigeret, pastori regij pecoris puerum exponendum tradidit. Fortè eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Eius igitur vxor audita regij infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri, ostendíque puerum: cuius precibus fatigatus pastor, reuersus in syluam, inuenit iuxta infantem canem fœminam, paruulo vbera prabentem, & à feris & alitibus defendentem. Motus etiam ipse misericordia, qua motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eadẽ cane anxiè prosequente: quem vt in manum mulier accepit, veluti ad notam puer allusit, tantúsque in illo vigor, & dulcis quidem blandientis risus apparuit, vt pastorem vxor vltrò rogaret, quò suum partum pro illo exponeret, permitterétque sibi, siue fortuna ipsius, siue spei sua puerum nutrire. Atque ita permutata sorte paruulorum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacon postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant. Puer deinde cùm inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus, cùm per lasciuiam contumaces flagellis cecidisset à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus à seruo regio ingenuos homines seruilibus verberibus affectos. Ille accersito

Pastori nomen fuit Mitradates. Herod.

A cane educatus.

Pastoris infantem mortuum fuisse natum scribit Herod.

Cyrus puerorum rex eligitur.

puero

puero & interrogato, cùm nihil mutato vultu, fe-
ciſſe ſe vt regem, reſpondiſſet: admiratus conſtan-
tiam, in memoriam ſomnij reſponſiq; reuocatur.
Atque ita cùm & vultus & ſimilitudo, & expo-
ſitionis tempus, & paſtoris confeſſio conuenirent,
nepotem agnouit. Et quoniam defunctus ſibi ſom-
nio videretur, agitato inter paſtores regno, ani-
mum * minacem duntaxat in illo fregit. Caterùm
Harpago amico ſuo infeſtus, in vltionem ſeruati
nepotis, filium eius interfecit, epulandúmque patri
tradidit. Sed Harpagus ad præſens tempus diſſi-
mulato dolore, odiũ regis in vindicta occaſionem
diſtulit. Interiecto * demum tempore cùm adole-
eſſet Cyrus, dolore orbitatis admonitus, ſcribit ei,
vt relegatus in Perſas ab auo fuerit, vt occidi eũ
paruulum auus iuſſerit, vt beneficio ſuo ſeruatus
ſit, vt regem offenderit, vt filium amiſerit. Horta-
tur exercitum parat, & pronam ad regnum viam
ingrediatur, Medorum tranſitionem pollicitus: e-
piſtoláque, quia palàm ferri nequibat, regis cuſto-
dibus omnem aditum obſidentibus, exenterato le-
pori inſeritur, lepúſque in Perſas Cyro ferẽdus, fi-
do ſeruo traditur: addita ſunt retia, vt ſub ſpecie
venationis dolus lateret. Lectis ille epiſtolis, ean-
dem viam ſomnio aggredi iuſſus eſt: ſed præmoni-
tus, vt quem primum poſtera die obuiam habe-
ret, ſocium cœptis aſſumeret. Igitur ante lucano
tempore rurſi iter ingreſſus, obuiam habuit ſeruum
de ergaſtulo cuiuſdam Medi nomine Sybarem.

Hwius

* minatione Aſtyagis ſcelus nefandiſſimum.

* deinde.

Prudens in occultandis literis conſilium, quale infrà Demarati, & apud Herod. Hiſtici.

Hæc fuit olim metropolis Perſiæ.

Huius requiſita origine, vt in Perſis genitum audiuit, demptis compedibus, aſſumptóque comite, Perſepolim vrbem regreditur. Ibi conuocato populo, iubet omnes præſto cum ſecuribus eſſe, & ſyluam viæ circundatam excidere. Quod cùm ſtrenuè effeciſſent, eoſdem poſtera die apparatis epulis inuitat: deinde cùm alacriores ipſo conuiuio factos videret, rogat vt ſi cõditio proponatur, vtrius vitæ ſortem legant, heſternine laboris, an præſentium epularũ, præſentium, vt acclamauere omnes, ait: Heſterno ſimilem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: ſe ſecutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellũ infert. Aſtyages meriti in Harpago oblitus, ſummam belli eidẽ committit: qui exercitum acceptum ſtatim Cyro per deditionem tradidit, regis crudelitatem perfidia defectionis vlciſcitur. Quod vbi Aſtyages audiuit, contractis vndique auxiliis, ipſe in Perſas proficiſcitur: & repetito alacrius certamine, pugnantibus ſuis, partem exercitus à tergo ponit, & intergiuerſantes ferro agi, vt in hoſtes, iubet: ac denunciat ſuis, ni vicerint, non minus fortes etiam poſt terga inuenturos, quàm à frontibus viros: proinde videãt fugientibus hæc, an illa pugnãtibus acies rumpenda ſit. Ingens poſt neceſſitatem pugnãdi animus exercitui eius acceſſit. Pulſa itaque cùm Perſarum acies paulatim cederet, matres & vxores eorum obuiam occurrunt: orant in prælium reuertantur: cunctantibus, ſublata veſte,

Callidum Cyri conſilium.

Fiuſdem bellum aduerſus Medos.

Neceſſitas ingens telũ.

obſcœna

obſcœna corporis oſtendunt, rogantes num in vteros matrum vel vxorum velint refugere? Hac repreſſi caſtigatione, in prælium redeunt: & facta impreſſione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prelio Aſtyages capitur: cui Cyrus nihil aliud, niſi regnũ abſtulit, nepotemq; in illo magis, quàm victorem ſe geſſit, eúmq; maximè genti Hyrcanorum præpoſuit. Nam ipſe reuerti in Medos noluit. Hic finis Medorum imperij fuit. Regnauerunt annis CCCL. In initio regni, Cyrus Cybarem, quem iuxta nocturnum viſum ergaſtulo liberauerat, comitémq; cœptorum in omnibus rebus habuerat, Perſis præpoſuit: ſororémq; ſuam ei in matrimonium dedit. Sed ciuitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem ſuam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro cauſa & origo fuit. Domitis demum pleriſq;, cùm aduerſus Babylonios bellum gereret, Babyloniys rex Lydorum Crœſus, cuius opes & diuitiæ inſignes ea tempeſtate erant, in auxilium venit: victuſq; iam de ſe ſolicitus, in regnum refugit. Cyrus quoque poſt victoriam, compoſitis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælij perculſum iam Crœſi exercitum, nullo negotio fudit. Crœſus ipſe capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. Crœſo & vita, & patrimonij partes, & vrbs Barce conceſſæ ſunt: in qua etſi non regiam vitam, tamen & proximam

Perſarum mulierum virilis animus, & egregium facinus.

Clementiæ & moderatæ victoriæ exemplum.

Crœſus oraculis perſuaſus, vltro Cyro bellum intulit. autor Herod.

Alterum clementiæ exemplum in Cyro.

proximã maiestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori, quàm victo vtilis fuit. Quippe ex vniuersa Græcia, cognito quòd illatum Cræso bellum esset, auxilia, velut ad commune extinguẽdum incendium, confluebant. Tantus Cræsi amor apud omnes vrbes erat, vt passurus Cyrus graue bellum Græciæ fuerit, si quid in Cræsum crudelius consuluisset. Interiecto deinde tempore, occupato in alijs bellis Cyro, rebellauere Lydi: quibus iterũ victis, arma & equi adempti, iussiq; cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, & manu strenua, effœminata mollitie, luxuriaq; virtutem pristinam perdidit: & quos ante Cyrum inuictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos, otium ac desidia superauit. Fuere Lydis multi ante Cræsum reges varijs casibus memorabiles: nullus tamen, fortunæ Candauli comparandus: qui cùm vxorem suam, quam propter pulchritudinem nimiùm diligebat, omnibus prædicaret, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonij reticenda publicaret, prorsus, quasi silentium damnum pulchritudinis esset: ad postremum vt affirmationi suæ fidem faceret, eam Gygi sodali suo nudam demonstrauit. Quo facto & amicum in adulterium vxoris illectum, hostem sibi fecit, & vxorem, veluti tradito alij amore, à se alienauit. Nam breui pòst tempore cædes Candaulis nuptiarum præmium fuit. Vxor mariti sanguine dotata, regnum

Arma adempta Lydis. Ea res nimirum in proterbium abijt, Lydus cauponatur.

Reticenda multa in matrimonio.

Prouerbiũ, Gygis anulus.

regnum viri & ſe pariter adultero tradidit. Cyrus ſubacta Aſia, & vniuerſo Oriente in poteſtatem redacto, Scythis bellum intulit. Erat autẽ eo tempore Scytharum regina Thomyris, quæ nõ muliebriter aduentu hoſtium territa, cùm prohibere eos poſſet, vadum Araxis fluminis tranſire permiſit, & ſibi faeliciorem pugnã intra regni ſui terminos rata, & hoſtibus obiectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus traiectis copijs, cùm aliquantiſper in Scythiam proceſſiſſet, caſtrametatus eſt: Deinde poſtera die, cùm ſimulato metu, & quaſi refugiens caſtra deſeruiſſet, vinum affatim, & ea quæ erant epulis neceſſaria, reliquit. Quod cùm nuntiatum reginæ eſſet, adoleſcentulũ filium, ad inſequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cùm ventum ad Cyri caſtra eſſet, ignarus rei militaris adoleſcens, veluti ad epulas, non ad prælium veniſſet, omiſſis hoſtibus, inſuetos barbaros vino onerare ſe patitur: priúſque Scythæ ebrietate, quàm bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reuerſus per noctem, ſecuros opprimit, omneſque Scythas cum reginæ filio interficit. Amiſſo tanto exercitu, & quod grauius dolendum, vnico filio, Thomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effundit, ſed in vltionis ſolatia intendit: hoſtéſq; recenti victoria exultantes, pari inſidiarum fraude circũdedit. Quippe ſimulata diſſidentia, propter vulnus acceptum refugiens, Cyrum aduſq; anguſtias perduxit: Ibi compoſitis in mon-

Aliquantiſper, pro aliquantulum.

De Cyri caſtris nonnihil variat à Iuſtino Curt. lib. 3

Cyri in Massagetis exitus.

tibus insidijs, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidauit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quòd neq; nuntius tantæ cladis quidem superfuit. Caput Cyri amputatum in vtrem humano sanguine repletum, conijci regina iubet,

Scythica crudelitas.

cũ hac exprobratione crudelitatis: SATIA TE SANGVINE, inquit, QVEM SITISTI, CVIVSQVE INSATIABILIS SEMPER FVISTI. Cyrus regnauit annis XXX. non initio tantùm regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis. Huic successit filius Cambyses, qui imperio patris Ægyptum adiecit: sed offensus superstitionibus Ægyptiorum,

Ægyptij superstitiosi.

Apis, cæterorúmque deorum ædes dirui iubet. Ad Ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempestatibus & arenarum molibus oppressus, interiit. Post hæc per

*Smerdim

quietem vidit fratrem suum * Mergidem regnaturum: quo somnio exterritus, non dubitauit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile vt parceret suis, qui contemptu religionis, grassatus etiam contra deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium Magum quendam ex amicis delegit, nomine * Comarim. Interim ipse gladio

*Praxaspē.

sua sponte euaginato, in femore grauiter vulneratus occubuit: pœnásq; luit seu imperati parricidy, seu sacrilegy perpetrati. Quo nuntio accepto, Magus ante famam amissi regis occupat facinus: pro-

*Smerde,

stratóque * Mergide, cui regnum debebatur, fratrem

trem ſuum ſubiecit *Oropaſten. Erat enim oris & corporis lineamentis perſimilis: ac nemine ſubeſſe dolum arbitrante, pro * Mergide rex * Oropaſtes conſtituitur. Quæ res eò occultior fuit, quòd apud Perſas perſona regis ſub ſpecie maieſtatis occulitur. Igitur Magi ad fauorem populi conciliandum, tributa & militiæ vacationem in triennium remittunt: vt regnum quod fraude quæſierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res ſuſpecta primò * Orthani viro nobili, & in coniectura ſagaciſſimo fuit. Itaq; per internuntios quærit à filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex eſſet. Et illa nec ſe ſcire ipſam ait, nec ex alia poſſe cognoſcere: quia ſingulæ ſeparatim recludantur. Tum pertractare dormiẽti caput iubet: nam Mago Cambyſes aures vtraſq; præciderat. Factus deinde per filiam certior, ſine auribus eſſe regem, optimatibus Perſarum rem indicat: & in cædem falſi regis impulſos ſacramẽto religionis obſtringit. Septem tantum conſcy fuere huius cõiurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam ſpatio, res per quenquam narraretur, occultato ſub veſte ferro, ad regiam pergunt. Ibi obuijs interfectis, ad Magos perueniunt: quibus ne ipſis quidem animus in auxilium ſuum defuit. Siquidẽ ſtricto ferro duos de coniuratis interficiunt. Ipſi tamen corripiuntur à pluribus: quorum alterum Gobryas amplexus Magum, cunctantibus ſocijs, nec ipſum pro Mago transfoderẽt, quia res obſcu-

*Smerdim.
*Smerde
*Smerdis
*Otanes

ro loco gerebatur: vel per ſuum corpus adigi Mago ferrum iuſſit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur. Occiſis Magis, magna quidem gloria recuperati regni principum fuit: ſed multò maior in eo, quòd cùm de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim & virtute & nobilitate ita pares, vt difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipſi igitur viam inuenerunt, qua de ſe iudicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter ſe ſunt, die ſtatuta omnes equos ante regiã primo mane perducerent: & cuius equus ante ſolis ortum hinnitum primus edidiſſet, is rex eſſet. Nam & Solem vnum deum Perſæ eſſe credunt: & equos eidem deo ſacratos ferunt. Erat inter coniuratos Darius Hyſtaſpis filius, cui de regno ſolicito, equi cuſtos ait, Si ea res victoriam moraretur, nil negotij ſupereſſe: proinde nocte equam pridie ante conſtitutam diem ad eundem locum ducit, ibíq; equæ equum admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum quod euenit. Poſtera die cum ad ſtatutam horam omnes veniſſent, Dary equus cognito loco ex deſiderio fœminæ hinnitum ſtatim edidit: & ſegnibus alys felix auſpicium domino primus emiſit. Tãta moderatio cæteris fuit, vt audito auſpicio, confeſtim equis deſilierint, & Darium regem ſalutarint: populus quoque vniuerſus, ſecutus iudicium principum, eundem conſtituit regem. Sic regnum Perſarum, ſeptem nobiliſſimorum virtute quæſitum,

tam

tam leui momento in vnum collatum est. Incredibile prorsus hoc tanta pietate gessisse eos: quod vt eriperent à Magis, mori non recusarint: quanquam præter formam, virtutémque hoc imperio dignam* & cognatio Dario iuncta cum pristinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam, regalibus nuptijs regnum firmaturus, in matrimonium recepit: vt non tam in extraneũ translatum, quàm in familiam Cyri reuersum videretur. Interiecto deinde tempore, cùm Assyrij defciuissent, & Babylonium occupassent, difficilísq; vrbis expugnatio esset, æstuante rege, vnus de interfectoribus Magorum, Zopyrus nomine, domi se verberibus lacerari toto corpore iubet: nasum, & labia, & aures sibi præcidi: atque ita regi inopinanti se offert. Attonitum, & quærẽtem Darium caussas, autorémque tam fœdæ lacerationis, tacitus quo proposito fecerit, edocet,* formatóq; in futurum consilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiscitur: ibi ostendit populo laniatum corpus. Queritur crudelitatem regis, à quo in regni* portione, non virtute, sed auspicio: non iudicio hominum, sed hinnitu equi superatus sit. Iubet illos ex amicis exemplum capere, quid hostibus cauendũ sit. Hortatur ne mœnibus magis, quàm in armis cõfidant. patianturq; se commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri, pariter & virtus omnibus erat: nec de fide timebant, cuius veluti pignora, vulnera corporis, & iniuriæ notas habe-

* Fortè legẽdum est, & cognatione Darius iunctus cum.

* firmatoq;

* petitione. Vel, sortitione.

bant. Constituitur ergo dux omnium suffragio & accepta parua manu, semel atque iterum cedentibus consultò Persis, secunda prælia fecit. Ad postremum vniuersum sibi creditum exercitum regi prodidit, vrbemque ipsam in potestatem eius redegit. Post hæc Darius rex bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

IVSTINI LIBER II.

IN relatione rerum à Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæq; fuerunt, principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia, quàm imperiũ habuere: nec virorum imperio magis, quam fœminarũ virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos, Bactrianosq;, fœminæ autem eorum Amazonum regna condiderint, prorsus vt res gestas virorũ mulierumque considerantibus, incertum sit, vter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharũ gens antiquissima semper habita: quãquã inter Scythas & Ægyptios diu cõtẽtio de generis vetustate fuerit: Ægyptijs prædicantibus, initio rerũ cum aliæ terræ nimio feruore solis arderẽt, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita vt non modò generare homines, sed ne aduenas quidẽ recipere ac tueri possent, priusquã aduersus calorem vel frigus velamenta corporis inuenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remedijs mollirentur, Ægyptum ita temperatam

Herodotus eam contentionem de vetustate originis, fuisse scribit inter Ægyptios & Phrygas.

semper

semper fuisse, vt neque hyberna frigora, nec æstiui solis ardores incolas eius premerent: Sôlũ ita fœcundum, vt alimentorum nulla terra feracior sit in vsus hominum. Iure igitur ibi primum homines natos videri debere, vbi educari facilime possent. Contrà, Scythæ cœli temperamentum nullũ esse vetustatis argumentum putabant. Quippe naturam cum primum incrementa caloris & frigoris regionibus distinxerit, statim ad locorum patientiã, animalia quoque generasse: sed & arborumatq; frugum pro regionum conditione, aptè genera variata. Et quãtò Scythis sit cœlum asperius quàm Ægyptijs, tãtò & corpora & ingenia esse duriora. Cæterùm si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando vnitas fuit: siue illuuies aquarũ principio rerum terras obrutas tenuit: siue ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit: vtriusq; primordij Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerũ fuit, qui paulatim extinctus, sedem terris dedit, nullã prius quàm Septentrionalem partem, hyemis frigore ab igne secretã, adeò vt nunc quoque nullum magis rigeat frigoribus. Ægyptum verò, & totum Orientẽ tardissimè temperatum, quippe qui etiã nunc torrenti calore Solis exæstuat. Quòd si omnes quondam terræ summersæ profundo fuerunt, profectò editissimam quamq; partem decurrẽtibus aquis prius sôlo eandem aquam diutissimè immoratam: Et quantò prior quæque pars terrarum siccata sit,

tantò prius animalia generare cœpisse. Porrò Scythiam adeò editiorem omnibus terris esse, vt cuncta flumina ibi nata in * Mæotida, tum deinde in Ponticum, & in Aegyptium mare decurrant. Aegyptum autem (quæ tot regum, tot seculorum cura impensaq; munita sit, & aduersus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus, tot fossis concisa, vt cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, nisi * expulso Nilo, non potuerit) nec posse videri hominum vetustate vltima, quæ siue exaggerationibus regum, siue Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Aegyptijs, antiquiores semper Scythæ visi. Scythia in Orientem porrecta, includitur ab vno latere Ponto, & ab altero montibus Rhipæis: à tergo Asia & * Phasi flumine: multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se fines nulli: neque enim agrum exercent, nec domus illis vlla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Vxores liberósque secum in plaustris vehũt, coriis imbrium hyemísque causſa tectis pro domibus vtuntur. Iustitia gentis ingenys culta, nõ legibus. Nullum scelus apud eos furto grauius: quippe sine tecto, munimentóq; pecora & armenta habentibus, quid saluum esset, si furari liceret? Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle vescuntur. Lana ijs vsus

* mare Mæoticũ.

* excluso

* Tanai Nomades dicti à Geographis.

ac

*ac vestium ignotus: & quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis vestiuntur. Hæc continentia illis morum quoque iustitiam dedit, nihil alienum concupiscentibus. Quippe diuitiarum cupido ibi est, vbi & vsus. Atq; vtinam reliquis mortalibus similis moderatio, & abstinentia alieni foret. Profectò non bellorum tantum per omnia secula terris omnibus continuaretur, neq; plus hominum ferrum & arma, quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorsus vt admirabile videatur, hoc illis naturā dare, quod Græci longa sapientum doctrina, præceptisque philosophorum consequi nequeunt, cultosq; mores incultæ barbariæ collatione superari. Tantò plus in illis proficit vitiorū ignoratio, quātò in his cognitio virtutis. Imperiū Asiæ ter quæsiuere Scythæ, ipsi perpetuò ab alieno imperio aut intacti, aut inuicti mansere. Darium regem Persarum, turpi à Scythia summouere fuga: Cyrum cum omni exercitu trucidarunt: Alexandri Magni ducem * Zæpyronam pari ratione cum copijs vniuersis deleuerunt. Romanorum audiuere, non sensere arma. Mox Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens & laboribus & bellis aspera. Vires corporum immensæ, nihil parare, quod admittere timeant, nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum intulit Vexores rex Aegyptius, missis prius legatis, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ*

Digressio per amplificationem.

* Zopyrona.

Hoc erat aureo hamo piscari, ut Augustus Cæsar dicere consueuerat.

*thæ iam antea de aduẽtu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: Miramur tam opulẽtis populi ducẽ, stolidè aduersus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timẽdũ, quòd belli certamẽ anceps, præmia victoriæ nulla, dãna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas vt ad se veniatur, cum tantò sibi in hoste plura concupiscenda sint, vltróque prodituros obuiam. Nec dictum res morata: quos cum tãta celeritate venire rex didicisset, in fugã vertitur, & exercitu cum omni apparatu belli relicto, in regnum trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere. Exinde reuersi Asiam perdomitam, vectigalem fecerunt, modico tributo magis in titulum imperij, quàm in victoriæ præmium imposito, quindecim annis pacandæ Asiæ morati, vxorum flagitatione reuocantur, per legatos denuntiantiũ, ni redeant, sobolem se ex finitimis quæsituras, nec passuras vt in posteritatem Scytharũ genus per fœminas intercidat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorũ imposuit. Sed apud Scythas medio tempore duo regij iuuenes, Plinos & *Scolpythus, per factionẽ optimatũ domo pulsi, ingentem iuuentutem secum traxere, et in Cappadocia ora, iuxta amnẽ Thermodoonta consedêre, subiectóque Themiscyreos campos occupauere. Ibi per multos tot annos spoliare finitimos consueti, conspiratione populorum*

* *Scholopythus.*

Meminit Themiscyræ regionis Plin. lib. 6. cap 3.

per

per insidias trucidãtur. Horum vxores, cùm viderent exilio suo additam orbitatẽ, arma sumpsere, finésq; suos summouentes primò, mox inferentes bella, defendũt. Nubendi quoque finitimis animum omisere, seruitutẽ, nõ matrimonium appellantes, singulare omnium seculorũ exemplum. Auxere rempublicam sine viris, iam etiam cum cõtemptu virorum se tuentur. Et ne faliciores aliæ aliys viderentur, viros, qui domi remanserãt, interficiunt. Vltionẽ quoque cæsorum coniugum excidio finitimorum consequũtur. Tunc pace armis quæsita, ne gens interiret, concubitum finitimorum ineunt. Siqui mares nascerentur, interficiebantur. Virgines in eundem ipsum morem, non otio, neque lanificio, sed armis, equis, venationibꝰ exercebant, inustis infantiũ dexterioribus mãmis, ne sagittarum iactus impediretur, vnde Amazones dictæ sunt. Duæ reginæ his fuere, Martheſia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diuiſo, inclytæ iam opibus, vicibus gerebãt bella, ſolicitè terminos alternis defendentes: & ne ſucceſſibus deeſſet autoritas, generatas ſe Marte prædicabant. Itaque maiore parte Europæ ſubacta, Aſiæ quoque nonnullas ciuitates occupauere. Ibi Epheſo, multiſque aliis vrbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum remittunt. Reliquæ quæ ad tuendum Aſiæ imperium remãſerãt, * concurſu barbarorum cum * Martheſia regina interficiuntur. In cuius locum filia eius

Victi ab Amazonibus populi, vulgo dicti ſunt Gynæcocratumeni. Id quod Plin. lib. 6. indica.

Vni mammæ inde dictæ: Seruius in Virg.

* incurſu
* Marpeſia

* Otrera

*Orithyia habet Orosius.

*Otrera regno succedit. Cui præter singularem belli industriam, eximia seruatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Huius virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonibus est, vt Herculi rex cui XII. stipendia debebat, quasi impossibile imperauerit, vt arma reginæ Amazonum sibi afferret. Igitur eò profectus longis nouem nauibus, comitante principum Græciæ iuuentute, inopinantes aggreditur. Duæ ex quatuor tunc sorores Amazonum regna tractabant, Antiope & * Otrera, quarum Otrera foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuisset, infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hostile metuente, erat. Quare effectum est, vt paucæ repentino tumultu excitatæ, arma sumerent, facilémque victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæq; : In his duæ captæ sunt Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiua, eandem in matrimonium assumit: ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriã, Menalippen captiuam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atq; ita imperio functus ad regem reuertitur. Sed Otrera vbi comperit belli sororibus illatum & raptorem esse Athenienſium principem, hortatur comites in vltionem, frustráq; & Ponti sinum & Asiam domitam esse dicit, si Græcorum non tam bellis, quàm rapinis pateant. Auxilium deinde à * Sigillo rege Scytharum petit.

* Orithyia

Rex Eurisitheus.

Balteum fuisse dicunt poëtæ.

tit. Genus se Scytharum esse, cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit: assecutáque virtute ne segniores virus fœminas habere Scythæ viderentur. Motus ille domestica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Penaxagorã in auxilium. Sed ante prælium dissensione orta, ab auxilijs desertæ, bello ab Athenien sibus vincuntur. Receptaculum tamen habuere castra sociorũ, quorũ auxilijs intactæ ab alijs gẽtibus, in regnum reuertuntur. Post * Otreram, Pentheſilea regno potita est, cuius Troiano bello inter fortissimos viros, cùm auxilium aduersus Græcos ferret, magnæ virtutis documenta extitere. Interfecta demum Pentheſilea, exercitúq; eius absumpto, paucæ quæ remanserant, ægrè se aduersus finitimos defendentes, vsque ad tempora Alexandri Magni durauerunt. Harum * Minthia, siue Thalestris regina concubitu Alexandri per dies XIIII. ad sobolem ex eo generandam obtento, reuersa in regnum, breui post tempore cum omni Amazonum nomine intercidit. Scythæ autẽ tertia expiditione Asiana, cùm annis VII. à coniugibus & liberis abfuissent, seruili bello domi excipiuntur. Quippe coniuges eorum longa expectatione virorum fessæ, nec iam teneri bello, sed deletos ratæ. seruis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reuersos cum victoria dominos, velut aduenas armati finibus prohibent. Quibus cùm varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores

* Orithyiam.

* Minothæa.

non

non cum hostibus, sed cum seruis præliandum, nec armorum, sed dominorum iure vincendos: verbera in aciem non tela ferenda, omisso q; ferro, virgas & flagella, cæteráque seruilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquàm ad hostes accessere, inopinantibus verbera inuentant, adeóq; illos perturbant, vt quos ferro non poterant, metu verberum vincerent. fugámque non vt hostes victi, sed vt fugitiui serui capesserent: quicunque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoq; malè sibi conscię, partim ferro, partim suspendio vitam finierunt. Post hoc apud Scythas pax fuit, vsq; ad tempora Lanthini regis. Huic Darius rex Persarum, sicut suprà dictum est, cùm filiæ eius nuptias non obtinuisset, bellum intulit, & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus: non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis nonaginta millibus hominum trepidè refugit: quæ iactura abũdante multitudine inter dãna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam domuit. Ionas quoque nauali prælio superat. Demum cognito quòd Athenienses Ionys auxiliũ contra se tulissent, omnem impetum belli in eos conuertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modò vltra spem gerẽdi, verumetiam vltra gesti fidem patrata sunt, operáq; Athenienſium effectu maiora quàm vota

fuerunt:

fuerunt: paucis verbis origo repetenda est, quia nõ vt cæteræ gentes à sordidis initijs ad summa creuere. Soli enim præterquàm incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non aduenæ, neq; passim collecta populi colluuies originem vrbi dedit: sed in eodem nati sôlo, quod incolunt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificij & olei & vini vsum docuere. Arare quoque & serere frumenta, glande vescentibus monstrauerunt. Literæ certè ac facundia, & hic ciuilis ordo disciplinæ veluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem, vt omnis antiquitas fabulata est, biformem prodidere, quia primus marem fœminæ matrimonio iunxit. Huic successit Cranaus, cuius filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphitryon regnauit, qui primus Mineruæ vrbem sacrauit, & nomen ciuitati Athenas dedit. Huius temporibus aquarum illuuies maiorẽ partem Graciæ absumpsit. Superfuere quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus vecti sunt, à quo propterea genus hominum cõditum dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad Erichtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cuius muneris honorem noctes initiorũ sacratæ. Tenuit & Ægeus Thesei pater, Athenis regnum, à quo per diuortium decedens Medea, propter adultam priuigni ætatem, Colchos cum Medo filio ex Æ-

Præterquàm, pro non solùm. Vide Cicer. pro L. Flacco.

Interfecto Erichthonio, & Pandione.

geo

geo ſuſcepto, conceſſit. Poſt Ægeum Theſeus, ac deinde poſt Theſeum filius Demophoon, qui auxilium Græcis aduerſus Troianos tulit, regnum poſſedit. Erant inter Athenienſes & Dorienſes ſimulatæ veteres offenſæ, quas vindicaturi bello Dorienſes, de euentu belli oracula conſuluerunt. Reſponſum, ſuperiores fore, ni regem Athenienſiũ occidiſſent. Cùm ventum eſſet in prælium, militibus ante omnia, cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat, qui & reſponſo dei, & præceptis hoſtium cognitis, permutato regij habitu, pannoſus ſarmenta collo gerens, caſtra hoſtium ingreditur: ibi in turba obſiſtentium, à milite, quem falce aſtu vulnerauerat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prælio diſcedunt. Atque ita Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur. Poſt Codrum nemo Athenis regnauit: quod memoriæ nominis eius tributum eſt. Adminiſtratio Reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt. Sed ciuitati nullæ leges tunc erant: quia libido regũ pro legibus habebatur. Eligitur itaq; Solon, vir iuſtitiæ inſignis, qui velut nouam ciuitatem legibus conderet: qui tanto temperamento inter plebem Senatúmq; egit (tum ſi quid pro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur) vt ab vtriſq; parem gratiam traheret. Huius viri inter multa egregia, et iſtud memorabile fuit. Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate

Salaminæ

Salaminæ insulæ, prope vsque ad interitum armis dimicatum fuerat. Post clades multas capitale esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de vindicanda insula tulisset. Solicitus igitur Solon, ne aut tacendo parum Reipublicæ consuleret, aut censendo periculum sibi afferret, subitam dementiam simulat, cuius venia non dicturus modo prohibita, sed facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum euolat, factóq; concursu hominum, quo magis consilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur: omniúmque animos ita cepit, vt extemplo bellum aduersus Megarenses decerneretur, insulaque deuictis hostibus Athenienſium fieret. Interea Megarenses memores illati ab Athenienſibus belli, & veriti ne frustra arma mouisse viderentur, matronas Athenienſiũ in Eleusinis sacris noctu oppressuri, naues conscendunt. Qua re cognita, dux Athenienſium Pisistratus iuuentutẽ in insidijs collocat, iussis matronis solito clamore, ac strepitu, etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare, egressósq; nauibus Megarenses inopinantes aggressus, deleuit, ac protinus classe captiua intermixtis mulieribus, vt speciem captiuarum matronarum præberent, Megarum contendit. Illi cum & nauium formam, & petitã prædam agnoscerent, obuij ad portum procedunt: quibus casis, Pisistratus paululum à capienda vrbe abfuit. Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam

Carmina scripta sunt apud Diogenem Laërtiũ.

dedêre. Sed Pisistratus quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat. Quippe verberibus voluntarijs domi affectus, laceratoq; corpore in publicum progreditur, & aduocata concione, vulnera populo ostendit, de crudelitate principũ, à quibus hoc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & inuidiosa oratione multitudo credula incenditur: amore plebis inuisum se Senatui affirmat, obtinet ad custodiã corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos XXXIIII. regnauit. Post cuius mortem Diocles, alter ex filijs, per vim stuprata virgine, à fratre puellæ interficitur. Alter Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi iubet: qui cum per tormenta conscios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominauit: quibus interfectis, quærenti tyranno, an adhuc reliqui cõscy essent: nemo, ait, supereſt, quem amplius mori gestiam, quàm ipsum tyrannũ: qua voce eiusdem tyranni victorem, post vindictam pudicitiæ sororis ostendit. Huius virtute cum admonita ciuitas libertatis esset, tãdem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducẽ se Dario, inferenti Athenienſibus bellum, ſicuti ſuprà ſignificatum eſt, aduerſus patriam ſuam offert. Igitur Athenienſes audito Darij aduentu, auxiliũ à Lacedæmonijs ſocia tũ ciuitate petierunt. Quos vbi viderunt quatridui teneri religione, nõ expectato

ctato auxilio, instructis decem millibus ciuium, & Plataensibus auxiliarijs mille, aduersus sexcẽta millia hostium in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & autor non expectandi auxilij, quem tanta fiducia ceperat, vt plus præsidij in celeritate, quam in socijs duceret. Magna igitur currentibus in pugnam alacritas animorum fuit, adeò, vt cũ mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante iactus sagittarum ad hostem venirent: nec audaciæ eius euentus defuit. Pugnatum est enim tanta virtute, vt hinc viros, inde pecudes putares. Victi Persæ in naues confugerunt, ex quibus multæ oppressæ, multæ captæ. In eo prælio tanta virtutum singulorum fuit, vt cuius laus prima esset, difficile iudicium videretur. Inter cæteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo iam tunc indoles futuræ imperatoriæ virtutis apparuit. Cynægiri quoq; militis Atheniẽsis gloria magnis scriptorum laudibus celebrata est, qui post prælij innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naues egisset, onustam nauem dextra manu tenuit: nec prius dimisit, quàm manum amitteret. Tum quoque amputata dextra, nauem sinistra comprehendit: quam & ipsam cum amisisset, ad postremum morsu nauem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse, vt non tot cædibus fatigatus, non ambabus manibus amissis victus, ad postremum truncus, & veluti rabida fera dentibus dimicauerit. Ducẽta

Verbosam in laudibus suis Græciam vocat Valer. Max. de Cynægiro.

millia Persa eo prælio, sine nauigio, amiserunt. Cecidit & Hippias tyrannus Athenienſis, autor & concitator eius belli, dys patriæ vltoribus pœnas repetentibus. Interea & Darius cum bellum restauraret, in ipso apparatu decedit, relictis multis filijs, & in regno, & ante regnum susceptis. Ex his *Artobazanes *Arthemenes maximus natu, ætatis priuilegio, regnum sibi vendicabat: quod ius & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dedit. Porrò Xerxes controuersiam non de ordine, sed de nascendi falsitate adferebat. Nam* Arthemenem primum quidem Dario, sed priuato prouenisse, se regi primum natum. Fratres itaque suos qui ante geniti essent priuato priuatum patrimonium quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vendicare posse, so esse primum, quem in * regnum rex pater sustulerit. Huc accedere, quòd* Arthemenes non patre tantum, sed & matre priuata adhuc fortuna, auo quoque materno priuato, creatus sit: se verò & matre regina natum, & patrem non nisi regem vidisse: auum quoque maternum Cyrum regem habuisse, non hæredem, sed conditorem tanti regni. Itaque etsi æquo iure vtrunque fratrem pater reliquisset, materno se tamẽ iure & auito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruum suum* Anaphernem veluti ad domesticum iudicem deferunt, qui domi cognita causa Xerxem præposuit: adeóque fraterna contentio fuit, vt nec victor* exultauerit, nec victus indoluerit, ipsóque litis

*Artobazanes

*Artobazanem

*regno

*Artobazanes.

*Artapherxem,

*insultauerit

litis tempore inuicem munera miserint, & iucunda quoq; inter se non solùm credula commercia habuerint: iudicium quoque ipsum sine arbitris, sine conuictio fuerit. Tanto moderatius tum fratres inter se regna maxima diuidebant, quanto nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre cœptum aduersus Graciam, per quinquennium instruxit. Quod vbi primùm didicit Demaratus rex Lacedæmoniorũ, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam, quàm regi post beneficia, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit, easdemque cera superinducta delet, ne aut scriptura sine regimine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Fido deinde seruo perferendas tradit, iusso magistratibus Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quòd neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tanto q; rem maiorem, quanto sit occultior, putabant. Hærentibus in coniectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis inuenit. Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingenta millia de regno armauerat, & trecenta millia de auxilijs parauerat: vt nõ immeritò proditum sit, flumina ab exercitu eius siccata, Graciamq; omnem vix capere exercitum eius potuisse. Naues quoque decies centum millia numero habuisse dicitur. Huic tãto agmini dux defuit. Cæterùm si regem spectes,

Equitum verò quadringentorum millium habuit copias, autore Probo Æmilio. M. & C.C. habet Probus, quas secutæ M onerariæ.

diuitias, nõ ducem laudes, quarum tanta copia in regno eius fuit, vt cùm flumina multitudine consumerentur, opes tamen regia superessent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est: in periculis timidus, siquibi metus abesset, inflatus. Denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti natura ipsius dominus & montes in planum deducebat, & conuexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternabat, quædam ad nauigationis commodum per compendium ducebat. Cuius introitus in Graciam quàm terribilis, tam tuxpis ac fœdus discessus fuit. Namque cum * Leonides rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermopylarum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capessere iubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant: qui dum vlcisci suos quærunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, maior cædes editur. Triduoque cum dolore & indignatione Persarum dimicatũ: quarto die, cùm nuntiatũ esset Leonidæ à XX. millibus hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios recedant, & se ad meliora patriæ tempora reseruent, sibi cum Spartanis fortunam experiendam: plura patriæ quàm vitæ debere, cæteros ad præsidia Graciæ seruandos. Audito regis imperio discessere cæteri, soli Lacedamonij remanserunt. Initio huius belli sciscitantibus Delphis oracula, responsum fuerat, aut regi Spartanorum,

* Leonidas

aut

aut vrbi cadendum. Et idcirco cùm rex Leonides in bellum proficisceretur, ita suos firmauerat, vt ire se parato ad moriendum animo scirent. Angustias propterea occupauerat, vt cũ paucis aut maiore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur socijs, hortatur Spartanos meminerint, qualiter cunque præliarentur, cadendum esse: cauerent, ne fortius mansisse, quàm dimicasse videãtur: nec expectandum vt ab hoste circumuenirentur, sed cùm nox occasionem daret, securis & lætis superueniendum, nusquam victores honestius quàm in castris hostiũ perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori: statim arma capiunt, & sexcenti viri in castra quingentorum millium irrumpunt, statimque regis prætorium petunt aut cum illo, aut si oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani posteaquam regem nõ inueniunt, per omnia castra victores vagantur, cædunt, sternúntque omnia: vt qui sciant se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis vltione. Prælium à principio noctis in maiorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium cateruas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis, experiri* Martis fortunam statuit. Sed Atheniensum dux Themistocles, cùm animaduertisset Ionas, propter quos bellum Persarum rex susceperat, in auxilium regis classe venisse, solici-

Extat apud Herod. Græcum oraculũ.

Præclara Leonidæ & Spartanorũ virtus.

Exemplum militaris fortitudinis.

Naualis pugna instruitur.

* Marte

Prudentis & callidi imperatoris exemplum Themistoclis.

*tare eos in partes suas statuit. Et cùm colloquendi copiam non haberet, quò applicituri erant, symbolos proponi, & saxis proscribi curat. Quæ nos Iones demẽtia tenet? quod facinus agitatis? Bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus cogitatis? An ideò mœnia vestra condidimus, vt essent qui nostra delerent? Quid si non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi belli causa nobiscũ foret, quòd vos rebellantes non destituimus? quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione trãsitis? Aut si hoc parum tutum extat, vos commisso prælio ite *cessum, inhibete remos, & à bello discedite. Ante nauelis prælij congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum, prorsus quasi non cum Græcis tantùm, sed cum dijs immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus, & fulminibus deleta est, vt intelligeret,* QVANTO GRAVIOR OFFENSA DEORVM ESSET, TANTO NVLLAS ESSE HOMINVM ADVERSVS DEOS VIRES. *Post hæc Thespias, & Plateas, & Athenas hominibus vacuas incendit: & quoniam ferro non poterat in homines, in ædificia igne grassatur. Nãque Athenienses post pugnam Marathoniam, præmonẽte Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem, sed causam maioris belli fore,* CC. *naues fabricauerunt. Aduentante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat,*

* *cessim*

Exemplum impietatis erga deos.

Impietatis pœna.

rat, Salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles nauium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, patriam municipes esse, non mœnia, ciuitatémq; non in ædificijs, sed in ciuibus positam. Adeliusitaque salutem nauibus, quàm urbi commissuros: huius sententiæ etiam Deum autorem esse. Probato consilio, coniuges liberósque cum pretiosissimis rebus abditis insulis, relicta urbe, demandant. Ipsi naues armati conscendũt, exemplum Athenienſium & aliæ urbis imitatæ. Itaq; cùm adunata omnis sociorum classis, & intenta in bellum nauale esset, angustiasq; Salaminij freti, ne circumueniri à multitudine possent, occupassent, dissensio inter ciuitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda dilabi vellent, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per seruum fidum Xerxi nuntiat, vno in loco eum contractam Græciam posse capere facilimè. Quòd si ciuitates, quæ iam abire vellent, dissipentur, maiore labore ei singulas cõsectandas. Hoc dolo impellit regẽ signum pugnæ dare. Græci quoque aduentu hostium occupati, prælium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugnæ, cum parte nauium in littore remanet. Arthemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primores duces bellum acerrimè ciebat: quippe vt in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audàciam cerneres. Cùm anceps prælium esset, Iones, iuxta præceptum

Patria municipes, non mœnia.

Pugna ad Salaminem.

Exemplum muliebris fortitudinis Athemisiæ: effœminati autem Ducis Xerxes.

tum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæteros fregit. Itaque circumspicientes fugam, pellunt Persæ, & mox prælio victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ submersæ naues, multa capta sunt: plures tamen non minus sæuitiã regis, quàm hostem timentes, domum dilabuntur. Hac clade perculsum, & dubium consilij Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur vt in regnum abeat, ne quid seditionis moueat fama aduersi belli, & in maius, sicuti mos est, omnia extollens, sibi CCC. millia armatorum lecta ex omnibus copijs relinquat, qua manu aut cum gloria eius perdomitarũ se Græciam, aut si aliter euẽtus ferat, sine eiusdem infamia hostibus cessurũ. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur, reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci, audita regis fuga, consilium ineunt pontis irrumpendi: quem ille Abydo, velut victor maris fecerat, vt intercluso aditu, aut cum exercitu deleretur, aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles timens, ne intercluſi hostes, desperationem in virtutem verterent, & iter, quod aliter non pateret ferro patefacerent, satis multos hostes in Græcia remanere dictitans, nec augeri numerũ retinendo oportere, cùm vincere consilio cæteros non posset, eundem seruum ad Xerxem mittit, certiorémq; consilij facit, & occupare transitum matura fuga iubet. Ille perculsus nuntio, tradit duci-

Græcorum præclara ad Salaminem victoria.

Nota.

Vna salus victis nullam sperare salutem. Virg. 2. Æn.

Turpis fuga Xerxis.

bus

bus milites perducendos, ipse cum paucis Abydon contendit. Vbi cùm solutũ pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha traiecit trepidus. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate mirandæ, in exiguo latentẽ videre monigio, quem paulò antè vix æquor omne capiebat: carentem etiam omni seruorũ ministerio, cuius *exercitus propter multitudinem, terra graues erant. Nec pedestribus copijs, quas ducibus assignauerat, fœlicius iter fuit. Siquidem quotidiano labori (neque enim vlla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopiæ, contaxerat & pestem, tantáq; fœditas morientium fuit, vt viæ cadaueribus implerentur, alitésque & bestiæ esu illecebris solicitatæ, exercitum sequerentur. Interim Mardonius Olynthum in Gracia expugnat. Athenienses quoque in spem pacis, amicitiæq; regis solicitat, spondens incensa eorum vrbis etiam in maius restitutionem. Postea quam nullo pretio libertatem vidit his venalem, incensis quæ reædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eò & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, sequutus est. Vbi prælium commissum, sed fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit, castra referta regalis opulentiæ capta sunt. Vnde primùm Græci, diuiso inter se auro Persico diuitiarum luxuriæ cepit. Eodem fere die, quo Mar-

Egregium epiphonema.

*exercitus

γνώμη.

Calamitas & miseria exercitu Xerxis.

De hac pugna Herod. in Calliope.

Mardonij copiæ deletæ ſunt, etiam nauali prælio in Aſia ſub monte Mycale aduerſus Perſas dimicatum eſt. Ibi ante congreſſionem, cùm claſſes ex aduerſo ſtarent, fama ad vtrunque exercitum venit, viciſſe Græcos, & Mardonij copias occiſione occidiſſe: Tantam fama velocitatem fuiſſe, vt cùm matutino tempore prælium in Bœotia commiſſum ſit, meridianis horis in Aſiam, per tot maria, & tantum ſpatij, tam breui horarum momento, de victoria nũtiatum ſit. Confecto bello, cum de præmijs ciuitatum ageretur, omnium iudicio, Athenienſium virtus cæteris prælata. Inter duces quoque Themiſtocles princeps, ciuitatum teſtimonio iudicatus, gloriam patriæ ſuæ auxit. Igitur Athenienſes aucti & præmijs belli, & gloria, vrbem ex integro condere moliuntur. Cùm mœnia maiora complexi fuiſſent, ſuſpecti eſſe Lacedæmonijs cœpere, rectè reputantibus, quibus ruina vrbis tantũ incrementi dediſſet, quantum ſit datura munita ciuitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne munimenta hoſtibus & receptacula futuri rurſus belli extruant. Themiſtocles vt vidit ſpei vrbis inuideri, non exiſtimans abruptè agendum, reſpõdit legatis, ituros Lacedæmona, qui de eare pariter cum illis conſulent. Sic dimiſſis Spartanis hortatur ſuos, vt opus maturent. Deinde ipſe, interiecto tempore, in legationem proficiſcitur, & nunc in itinere infirmitate ſimulata, nunc tarditatem collegarum accuſans, ſine quibus agi iure nihil poſſit,

Epiphonema

Themiſtoclis laus.

Reficiuntur Athenæ.

Themiſtoclis callidum conſilium.

possit diē de die proferendo, spatium consummando operi quærebat: cum interim nūtiatur Spartanis, opus Atheniensium maturari, propter quod denuo legatos mittunt ad inspiciendam rem. Tum Themistocles per seruum magistratibus scribit Atheniensium, Lacedæmoniū legatos vinciant, pignúsq; teneant, ne in se grauius consulatur. Adit deinde concionem Lacedæmoniorum, indicat pernunitas Athenas esse, & posse illatum bellum non armis tātùm, sed etiam muris sustinere. Si quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum Athenis in hoc pignus retentos. Grauiter deinde castigat eos, quod non virtute, sed imbecillitate sociorum potentiam quærerent. Sic dimissus, veluti triumphatis Spartanis, à ciuibus excipitur. Post hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & vt bis illatum à Persis Græciæ bellum vlciscerentur, vltro fines eorum depopulantur. Ducem suo, sociorúmque exercitui deligunt Pausaniam, qui pro Ducatu regnū Græciæ affectans, proditionis præmiū, cum Xerxe nuptias filiæ eius paciscitur, redditis captiuis, vt fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoscunque ad se nuntios misisset, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Atheniensiū Aristides belli socius electus, collegæ conatibus obuiam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multò post accusatus Pausanias damnatur. Igitur Xerxes cum prodi-

Bellum Lacedæmoniorum aduersus Persas.

Pausanias perfidi ciuis & Ducis exemplum.

Congylus Cretensis literas pertulit. Probus.

proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Graci quoque ducem instituunt Cimonem Athenienſem, filium Milciadis, quo duce Marathone pugnatum eſt, iuuenem, cuius magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem coniectum, ibique defunctum, tranſlatis in ſe vinculis, ad ſepulturam redemit. Nec in bello iudicium diligentium fefellit. Siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terreſtri nauali q; bello ſuperatum, trepidum ſe recipere in regnum coegit.

Insigne pietatis exemplum.

IVSTINI LIBER III.

XErxes rex Perſarum, terror anteà gentium, bello in Graecia infeliciter geſto, etiam ſuis cõtemptui eſſe cœpit. Quippe Artabanus præfectus eius, deficiente quotidie regis maieſtate, in ſpem regni adductus, cum ſeptem robuſtiſſimis filijs regem veſperi ingreditur: nam amicitiæ iure ſemper illi patebat: trucidatóque rege, voto ſuo obſiſtẽtes filios eius, dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adoleſcens, quò maturius regno potiretur, occiſũ: impellit Artaxerxẽ parricidiũ parricidio vindicare. Cùm ventũ eſſet ad domũ Darij, dormiens inuentus, quaſi ſomnium fingeret, interficitur. Deinde cùm vnum ex regis filijs ſceleri ſuo ſupereſſe

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

*superesse Artabanus videret, metuereq; de regno certamina principum, assumit in societatem consilij Baccubassum, qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, vt pater eius occisus sit, vt frater falsa parricidij suspicione oppressus, vt deniq; ipsi pararentur insidiæ. His cognitis, Artaxerxes verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse exercitum, armatúmq; iubet, recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Itaque cùm inter cæteros, & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat se breuiorem loricam habere, iubet Artabanũ secum commutare: exuentem se, ac nudatum gladio traiecit. Tum & filios eius corripi iubet: atq; ita egregius adolescens, et cædem patris, & necem fratris, & se ab insidijs Artabani vindicauit. Dũ hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmonijs & Athenienſibus in duas diuisa partes, ab externis bellis, velut in viscera sua arma conuertit. Fiunt igitur de vno populo duo corpora, & eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus diuiduntur. Hinc Lacedæmony communia quondam ciuitatum auxilia ad vires suas trahebant. Inde Athenienses & vetustate * gentis, & gestis rebus illustres, proprijs viribus confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione viriũ in bellum ruebant. Nanq; Lycurgus cùm fratri suo* Polibita Spartanorum*

Artaxerxes longimanus Persarũ rex quintus, ann. 40.

Crudelitatis & perfidiæ pœna.

De intestino Græcorum bello.

*generis

*Polydicta habet Plu.

tanorum regi succeſſiſſet, regnúmq; ſibi vendicare potuiſſet, Charilao filio eius, qui natus poſthumus fuerat, cùm ad ætatem adultam veniſſet, regnum ſumma fide reſtituit, vt intelligerẽt omnes, quantò plus apud bonos pietatis iura, quàm omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans conualeſcit, tutelámque eius adminiſtrat, non habentibus Spartanis leges inſtituit, non inuentione earum magis quàm exemplo clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios ſanxit, cuius non ipſe primus in ſe documenta daret. Populum in obſequia principum, principes ad iuſtitiam imperiorum firmauit. Parſimoniam omnibus ſuaſit, exiſtimans laborem militiæ, aſſidua frugalitatis conſuetudine, faciliorem fore. Emi ſingula non pecunia, ſed compenſatione mercium iuſſit: auri argentíque vſum, velut omnium ſcelerum materiam, ſuſtulit: adminiſtrationem reipublicæ per ordines diuiſit. Regibus poteſtatem bellorum, Magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſſiones, Senatui cuſtodiam legum, Populo ſublegendi Senatum, vel creandi, quos vellet, magiſtratus, poteſtatem permiſit. Fundos omnium aqualiter inter omnes diuiſit, vt æquata patrimonia neminem potentiorem alteri redderent. Cõuiuari omnes publicè iuſſit, ne cuius diuitiæ vel luxuria in occulto eſſent. Inuenibus non amplius vna veſte vti toto anno permiſſum, nec quenquam cultius quàm alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pue-

Lycurgi inſtituta.

Legum latores quid præſtare debeant

Monarchia. Oligarchia. Democratia.

ros

ros puberes nõ in forum, sed in agrum deduci præcepit, vt primos annos non in luxuria, sed in opere, & in laboribus ageret. Nihil eos somni causa substernere, & vitã sine pulmento degere, neque prius in vrbem redire, quam viri facti essent. Statuit virgines sine dote nubere: iussit vt vxores eligerẽtur, non pecunia: seueriusq; matrimonia sua viri coërcerent, cùm nullis dotis frenis tenerẽtur. Maximum honorem non diuitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè vsquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hæc quoniam primò, solutis antea moribus, dura videbantur esse, autorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, vt cõsuescendi tadium metus religionis euincat. Deinde vt æternitatem legibus suis daret, iureiurando obligat ciuitatem, nihil eos de eius legibus mutaturos, priusquam reuerteretur: & simulat se ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum quid addendum, mutandúmq; legibus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibíq; perpetuum exilium egit, abiícique in mare ossa sua moriens iussit, ne relatis Lacedæmona, solutos se Spartani religione iurisiurandi in dissoluendis legibus arbitrarentur. His igitur moribus ita breui ciuitas * conualuit, vt cum Messenijs propter stupratas virgines suas, in solenni Messeniorum sacrificio bellum intulisset, grauissima se execratione * obstringerent, non prius quàm Messeniam

Abijt hoc in prouerbium, In sola Sparta expedit senescere.

Exemplum amoris erga patriam.

* conualuit,

* obstrinxerint.

tanorum regi succeſſiſſet, regnúmq; ſibi vendicare potuiſſet, Charilao filio eius, qui natus poſthumus fuerat, cùm ad ætatem adultam veniſſet, regnum ſumma fide reſtituit, vt intelligerẽt omnes, quanto plus apud bonos pietatis iura, quàm omnes apes valerent. Medio igitur tempore dum infans conualeſcit, tutelámque eius adminiſtrat, non habentibus Spartanis leges inſtituit, non inuentione earum magis, quàm exemplo clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios ſanxit, cuius non ipſe primus in ſe documenta daret. Populum in obſequia principum, principes ad iuſtitiam imperiorum firmauit. Parſimoniam omnibus ſuaſit, exiſtimans laborem militiæ, aſſidua frugalitatis conſuetudine, faciliorem fore. Emi ſingula non pecunia, ſed compenſatione mercium iuſſit: auri argentíque vſum, velut omnium ſcelerum materiam, ſuſtulit: adminiſtrationem reipublicæ per ordines diuiſit. Regibus poteſtatem bellorum, Magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſſiones, Senatui cuſtodiam legum, Populo ſublegendi Senatum, vel creandi, quos vellet, magiſtratus, poteſtatem permiſit. Fundos omnium æqualiter inter omnes diuiſit, vt æquata patrimonia neminem potentiorem alteri redderent. Cõuiuari omnes publicè iuſſit, ne cuius diuitiæ vel luxuria in occulto eſſent. Iuuenibus non amplius vna veſte vti toto anno permiſſum, nec quenquam cultius quàm alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pue-

Lycurgi inſtituta.

Legum latores quid præſtare debeant

Monarchia. Oligarchia. Democratia.

ros

ros puberes nõ in forum, sed in agrum deduci præcepit, vt primos annos non in luxuria, sed in opere, & in laboribus agerẽt. Nihil eos somni causa substernere, & vitã sine pulmento degere, neque prius in vrbem redire, quam viri facti essent. Statuit virgines sine dote nubere: iussit vt vxores eligerẽtur, non pecunia: seueriúsq; matrimonia sua viri coërcerent, cùm nullis dotis frænis tenerẽtur. Maximum honorem non diuitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè vsquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hæc quoniam primò, solutis anteà moribus, dura videbantur esse, autorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, vt cõsuescendi tadium metus religionis euincat. Deinde vt æternitatem legibus suis daret, iureiurando obligat ciuitatem, nihil eos de eius legibus mutaturos, priusquam reuerteretur: & simulat se ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum quid addendum, mutandúmq; legibus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibiq; perpetuum exilium egit, abiícique in mare ossa sua moriens iussit, ne relatis Lacedæmona, solutos se Spartani religione iurisiurandi in dissoluendis legibus arbitrarentur. His igitur moribus ita breui ciuitas * conualuit, vt cum Messenijs propter stupratas virgines suas, in solenni Messeniorum sacrificio bellum intulisset, grauissima se execratione * obstringeret, non prius quàm Messeniam

Abijt hoc in prouerbium, In sola Sparta expedit senescere.

Exemplum amoris erga patriam.

* conluit,

* obstrinxerint.

Octauo an. imperij Romuli fuit hoc bellum. auctor Euseb.

expugnassent, reuersuros, tantum sibi vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quæ res initiũ dissensionis Græcia, & intestini belli causa & origo fuit. Itaque cùm* contra præsumptionem suam annis decem in obsidione vrbis tenerẽtur, & querelis vxorum post tam longam vidui tatem reuocarentur: veriti ne hac perseuerantia belli grauius sibi, quàm Messenijs nocerent: quippe illis quantũ iuuentutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri: sibi & belli damna assidua, & fœcunditatem vxorum absentibus viris nullam esse. Itaq; legũt iuuenes ex eo genere militum, qui post iusiurandum in supplementũ venerant. Quibus Spartam remissis, promiscuos omnium fœminarum cõcubitus permisere, maturiorem futuram cõceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris, Partheniy sunt vocati: qui cùm ad annos XXX. peruenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cuius in patrimonium successio speraretur) ducem Phalantum assumunt, filium* Araci, qui autor Spartanis fuerat, iuuentutis ad generãdam sobolem domum remittendæ: vt sicuti dudum patrem sibi nascendi habuissent autorem, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaque nec salutatis matribus è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes requirendas proficiscũtur, diúque & per varios casus iactati, tandem in Italiam deferuntur, & oppugnata arce Tarentinorum,

Partheniorũ origo.

*Arati,

Partheniy vbi consederint.

zorum, expugnatis veteribus incolis, sedem sibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorum Phalãtus, per seditionem in exilium perturbatus, Brundusium se contulit, quò expulsi sedibus suis veteres Tarentini cõcesserant. Is moriens persuadet, vt ossa sua, postremásq; reliquias conterant, & tacitè spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis ceciniſſe. Illi arbitrantes eum in vltionem sui, fata ciuium prodidisse, præceptis paruere: sed oraculi diuersa sententia fuerat. perpetuitatem enim vrbis, non amissionem hoc facto promiserat. Ita ducis exulis consilio, & hostium ministerio possessio Tarentina Partheniys in aternum fundata: ob cuius beneficij memoriam Phalanto diuinos honores decreuere. Interea Messenij cùm virtute non possent, per insidias expugnãtur. Deinde cùm per annos LXXX. grauia seruitutis verba, plerunque vincula, cæteráque * captiuitatis mala perpessi essent, post lõgam pœnarum patientiam, bellum restaurant. Lacedæmonij quoq; eò conspiratius ad arma concurrunt, quò aduersus seruos dimicaturi videbantur. Itaq; cùm hinc iniuria, inde indignitas animos acueret, Lacedæmonij de belli euentu oraculo Delphis consulto, iubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. Porrò Athenienſes cùm responsum cognouiſſent, in cõtemptum Spartanorum Tyrtæum poetam claudum pede misêre, qui tribus præliis fusus, eo vsque

Phalanti ingratos ciues pietas.

Secundum cum Messeniis bellum.

*captæ ciuitatis

Tyrtæus poëta claudus Dux Lacedæm.

desperationis Spartanos adduxit, vt ad supplemẽtum exercitus seruos suos manumitterent: hísque interfectorum matrimonia pollicerentur, vt non numero tantùm amissorum ciuium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoniorum ne contra fortunam pugnando maiora detrimenta ciuitati infunderent, reducere exercitum voluerunt, ni interuenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitauit: in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat. Itaque tantum ardorem militibus iniecit, vt non de salute, sed de sepultura soliciti, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextero brachio deligarent: vt si omnes aduersum prælium consumpsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent. Cùm sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nuntiare. Messenijs autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. Itaque tantis animis concursum est, vt rarò vnquam cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. Interiecto tempore tertium quoq; bellum Messeny reparauere: in cuius auxilium Lacedæmony inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere, quorum fidem cùm suspectam haberent, superuacuos eos simulantes, a bello eos dedimiserunt. Hanc rem Athenienses grauiter ferentes, pecuniam, quæ erat in stipendium Persici belli

Tyrtæi ad milites carmina exhortatoria.

Tertium bellum cum Messenijs.

belli ab vniuersa Græcia collata: à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide societatis Lacedæmonijs, præda ac rapina esset. Sed nec Lacedæmonij quieuere: qui cùm Messeniorum bello occupati essent, Peloponnenses immisere, qui bellum Athenienſibus facerent. Paruæ tunc temporis, classe in Ægyptum missa, vires Athenienſibus erant. Itaq; nauali prælio dimicantes, facilè superantur. Interiecto deinde tempore, post reditum ſociorum aucti, & classis, & militum robore, prælijs reparant. Iam & Lacedæmonij omissis Messenijs, aduersus Athenienses arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte vtrinque discessum. Inde reuocati Lacedæmonij ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Athenienſibus relinquerent, cum Thebanis paciſcuntur, vt Bœotiorum imperium his restituerent, quod temporibus Perſici belli amiserant, vt illi cum Athenienſibus bella ſuſciperent. Tantus furor Spartanorum erat, vt duobus bellis impliciti, ſuſcipere tertium non recuſarent, dummodo inimicis ſuis hoſtes acquirerent. Igitur Athenienſes, aduerſus tantam tempeſtatem belli, duos duces deligunt, Periclem ſpectatæ virtutis virum, & Sophoclem ſcriptorem tragœdiarum, qui diuerſo exercitu, Spartanorum agros vaſtauerũt, & multas Achaiæ ciuitates Athenienſium imperio adiecerunt. His malis fracti Lacedæmonij, in annos XXX. pepigerunt pacem: ſed tam longum

Erat enim Delus pro communi ærario. Probus in vita Ariſt.

Victi ſunt in Halia.

De quo Thucydides li b. 2. & Plutar.

Perfidiæ exemplum.

otium inimicitiæ non tulerunt. Itaq; intra quindecim annos rupto fœdere, cum contemptu Deorum hominúmq;, fines Atticos populantur. Et ne prædam potius, quàm pugnam expetisse viderentur, hostes ad prælium vocant. Sed Athenienses, consilio Periclis ducis, populationis iniuriam differunt in tempus vltionis, superuacuam pugnam existimantes, cùm vlcisci hostem sine periculo possent. Deinde interiectis diebus, naues conscendũt, & nihil sentientibus Lacedæmonijs, totam Spartam deprædantur, multóq; plura auferunt, quàm amiserant. Prorsus in comparatione damnorum, longè plurimi fuerit vltio, quàm ira. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita, sed multò clarior priuati patrimonij contemptus fuit. * Hinc agros in populatione cæterorum intactos hostes reliquerant, sperãtes acquirere se illi posse, aut periculum ex inuidia, aut ex suspicione proditionis infamiã. Quod antè prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad inuidiæ impetum declinãdum agros ipsos dono reipublicæ dederat. Acq; ita vnde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam inuenit. Post hæc interiectis diebus, nauali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonij fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari varia præliorum fortuna inuicem se trucidarẽt. Deniq; fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis seruauerunt. Nam inducias, quas proprio nomine con-

* Huius

Extat hac de re apud Thuzyd. oratio.

condixerant, ex sociorum persona rumpebant: quippe quasi minus periurij contraherent, si ferentes sociis auxilia potius, quàm si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod priusquam exponam, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

IVSTINI LIBER IIII.

Siciliæ descriptio.

SIciliam ferunt angustis quondam facibus Italiæ adhæsisse, direptámq; velut à corpore, maiore impetu superioris maris, quod toto vndarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis, & cauernis quibusdam fistulisq; ita penetrabilis, vt ventorum tota fermè flatibus pateat, nec non & ignibus generandis, nutriendisque, soli ipsius naturalis vis. Quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine traditur: quæ res facit, vt spiritu cum igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendium. Et vbi acrior per spiramẽta cauernarum ventus incubuit, arenarum moles egerũtur. Proximum Italiæ promontorium, Rhegyum dicitur, ideò quòd Græcè abrupto hoc nomine pronuntientur. Nec mirum si fabulosa est loci eius antiquitas, in quem res tot coïere miræ. Primùm, quòd vnquam aliàs tam

Vide Plin. li. 85. cap. 15.

Et dehiscendi argumentum Plin.

Siculum mare.

torrens fretum, nec ſolum citato impetu, verumetiam ſæuo: neq; experientibus modò terribile, verumetiam procul viſentibus. Vndarum porrò inter ſe concurrentium tanta pugna eſt, vt alias velut i terga dantes* vorticibus in imum deſidere, alias, quaſi victrices ſublime ferri videas. Nunc hic fremitum feruentis æſtus, nunc illic gemitum in voragine deſidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & inſularum Æolidum, veluti ipſis vndis alatur incendium. Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot ſeculis tãtus ignis potuiſſet, niſi & humoris nutrimẽtis aleretur. Hinc igitur Fabulæ Scyllam & Charybdim peperere: hinc latratus auditos, hinc monſtri credita ſimulacra, dum nauigãtes magnis vorticibus pelagi deſidentis exterriti, latrare putant vndas, quas ſorbentis æſtus vorago collidit. Eadem cauſa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concurſus raptum ſecum ſpiritum in imum fundum trahit, atque ibi ſuffocatum tam diu tenet, donec per ſpiramenta terræ diffuſus, nutrimenta ignis incendat. Jam ipſa Italiæ, Siciliæq; vicinitas, iam promontoriorum altitudo ipſa ita ſimilis eſt, vt quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coëuntibus in ſe promontorijs, ac rurſum diſcedẽtibus, ſolida intercipi, abſumiq; nauigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compoſitũ, ſed metu & admiratione tranſeuntium.

* Vorticibus inergi ac in im.

Æolides inſulæ.

Scylla, & Charybdis. vide Eraſ. in Chil.

De Sicilia Thucy. lib. 6.

Angustiæ Siculi freti.

*seuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, vt sinum maris, nõ transitum putes: quẽ cum acceſſeris, diſcedere, ac ſeiungi promontoria, quæ anteà iuncta fuerant, arbitrere. Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit: præterea Sicania denominata eſt. Hæc à principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, Æolus regnum inſulæ occupauit: poſt quem ſingulæ ciuitates in tyrãnorum imperium conceſſerunt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus iuſtitia cum cæterorum crudelitate certabat: cuius moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cum paruulos filios reliquiſſet, tutelámque eorum * Micytho, ſpectatæ fidei ſeruo commiſiſſet, tantus amor memoriæ eius apud omnes fuit, vt parêre ſeruo, quàm deſerere regis filios mallent: principéſque ciuitatis obliti dignitatis ſuæ, regni maieſtatẽ adminiſtrari per ſeruum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienſes tentauere, diúq; varia victoria cum tyrannis dimicatũ. Ad poſtremum amiſſo Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantiſper quieuere victi. Medio tempore cùm Rhegini diſcordia laborarent, ciuitáſq; per diſſentionem diuiſa in duas partes eſſet, veterani ab altera parte ab Himera vrbe in auxilium vocati pulſis ciuitate, contra quos implorati fuerant, & * mox cæſis, quibus tulerant auxilium, vrbem cum coniugibus & liberis ſociorum occupauere, auſi facinus nulli tyranno comparandum: quippe*

A Thucydide, autore Plinio, Triquetra etiam dicta.

Anaxilaus exemplum iuſtitiæ & moderationis

* *Michillo.*

Vide infra lib. 89.

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

* *exinde.*

vt

vt Rheginis melius fuerat vinci, quàm vicisse. Nã siue * victoribus captiuitatis iure seruissent, siue amissa patria exulare necesse habuissent, non tamen inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum coniugibus ac liberis prædam reliquissent. Catanenses quoq; cùm Syracusanos graues paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Athenienſibus petiere: qui seu studio maioris imperij, quòd Asiam Graciámque penitus occuparant, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedæmonys illæ vires accederent, Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, vt sub specie ferendi Catanensibus auxilij, tentarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia frequenter casis hostibus prospera fuerant, maiore denuo classe, & robustiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petiuere: sed Catanenses siue metu Athenienſium, siue tædio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Athenienſium auxilijs, fecerunt. Interiecto deinde tempore, cùm fides pacis à Syracusanis non seruaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbáq; prolixis, & omni squaloris habitu ad misericordiam commouendum * acquisito, concionem deformes adeunt. Adduntur precibus lacrymæ, & ita misericordem populum supplices mouent, vt damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces * Niceas, & Alcibiades, & Lamachus:

* anteribus

Sicilense bellum, quo Athenienſium res sunt vehemeuter acciſæ.

Thucy. lib. 3.

* accerſito,

* Nicias. Thucyd. li. 6.

machus: tantisq; viribus Sicilia repetitur, vt ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebãtur. Breui pòst tempore, reuocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt: munitionibus deinde circundatis, hostes etiam marinis commeatibus in vrbe clausos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmonijs petierunt. Ab his mittitur Gylippus, solus quidem, sed in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli iam inclinato statu, auxilijs partim in Græciam, partim in Siciliam misere contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus inde prælijs victus, congressus tertio, occiso Lamacho & hostes in fugam cõpulit, & socios obsidione liberauit. Sed cùm Athenienses à bello terrestri in nauale se transtulissent, Gylippus classem à Lacedæmone cum auxilijs accersit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedõta cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnesij quoque communi ciuitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia misére, & quasi Græcia bellum in Siciliam transtatum esset, ita ex vtraque parte summis viribus dimicabatur. Prima igitur congressione nauali certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoque cum omni publica, ac priuata pecunia amittunt. Super hæc mala, cùm etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, vt abirent Sicilia, dum res, quamuis afflicta,

Gylippus.

Demosthenes nauali pugnæ, vt Thucyd. li. 7 narrat non adfuit.

afflicta, nondum tamen perdita forent, neq; in bello malè auſpicato amplius perſeuerandum eſſe, domi grauiora, & forſitan infeliciora bella eſſe, in qua reſeruare hos vrbis apparatus oporteat. Nicias ſeu pudore malè actæ rei, ſeu metu deſtitutæ ſpei timiũ, ſeu impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur nauale prælium, & à nimia prioris fortunæ procella ad ſpem certaminis reuocantur: ſed inſcitia ducum, qui inter anguſtias maris tuentes ſe, Syracuſanos aggreſſi facilè vincuntur. Eurymedõ dux in prima acie fortiſſimè dimicans, primus cadit: triginta naues, quibus præfuerat, incenduntur: Demoſthenes & Nicias etiã ipſi victi, exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terreſtri. Ab his relictas centum triginta naues Gylippus inuaſit: ipſos deinde inſequitur fugientes: partim capit, cædit partim, Demoſthenes amiſſo exercitu à captiuitate, gladio, & voluntaria morte ſe vindicat. Nicias autem ne Demoſthenis quidem exemplo, vt ſibi conſuleret admonitus, cladem ſuorum auxit dedecore captiuitatis.

Hanc cladem miſerrimam deſcribit Thucyd. in fi. lib. 7.

Variant autores de morte Demoſthenis. Vide Plutarchum.

IVSTINI LIBER V.

Dum Athenienſes in Sicilia bellum per biennium cupidius, quàm facilius gerunt, interim concitator & dux eius Alcibiades abſens Athenis inſimulatur, myſteria Cereris, Initiorum ſacra, nullo magis quàm ſilentio ſolemnia enuntiauiſſe

Plutar. in Alcibiade hanc hiſtoriam copiosè narrat. Feſta Adonia appellat Plutarchus.

uisse. Reuocatúsque à bello ad iudicium siue conscientiam, siue indignitatem rei nō ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde vbi non dānatum se tantùm, verumetiam diis per omnium sacerdotum religiones deuotum cognouit, Lacedæmona se cōtulit: ibíq; regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Atheniensibus aduerso Siciliæ prælio vltrò bellum inferre. Quo facto omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Atheniensis immoderati imperij *crudelitate contraxerāt. Darius quoque rex Persarum memor paterni auitíq; in hanc vrbem odij, facta cum Lacedæmonijs per Tyssafernem, præfectum Lydiæ, societate, omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coeundi: re autem vera timebat, ne victis Atheniensibus ad se Lacedæmonij arma transferrent. Quis igitur miretur, tam florentes Atheniensium opes* fuisse, cùm ad opprimendam vnam vrbem, totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello, sed præliati ad vltimum* victores etiam interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quàm vi victi sunt. Principio belli omnes etiam ab his socij desciuerant, vt fit, QVO SE FORTVNA, EODEM ETIAM FAVOR HOMINVM INCLINAT. Alcibiades quoque motum aduersus patriam bellum, non gregary militis opera, sed imperatorys virtutibus adiuuabat.

Olympiadæ sacerdotes appellantur à Probo.

Deuotionis exemplum in pila lapidea incisum, in publicò positum fuit. Prob.

*cupiditate

Odium Græcorum in Atheniēses.

*ruisse.

*Victoria

γνώμη.

iuuabat. Nempe acceptis quinque nauibus in Asiam contendit, & tributarias Athenienſium ciuitates autoritate nominis ſui ad defectionem cõpellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem, nec tam ablatum Athenienſibus ducem, quàm Lacedæmoniis traditum, partáque cum amiſſis imperia penſabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus inuidiæ, quàm gratiæ contraxit. Itaque cùm principes velut æmulum gloriæ ſuæ interficiendum inſidijs mandaſſent, cognita re Alcibiades per vxorem Agidis regis, quam adulterio cognouerat, ad Tyſſaphernem præfectum Dary regis profugit. Cui celeriter officij comitate, & obſequendi gratia inſinuauit, Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentia etiam inter Athenienſes inſignis: ſed in recõciliandis amicitiarum ſtudijs, quàm in retinendis vir melior: quia morũ vitia ſub vmbra eloquentiæ primò latebant. Igitur perſuadet Tyſſaphernj, ne tanta ſtipendia claſſi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cùm tributa Athenienſibus penderent, bellum ſuſceptum ſit. Sed nec auxilijs nimis enixè Lacedæmonios iuuandos. Quippe memorem eſſe debere, alienam ſe victoriam, non ſuam inſtruere, & eatenus bellum ſuſtinendum, ne inopia deſeratur. Nam regem Perſarum diſſentiẽtibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore, & quos ſuis non poſſit, ipſorum

Ioniam enim à ſocietate auertat.

Timea vxor Agidis.

Alcibiades ſe inſinuauit.

A facilitate morum, appellatur à Plutarcho Chamælon.

Alcibiadis vafrum & callidum ingenium.

ipsorum armis victurum: perfecto autem bello, statim ei cum victoribus dimicandum. Domesticis itaq; bellis Graciam obterendam, ne externis vacet, exaquendáque vires partium, & inferiores auxilio leuandos. Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se libertatis Graciæ professi sunt. Grata oratio Tyssaferni fuit. Itaq; commeatus malignè prabere, classem regiam non totam mittere, ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hanc operam ciuibus vindicabat: ad quem cùm legati Athenienſium veniſſent, pollicetur his amicitiam regis, ſi Reſpublica à populo tranſlata ad Senatum foret, ſperans, vt aut cõcordante ciuitate, dux belli ab omnibus legeretur, aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Athenienſibus imminente periculo belli, maior ſalutis, quàm dignitatis cura fuit. Itaq; permittente populo, imperium ad Senatum transfertur. Qui cum inſita genti ſuperbia crudeliter in plebem conſuleret, ſingulis tyrannidis ſibi potentiam vendicantibus, ab exercitu Alcibiades exul reuocatur, duxq; claſſi conſtituitur. Statim igitur Athenas mittit ex continẽti ſe cum exercitu vẽturum, recepturúmq; à quadringentis iura populi, ni ipſe redderent. Hac denuntiatione optimates territi, primò vrbem prodere Lacedæmonijs tentauere: deinde cùm id nequiuiſſent, in exilium profecti ſunt. Igitur Alcibiades

intestino malo patria liberata, summa cura classem instruit, atque ita in bellum aduersus Lacedæmonios pergit. Iam * Zestromidarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, instructis nauibus expectabant: prælio commisso, victoria penes Athenienses fuit. In eo bello maior pars exercitus, & omnes fermè hostium duces cæsi, naues LXXX. capta: interiectis quoque diebus cùm bellum Lacedæmonij à mari in terram trãstulissent, iterato vincũtur. His malis fracti, pacem petiere: quam nc acciperẽt, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum auxilia illatum à Carthaginiensibus Siciliæ bellum domum reuocauit: quibus rebus destitutis Lacedæmonys, Alcibiades, cum classe victrici, Asiam vastat, multis locis prælia facit, vbique victor, recipit ciuitates quæ defecerant, nonnullas capit, & imperio Athenienſium adijcit. Atque ita prisca nauali gloria vendicata, adiecta etiam laude terrestris belli, desideratus ciuibus suis Athenas reuertitur. His omnibus prælijs ducentæ naues hostium, & præda ingens capta: ad hunc reduntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obuiam procedit, & vniuersos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur. In hunc oculos ciuitas vniuersa, in hunc suspensa ora conuertit. Hunc quasi de cœlo missum, & vt ipsam victoriam contuentur, laudant, quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul cõtrà gesserit,

* Mindarus

xxx. naues habet Plu.

Illustris victoria Athenienſium ad Cyzicum.

Egregia descriptio reditus Alcibiadis exulis in patriam.

gesserit, excusantes ipsi iratum prouocatúmq; fecisse. Enimuerò tantum in vno viro fuisse momenti, vt maximi imperij subuersi, & rursum recepti autor esset. & vnde stetisset, eò se victoria trãsferret, fieretque cum eo mira quadam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantùm, verumetiam & diuinis eum honoribus honorant: certant secum ipsi, vtrũ contumelioſius eum expulerint, an reuocauerint honoratius. Ipsos illi deos gratulantes tulere obuiam, quorum execrationibus erat deuotus. Et cui paulò ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cœlo posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Non Siciliæ illis aduersa pugna in ore est, sed Græciæ victoria: non classes per illum amissæ, sed acquisitæ: nec Syracusarũ, sed Ioniæ, Hellespontiq; meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensam, nec fauorem studijs suorum exceptus est. Dum hæc aguntur à Lacedæmonijs, Lysander classi bellóque præficitur, & in locum Tyssafernis Darius rex Persarum filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæq; præposuit: qui Lacedæmonios auxilijs opibúsq; ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum nauibus in Asiam profectum, dum agros longa pace diuites, securus populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites haberet, repentino aduentu oppressere: tantáque cædes

Astuti & callidi imperatoris exemplum, de quo vide Plutar.

palantium fuit, vt plus vulneris eo prælio Athenienſes acciperent, quàm ſuperioribus dederant: & tanta deſperatio apud Athenienſes erat, vt ex continenti Alcibiadem ducem Conone duce commutarent: arbitrantes victos ſe non fortuna belli, ſed fraude imperatoris: apud quem plus prior offenſa valuiſſet, quàm recentia beneficia. Viciſſe autem eum priore bello ideo tantum, vt oſtenderet hoſtibus, quem ducem ſpreuiſſent, & vt carius eis ipſam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenij, & vitiorum amor, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiſcitur. Itaque Conon Alcibiadi ſuffectus, habens ante oculos, cui duci ſucceſſiſſet, claſſem maxima induſtria adornat: ſed nauibus exercitus deerat, fortiſſimis quibuſque in Aſia populatione amiſſis. Armantur tamen ſenes, aut impuberes pueri, & numerus militum ſine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut caduntur paſſim, aut fugientes capiuntur: tantáq; ſtrages aut occiſorum, aut captiuorum fuit, vt Athenienſium deletum non imperium tantum, verumetiam nomẽ videretur. Quo prælio perditis & deſperatis rebus, ad tantã inopiam rediguntur, vt conſumpta militari ætate, peregrinis ciuitatem, ſeruis libertatem, damnatis impunitatem darent. Eáque colluſione hominum, domini anteà Græciæ, conſcripto exercitu, vix libertatem

In vitijs & virtutibus, nihil fuit Alcibiade excellentius. Prob.

Cædes Athenienſium.

bertatem tuebãtur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. Tanta virtus animorum erat, vt cùm paulò antè salutem desperauerint, nunc non desperent victoriam. Sed neq; his miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur: neq; eæ vires, quibus vincere consueuerant: neq; ea scientia militaris in his, quos vincula, non castra, continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occisi, cùm dux Conon eo prælio superfuisset, solus crudelitatem ciuium metuens, cum octo nauibus ad regem Cyprium contendit. *Euagoram. At dux Lacedæmoniorum rebus fœliciter gestis, fortunæ hostium insultat, captiuas naues cum præda bellica, in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona, ac tributarias Atheniensium ciuitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit: nec aliud ditioni Atheniensium, præter vrbem ipsam reliquit. Quæ cuncta cùm Athenis nuntiata essent, omnes relictis domibus, per vrbem discurrere pauidi, alius alium scisciatari, autorem nunty requirere: nõ pueros imprudentia, non senes debilitas, non mulieres sexus *imbecillis domi tenet, adeò ad omnem ætatem tãti mali sensus penetrauerat. In foro deinde coeunt, atq; ibi perpeti nocte fortunã publicam quæstibus iterant. Aly fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos aly, aly amicos chariores cognatis, & cum priuatis casibus querelam publicam miscent. Iam seipsos, iam ipsam patriam perituram,

Hanc pugnã egregiè describit Xenophon.

*Euagoræ autem dux

Trepidationis rhetorica descriptio.

*imbecillitas

Epiphonema.

miseriorémq; incolumium, quàm amissorum fortunam indicantes: sibi quisq; ante oculos obsidionem, famem, & superbum victorémq; hostem proponentes: Iam ruinam vrbis & incendia, iam omnium captiuitatem & miserrimam seruitutem recordãtes: feliciores prorsus prioris vrbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filijs parentibúsque, tectorum tantùm ruina taxatæ sint. Nunc autem non classem, in quam, sicuti pridẽ, vt confugiãt, superesse: non exercitum, cuius virtute seruati pulchriora posset mœnia extruere. Sic defletæ ac propè perditæ vrbi hostes superueniunt, & obsidione circundatos & obsessos fame vrgent. Sciebant enim neque ex aduectis copijs multum supersse, & ne nouæ aduehi possent prouiderant: quibus malis Athenienses fracti post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petiuere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos, sociósq; deliberatũ. Cùm multi delendum Athenienſium nomen, vrbémq; incendio consumendã censerent, negarunt se Spartani, ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Pyrcum versus muri brachia deiecerint, nauesque, quæ reliquæ forent, traderent, réſq; publica ex semetipsis xxx. rectores acciperet. In has leges traditam sibi vrbem Lacedæmony formandam Lysandro tradiderunt. Insignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darij regis Persarum, & exilio Dionysij Siciliæ tyranni fuit. Mutato statu, Athenarũ etiam

Obsidentur Athenæ à Lysandro & Agide.

Athenienses Lacedæmonijs se dedunt.

etiam ciuium conditio mutatur. Rectores xxx. reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus propè nec ciuium superfuerat: & quasi paruus hic ad continendam ciuitatem exercitus esset, septingentos milites à victoribus accipiunt. Cades deinde ciuium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicam sub obtentu liberationis inuaderet. Quem cùm profectũ ad Artaxerxem Persarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent, à quibus occupatus, cum occidi apertè non posset, vinus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est. Liberati hoc vltoris metu tyranni, miseram vrbem reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cùm displicere vni ex numero suo Therumeni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex vrbe passim omnium fuga, repletúrque Gracia Athenienſium exulibus, quod etiam ipsum auxilium vnicum à miseris eripitur: nam Lacedæmoniorum edicto, ciuitates exules recipere prohibebantur: omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solùm tutum exilium egerunt, verumetiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasibulus vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria, & pro salute communi, etiam cum periculor, ratus, adunatis exulibus castellum Phyle Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam

Alcibiadis interitus.

Non crematum Plutarchus scribit, sed erupisse, & telorũ copia obrutũ.

Thrasibulus exemplum pietatis erga patriam.

xxx socij Thrasibuli Prob.

ciuitatum tam crudelis casus miserantium fauor.

*& Hismenias.

Itaq; *eos Menias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, priuatis tamen *auxiliis adiuuabat. Et Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentia misit. Fit itaque asperum prælium: sed cùm hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione *incursius pugnaretur, tyranni victi in vrbem refugerunt, quam exhaustam cadibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cùm omnes Atheniensis proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex vrbe iubent, & in brachijs muri, qua diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperiũ tuentes. Post hæc Thrasibulum corrumpere, imperij societatem pollicentes, conantur: quod cùm non contigisset, auxilia à Lacedæmonijs petiere. Quibus accitis, iterato præliantur. In eo bello Critias & * Hippolochus omnium tyrannorum sæuissimi cadunt. Ceteris victis cùm exercitus eorum, ex quibus maior pars Atheniensium erat, figuret, magna voce Thrasibulus exclamat: Cur se victorem fugiant potius, quàm vt vindicem communis libertatis adiuuent. Ciuium illam meminerint aciem, non hostium esse: nec se ideo arma cepisse, vt aliqua victis adimat, sed vt adempta restituat: xxx. se dominis, non ciuitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum communium: tum vetusti per tot bella commilitij: erat,

*auxiliis. Prælium aduersus tyrannos.

*securius. Thrasibuli & Atheniensium victoria de tyrannis.

* Hippomachus.

Extat apud Xenophontẽ oratio.

rat, vt miserentur exulum ciuium: si tam patrē-
ter ipsi seruiant, reddant sibi patriam, accipiant
libertatem. His vocibus tantum promotum est, vt
reuersus in vrbem exercitus, xxx. tyrannos emi-
grare Eleusina iuberet, substitutis decē, qui rem-
pub. regerent: qui nihil exemplo prioris domina-
tionis territi, eandem viam crudelitatis agressi
sunt. Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone
in bellum Athenienses exarsisse: ad quod compri-
mendum Pausanias rex mittitur: qui misericor-
dia exulis populi permotus, patriam miseris ciui-
bus restituit, & decem tyrannos ex vrbe Eleusina
migrare ad cæteros iubet. Quibus rebus cùm pax
statuta esset, interiectis diebus repentè tyranni nō
minus restitutos exules, quàm se in exilium actos
indignantur, quasi verò aliorum libertas sua ser-
uitus esset, & bellum Athenienſibus inferunt: sed
ad colloquium, veluti dominationem recepturi,
progressi, per insidias comprehēsi, vt pacis victima
trucidantur: populus, quem emigrare iusserant, in
vrbem reuocatur. Atque ita per multa membra
ciuitas *diuisa, in vnum tandem corpus redigitur:
& ne qua dissensio ex antè actis nasceretur, omnes
inreiurando obstringuntur, discordiarum oblitio-
nem fore. Interea Thebani, Corinthijq́, legatos ad
Lacedæmonios mittunt, qui ex manubijs portio-
nem prædæ, communis belli, periculique peterent.
Quibus negatis, non quidem apertè bellum ad-
uersus Lacedæmonios decernunt, sed tacitis ani-

Tyranni vr-
be pulsi. x.
prætores
erant.

Pausanias
Athenien-
sibus ciuitatē
restituit.

*dissipata.

Ea fuit lex
obliuionis.

mis tantam iram concipiunt, vt subesse bellum intelligi posset. Eodem ferè tẽpore Darius rex Persarum moritur Artaxerxe & Cyro filijs relictis.

Darij mors.

Regnum Artaxerxi, Cyro ciuitates, quarum præfectus erat, testamento leguit. Sed Cyro indicium patris iniuria videbatur. Itaque occultè aduersus fratrem bellum parabat. Quod cùm nuntiatum Artaxerxi esset, accersitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione belli simulantem, compedibus aureis vinxit: interfecissétque, ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus, iam non occultè bellum, sed palàm: nec per dissimulationem, sed aperta professione parare cœpit: auxilia vndiq; contrahit. Lacedæmonij memores Athenẽsi bello enixè se eius opera adiutos, velut ignorantes contra quem bellũ pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, vbires eius exegisset: quærentes & apud Cyrum gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, venia patrocinia, cùm nihil aduersus eum apertè decreuissent. Sed cùm in bello fors prælij vtrunq; fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur: quem cùm equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur: sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: qui & in cornu, in quo steterant, vicerunt, & post mortem Cyri, neq; armis à tanto exercitu vinci, neq; dolo capi potuerunt: reuertentésque inter tot indomitas natio-

Lydiam, & maritimas ciuitates. Plutar.

Impium bellum duorum fratrum Cyri & Artaxerxis.

Cyrus occiditur.

Græcorum virtus.

nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se vsq; terminos patriæ defenderũt.

IVSTINI LIBER VI.

*LAcedæmonij more ingenij humani, quò plura habent, eò ampliora cupientes, non contenti accessione Athenienſium opum vires ſibi duplicatas totius Aſiæ imperium affectare cœperunt: ſed maior pars ſub regno Perſarum erat. Itaq; *Hercylides dux in hanc militiam electus, cùm videret ſibi aduerſus duos præfectos Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tyſſaſernem, maximarum gentium viribus ſuccinctos, dimicandum, pacificari cum altero ſtatuit. Aptior viſus Tyſſaſernes, vir & induſtria potior, & militibus Cyri quondam regis inſtructior, in colloquium vocatur: & ſtatutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem *criminatur, vt Lacedæmonios Aſiam ingreſſos non repulerit armis, ſed impenſis regijs aluerit, mercetúrq; ab his, vt differant bella, quæ gerãtur, tãquam non ad vnius ſummam imperij detrimentum omne peruenirent: indignum ait bellum non perfici, ſed redimi: hoſtem pretio, non armis ſummoueri. His vocibus regem Tyſſaſerni alienatum hortatur, vt in locum eius naualis belli ducem eligat Cononem Athenienſem, qui amiſſo bello, patria Cypro exulabat: quippe Athenienſibus etſi fracta*

γνώμη.

* Dercillides.

* Miſſo de hac re legato Cononе, Æmil.

Conon dux Perſarum contrà Lacedæmonios.

fracta sint opes, manere tamen nauale vsum: nec si eligendus sit ex vniuersis, meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, iussus est Conona classi praficere. His cognitis, Lacedæmonij & ipsi à rege Ægypti Hercymonem in auxilium nauali belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & sexcentum millia modiorum frumenti missa, à cæteris quoque sociis ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem deerat dignus Imperator. Itaque postulãtibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonij, an eum summæ rei præponerent, *deliberauerunt: quibus futurus imperij finis denuntiabatur, cùm regium claudicaßet imperiũ: erat enim pede claudus. Ad postremũ statuerunt, melius esse incessu regem, quàm imperio regnum claudicare. Post eaquàm Agesilaum cum ingentibus copijs in Asiam misere, non facilè dixerim, quòd aliud par ducum tam bene comparatũ fuerit, quippe ætas, virtus, consilium, sapientia vtriq; prope vna, gloria quoq; rerum gestarum eadem: quibus cùm paria omnia fortuna dederit, inuictũ tamen ab altero vtrunq; seruauit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum inuadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eò constantius debita poscentibus, quò graniorem sub magno duce militiam præsumebant. Itaq; Co-

Oraculum de Agesilao, de quo Xenoph. lib. 3.

*distulerũt.

Agesilai & Cononis laus.

non

non diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: cuius aspectu & colloquio prohibitus est, quòd eum more Persarum adorare nollet: agit tamen cum eo per internũtios, & queritur opulentissimi regis bella inopia delabi: & qui exercitũ parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præstet: inferiorémq; eum ea parte virum inueniri, qua longè superior sit: postulat dari sibi ministerium impensæ, quia pluribus id mandari perniciosum sit. Dato stipendio ad classem remittitur, nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa fæliciter agit. Agros hostiles vastat, vrbem expugnat, &, quasi tempestas quædam, cuncta prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonij, ad patriæ subsidium reuocandum ab Asia Agesilaum decernunt. Interim Lysander ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus, ingẽtem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. Nécnon & ipse Conon nunc primùm cum hostium exercitu concursurus, magna cura suos ordinat. Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit. Nam ipse dux Conon non tam Persis, quàm patriæ studebat: & sicuti afflictis Atheniensium rebus autor amissæ dominationis fuerat, sic volebat idem haberi redditæ: patriámq; vincendo recipere, quã victus amiserat: eò speciosius, quòd ne ipsorũ quidem Atheniensium, sed alieni imperij viribus dimicet: & pugnaturus periculo regis, victurus præmio

Persici reges adorantur, quod προσκυνεῖν vocat Plutar.

Ducum cõmendatio.

Conon exẽplum amoris & pietatis erga patriam

mio patriæ, gloriamq; diuersis artibus, quàm priores ciuitatis suæ duces consecuturus. Quippe illos vincendo Persas patriam defendisse: Persas victores faciendo, restituturum patriam esse. Porrò Lysander præter coniunctionem Agesilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebátq; ne à rebus gestis eius, & gloriæ splendore decederet, néue tot bellis ac seculis quæsitum imperium, breuissimi momenti culpa subuerteret. Eadem militum & omnium regum cura erat, quos maior solicitudo cruciabat, non tam ne ipsi quæsitas opes amitterent, quàm vt pristinas Athenienses reciperent. Sed quantò maius prælium fuit, tantò & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonij fugam capessunt, præsidia hostium Athenas deducuntur, populo restituta dignitate conditio seruilis eripitur: multæ quoque ciuitates recipiuntur. Hoc initium Athenienſibus resumendæ potentiæ, & Lacedæmonijs habendæ finis fuit. Namq; veluti cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani, auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulêre, qua ciuitas ex infinitis incrementis, virute Epaminondæ ducis, ad spem imperij Græciæ erecta est. Fit itaque terrestre prælium eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum aduersus Conona, nauali prælio fuerat. In eo bello Lysander, quo duce Athenienses victiuæ Lacedæmonijs fuerant, interficitur. Pausanias quoque alter dux Lacedæmo-

Lysander

Athenienſibus, victis Lacedæmonijs, pristina restituitur dignitas.

Græcorum conspiratio aduersus Lacedæmonios.

Lysandri ingenium.

norum

niorum proditionis accusatus, in exilium abijt. Igitur Thebani potiti victoria, vniuersum exercitum ad vrbem Lacedamoniorum ducũt, facilem expugnationem rati, quoniam deserti à socijs omnibus erant: quod metuentes Lacedæmonij, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionẽ patriæ accersunt. Occiso enim Lysandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cuius quoniam serus aduentus erat, conscripto exercitu, obuiam hosti procedunt. Sed victis aduersus paulò antè victores, nec animi, neque vires pares fuere. Prima igitur congressione fundũtur. Deletis iam suorum copijs, superuenit rex Agesilaus, qui restituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit, ipse tamen grauiter saucia-
tur. Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, ne iterum Lacedæmonijs victoribus in pristinam sortem seruitutis redigerentur, exercitũ cõtrahunt, eúmq; in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum; sed magnæ indolis iuuenem, duci iubent. Huius adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec vnquã ante eum Athenienses inter tot tantósque duces, aut spei maioris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriæ tantùm, verumetiam oratoriæ artes fuere. Conon quoque audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad populandos Lacedæmoniorum agros reuertitur: atque

Agesilaus reuocatur.

Iphicrates, imperatoris egregij exemplum.

Cononis in patriam reditus.

ita

ita vndique belli formidine circunſtrepente, clauſi Spartani ad ſummam deſperationem rediguntur.

Patriam reſcit Conon.

Sed Conon vaſtatis hoſtium terris, Athenas pergit: vbi magno ciuiũ gaudio exceptus, plus tamen triſtitiæ ipſe & ex incenſa, & diruta à Lacedæmonijs patria, quam lætitiæ ex recuperata poſt tãtum temporis, cepit. Itaque, quæ incenſa fuerant, prædarũ ſumptu & exercitu Perſarum reſtituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, vt antè à Perſis crematæ, manubijs eorum: & nunc à Lacedæmonijs dirutæ, ex ſpolijs Lacedæmoniorum reſtituerentur: verſa quoq; vice, nunc haberent ſocios, quos tunc hoſtes habuerunt: & hoſtes nunc paterentur, cum quibus iunctitunc arctiſſimis ſocietatis vinculis fuerãt. Dũ hæc aguntur, Artaxerxes rex Perſarum legatos in Græciam mittit, per quos iubet omnes ab armis diſcedere: qui aliter feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum: ciuitatibus libertatem, ſuáq; omnia reſtituit: quod non Græcia laboribus, aſſiduiſque bellorum inter ciues odijs conſulens, fecit: ſed ne occupato ſibi Ægyptio bello, quod propter auxilia, aduerſus præfectos ſuos Lacedæmonijs miſſa, ſuſceperat, exercitus ſui in Græcia detinerẽtur. Feſſi igitur tot bellis Græci, cupidè parũere. Hic annus non eò tantùm inſignis fuit, quòd repẽtè pax in tota Græcia facta eſt, ſed etiam eò quod eodem tempore vrbs Romana à Gallis capta eſt. Sed Lacedæmonij ſecuri, inſidianter abſentiam Arcadum ſpeculati,

Epiphonema.

Roma quo tempore à Gallis capta.

ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occupatóq; præſidium imponunt. Itaque armato inſtructóque exercitu, Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetũt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cùm ſuos iam, vt victos, videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit. Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confeſſione contenti Thebani, ſignum parcendi dedere. *Pòſt paucis diebus, neutris quicquam hoſtile facientibus, cùm quaſi conſenſu tacito, inducia eſſent, Lacedæmonys alia bella aduerſus finitimos gerentibus, Thebani, Epaminonda duce, occupandæ vrbis eorum ſpem ceperunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiſcuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe ſenex, & cæterę imbellis ætas, cùm aduentum hoſtium præſenſiſſent, in ipſis portarum angustijs armati occurrũt: & aduerſus quindecim millia militum, non amplius centum iam effœtæ ætatis viri, pugnæ ſe offerunt. Tantum animorum viriúmq; patriæ, & penatum conſpectus ſubminiſtrat: *tantóque præſentia, quàm recordatione ſui maiores ſpiritus largiuntur. Nam vt viderunt intra quæ, & pro quibus ſtarent, aut moriendum cenſuerunt. Pauci igitur ſuſtinuere ſenes aciem, cui par ante diem vniuerſa iuuentus eſſe non potuit. In eo prælio duos duces hoſtium cecidere: cùm interim Ageſilai aduẽtus nuntiatur, Thebani receſſere, nec bellum

*Paucis deinde poſt diebus

Spartanorũ ſenum virtus

Epiphonema.

*támque præſentia, quam recordationes ſucrum maiorum ſpiritum

diu

Pugna apud Mantineam Cic. lib. 5. epist.

du dilatum. Siquidem Spartanorum iuuentus, senum virtute & gloria incensa, teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret, cùm victoria Thebanorum esset. Et Epaminondas dum nō ducis tantùm, verumetiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Quo audito his ex dolore metus, & illis ex gaudio stupor injicitur, atque ita veluti ex placito consensu à prælio discedituṙ. Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipub. ceciderunt.

Thebanam rempub. comparat amentatæ hastæ.

Nam sicuti telo, si primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris: sic illo, velut mucrone teli ablato duce Thebanorum, reipublicæ vires hebetatæ sunt, vt non tam illum amisisse, quàm cum illo interijsse omnes viderentur. Nam neque ante hūc ducem vllum memorabile bellum gessere, nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere, vt manifestum sit, patriæ gloriam & natā, & extinctam cum eo fuisse. Fuit autem incertum, vir melior, an dux esset: nam & imperium non sibi semper, sed patriæ quæsiuit: & pecuniæ adeò parcus fuit, vt sumptus funeri defuerint. Gloriæ quoque non cupidior, quàm pecuniæ: quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt. Honoresq; ita gessit, vt ornamentum nō accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. Iam literarum studium, iam philosophiæ doctrina tanta, vt mirabile videretur, vnde tam insignis militiæ scientiæ homini inter literas nato. Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit.

Vnus homo pluris quàm vniuersa ciuitas. Prob.

Epaminondæ commendatio.

Cic. Tusc. 1.

*dissensit. Nam, vt relatus in castra semianimis, vocem spiritúmq; collegit, id vnum à circunstantibus requisiuit, Num cadēti sibi scutum ademisset hostis? quod vt seruatum audiuit, allatum velut laborum, gloriæq; socium osculatus est. Iterū quæsiuit, Vtri vicissent, vt audiuit Thebanos, Bene habere se rem, dixit, atq; ita, velut gratulabūdus patriæ, expirauit. Huius morte etiam Athenienſium virtus intercidit: siquidem amissa, cui æmulari consueuerant, in segnitiem, torporémque resoluti, non, vt olim, in classem exercitúsq;, sed in dies festos, apparatúsque ludorum reditus publicos effundunt, & cum *actoribus nobilissimis, poëtísq; theatra celebrant, frequentius scenam quàm castra visentes: versificatores, oratorésq; meliores, quàm duces laudantes. Tunc vectigal publicū, quo antè milites & remiges alebantur, cum vrbano populo diuidi cœptum est. Quibus rebus effectum est, vt inter otia Græcorum, sordidum & obscurum antea, Macedonum nomen emergeret. Et Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidarum virtutibus eruditus: regnum Macedoniæ, Græciæ, & Asiæ cernicibus, velut iugum seruitutis, imponeret.*

Simile est quod Liuius de Philopœmene narrat.

Athenienſium virtus Epaminondę morte enerua ta.

*actoribus Ludi Athenis instituti.

Ab Alexandro fratre datus. Orosius.

IVSTINI LIBER VII.

MAcedonia antè nomine Emathionis regis, cuius prima virtutis experimenta in illis locis

Ann. 300. ab Vrbe condita.

cis extant, Emathia cognominata est. Huius sicuti incrementa modica, ita termini perangusti fuere. Populus Pelasgi, & regio Bœotia dicebatur. Sed postea virtute regum, & gentis industria, subactis primò finitimis, mox populis, nationibúsque, imperium vsq; ad extremos Orientis terminos prolatum est. In regione Paoniæ, quæ nũc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Telegonus, pater Astriopæi, cuius Troiano bello inter clarissimos vindices vrbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa, Europus nomine regnum tenuit. Sed & Caranus cum magna multitudine Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi inssus quærere, cùm in Emathiam venisset, vrbem Edyssam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarũ imbrem fugiẽtium, secutus, occupauit: reuocatúsque in memoriam oraculi, quo iussus erat, ducibus capris imperium quærere, regni sedem statuit: religioséq; posteà obseruauit, quocúnque agmen moueret, ante signa easdem capras habere, cæptorum duces habiturus, quas regni habuerat autores. Vrbem Edyssam ob memoriam muneris Ægæã, populum Ægeades, vocauit. Pulso deinde Mida (nam is quoq; portionem Macedoniæ tenuit) aliysq; regibus pulsis, in locũ omnium solus successit, primúsq; adunatis gentibus variorum populorũ, veluti vnum corpus Macedoniæ fecit, crescentíq; regno, valida incremẽtorum fundamenta constituit.

Tyrocinia intelligit.

De regibus Macedonum Herod. li. 7.

*Cranaus habet Eusebius.

Ridiculum Carani stratagema.

tuit. Post hunc Perdicas regnauit, cuius vita illustris, & mortis postrema veluti ex oraculo præcepta memorabilia fuere. Siquidem senex moriēs * Argæo filio monstrauit locum, quo condi vellet, ibiq; non sua tantùm, sed etiam succedētium sibi in regnum ossa poni iussit: præfatus, quoad ibi cōdita posterorum reliquiæ forēt, regnum in familia mansurum: creduntq; hac superstitione extinctā in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutauerit. Argæus moderate, & cum amore populi administrato regno, successorem filium Philippū reliquit, qui immatura morte raptus, * Europum paruulum admodum instituit hæredem. Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyrijs fuêre: quorū armis, veluti quotidiano exercitio, indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrij infantiam regis pupilli cōtemnentes, bello Macedonas aggrediuntur, qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato, & pugnæ ante aciem posito, acrius certamen repetiuerūt: tanquam ideo victi fuissent antea, quòd bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem si victi forent, captiuū de rege facturi videbantur. Conserto itaq; prælio, magna cæde Illyrios fudere, ostenderúntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, &

* *Archeo* Perdiccæ oraculum.

* *Europem legit Euseb.* Macedonibus bellica virtus vnde.

Macedones præsentia regis infantis, ad acrius prælium accenduntur.

Interfecto, vt Eusebius habet, Alceta. Inter Pancratiastes. Plutar.

Alexandri filij egregia indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamẽta extitere, vt etiam Olympio certamine vario indicrorum genere victor contenderit: Cum interim Darius rex Persarum, turpi à Scythia

De Darij fuga Herod. lib. 4.

fuga summotus, ne vbiq; deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazam, ad subigendam Thraciam, cæteráque eius tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui breui tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis sibi dari postulabat. Sed legati benignè excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, vt apparatui epularum adiyciat ius familiaritatis adhibitis in cõuiuium suum filijs & vxoribus & filiabus: & apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitij. Qui vt venerunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem respectu ætatis ac grauitatis suæ abierit conuiuio, pollicitus se hospitum tentaturum iocos. *Quo digresso mulieres quoque paulum è conuiuio euocat, cultius exornaturus, gratioréſq; reducturus. In quarum locum matronali exornatos habitu iuuenes supponit, eóſq; petulantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, compescere iubet. Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cùm legati non redirent, mittit eò cum exercitus parte Bubarem, vt in bellum facile & mediocre,*

Alexandri factum in legatos Persas.

*Malo, pensaturum, vel temperaturum.

mediocre, dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello, nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis iura succedit. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cuius filio & successori Alexandro cognatio Bubaris, non Darij tantùm temporibus pacẽ præstitit, verumetiam Xerxem concilianit, adeò vt cùm Græciam, veluti tẽpestas quædam, occupasset, inter Olympum Hæmumq, montes totius regionis eum imperio donauerit. Sed nec virtute minus, quàm Persarum liberalitate regnum amplianit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedonia ad Amyntam fratris eius* Menelai filium peruenit. Hic quoq; insignis industria, & omnibus imperatorijs virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice trẽs filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum, * Archideum, Menelaum, qui cum Illyrijs, deinde cũ Olynthijs grauia bella gessit. Insidijs autem Eurydices vxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnúmque adultero tradendũ susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Functus itaque tot periculis, senex decessit, regno maximo ex filijs Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyrijs pacta mercede, &

Filiæ nomen erat Cygæa.

Xerxis in Alexandrum liberalitas.

* *Archelai, Eusebius.*

* *Arideum, legunt Euseb. & Oros.*

Eurydices scelus.

Philippus obses bis datus Thebanis.

Philippo fratre dato obside, redemit. Interiecto quoq; tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæres Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem triennio Thebis obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in vrbe seueritatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi & Philosophi & Imperatoris, deposuit. Nec multò post Alexander insidijs Euridices matris appetitus occumbit, cui Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque eius Perdica pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus, libidinis causa liberos à matre vita priuatos, quam scelerum suorum supplicijs liberorum contemplatio vindicauerat. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur, quòd ei apud matrem misericordiam, nec parvulus quidem filius, conciliauerat. Itaque Philippus diu non se regem, sed tutorem pupilli egit. At vbi grauiora bella imminebant, serúmq; auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo, regnum suscepit. Vt est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit, & propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant, vno ex Amyntæ filijs regnante florentissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. Principio regni cùm hinc cædes fratrum indignè peremptorum, inde hostium multitudo: hinc insidiarum metus, inde inopia continui

Exemplum crudelitatis & impietatis maternæ erga liberos.

Epiphonema.

Philippi post adeptum imperium gesta

belli

belli & exhausti regni immaturam ætatem tyronis vrgeret, belláque, veluti conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diuersis locis vno tẽpore confluebant, quoniam omnibus par esse non poterat, ats pensanda ratus, alia interposita pactione componit, alia redimit facillimis quibusque aggressis: quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret. Primùm illi cum Athenien sibus certamen fuit: quibus per insidias victis, metu belli grauioris, cùm interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. Post *hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Vrbem nobilissimam Larissam capit, hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quòd exercitui suo robur Thessalorum equitum adiungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improuisus expugnat: vnúmque corpus equitum pedestriúmq; copiarum inuicti exercitus fecit. Quibus rebus feliciter prouenientibus, Olympiada* Neoptolemi regis Molossorum filiam, vxorem ducit, conciliante nuptias fratre patruele, *altore virginis,* Arysbarege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat, quæ causa illi exitij, malorúmq; omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquisiturum se sperat, proprio regno ab eodẽ priuatus, in exilio consenuit. His ita gestis, Philippus iam non contentus summouere bella, vltrò etiam

Primum bellum Philippi cum Atheniensibus.

*hos.

*Euruchæ habet Orosius.

*tutore.

*Arymba.

etiam quietos lacessit. Cùm Methonum vrbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta iacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior aduersus hostes factus est, adeò vt interiectis diebus, pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantùm, verumetiam mitis aduersus victos fuerit.

Exemplum moderationis in Philippo.

IVSTINI LIBER VIII.

GRacia ciuitates dum imperare singulæ cupiũt, imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, ab omnibus victæ periere. Quid singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Siquidem Philippus rex Macedonia, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones ciuitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresq; subire regiam seruitutem coëgit. Causa & origo huius mali Thebani fuere. Qui cùm rerum potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses quasi parua supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Gracia concilium superbè accusauerunt. Lacedæmonijs crimini datum, quòd arcem Thebanam indiciarum tempore occupassent. Phocensibus, quòd Bœotiã depopulati essent: prorsus quasi post arma & bellum, locum legibus reliquissent. Cùm iudicium arbitrio victorum exerceretur,

Concordia paruæ res crescunt, discordia magnæ dilabuntur.

ceretur, tanta pecunia damnantur, quanta exolui non posset. Igitur Phocenses quum agris, liberis, coniugibúsq; priuarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templũ ipsum Apollinis Delphis occupauere. Inde auro, & pecunia diuites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factúmq; Phocensium, tametsi omnes execrarentur, propter sacrilegium, plus tamen inuidiæ Thebanis, à quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quàm ipsis intulit. Itaque auxilia his & ab Athenienſibus, & à Lacedæmonijs missa. Prima igitur congressione *Philomelus Thebanos castris exuit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegij pœnas impio sanguine luit. In huius locum dux *Oenomanus creatur. Aduersus quem Thebani Thessalíque non ex ciuibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent, sed Philippum Macedoniæ regem, ducem eligunt, & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur Philippus quasi sacrilegij, non Thebanorũ vltor esset, omnes milites coronas laureas sumere iubet, atq; ita veluti deo duce, in prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis, conscientia delictorũ territi, abiectis armis fugam capessunt, pœnásque violatæ religionis & cædibus suis pendunt. Incredibile quantũ ea res apud omnes nationes Philippo gloriam dedit. Illum vindicem sacrilegij, illum vltorem religionum: quod orbis

Vide Diodorum in Philippo.

*Philomenes.

*Onomarchus, quidã Oenomaus.

Stultum & imprudens Thebanorũ consilium in eligendo externo duce.

Philippi consilium de laureis coronis.

Impietas punita.

orbis viribus expiari debuit, ſolum qui piacula exigeret extitiſſe dignum. Itaq; dijs proximus habetur, per quem deorum maieſtas vindicata ſit.

Athenienſes Thermophylas occupant.

Sed Athenienſes audito belli euentu, ne in Graciã Philippus tranſiret, angustias Thermopylarum pari ratione, ſicut anteà aduenientibus Perſis, occupauere: ſed nequaquam ſimili aut virtute, aut cauſa. Siquidem tunc pro libertate Graciæ, nunc pro ſacrilegio publico: tunc à rapina hoſtium templa vindicaturi, nunc aduerſus vindices templorũ raptores defenſuri: agúntque ſe propugnatores ſceleris, cuius turpe erat alios vindices fuiſſe: immemores prorſus, quòd in dubijs rebus ſuis, illo Deo, etiam conſiliorum autore, vſi fuerãt: quòd illo duce tot bella victores inierant, tot vrbes auſpicatò condiderant, tantum imperium terra mariq; quæſierant: quòd nihil ſine maieſtate numinis eius aut priuatæ vnquam, aut publicæ rei geſſerant. Tantũ

Epiphonema.

facinus admiſiſſe ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus inſtitutiſq; formata, vt quid vnde poſt hac ſuccenſere iure barbaris poſſint, non haberent. Sed nec Philippus melioris fidei aduerſus ſocios fuit: quippe veluti timens, ne ab hoſtibus

Perfidiæ & impietatis exemplum in Philippo.

ſacrilegij ſcelere vinceretur, ciuitates, quarũ paulò antè dux fuerat, quæ ſub auſpicijs eius militauerant, quæ gratulatæ illi, ſibiq; victoriam nactæ fuerant, hoſtiliter occupatas diripuit. Coniuges liberóſque omnium ſub corona vendidit, non deorum immortalium templis, non ædibus ſacris, non dijs,

Hæc egit ann. 25. tanquam iratus diis Oroſ.

pena-

penatibus publicis primisque, ad quos paulò antè ingressus hospitaliter fuerat, pepercit: prorsus vt non tam sacrilegij vltor exitisse, quàm sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. Inde velut rebus egregiè gestis, in Cappadociam traijcit: vbi bello pari perfidia gesto, captisque per dolum & occisis finitimis regibus, vniuersam prouinciam imperio Macedonia adiungit. Deinde ad abolendam inuidiæ famam, qua insignis præter cæteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentissimas ciuitates, & phana ac templa, qui opinionem sererent, regem Philippum magna pecunia locare, & muros per ciuitates, & phana & templa facienda; & vt per præcones susceptores solicitarentur. Qui cùm in Macedoniam venissent, variis dilationibus frustrati, vim regiæ maiestatis timentes, taciti, proficiscebantur. Post hæc Olynthios aggreditur. Receperant enim per misericordiam post cædē vnius, duos fratres eius, quos Philippus ex nouerca genitos, velut participes regni, interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam vrbem antiquam & nobilem excindit, & fratres olim destinato supplicio tradit, prædáq; ingenti pariter & parricidij voto fruitur. Inde, quasi omnia, quæ agitasset* animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla prætermittuntur, piraticam quoque exercere instituit. His itaque gestis, forte euenit, vt eum fratres duo reges Thraciæ, non contemplatione iniustitiæ eius, sed inuicē metuentes, ne

Veteratoris exemplum.

Bellum Olynthiacum.

* omnino.

Philippi iniustitia.

ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum iudicem eligeret. Sed Philippus more ingenij sui, ad iudicium, veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu superuenit, regno vtrunque non iudicis more, sed fraude latronis ac scelere spoliauit. Dum hæc aguntur, legati Athenienſium petentes pacem ad eum venerunt. Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibiq; ex commodo vtrorumq; pax facta. Ex cæteris quoque Græciæ ciuitatibus, non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente ira, * Theſſali, Bœotijq; orant, vt profectum aduersus Phocenſes ducem, Græcia exhibeat, tãto odio Phocenſium ardentes, vt obliti cladium suarum, perire ipſi, quàm non perdere eos, præoptarẽt: expertámq; Philippi crudelitatẽ pati, quàm parcere hoſtibus ſuis mallent. Contrà Phocenſium legati adhibitis Lacedæmonijs, & Athenienſibus, bellum deprecabantur: cuius ab eo dilationem ter iam emerant. Fœdũ prorſus miserandúmque ſpectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarũ principem, regum certè gentiúmq; ſemper victricem, & multarum adhuc vrbiũ dominam, alienis excubare ſedibus: aut rogantem bellum, aut deprecantem, in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe: orbis terrarum vindices eouſque diſcordia ſua, ciuilibúſque bellis redactos, vt adulentur vltro ſordidã paulò antè cliẽtela ſua partem: & hoc potiſſimùm facere

Etiam vita ſpoliatos, Oroſ. ſcribit.

*Thebani

Legati Phocenſium.

Epiphonema à rei magnitudine.

facere Thebanos, Lacedæmoniósque anteà inter se *imperij, nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus inter hæc, vendicatione gloriæ suæ, tãtarum vrbium fastigium agitat, atq; vtros potius dignetur, æstimat. Secretò igitur auditis vtriusque legationibus, his veniam belli pollicetur, iureiurando adactis, responsum nemini prodituros: illis contrà venturum se, auxiliúmque laturum. Vtrosque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato responso, securis omnibus, Thermopylarũ angustias occupat. Tunc primum Phocenses, se captos fraude Philippi animaduertentes, trepidi ad arma cõfugiunt. Sed neq; spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessitate, pacta salute, se dedunt. Sed pactio eius fidei fuit, cuius antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim, rapiuntúrque: non liberi parentibus, non coniuges maritis, non Deorum simulacra templis suis relinquuntur. Vnum tantùm miseris solatium fuit, quòd cùm Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderũt. Reuersus in regnum, vt pecora pastores nunc in hybernos, nunc in æstiuos saltus trajiciunt, sic ille populos & vrbes: vt illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. Miseranda vbique facies, & excidio similis erat. Nõ quidem pauor ille hostilis, nec discursus per vrbem militum

* imperium agitantes.

Philip. fraus & perfidia.

Phocensium calamitas.

militum erat, non tumultus armorũ, non bonorum atque hominum rapina: sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius dimissus, quò minus profiteri licet. Nunc sepulcra maiorum, nunc veteres penates, nũc tecta, in quibus geniti erant, in quibúsq; genuerant, considerabant: miserantes nunc viccm suam, quòd in eam diem vixissent: nunc filiorum, quòd non post eam diem nati essent. Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit: alios in extremis regni terminis statuit, quosdam bello captos in supplementis vrbium diuidit. Atque ita ex multis gentibus nationibúsq; vnum regnum populúmque constituit. Compositis ordinatisque Macedoniæ rebus, Dardanos, cæterósque finitimos, fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arymbam regem Epiri, vxori suæ Olympiadi arctissima cognatione iunctum, pellere regno statuit: atque Alexandrum priuignum eius, vxoris Olympiadis fratrem, puerũ honestæ pulchritudinis, in Macedoniam, nomine sororis, accersit. omniq; studio solicitatum, in spem regni, simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit, maiora in eo ob sequia habiturus, siue conscientiæ pudore, siue regni beneficio. Igitur cùm ad viginti annos peruenisset, ereptum Arymbæ regnum puero admodũ tradit, scelestus in vtroque. Nam nec in eo ius cognationis seruauit, cui ademit regnum: & eum cui

γνώμη.

Πάθος

Exemplum impietatis erga cognatos.

In mercedẽ perpetrati stupri. Orosius.

cui dedit, impudicum fecit antè, quàm regem.

IVSTINI LIBER IX.

IN Græciam Philippus cùm veniſſet, ſolicitatus paucarum ciuitatum direptione, & præda modicarum vrbium, quãtæ opes vniuerſarum eſſent, animo proſpiciens, bellum toti Græciæ inferre ſtatuit. Ad cuius emolumentum egregiè pertinere ratus, ſi ſibi Byzantium, *nobilem & maritimam vrbem, receptaculum terra mariq; copijs ſuis futurum, in poteſtatem redegiſſet. Eandem claudentem ſibi portas obſidione cinxit. Hæc nanq; vrbs condita primò à Pauſania rege Spartanorum, & per* VII. *annos poſſeſſa fuit: Deinde, variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Athenienſium iuris habita eſt. Quæ incerta poſſeſſio efficit, vt nemine quaſi ſuam auxilijs iuuãte, libertatem conſtantius tueretur. Igitur Philippus longa obſidionis mora exhauſtus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque centum, ſeptuaginta nauibus mercium, & diſtractis, anhelantẽ inopiã paululum recreauit. Deinde, ne vnius vrbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſonenſium vrbes expugnat. Filium Alexandrum, decem & octo annos natum, vt ſub militia patris tyrocinij rudimenta deponeret, ad ſe accerſit. In Scythiam quoque prædandi cauſa profectus eſt, more negotiantium,*

*Conſtantinopolis deinde dicta. Oroſius Bizantium à quo conditum.

Piraticam exercet Philippus.

Prima Alexandri militia

tiantium, impensas belli alio bello refecturus. Erat eo tempore rex Scytharum* Matthaas, qui cùm bello Istrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apollonienses petit, in successione eum regni Scythiæ adoptaturus: cùm interim Istrianorum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum necessitate Scythas soluit. Itáque Mattheas remissis Macedonibus renuntiari Philippo iubet, neque auxilium eius se petisse, neque adoptionem mandasse. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neq; hæredē sibi incolumi filio deesse. His auditis Philippus legatos ad Mattheam mittit, impensæ obsidionis portionem petentes, ne inopia bellum deserere cogatur. Quòd eò prōptius eum facere debere, quòd missis à se in auxilium eius militibus, ne sumptum quidem viæ, non modò officy pretia dederit. Mattheas inclementiam cœli & terræ sterilitatē causatus, quæ non patrimonijs ditet Scythas, sed vix alimenta exhibeat, respondit, Nullas sibi opes esse, quibus tantū regem expleat: & turpius putaret, paruo defungi, quàm totum abnuere: Scythas autem virtute animi, & duritia corporis, non opibus censeri. Quibus derisus Philippus, soluta obsidione Byzantij, Scythica bella aggreditur, præmissis legatis, quò securiores faceret, qui nuntient Mattheæ, dum Byzantium obsidet, nouisse statuam Herculis: ad quam in ostio Istri ponendam se venire, paeatum accessum ad religionem dei petens, amicus

*Etæas, Orosius legit.

Matthæas Scytharum rex.

Scythici belli causa & origo.

amicus ipse Scythis venturus. Ille, si voto fungi velut statuam sibi mitti iubet, non modò vt ponatur, verum etiam, vt inuiolata maneat, pollicetur. Excercitum autem fines ingredi, negat se passurũ. Ac si inuitis Scythis statuam ponat, eo digresso, sublaturum, versurúmq; æs statua in aculeos sagittarum. His vtrinque irritatis animis prælium committitur. Quum virtute, & * numero præstarent Scythæ, astutia Philippi vincuntur. Viginti millia puerorũ ac fœminarũ capta, pecoris magna vis, auri argentíq; nihil. Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarũ ad genus faciendum in Macedoniam missa. Sed reuertenti à Scythia, Tribali Philippo occurrunt: negant se transitum daturos, ni portionẽ accipiant prædæ. Hinc iurgium, & mox prælium: in quo ita in femore vulneratus est Philippus, vt per corpus eius equus interficeretur. Cùm omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica velut deuota spolia penè luctuosa Macedonibus fuere. Vbi verò ex vulnere primùm conualuit, diu dissimulatum bellum Athenienſibus infert. Quorum causa Thebani se iunxere, ne victis metuentes Athenienſibus, veluti vicinum incendium belli ad se transiret. Facta igitur inter duas paulò antè infestissimas ciuitates societate, legationibus Græciam fatigant, communem hostem putant communibus viribus ſummouendum: Neque enim cessaturum Philippum, si prosperè prima succesſerint, niſi om-

Victoria Philippi de Scythis.

*animo

Scythæ per bella fœminis vti malũt, quoniam vrinam cursu non impedito reddũt. Plin. lib. 8. Prælium cũ Tribalis.

Bellum Athenienſibus cum Philippo illatum, de quo Diodorus.

nem Græciam domuerit. Mota quædam ciuitates Athenienſibus ſe iungunt: quaſdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commiſſo, cùm Athenienſes longè maiore militum numero præſtarent, aſſiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur, non tamen immemores priſtinæ gloriæ cecidere. Quippe aduerſis vulneribus, omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, mo-

Philippi moderatio.

rientes corporibus texerunt. Hic dies vniuerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetuſtiſſimã libertatem finyt. Huius victoriæ callide diſſimulata lætitia eſt. Denique non ſolita ſacra Philippus illa die fecit, non in conuiuio riſit, non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut vnguenta ſumpſit: & quãtum in illo fuit, ita vicit, vt victorem nemo ſentiret. Sed nec regem ſe Græciæ, ſed ducem appellari iuſſit. Atq; ita inter tacitam lætitiam & dolorem hoſtium temperauit, vt neque apud ſuos exultaſſe, neque apud victos inſultaſſe videretur. Athenienſibus, quos paſſus infeſtiſſimos fuerat, & captiuos gratis remiſit, & bello cõſumptorũ corpora ſepulturæ reddidit, reliquiáſq; funerum, vt ad ſepulcra maiorum deferrent, vltro hortatus eſt. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his, amicitiámque iungeret, Athenas miſit. Thebanorum porrò non ſolum captiuos, verumetiam interfectorũ ſepulturam vendidit. Principes ciuitatis alios ſecuri percuſſit, alios in exilium redegit, bonáq; omnium

Hoc erat à mortuo tributum exigere.

occupauit:

occupauit: *pulsos deinde per iniuriam in patriam restituit. Ex harum numero CCC. exules iudices, rectoresque ciuitati dedit: Apud quos cùm potentissimi quique rei eius ipsius crimine postularentur, quod per iniuriam se in exilium egissent, huius constantia fuerunt, vt omnes se autores fatereṫur, meliúsq; cum republica actum cùm damnati essent, quàm cùm restituti cõtenderent. Mira prorsus audacia: de iudicibus vita necísq; sua, quemadmodum possunt sententiã ferunt, contemnúntq; absolutionem, quam dare inimici possunt. Et quoniam rebus nequeunt vlcisci, verbis vsurpant libertatem. Compositis in Graecia rebus, Philippus omnium ciuitatum legatos ad formãdum rerum praesentium statum, euocari Corinthum iubet. Ibi pacis legem vniuersae Graeciae pro meritis singularum ciuitatum statuit, conciliúmq; omnium veluti vnum senatum ex omnibus elegit. Soli Lacedaemony & legem, & regem contempserunt, seruitutem, non pacem rati, quae non ipsis ciuitatibus conueniret, *sed à victore ferretur. Auxilia deinde singularum ciuitatum describuntur, siue adiuuandus ea manu rex, oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferẽdum: Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniae exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris

*Pulsus à ciuibus in patriam restituit, legit Orosius. Liberi dicti exemplum.

Epiphonema.

Consensus Graecorum in Corintho.

* Quid si legas, pro?

Apparatus bellicus in Persas.

tres duces in Asiam Persarum viris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cuius sororem nuper, expulsa Alexandri matre Olympiade, propter stupri suspicionem, in matrimonium acceperat. Interea dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regẽ Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & vxorem ducentis, apparatibus insignis. Sed nec ludorũ magnificẽtia deerat: ad quorum spectaculũ Philippus cùm sine custodibus, medius inter duos Alexandros, filium generúmq; *concederet, Pausanias nobilis ex Macedonibus, nemini suspectus adolescens, occupatum angustys Philippum in transitu obtruncat: diémque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat: cuius indignitati hæc etiam fœditas accesserat. Nam perductum in conuiuio, solutúmque mero Attalus, non suæ tantùm, verùm & conuiuarum libidini, velut scortum vile subiecerat, ludibriúmq; omnium inter coæquales reddiderat. Hanc rem ægrè ferens Pausanias, querelã Philippo sæpe detulerat. Cùm varijs frustrationibus non sine risu deferretur, & honoratum insuper ducatu aduersariũ cerneret, irã in ipsum Philippum vertit, vltionémque, quam aduersario non poterat, ab iniquo iudice exegit. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri

Olympias ob stupri suspicionem pulsa

*contendere

Philippus obtruncatur.

Philippus trucidatur à Pausania satellite, ob Attali libidinẽ non punitam.

Diodorus 9. paulò aliter narrat.

dri fuisse nec ipsum Alexandrum ignarũ paternæ cædis extitisse. Quippe non minus Olympiadẽ, repudium, & prælatam sibi Cleopatrã, quàm stuprum Pausaniam doluisse. Alexandrum quoque regni æmulum fratrem ex nouerca susceptum timuisse, eóque actum, vt in cõuiuio antea primùm cum Attalo, mox cum ipso patre iurgaret, adeo vt etiam stricto gladio eum Philippus cõsectatus sit, ægreq́, a filij cæde amicorũ precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad auunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorũ contulerat, vixque reuocanti mitigatus est patri precibusque cognatorum egrè redire compulsus. Olympias quoque fratrem suũ Alexandrum, Epiri regem in bellum subornabat, peruicissétque, ni filiæ nuptijs pater generum occupasset. His stimulis irarum* vtrique Pausaniã de impunitate stupri sui querẽtem, ad tantum facinus impulisse creditur. Olympias certè fugiẽti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde audita regis nece, cùm titulo officij ad exequias eadem nocte cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imponit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixũ corpus interfectoris super reliquias cremauit, & tumulũ ei eodem fecit in loco, parẽtaríq; eidem quotannis, incussa populo superstitione, curauit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi

Alexander cum matre suspectus de patricidio.

Plut. in Alexandro.

* Q. tique

Olympiadis crudelitas.

matrimonio fuerat, in gremio eius prius filia interfecta, finire vitam ſuſpendio coëgit: ſpectaculóque pendentis vltione potita eſt, ad quã per parricidium feſtinauerat. Nouiſſime gladium illum, quo rex percuſſus eſt, Apollini ſub nomine Myrtalis conſecrauit. Hoc enim nomen antè Olympiadis paruulæ fuit. Quæ omnia ita palàm facta ſunt, vt timuiſſe videatur, ne facinus ab ea commiſſum, non probaretur. Deceſſit Philippus XL. & VII. annorum, cùm annis XXV. regnaſſet. Genuit ex Laryſſæa ſaltatrice filium Arideum, qui poſt Alexandrum regnauit. Habuit & multos alios filios ex varijs matrimonijs, regio more, ſuſceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorũ, quàm conuiuiorum apparatibus ſtudioſior, cui maximæ opes erant inſtrumenta bellorum, diuitiarum quæſtu, quàm cuſtodia ſolertior. Itaq; inter quotidianas rapinas ſemper inops erat. Miſericordia in eo & perfidia pari iure dilectæ, nulla apud eum turpis ratio vincendi, blandus pariter, & in gratia offenſam ſimulare: inſidioſus alloquio: qui plura promitteret, quàm præſtaret: in ſeria & iocos artifex. Amicitias vtilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, inſtruere inter concordantes odia, apud vtrunque gratiã quærere, ſolennis illi conſuetudo. Inter hæc eloquentia, & inſignis oratio acuminis & ſolertiæ plena, vt nec ornatui facilitas, nec facilitati inuentionum deeſſet ornatus. Huic Alexander ſucceſſit, & virtute

Quo tempore deceſſerit & quandiu regnauit Philippus.

Philippi mores & ingenium.

Eiuſdem eloquentia.

tute & vitijs patre maior. Itaque vincendi ratio vtrique diuersa: Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat: Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis: Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare plerunque & vincere, hic vbi exarsisset, nec dilatio vltionis, nec modus erat. Vini nimis vterq; auidus, sed ebrietatis diuersa vitia. Patri mos erat & de conuiuio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temerè offerre: Alexander non in hostem, sed in suos sæuiebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum praliaremisere: hic amicorum interfector cõuiuio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarũ cultus vtrique similis. Solertiæ pater maioris, hic fidei. Verbis atq; oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior: ille nec socijs abstinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperij fundamenta pater *fecit, operis totius gloriam filius consummauit. Comparatio Philippi & Alexandri. *iecit,

IVSTINI LIBER X.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus CXV. filij fuere, sed tres tantùm iusto matrimonio suscepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex Quarum CLX. habuit Plut.

non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem viuus fecit, nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset, syncerúmq; gaudiũ ex procreatione capturum, si insignia maiestatis suæ viuus in filio conspexisset. Sed Darius post noua paternæ pietatis exempla, interficiendi patris cõsilium cepit. Sceleratus fuisset, si solus parricidiũ cogitasset: tanto sceleratior, quòd in societatẽ facinoris assumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, vbi in tanto populo non solum sociari, verumetiam sileri parricidium potuit, vt ex L. liberis nemo inuẽtus sit quem aut paterna maiestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate reuocaret. Adeóne vile paternũ nomen, apud tot numero filios fuit, vt quorum præsidio tutus etiam aduersus hostes esse debuerat, eorũ insidijs circumuentus, tutior ab hostibus, quàm à filijs fuerit? Causa parricidij sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cuius mentio suprà habita est, Aspasiam pellicem eius rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem *cedere sibi sicuti regnum, Darius postulauerat: qui pro indulgentia sua in libeors, primò facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, vt honestè negaret, quod temerè promiserat, Solis eã sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus iuuenis, in iurgia primò patris erupit, mox facta cum fratribus coniura-

Agente Dario annum 30. Paternæ indulgentiæ exemplum.

Cõsilia interficiendi patris Ochum agitasse per Atossam, scribit Plut.

Epiphonema

*credere

Dianæ & Batanæ, quam Anetim vocant, præfectam, Plut. scribit.

coniuratione, dū patri insidias parat, deprehensus cum socijs pœnas parricidij, dys paternæ maiestatis vltoribus, dedit. Cōiuges quoq; omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret, interfectæ sunt. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore cōtracto, decedit, Rex quam pater felicior. Hæreditas regni Ochō tradita, qui timens parem coniurationem, regiā cognatorum cæde & strage principū replet: nulla, non sanguinis, non sexus, nō ætatis misericordia permotus: scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti purificato regno, bellum Armenijs infert. In eo cùm aduersus prouocatorem hostium Codomanus quidam cum omnium fauore processisset, hoste cæso, victoriā suis pariter, & propè amissam gloriam restituit. Ob hæc decora idem Codomanus præficitur Armenijs. Interiecto deinde tempore post mortē Ochi regis ob memoriam pristinæ virtutis rex à populo constituitur, Darij nomine, ne quid regiæ maiestatis deesset honoratus: bellúmque cum Alexandro Magno, diu variāte fortuna, magna virtute gessit. Postremò victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finiuit.

Natus annos 94. Qui cognominatus est Artaxerxes. Euseb.

Codomanus ob suam virtutem, Persarum rex electus & Darius dictus. Diodorus paulò aliter.

IVSTINI LIBER XI.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita eo occiso diuersi motus animorū fuere. Aliquippe

An vrb ędit. 526.

Tumultus post Philippi mortem in castris.

quippe iniusta seruitute oppressi, ad spem se libertatis erigebãt: alij tædio lõginquæ militiæ, remissam sibi expeditionem gaudebant: nõnulli facem nuptijs filiæ accensam, rogo patris subditam dolebant. Amicos quoque tam subita mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc prouocatam Asiam, nũc Europam nondum perdomitam, nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, cæteráſque barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ. Qui omnes populi, si pariter deficiant, resisti nullo modo posse. His rebus, veluti medela quædam, interuentus Alexãdri fuit: qui pro concione, ita vulgus omne consolatus, hortatúsque pro tempore est, vt & metum timentibus demeret, & in spem sui omnes impelleret. Erat hic annos XX. natus: in qua ætate ita moderatè de se multa pollicitus est, vt appareret plura eum experimentis reseruare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit: quo facto tantum sibi fauorem omnium conciliauit, vt corpus hominis, non virtutẽ regis mutasse se dicerẽt. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: In quibus ante omnia, cædis cõscios ad tumulum patris occidi iussit, soli Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, seruans in eo auspicium dignitatis suæ: Nam regem eum primus salutauerat, Æmulum quoque imperij Caranum fratrem ex nouerca susceptum, interfici curauit. Inter initia multas gẽtes rebellantes compescuit.

Alexandri ætas & indoles.

Vltio paternæ cædis.

Caranus interficitur.

Orientes

Orientes nonnullas ſeditiones extinxit. Quibus rebus erectus, tacito gradu in Graciam cõtendit: vbi exemplo patris Corinthum * euocatus, ciuitatibus dux in locum eius ſubſtituitur. Inchoatum deinde à patre Perſicum bellum aggreditur, in cuius apparatu occupato, nuntiatur, Athenienſes, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Perſas defeciſſe, autoremq; eius defectionis magno auri pondere à Perſis corruptum, Demoſthenem oratorem extitiſſe, qui Macedonum deletas omnes cum rege copias à Triballis affirmauerit, producto in concionem autore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderat, ſe quoque vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme ciuitatum animos eſſe, præſidia Macedonum obſideri. Quibus motibus occurſurus, tanta celeritate inſtructo, paratóque exercitu Graciam oppreſſit, vt quem venire non ſenſerant, videre ſe vix crederẽt. In tranſitu hortatus Theſſalos fuerat, beneficiorúmque Philippi patris, maternæq; ſuæ cum his ab Æacidarũ gente neceſſitudinis admonuerat. Cupide hæc Theſſalis audientibus, exemplo patris dux vniuerſæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia, reditúſque ſuos ei tradiderant. Sed Athenienſes, ſicuti primi defecerunt, ita primi pœnitere cœperunt, contemptum hoſtis in admirationem conuertentes puritiámq; Alexandri ſpretam anteà, ſupra virtutem veterum ducum extollentes. Miſſis itaq; legatis bellum deprecantur. Quibus auditis, & grauiter increbat.

* euocatis ciuit.

Demoſthenes huius defectionis autor.

Alexdri celeritas.

Demoſthenes Alexandrum puerum vocabat.

increpatis, Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitum conuertit, eadem indulgẽtia vsurus, si parem pœnitentiam inuenisset. Sed Thebani armis, non precibus, nec deprecatione vsi sunt. Itaq; victi grauissima quæque supplicia miserrimæ captiuitatis experti sunt. Cùm in consilio de excidio vrbis deliberaretur, Phocenses, & Plateenses, & Thespienses, & Orchomenij, Alexandri socij, victoriæq; participes, excidium vrbium suarum, crudelitatémq; Thebanorũ referebant, studia in Persas non præsentia tantùm, verumetiam & vetera aduersus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem * odium eos omnium populorum esse, vel ex eo manifestari posse, quod iurenrãdo se omnes obstrinxerint, vt victis Persis Thebas diruerent. Adijciunt & scelerum priorũ fabulas, quibus omnes scenas repleuerant, vt non præsẽti tãtùm perfidia, verùm & vetere infamia inuisi forẽt. Tunc Eleadas vnus ex captiuis data potestate dicendi, non a rege se defeciſſe, quem interfectum audierint, sed a regis hæredibus: quicquid in eo sit admissum, crudelitatis, non perfidiæ culpam esse, cuius tamen iam magna se supplicia pependisse. Deleta iuuentute, nũc senum fœminarũmque sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, ipsum q; stupris contumelijs q; ita vexatũ esse, vt nihil amarius vnquam sint passi: nec iam pro ciuibus se, qui tam pauci remanserint, orare: sed pro innoxio patriæ solo, & pro vrbe, quæ nõ viros

Vincuntur Thebani ab Alexandro.

*odio Græcorum in Thebanos odium.

Eleadæ ad Alexandrũ oratio.

res tantùm, verumetiam deos genuerit. Priuata etiam regem ſuperſtitione deprecatur, geniti apud ipſos Herculis, vnde originem gens Æacidarum trahat: actáque Thebis à patre eius Philippo pueritia, rogat, vrbi parcat, quæ maiores eius partim apud ſe genitos, deos adoret, partim educatos ſummæ maieſtatis reges viderit. Sed potentior fuit ira, quàm preces. Itaque vrbs diruitur, agri inter victores diuiduntur, captiui ſub corona venduntur, quorum pretium non ex mentium commodo, ſed ex inimicorum odio extenditur. Miſeranda res Athenienſibus viſa. Itaque portas refugijs profugorum contra interdictum regis aperuêre. Quã rem ita grauiter tulit Alexander, vt ſecunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiſit, vt oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, ſibi dedantur: paratíſq; Athenienſibus, ne cogãtur ſubire bellum, eò res deducta eſt, vt retentis oratoribus, duces in exilium agerẽtur: qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Perſarum viribus acceſſere. Proficiſcens ad Perſicum bellum, omnes nouercæ ſuæ cognatos, quos Philippus in excelſiorem dignitatis locũ prouehens, imperijs præfecerat, interfecit, ſed nec ſuis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia ſeditionis, procul ſe agente, in Macedonia remaneret: & reges ſtipendiarios conſpectioris ingenij, ad cõmilitium ſecum trahit. Seniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu

Excidium Thebanorũ.

xxx. M. nnmero vendidit: pepercit tamen Pindari ſtirpi. Plutar.

Vide Apologum de canibus, ouibus & lupo, apud Plut.

Alexandri in cognatos crudelitas.

exercitu naues onerat: vnde conspecta Asia, incredibili ardore mentis accensus, duodecim aras deorum in belli vota statuit. Patrimonium omne suum, quod in Macedonia, Europáque habebat, amicis diuidit, sibi Asiam sufficere præfatus. Priusquam vlla nauis littore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petita Græciæ vltor relictus sit: quibus longa iam satis, & matura imperia contigisse, quorúmq; tempus esset vices excipere melius acturos. Sed neque exercitus eius alia, quàm regis animorum præsumptio fuit. Quippe obliti omnes coniugum, liberorúmque, & longinquæ à domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, iam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorum, sed diuitiarum meminerant. Cùm delati in continentem essent, primus Alexander iaculum velut in hostilem terram iecit, armatúsq; de naui tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, ne se regem illæ terræ inuitæ accipiãt.* Inibi quoque ad tumulos eorum, qui Troiano bello ceciderant, parentauit. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessuri venerant. In exercitu eius fuere peditum XXX. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naues centum LXXXII. Hac tam parua manu vniuersum terrarum orbem vtrum sit admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est: cùm ad tam peri-

Ioui, Herculi, & Mineruæ sunt aræ sacratæ in ripa Pirami. Q. Curtius.

Hoc erat fecialium iure defungi. vide Macrob.

*In Ilio quoque

Exercitus & militum Alexandri descriptio.

periculoſum bellum exercitum legerit, nõ iuuenes robuſtos, nec primo flore ætatis, ſed veteranos pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruíſque militauerant, elegit, vt non tam milites, quàm magiſtros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo niſi ſexagenarius duxit, vt ſi principia caſtrorũ cerneres, ſenatum te alicuius priſcæ reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugã, ſed victoriam cogitauit: nec in pedibus cuiquam ſpes, ſed in lacertis fuit. Cõtrà rex Perſarum Darius, fiducia virium nil aſtu agere, affirmans ſuis occulta conſilia victoriæ furtiuæ nõ conuenire, nec hoſtem à regni ſinibus arcere, ſed intimum regnũ accipere: glorioſius ratus repellere bellum, quàm non admittere. Prima igitur congreſſio in campis Adraſtiis fuit. In acie Perſarum ſexcenta millia militum fuere, quæ non minus arte Alexandri, quàm virtute Macedonum ſuperata, terga verterunt. Magna itaque cædes Perſarum fuit. De exercitu Alexandri nouem pedites, centum XX. equites cecidere, quos rex impensè ad cæterorum ſolatia humatos, ſtatuis equeſtribus donauit, cognatíſque eorum immunitates dedit. Poſt victoriam maior pars Aſiæ ad eum defecit. Geſſit & plura bella cum præfectis Darij, quos iam nõ tam armis, quàm terrore nominis ſui vicit. Dum hæc aguntur, interim indicio captiui ad eum defertur, inſidias ei ab Alexandro Lynciſtarum genero Antipatris qui præpoſitus Macedoniæ erat, parari:

Perſarum exercitus x. millia equitum, peditũ C. millia, vt referret Dio.

XXXII. pedites, D. ſaucios, equites CL. interfectos. Q. Curtius ſcribit.

rari: Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc * Gordin vrbem petit, quæ posita est inter Phrygiam maiorem & minorem: cuius vrbis protiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quòd audiuerat in ea vrbe in templo Iouis iugum plaustri Gordij positum, cuius nexum si quis soluisset, eum tota Asia regnaturum, antiqua oracula cecinisse. Huius rei causa & origo illa fuit: Gordius cùm in his regionibus bobus conductis araret, aues eum omnis generis circumuolare cœperunt: profectus ad cõsulendos augures vicinæ vrbis, obuiam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis: percunctatúsq; eam, quem potissimùm augurem consuleret: Illa audita causa consulendi gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi, respondit: pollicetúrque se & matrimonij, & spei sociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus de fine discordiarum, oracula respondérũt, regi discordiis opus esse. Iteratò quærentibus de persona regis, iubentur eum regem obseruare, quem reuersi primũ in templum Iouis euntem plaustro reperissent. Obuius illis Gordius fuit, statímque eum regem consalutant: ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iouis positum, maiestati consecrauit regiæ. Post hunc filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus,

* Gordium

Gordij plaustrum.

Digressio de Gordij historia.

Mida.

Phry-

Phrygiam religionibus impleuit, quibus tutior omni vita, quam armis fuit. Igitur Alexander capta vrbe cùm in templum Iouis veniſſet, iugum plauſtri requiſiuit: quo exhibito, cùm capita loramentorum intra nodos abſcondita reperire nō poſſet, violentius oraculo vſus, gladio loramenta cadit: atque ita reſolutis nexibus, latentia in nodis capita inuenit. Hoc illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu aduentare. Itaq; timens angustias, magna celeritate Taurum transcendit, in qua feſtinatione quingenta ſtadia curſus fecit. Cùm Tarſum veniſſet, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam vrbem influentis, proiectis armis, plenus pulueris ac ſudoris, in præfrigidam nudum vndam ſe proiecit. Tum repente tantus neruos eius occupauit rigor, vt intercluſa voce nō ſpes modò remedij, ſed nec dilatio periculi interueniret. Vnus erat ex medicis, nomine Philippus, qui ſolus remediū polliceretur: ſed & ipſum Parmenionis prīdie à Cappadocia miſſæ epiſtolæ ſuſpectum faciebāt, qui gnarus infirmitatis Alexandri, ſcripſerat, à Philippo medico vt caueret: Nam corruptum illum a Dario ingenti pecunia eſſe. Tutius tamen eſt ratus, dubiæ ſe fidei medici credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epiſtolas medico tradidit, atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Vt ſecurum conſpexit, lætior factus eſt, ſanitatémq; quarta die recepit. Igitur Darius cum CCC.*

Redit ad hiſtoriam.

Gordius ille nodus, abijt in prouerbium.

Alexandri celeritas in occupandis Pylis, de quibus Curtius.

* *ignarus*

Darij copiæ ad Iſſum.

rari: Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc * Gordin vrbem petit, quæ posita est inter Phrygiam maiorem & minorem: cuius vrbis protiundæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quòd audiuerat in ea vrbe in templo Iouis iugum plaustri Gordij positum, cuius nexum si quis soluisset, eum tota Asia regnaturum, antiqua oracula ceciniſſe. Huius rei causa & origo illa fuit: Gordius cùm in his regionibus bobus conductis araret, aues eum omnis generis circumuolare cœperunt: profectus ad cõsulendos augures vicinæ vrbis, obuiam in porta habuit virginem eximiæ pulchritudinis: percunctatúsq; eam, quem potiſſimùm augurem consuleret: Illa audita causa consulendi gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi, respondit: pollicetúrque se & matrimonij, & spei sociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus de fine discordiarum, oracula respondẽrũt, regi discordiis opus esse. Iteratò quærentibus de persona regis, iubentur eum regem obseruare, quem reuersi primũ in templum Iouis euntem plaustro reperiſſent. Obuius illis Gordius fuit, statímque eum regem consalutant: ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iouis positum, maiestati consecrauit regiæ. Post hunc filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorum solennibus initiatus,

* Gordium

Gordij plaustrum.

Digressio de Gordij historia.

Mida.

Phry-

Phrygiam religionibus impleuit, quibus tutior omni vita, quam armis fuit. Igitur Alexander capta vrbe cùm in templum Iouis veniſſet, iugum plauſtri requiſiuit: quo exhibito, cùm capita loramentorum intra nodos abſcondita reperire nō poſſet, violentius oraculo vſus, gladio loramenta cadit: atque ita reſolutis nexibus, latentia in nodis capita inuenit. Hoc illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu aduentare. Itaq; timens angustias, magna celeritate Taurum tranſcendit, in qua feſtinatione quingenta ſtadia curſus fecit. Cùm Tarſum veniſſet, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam vrbem influentis, proiectis armis, plenus pulueris ac ſudoris, in præfrigidam nudum vndam ſe proiecit. Tum repente tantus neruos eius occupauit rigor, vt intercluſa voce nō ſpes modò remedij, ſed nec dilatio periculi interueniret. Vnus erat ex medicis, nomine Philippus, qui ſolus remediū polliceretur: ſed & ipſum Parmenionis pridie à Cappadocia miſſæ epiſtolæ ſuſpectum faciebāt, qui gnarus infirmitatis Alexandri, ſcripſerat, à Philippo medico vt caueret: Nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia eſſe. Tutius tamen eſt ratus, dubiæ ſe fidei medici credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epiſtolas medico tradidit, atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Vt ſecurum conſpexit, latior factus eſt, ſanitatémq; quarta die recepit. Igitur Darius cum CCC.*

Redit ad hiſtoriam.

Gordius ille nodus, abijt in prouerbium.

Alexandri celeritas in occupandis Pylis, de quibus Curtius.

* ignarus

Darij copiæ ad Iſſum.

millibus peditum, & centum millibus equitum in aciem procedit. Mouebat hæc multitudo hostiũ, reſpectu paucitatis ſuæ, Alexandrum: ſed interdũ reputabat, quãtas res cum iſta paucitate geſſiſſet, quantóſque populos fudiſſet. Itaque cùm ſpes metum vinceret, periculoſius differre bellum ratus, ne deſperatio ſuis creſceret, circumuectus ſuos, ſingulas gentes diuerſa oratione alloquitur. Illyrios & Thracas opũ ac diuitiarum oſtentatione, Græcos veterũ bellorum memoria, æterníq; cum Perſis odij accendebat. Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Aſiæ expetitæ, nec inuentas illis toto orbe pares vires gloriatur. Cæterùm & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem conſiſtere aciem iubet, vt hac mora conſuefcãt oculis turbam hoſtium ſuſtinere. Nec Darij ſegnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omiſſis ducum officijs ipſe omnia circũire, ſingulos hortari, veteris gloriæ Perſarum, imperijq; perpetuæ à dijs immortalibus datæ poſſeſſionis admonere. Poſt hæc prælijn ingẽtibus animis committitur. In eo vterque rex vulneratur: tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Perſarum ſecuta eſt. Cæſa ſunt peditum vnum & ſexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedeſtres CXXX. equites CL. In caſtris Perſarum multum auri, cæterarúmq; opum inuentum. Inter captiuos caſtrorum

Oratio Alexandri ad milites.

Alexandri dextrum femur leuiter perſtrictum Q. Curt.

ſtrorum, mater, & vxor, eadémque ſoror, & filiæ duæ Dary fuere. Ad quas viſendas hortandáſque cùm Alexander veniſſet, conſpectis armatis inuicem ſe complexæ, velut ſtatim morituræ comploratione ediderunt. Prouoluta deinde genibus Alexandri, non vitam, ſed vt Darij corpus ſepeliant, dilatione mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium viuere dixit, & timentibus mortis metum dimiſit, eáſq; haberi et ſalutari, vt reginas, præcepit. Filias quoque non ſordidius dignitate patris ſperare matrimonium iuſſit. Poſt hæc opes Darij, diuitiarúmq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primùm luxuriosa cõuiuia, & magnificentiam epularum ſectari, tunc* Marſinem captiuam diligere, propter formæ pulchritudinem, cœpit. A qua poſteà ſuſceptum puerum Herculem vocauit. Memor tamen adhuc Darium viuere, Parmenionem ad occupandam Perſicam claſſem, aliósque amicos ad recipiendas Aſia ciuitates miſit: quæ ſtatim, audita fama victoriæ ipſius, Darij præfectis cum auri magno pondere tradentibus ſe, in poteſtatem victorum venerunt. Tunc in Syriã proficiſcitur: vbi obuios cum inſulis multos reges Orientis habuit. Ex his pro meritis ſingulorum alios in ſocietatem recepit, aliis regnum ademit, ſuffectis in loca eorum nouis regibus. Inſignis præter cæteros fuit* Abartomius, *rex ab Alexãdro Sidoniæ conſtitutus. Quẽ*

Matri Darij nomen Syſigambi fuit.

*mortem,

Clementiæ & moderationis exemplum in Alexandro.

* *Barſenem*

Quæ circa Hieroſolymam geſſerit Alexander, refert Ioſephus.

Abdolominum.

Alexander, cùm operam ablocare ad puteos exhauriendos, hortósque irrigandos solitus esset, miserè vitam exhibentem regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis, beneficium putarent. Tyriorum ciuitas, cùm coronam auream magni ponderis per legatos in titulũ gratulationis Alexãdro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cùm legati rectius id eum in Tyro vetere, & antiquiore templo facturum dicerent, inde deprecãtes eius introitum, ita exarsit, vt vrbi excidium minaretur: confestimque exercitu insulæ applicato, nõ minus animosis Tyrijs fiducia Carthaginiensium, bello excipitur. Augebat enim Tyrijs animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita, tertiam partem orbis quæsisset, turpe ducentes si fœminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quàm sibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & accersitis mox auxilijs, nõ magno post tempore per proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciámq; sine certamine recepit. Ad Iouem deinde Hammonem pergit, consulturus & de euentu futurorum, & de origine sua. Nanque mater eius Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Denique Philippus vltimo propè vitæ suæ tempore filium suum nõ esse palàm prædicauerat. Qua ex causa Olympiada,

*exigentem

Frat hæc extra vrbem in sede quam Palætyron vocant. Q. Curt. lib. 4.

Septimo post mense, quàm est cœpta oppugnari. Q. Curt.

piada, velut ſtupri compertam, repudio dimiſerat. Igitur Alexander cupiens originem diuinitatis acquirere, ſimul & matrem infamia liberare, per præmiſſos ſubornat Antiſtites, vt Hammonis filium ſalutant. Ille lætus dei adoptione, hoc ſe patre cẽſeri iubet. Rogat deinde, an omnes interfectores patris ſui ſit vltus. reſpondent patrem eius nec poſſe interfici, nec mori, regis Philippi peracta plenè vltionem eſſe. Tertiam interrogationem poſcenti, victoriam omnium bellorum, poſſeſſionémq; terrarum dari reſpondent. Comitibus quoque ſuis reſponſum, vt Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta inſolentia, mirúſq; animo increuit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum inſtitutis didicerat. Reuerſus ab Hammone * Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput eſſe Ægypti iubet. Darius cùm Babyloniam profugiſſet, per epiſtolas Alexandrum deprecatur, redimendarum ſibi captiuarum poteſtatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed Alexander in pretium captiuarum regnum omne, non pecuniam petit. Interiecto tempore aliæ epiſtolæ Darij Alexandro reddũtur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander ſua ſibi dari reſcripſit, iuſſitq; ſupplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum ſpe pacis amiſſa, bellum Darius reparat CCCC. millibus peditum, & centum millibus equitum obuiã

Alexander Iouis filius appellatur.

Nam Iliadem, vnà cum pugione, ſemper ſub puluino habebat. Plutarch.

* *Inter paludem & mare. Q. Curt.*

Alexandri humanitas.

vadit Alexandro. In itinere nuntiatur vxorem eius ex colliſione abiecti partus deceſſiſſe, eiúſque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiáſq; benignè proſecutum, idq; eum non amoris, ſed humanitatis cauſa feciſſe. Nam ſemel eam tantùm Alexandro viſam eſſe, cùm matrem, paruulaſque filias eius frequenter conſolaretur. Tunc Darius ſe ratus verè victum, cùm poſt tot prælia, & beneficijs ab hoſte ſuperaretur, gratúmque ſibi eſſe, ſi vincere nequeat, quod à tali potiſſimùm vinceretur: ſcribit itaque & tertias epiſtolas, & gratias agit, quòd nihil in ſuos hoſtile fecerit. Offerì deinde maiorem partem regni vſque ad flumen Euphratem, & alteram filiam vxorem, pro reliquis captiuis triginta millia talentorum. Ad hoc Alexander gratiarum actionem ab hoſte ſuperuacaneam eſſe reſpondit, nec à ſe quicquam factum in hoſtis adulationē, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis ſibi lenocinia quæreret: ſed animi magnitudine, qua didicerit aduerſus vires hoſtium, non aduerſus calamitates contendere: pollicetúrque ſe præſtaturum ea Dario, ſi ſecundus ſibi, non par haberi velit. Cæterùm neq; mundum poſſe duobus ſolibus regi, neque orbem ſumma duo regna ſaluo ſtatu terrarū habere. Proinde aut deditionem eadem die, aut in poſterā aciem paret, & nec polliceatur ſibi aliam, quàm ſit expertus victoriam. Poſtera die aciem producunt, cùm repēte ante prælium confectum curis Alexandrum

Ob hoc enim quis non velit eſſe mori?

Alexandri magnanimitas.

Solibus duobus mundum regi non poſſe.

andrum somnus arripuit. Cùm ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione agrè excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cùm etiam in otio semper parcior fuerit, magno se metu liberatum ait, somnúmq; sibi à repentina securitate datum, quòd liceat cum omnibus Dary copijs confligere, veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum diuisissent. Ante prælium vtraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorúmq; pulchritudinem mirabantur: Persæ autem à tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Sed nec duces circumire suos singulos cessabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si diuisio fieret, euenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, ne corporis magnitudine, vel coloris nouitate mouerentur: tantum meminisse iubet, cum ijsdem se tertiò pugnare, nec meliores factos putarẽt fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis de duobus prælijs fusi ferrent: & quemadmodum Dario maiorem turbam hominum esse. sic virium sibi. Hortatur, spernant illam aciem auro & argento fulgentẽ, in qua plus prædæ quàm periculi sit, cùm victoria non ornamentorum decore, sed ferri virtute quæratur. Post hæc prælium committitur, Macedones in ferrum cum cõtemptu toties à se victi hostis ruebant, contrà Persæ mori quàm vinci præoptabant.

Alexandri somnus.

Alexandri ad suos oratio.

Rarò etiã vllo prælio tãtum sanguinis fusum est. Darius cùm vinci suos videret, voluit mori & ipse: sed à proximis fugere cõpulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, vt pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum intercluderetur, non ita saluti suæ velle consultum ait, vt tot millia sociorum hostibus obyciat, debere & alijs fugæ viã patêre, quæ patuerit sibi. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur: & vbi confertissimos hostes acerrimè pugnare conspexisset, eò se semper ingrebat, periculosaq; sua esse, non militum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post acceptum regnum anno, cuius felicitas tanta fuit, vt post hoc nemo rebellare etiam ausus sit, patientérq; Persæ post imperium tot annorum, iugum seruitutis acceperunt. Donatis refectísq; militibus, XXXIII. continuis diebus prædam cognoscit. In vrbe deinde clausa XL. millia talentorum inuenit. Expugnat & Persepolim caput Persici regni, vrbem multis annis illustrẽ, refertámque orbis terrarum spolijs, quæ in eritu eius primum apparuerunt. Inter hæc DCCC. admodũ Græci occurrũt Alexandro, qui pœnam captiuitatis truncata parte corporum tulerãt, rogantes, vt sicuti Græciam, se quoque ab hostis crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros recipere maluerunt, nec non tam gaudium parentibus, quàm detestandum sui conspectum reportarẽt. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis

Alexandri virtus.

*periculágue

XXXIIII. Vt Orosius: alij XL.

Miserabile spectaculum.

tis ſuis aureis compedibus, catenísq; in vico Parthorum Tanea vincîtur. Credo itu dijs immortalibus vindicantibus, vt in terra eorum, qui ſucceſſuri imperio erant, Perſarũ regnum finiretur. Alexander quoque citato curſu poſtero die ſuperuenit, ibíq; cognouit Darium clauſo vehiculo per noctem exportatũ. Iuſſo itaq; exercitu ſubſequi cum VII. millibus equitum fugientem inſequitur: in itinere multa & periculoſa prælia fecit. Emenſus deinde multa millia paſſuum, cùm nullũ Darij indicium reperiſſet, reſpirandi equis data poteſtate, vnus ex militibus, dum ad fontem proximũ pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confoſſum, ſed ſpirantem autem adhuc inuenit: qui applicito captiuo, cùm ciuem ex voce cognouiſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium ſe habere dixit, quòd apud intellecturum locuturus eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus. Perferri hæc Alexandro iubet, ſe nullis in eum meritorum officijs, maximorũ illi debitorem mori, quòd in matre liberíſque ſuis regium eius non hoſtilem animum expertus, feliciúſque hoſtem, quàm cognatos ſortitus ſit: quippe qui matri ac liberis ſuis ab eodem hoſte vitam datam, ſibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit. Quamobrem gratiam illi eam futuram, quam ipſe victor volet. Alexandro referre ſe, quam ſolam moriens poteſt gratiam, precari ſuperûm & inferûm numina, & regales deos, vt illi terrarum omnium

A Beſſo, & Nabarzane vt Q. Curt. ſcribit.

Sordidis pellibus.

Polyſtrato ei nomen fuit. Plut.

Mandata Darij iam morientis ad Alexandrum.

omnium victori cõtingat imperium, pro se iustam magis, quàm grauem sepultura veniam orare. Quod ad vltionem pertineat, iam non suam, sed exempli, communémque omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum esse, & periculosum: quippe cum in altero iustitia eius, in altero etiam vtilitatis causa versetur. In quam rem vnicum pignus fidei regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare. Post hac porrecta manu expirauit. Qua vbi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est, corpúsque regio more sepeliri, & reliquias eius maiorum tumulis inferri iussit.

Ea enim fidei sacra est Plin. lib. 11.

IVSTINI LIBER XII.

ALexander in persequendo Dario, amissos milites magni funerum impẽsis extulit, reliquis expeditionis eius socijs XV. millia talentorum diuisit. Equorum maior pars æstu amissa, inutilésque etiam, qui superfuerant, facti. Pecunia omnis CLIIII. millia talentorum ex victoria nuper congesta, eíq; Parmenio præficitur. Dum hæc aguntur epistolæ Antipatris a Macedonia redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorũ in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum Zopyrionis præfecti eius in Scythia continebatur. Quibus variè affectus, plus tamen lætitiæ cognitis moribus

moribus duorum æmulorum regum, quàm doloris amissi cum Zopyrione exercitus suscepit. Nanque post profectionem Alexãdri, Græcia fermè omnis in occasionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum sequuta, qui Philippi, Alexandríq; pacem soli spreuerant, & leges respuerant. Dux huius belli Agis, rex Lacedæmoniorum fuerat, quem motum Antipater cõtractis militibus, in ipso ortu oppressit, magna tamen vtrinque cædes fuit. Agis rex cum suos tergadantes videret, dimissis satellitibus, vt Alexandro si non felicitate par, virtute nõ inferior videretur, tantas strages hostium edidit, vt agmina interdum fugaret. Ad extremum etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit. Porrò Alexãder rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia aduersus Brutios deprecantibus, solicitatus, ita cupidè profectus fuerat, vt in diuisione orbis terrarum, Alexãdro Olympiadis sororis suæ filio, Oriens, & sibi Occidens sorte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliáque, quàm ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, vt sicut Alexandro magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Iouis vrbem Pandosiam, amnemque Acherusium prædixerant. Quæ vtraque cùm in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur cum in Italiã venisset,

Motus & bella in Macedonia.

*Cecidere Lacedæmoniorum V. M. & CCCLX. Macedonũ CCC. Curt. lib. 6.

veniſſet, primũ illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito vrbis fato, breui pòſt tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque tunc temporis vrbs Appulis Brunduſium, quam Ætoli ſequuti, fama rerum in Troia geſtarum clariſſimum ac nobiliſſimum ducem Diomedem, condiderant. Sed pulſi ab Appulis, conſulentes oracula, reſponſum acceperant, locum quem reperiſſent, perpetuò poſſeſſuros. Hac igitur ex cauſa, per legatos ſub belli comminatione, reſtitui ſibi ab Appulis vrbem poſtulauerant. Sed vbi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in vrbe ſepeliunt, perpetuò ibi ſedem habituros. Atque ita defuncti reſponſo, diu vrbem poſſederunt. Quod cùm factum cognouiſſet Alexander Epiri, antiquatis fata veneratus, bello Appulorum abſtinuit. Geſſit & cum Brutijs Lucaníſque bellum, multáſque vrbes cepit: tum & cum Metapontinis, ac Rutilis, & Romanis fœdus, amicitiámque fecit. Sed Bruty, Lucaníque cùm auxilia è finitimis contraxiſſent, acrius bellum repetiuere. Ibi rex iuxta vrbem Pandoſiam & flumen Acheruſium, nõ prius fatalis loci cognito nomine, quàm occideret, interficitur: Morienſque non in patria fuiſſe ſibi periculoſam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Corpus eius Tyry publicè redemptum, ſepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoq; præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, *occiſum ſeratus,*

Brunduſium conditum ab Ætolis.

* Acheronta Liuius 8. ab vrbe cond.

*otioſum

tus, si nihil ipse gessisset, adunato XXX. millium militum exercitu, Scythis bellum intulit. Cæsus cum omnibus copijs, pœnas temerè illati belli genti innoxiæ luit. Hæc cum nuntiata in Parthia Alexandro essent, simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduo luctum indixit. Omnibus deinde velut Darij morte, perpetrato bello reditum in patriam expectantibus, cõiuges & liberos suos animo iam quodammodo cõplectentibus, ád concionem exercitum vocat: Ibi nihil actum tot egregijs prælijs ait, si incolumis Orientalis barbaries relinquatur: Nec se corpus, sed regnum Darij petisse, persequendósq; esse eos, qui à regno defecerint. Hac oratione, velut ex integro incitatis militũ animis, Hyrcaniam, Mardósq; subegit. Ibi ei occurrit Thalestris, siue Minothæa Amazonum regina, *cum CCC. millibus mulierũ, XXV. dierum inter infestissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsitura: cuius conspectus aduentúsq; admirationi fuit, & propter insolitum fœminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc *XXX. diebus otio datis à rege, vt visa est vterum impleuisse, discessit. Post hæc Alexander habitum regum Persarum, & diadema, insolitum antea in regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vicerat, transiret, assumit. Quæ ne inuidiosius & in se vno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem aureã purpureámq; sumere iubet, vt luxum quoque, sicuti

Alexandri oratio ad milites, qua in patriam profecturos retinet.

*Fortè, CCC. mulieribus: ita enim in vetusto codice legitur.

*XIII.

cuti cultum imitaretur Persarum. Inter pellicum regiarum greges electa pulchritudinis, nobilitatisque, noctium vices diuidit. His rebus ingentes epulaxum apparatus adiicit, ne iciuna et destructa luxuria videretur. Conuiuium quoque iuxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non queri solere. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, illum à Philippo patre tantũ degenerauisse, vt etiam patriæ nomen euitaret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus vitijs eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur, militibus quoque suis permisit, si quarum captiuarum consuetudine tenerentur, ducere vxores: existimãs minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis, simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine vxorum. In supplementa quoque militum, minus exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tyrones succederẽt, militaturi in vallo, in quo nati essent: constantioresq; futuri, si non solùm tyrocinia, verumetiam incunabula in ipsis castris posuissent: quæ consuetudo in successores quoque Alexandri manſit. Igitur & alimenta pueris statuta, & instrumenta armorum, equorúmque iuuenibus data, & patribus pro numero filiorum præmia statuta. Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant,

Conuiuiorũ satietatem ludis interpolat. Curt. lib. 6.

bebãt, quorum puerilia inter varias expeditiones militia erat. Itaque à parvula ætate periculis laboribúsque indurati, inuicti exercitus fuere: neq; castra aliter, quàm patriam: neque pugnam aliud vnquam, quàm victoriam duxere. Hæc soboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilissimis Persarum Andragoras, vnde posteà originem Parthorum reges habuerunt. Interea Alexander non regio, sed hostili odio sæuire in suos cœpit. Maximè indignabatur carpi sermonibus suorum, patris Philippi, patriáq; mores subuertisse. Propter quæ crimina; Parmenio quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio de vtroque prius quæstionibus habitis, interficiuntur. Fremere itaque omnes vniuersis castris cœpere, innoxij senis, filiíq; casum miserantes, interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quæ cùm nuntiata Alexandro essent, verens, ne hæc opinio etiã in Macedoniam diuulgaretur, & ne victoriæ gloria sæuitiæ macula offuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriarum nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorẽ. Datos fasces epistolarum ad se tacitè deferri iubet: ex quibus cognito de se singulorum iudicio, in vnam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerãt cõtribuit, aut consumpturus eos, aut in vltimis terris in colonias distributurus. Inde Dra-

Andragoras à quo Persarum reges originem ducunt.

Alexandri crudelitas.

cas,

tas, Euergetes, Parymas, * Parpammenos, Hydaſpios, cæteróſq; populos, qui in radice Caucaſi morabantur, ſubegit. Interea vnus ex amicis Darij Beſſus, vinctus perducitur, qui regem non ſolùm prodiderat, verumetiam interfecerat. Quem in vltionem perfidiæ, excruciandum fratri Darij tradidit, reputans non tam hoſtẽ ſuum fuiſſe Darium, quàm amicum, à quo eſſet occiſus. Et vt his terris nomen relinqueret, vrbem Alexandriam ſuper amnem Tanaim condidit, intra diem ſeptimumdecimum muro VI. millium paſſuum conſummato, tranſlatis eò triũ ciuitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianiſq; XII. vrbes condidit, diſtributis his, quoſcunque in exercitu ſeditioſos habebat. His ita geſtis, ſolenni die amicos in conuiuium vocat. Vbi orta inter ebrios rerum à Philippo geſtarum mentione, præferre ſe patri ipſe, rerúmque ſuarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, aſſentante maiore conuiuarum parte. Itaq; cùm vnus ex ſenibus Clytus, ductus fiducia amicitiæ regiæ, cuius palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudarétque eius res geſtas, adeò regem offendit, vt telo à ſatellite rapto, eundem in conuiuio trucidauerit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudémque paternæ militiæ obiectabat. Poſtquàm ſatiatus cæde animus quieuit, & in locum iræ ſucceſſit exiſtimatio, modò perſonam occiſi, modò cauſam occidendi conſiderans, pigere

* Paropamiſſadas,

Exathres, nomen fratris fuit. Plutarc.

De ſupplicij genere quo Beſſus affectus fuerit, variè autores ſcribunt.

Clytus ab Alexandro occiditur.

Impotens & immoderatus in Alexandro animus.

pigere eum facti cœpit, qui paternas laudes tam iracundè accepisset, quàm nec conuitia debuisset: amicúmq; senem, & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pudem in iram versus, mori voluit. Primùm in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam: arreptum telum in se vertit: peregisset q; facinus, ni amici interueniſſent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim ad pœnitentiam, nutricis suæ, & sororis Clyti recordatio, cuius absentis eum maximè pudebat, tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, vt in cuius manibus pueritiam egerat, huic inuenis, & victor pro beneficijs funera remitteret. Reputabat deinde quantum in exercitu suo, quantum apud gentes deuictas fabularum, atq; inuidiæ, quantum apud cæteros amicos metum, & odium sui fecerit, quàm amarũ & triste reddiderit conuiuium suum: non armatus in acie, quàm in conuiuio sedens terribilior. Tunc Parmenion, & Philotas, tunc Amynthas consobrinus, tunc nouerca fratréq; interfecti, tunc Attalus, Eurilochus, Pausanias, aliiq; Macedoniæ extincti principes occurrebant. Ob hæc illi quatriduo perseuerata inedia est, donec exercitus vniuersi precibus exoratus est, precantis, ne ita mortem vnius doleat, vt vniuersos perdat, quos in vltimam deductos Barbariam, inter infestas &

irritatas gentes, bello deſtituat. Multùm profuere & Calliſthenis philoſophi preces, condiſcipulatu apud Ariſtotelem familiaris illi, & tunc ab ipſo rege ad prodenda memoria acta eius accitus. Re-

Et Anaxarchi. Plutarcho autore.

nocato igitur ad bellũ animo, Choraſmos & Dracas in deditionem accepit. Deinde quod primò ex Perſico ſuperbiæ regiæ more diſtulerat, vt omnia pariter inuidioſiora eſſent, non ſalutari, ſed adorari ſe iubet. Acerrimus inter recuſantes Calliſthenes fuit. Qua res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: ſiquidem ſub ſpecie inſidiarum omnes interfecti. Retentus tamen eſt Macedonibus mos ſalutandi regis, exploſa adoratione. Poſt hæc Indiam petit, vt Oceano, vltimóque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, vt etiam exercitus ornamenta conuenirent, phaleras equorum, et arma militum argento inducit, exercitúmq; ſuum, ab argenteis clypeis, Argyraſpidas appellauit. Cùm ad Nyſam vrbem veniſſet, oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, à quo condita vrbs erat, parci iuſſit: lætus non militiam tantùm, verumetiam veſtigia ſe Dei ſequutum. Tunc ad ſpectaculum ſacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederáque veſtiti non aliter, quàm ſi manu cultus, colentiúmq; induſtria exornatus eſſet. Sed exercitus eius, vbi ad montem acceſſit, repentino mẽtis impetu, in ſacros Dei vlulatus inſtinctus, cum ſtupore regis, ſine noxa diſcurrit, vt intelligeret,

Niſa à Libero patre condita. Quem merum incolæ appellant. Cur. lib. 7. Bacchantes.

non

non tam oppidanis parcendo, quàm exercitui ſuo ſe conſuluiſſe. Inde montes Dædalos, regnáq; Cleophidis reginæ petit. Quæ, cùm ſe dedidiſſet, eius concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris conſecuta, quod armis nõ potuerat: filiúmq; ab eo genitum, Alexandrum nominauit, qui poſtea regno Indorum potitus eſt. Cleophis regina, propter proſtratam pudicitiam, ſcortum regium exinde appellata eſt ab Indis. Peragrata India, cum ad ſaxum mirę magnitudinis & aſperitatis, in quod multi populi confugerant, peruenisſet, cognoſcit Herculem ab expugnatione eiuſdem ſaxi terræmotu prohibitum. Captus itaque cupidine, Herculis acta ſuperare cum ſummo labore ac periculo potitus ſaxo, eius omnes loci gentes in deditionem accipit. Vnus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter inſignis, qui bellum iampridem, audita Alexandri opinione, in aduentum eius parabat. Commiſſo itaque prælio, exercitum ſuum inuadere Macedonas iubet, ſibi regem eorum priuatum hoſtem depoſcit. Nec Alexander moram pugnæ fecit: ſed prima congreſſione vulnerato equo, cùm præceps in terram cecidiſſet, concurſu ſatellitum ſeruatus eſt. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum ſe adeò doluit, vt cùm veniam ab hoſte inueniſſet, neque vulnera curari paſſus ſit, ægréque ſit ab eo obtentum, vt vellet viuere. Quem Alexander ob honorem vir-

Cleophis concubitu ab Alexandro regnum obtinuit.

Statura enim fuit quatuor cubitorum & palmi. autor Plut.

tutis, incolumem in regnum remisit. Duas igitur vrbes condidit: vnam Nicæam, alteram ex nomine equi* Bucephalam vocauit. Inde Adrestas, *Stahenos, Passidas, Gangaritas, cæsis eorum exercitibus, expugnat. Cùm ad Eusites venisset, vbi eum cum CC. millibus hostium equitum operiebatur, omnis exercitus non minus victoriarum numero quàm laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, vt finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, reditúsq; meminisset: respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret: ostẽdere alius caniciem, alius vulnera, alius ætate consumpta corpora, alius cicatricibus exhausta. Solos se esse qui duorum regum Philippi Alexandriq; continuam militiam pertulerint. Tandem orare, vt reliquias saltem suas paternis sepulchris reddat, quorum non studijs deficitur, sed annis. Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerãdo fatiget. Motus his tam iustis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri iussit, quorum molitionibus & hostis terreretur, et posteris admiratio sui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecêre. Itaque cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem reuertrunt. Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc ad Oceanum deuehitur. Ibi Gessonas Asybósq;, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. Hinc ad Ambros & * Sycambros nauigat. Quæ gentes cum armatis LXXX. millibus

* Bucephalum.
*Straihenos
* Sabercas

millibus peditum, & LX. millibus equitum excipiunt. Cùm prælio victor esset, ad * vrbem eorum exercitum ducit. Quam desertam à defensoribus cùm de muro, quem primus ceperat, animaduertisset, in vrbis planiciem sine vllo satellite desilyt. Itaque cùm eum hostes solum conspexissent, clamore edito, vndique concurrunt, si possint in vno capite vrbis bella finire, & vltionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander constanter restitit, & vnus aduersus tot millia præliatur. Incredibile dictu est, vt eum non multitudo hostium, non magna telorum vis, non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot millia cæderet ac fugaret. Vbi verò se obrui multitudine vidit, trunco se, qui prope murum stabat, applicuit: cuius auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo, eius amici ad eum desiliunt. Ex quibus multi cæsi: prælium que tandiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris deiectis, in auxilium veniret. In eo prælio sagitta sub * mamma traiectus, cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tandiu præliatus est, donec eum à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris grauior ipso vulnere fuit. Itaque ex magna desperatione tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniã mittit, ipse cum lectissima manu naues conscendit, & Oceani litora peragrat. Cum venisset ad vrbẽ Ambigeri regis, oppidani inuictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atq; ita gemino mor-

Apud Mallos hanc pugnam facta Plut. scribit, qui sunt Indorum pugnacissimi.

* *Vrbs Oxidracarum fuit. Curt. libro ix.*

Sagitta fuit duorum cubitorum. Q. Curt.

* *dextra,*

Sanguine is regi coniun. ctus erat. Curt.

tis vulnere hostem à muris summouentes, plurimos interficiunt. Cùm inter multos letaliter valneratus esset Ptolomæus, moriturúsque iam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est: qua in potu accepta, statim periculo est liberatus, maióraq; pars exercitus hoc remedio seruata. Expugnata deinde vrbe, reuersus in naues, Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus, ac veluti curru circa metam acto: positis imperij terminis, quà sinus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare nauigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi inuehitur. Ibi in monumenta rerũ à se gestarum, vrbem Barcen condidit, aráque statuit, relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cùm arida loca medij itineris dicerẽtur, puteos opportunis locis fieri præcepit. Quibus ingenti dulci aqua inuenta, Babyloniam redit. Ibi multæ deiectæ gentes, præfectos suos accusauerunt, quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum necari iussit.

Barce conditur.

Susis nuptia celebrãtur. Plutarchus

Post hæc Darij regis filiam, Statyram in matrimonium recepit: sed optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, vt communi facto crimen regis leuaretur. Tunc ad concionem exercitum vocat, & promittit se æs alienum omnium propria impensa soluturum, vt prædam præmiáque integrè domum ferant. Insignis hæc munificentia non summa tantùm verum etiam tituli muneris fuit, nec à debi-

toribus magis, quàm à creditoribus gratius accepta: quoniam vtrisq; exactio pariter ac solutio difficilis erat XXIII. millia talẽtorum in hos sumptus expẽsa. Dimissis * veteranis, exercitum ex iunioribus supplet. Sed retenti, veteranorum discessum agrè ferentes, missionem & ipsi flagitabãt, nec annos, sed stipendia sua numerari iubebant: pariter in militia lectos, pariter sacramento solui æquum censentes: nec iam precibus, sed conuicio agebant, iubentes eum solum cum patre suo Hammone finire bella, vt milites suos fastidiat. Contrà, ille nunc castigare milites, nũc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiã seditionibus infuscarent. Ad postremũ cùm nihil proficeret verbis, ad corripiendos seditionis autores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse desilit, & nemine prohibente, XIII. correptos, manu sua ipse ad supplicia duxit: tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicia constantiam, disciplina militaris dabat. Inde separatim auxilia Persarum in concionem alloquitur. Laudat perpetuam illorum tum in se, tum in pristinos reges fidem: sua in illos beneficia memorat: vt nũquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit. Deniq; se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse, affinitatibus connubiorum victos victoribus commiscuisse. Nunc quoque ait custodiam corporis sui non Macedonibus tantùm se, verumetiam illis creditum. Atque ita mille ex

Nouem millium octingentorum ac septuaginta talentorum summam Plutarch.

* Quorum erant triginta millia.

Alexandri audax factum.

Oratio Alexandri ad Persas milites.

his iuuenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoque portionem armatam in disciplinam Macedonum exercitui suo miscet. Quam rem ægrè Macedones tulerunt, iactantes hostes suos in officium suum à rege subactos. Tunc vniuersi flentes, regem adeunt, orant, vt supplicijs suis potitus saturet se, quàm contumelijs. Qua modestia obtinuerũt, vt XI. *millia militum veteranorũ exautoraret. Sed ex amicis dimissi senes Polyperchon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Antigonus. Dimissis his, Craterus præponitur, iussus præesse Macedonibus in Antipatri locum: Antipatrúmq; cum supplemento tyronum, in locum eius vocat: stipendia reuertentibus, veluti militantibus, data. Cùm hæc aguntur, vnus ex amicis eius Ephæstion decedit, dotibus primò formæ pueritiæque, mox obsequijs regi percharus. Quem contra decus regium, Alexander diu luxit, tumulúmq; ei* XII. *millia talentûm fecit, eúmque post mortem coli vt deum iussit. Ab vltimis litoribus Oceani Babyloniam reuertenti, nuntiantur legationes Carthaginiensium, cæterarúmq; Africæ ciuitatum: sed & Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nõnullas quoque ex Italia eius aduentum Babyloniæ operiri. Adeò vniuersum terrarum orbem, nominis eius terror inuaserat, vt cunctæ gentes, veluti destinato sibi regi adularentur. Hæc igitur ex causa Babyloniam festinanti, velut conuentum terrarum orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne vrbem*

Per eum responsa Barbaris dabat.

Plutar. decem millia habet.

Epiphonema

bem iutroiret, testatus hunc locum ci fatalem fore. Ob hoc omissa Babylonia, in Byrsiam vrbem trãs Euphratem, desertam olim, concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est, rursum Magorum prædicta contemnere vt falsa, vt incerta: etsi fatis constent, ignota mortalibus, ac si naturæ debeantur, immutabilia. Reuersus igitur Babyloniã, multis diebus otio deditis, intermissum olim conuiuium solenniter instituit, totusque in latitiam fusus, cùm diei noctem cõiunxisset perui gilem, iam è conuiuio* medicus Thessalus instaurata comessatione, & ipsum & sodales eius inuitat. Acsepto poculo, media potione repentè veluti telo Alexander confixus, ingemuit: elatúsque è conuiuio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactúmq; hominum velut vulnera indolesceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis disseminauerunt. Re autem vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Autor insidiarum Antipater fuit, qui cùm charissimos amicos eius interfectos videret, Alexandrum generum suum * Lyncistarum occisum, se magnis rebus in Gracia gestis, non tam gratum apud regem, quàm inuidiosum esse, à matre quoque eius Olympiade varijs se criminationibus vexatum. Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos deuictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus se quoque à Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam

Mago, Pythagoræ nomen fuit. Plut.

* *Medius* Ferunt hoc venenum, gelidissimam aquam fuisse, ex nouacriæ petra fudantem, Plut. Cuius Stygos hydor.

Antipater insidiarum autor.

* *Lynceste*

euo-

enocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla ministrare regi solebat: cuius veneni tanta vis fuit, vt non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in vngula equi potuerit: præmonito filio, ne aliys quàm Thessalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex causa, apud Thessalum paratum, repetitumque conuiuium est. Philippus & Iollas prægustare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam iam potioni supermiserunt. Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiēs, agnoscere se factum domus maiorum suorum ait: Nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, insidijs perire regem suspicantes, ipse sedauit: eósq; omnes cùm prolatus in editissimum vrbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandámque dextram suam flentibus porrexit. Cùm lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantùm, verumetiam sine vllo tristioris mentis argumento fuit, vt quosdam impatientius dolentes consolatus sit: Quibusdam mandata ad parentes eorum dedit: adeò sicut in hostem, ita & in mortem inuictus animus fuit. Dimissis militibus, amicos circunstantes percunctatur, videantúrne similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tunc ipse, vt hoc nesciat, ita illud scire, vaticinaríque se, ac pene oculis videre dixit, quantum

Veneni vis.

Exemplum constantiæ.

sit

sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia, quantisque cædibus, quo cruore, mortuo sibi parẽtatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi iubet. Cum deficere eum amici viderent, quærunt quem imperij faciat hæredem: Respondit DIGNISSIMVM. Tanta illi magnitudo animi fuit, vt cùm Herculem filium, cùm fratrem Arideum, & cùm Roxanem vxorem prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem. Prorsus quasi nefas esset viro forti alium, quàm virum fortem succedere, aut tanti regni opes alijs, quàm probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum fauorem militum quærant. Sexto die præclusa voce, exemptum digito anulum Perdicæ tradidit: quæres gliscentem amicorum dissentionẽ sedauit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, indicio tamen electus esse videbatur. Decessit Alexander, mensem vnũ, annos tres, & triginta natus, vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte cum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec Dei decepta somnio est. Nam profectò maius humana mortalitate opus vtero tulit: quam cùm Æacidarum gens ab vltima seculorũ memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omnium illustrauerit: nullius tamen

Quem hæredem instituerit Alex.

Epiphonema

Alexandri ætas 33. regnauit an. 12 mensibus. 6.

men nomine, quàm filij, clarior fuit. Prodigia magnitudinis eius in ipso ortu nonnulla apparuerunt. Nã ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die prætes supra culmen domus patris eius sederunt omen duplicis imperij Europæ, Asiæq; præferentes: eadémque die nuntium pater eius duarum victoriarum accepit, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympiaci, in quod quadrigarum currus miserat: quod omen vniuersarum terrarum victorias infanti portendebat. Puer acerrimis literarũ studijs eruditus fuit. Exacta pueritia per quinquennium sub Aristotele, doctore inclyto omniũ Philosophorum, creuit. Accepto deinde imperio, regem se terrarum omnium, ac mundi appellari iussit: tantámque fiduciam suis militibus fecit, vt illo præsente nullius hostis arma, nec inermes timuerint. Itaque cum nullo hostium vnquam congressus est, quem non vicerit: nullam vrbem obsedit, quam nõ expugnauerit: nullam gentem adijt, quam non calcauerit. Victus demq; est ad postremum non virtute hostili, sed insidijs suorum, & fraude ciuili.

Aristoteles Alexandri præceptor.

IVSTINI LIBER XIII.

Luctus propter Alexandrum.

EXtincto in ipso ætatis, ac victoriarum flore, Alexandro Magno, triste apud omnes, totamq; Babyloniam silentium fuit. Sed nec deuictæ gentes fidem nuntio habuere, quòd vt inuictum regem, sic immor-

immortalem eum crediderant: recordantes, quoties præsenti morti ereptus esset, quàm sæpe ferro amisso, repentè se non sospitem tantùm suis, verùm etiam victorem obtulisset. Vt verò mortis eius fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulò antè ab eo deictæ, non vt hostem eum, sed vt parentem luxerunt. Mater quoque Darij regis, quam amisso filio, à fastigio tantæ maiestatis in captiuitatem redactam, indulgẽtia victoris in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri mortem sibi ipsa consciuit: non quòd hostem filio præferret, sed quòd pietatem filij in eo, quem hostem timuerat, experta esset. Contrà Macedones versa vice, non vt ciuem, ac tantæ maiestatis regem, verùm vt hostem amisissent, gaudebant, seueritatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quòd principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam spectabãt: illi successionẽ regni, hi opum, ac diuitiarum hæreditatem cogitãtes. Erant enim in thesauris C millia talentum, & in annuo vectigali tributo CCC. mille. Sed nec amici Alexandri frustra regnum expectabant. Nam eius virtutis erant, ac venerationis, vt singulos reges putares: quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, vt qui eos ignoraret, non ex vna gente, sed ex toto terrarum orbe electos iudicaret: neque enim vnquam antea Macedonia,

Inedia mortuam, quinto posteaquam mori statuerat die. Q. Curt. x.

Nec mirum: tales enim plerunque sunt ciues quales principes extiterint. Cic.

vel

vel villa gens alia tam clarorum virorum prouentu floruit: quos primum Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, vt non tam ad societatem belli, quàm in successionem regni, electi viderentur. Quis igitur meretur, talibus ministris, orbem terrarum victum, cùm exercitus Macedonum à tot, non ducibus, sed regibus regeretur, qui nunquam sibi reperissent, multósque Macedonia pro vno Alexãdros habuißet, nisi fortuna eos ex amulatione virtutis in perniciem mutuam armasset? Caterum occiso Alexandro, non vt leti, ita & securi fuere, omnibus in vnum locum competentibus: nec minus milites inter se timebant, quorum & libertas solutior, & fauor incertus erat. Inter ipsos verò aqualitas discordiam angebat, nemine tantum cateros excedente, vt ei aliquis summitteretur. Armati itaq; in regia coëunt ad formandum rerũ præsentium statum. Perdica censet Roxanis expectari partum, quæ exacto mense octauo, matura iam ex Alexandro erat, & si puerum peperisset hunc dari successorem patri. Meleager negat differenda in partu dubios consilia, nec esse expectandum dum reges sibi nascerẽtur, cùm iam genitis vti liceret: seu si puer illis placeat, esse Pargami filium Alexandri, natum ex Arsine, nomine Herculem: seu mallent inuenem esse, esse in castris fratrem Alexandri Arideum comitem, & cunctis non suo tantùm, verùm patris Philippi nomine acceptissimum. Caterùm Roxanem esse originis

Epiphonema

Hercules Alexandri filius.

*ginis Persicæ: nec esse fas, vt Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleuerint, reges constituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Denique morientem nullam de eo mentionem fecisse. Ptolomæus recusat regem Arideum, non propter maternas modò sordes, quòd ex Larissæo scorto nasceretur, sed etiam propter inualitudinem maiorem, quam *patiebatur, ne ille nomen regis, alius imperium teneret: & melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui prouincias regant, quibus bella mandentur, quàm sub persona regis, indignorum subijciantur imperio. Vicit Perdicæ sententia ex consensu vniuersorum. Placuit itaque Roxanis expectari partum: & si puer natus fuisset, tutores Leonatum & Perdicam, Crateron & Antipatrum constituunt, confestímq; in tutorum obsequia iurant. Cùm equites quoq; idem fecissent, pedites indignati nullas sibi consiliorum partes relictas, Arideum Alexandri fratrem regem appellant: satellitésque illi ex tribu sua legunt, & nomine Philippi patris vocari iubent. Quæ cùm nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione militibus consentiunt. Statim & seditio creuit, vbi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito equites trepidi ab vrbe disce-*

* respat.

Infesti hi Perdicæ fuerant. Curt.

Seditio inter equites.

discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terreri cœperunt. Sed nec procerum inter se odia cessabãt.

Perdiccæ cõstantia.

Attalus ad interficiendum Perdicam ducem alterius partis mittit: ad quem armatum, & vltrò prouocantem, cùm accedere percussores ausi non fuissent, tanta constantia Perdicæ fuit, vt vltro ad pedites veniret, & in concionem euocatos edoceret, quod facinus molirentur: respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos Persas, sed Macedones: non hostes, sed cives esse: pleroſque etiam cognatos eorum, certè & commilitones eorundem castrorum, & periculorum socios, edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, vt quorum armis victos se doleãt, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturósque sanguine suo manibus hostium à se interfectorum. Hæc cùm pro singulari facundia sua Perdica peroraſſet, adeò mouit pedites, vt probato consilio eius, dux ab omnibus legeretur. Tum etiam equites in concordiam reuocati, in Arideum regem consentiũt. Seruata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hoc agebant, posito in medio corpore Alexandri, vt maiestas eius testis decretorum esset. His itaque compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur. Regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur. Castrorum exercitus, & rerum cura Meleagro, & Perdiccæ assignatur: iubetúrque Arideus corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdica infensus seditionis autoribus, repentè

Arideus communi consensu rex constituitur.

Lustrabãtur milites cane diſcessa & ab vtraque proiecta. Cur.

pente ignaro collega, lustrationem castrorũ propter mortem regis in posterum edicit. Postquam armatum exercitum in campo constituit, consentientibus vniuersis, euocatos duntaxat de singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occultè iubet. Reuersus deinde, inter principes prouincias diuidit, simul vt remoueret amulos, & munus imperij beneficij sui faceret. Primò Ptolemæo Ægyptus, & Africa, Arabiaq; pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa, prouexerat: cui ad tradendam prouinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificauerat, datur. Confinem huic prouinciæ Syriam Laomedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas cum filio, & Illyrios recipiunt. Mediæ maiori Atropatos, minori Alceta frater Perdicæ præponitur. Susiana gens Syno, Phrygia maior Antigono, Philippi filio, assignatur. Lyciam & Pamphyliam Leurchus, Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. Leonato minor Phrygia euenit, Thracia, & regiones Pontici maris Lysimacho. Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni datur. Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit, Stipatoribus regis, satellitibúsque, Cassander filius Antipatri præficitur. In Bactriana vlteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti detenti. Sed res inter amnes duos, Hydaspem, & Indum, Taxilles habebat. In colonias in Indijs conditas, Phyton Agenoris filius mittitur. Parapomenos fines Caucasi montis Axiar-

CCC. ferè sunt supplicio affecti. Curt.

Et Phœnicem

Quæ Hellesponto adiuncta est.

ches accepit. Dracas & Argaos Statanor, Bactrianos Amynthas sortitur. Sogdianos Scytheus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratapharnes Armenios, Neoptolemus Persas, Peucestes Babylonios, Arthous Pelasgos, Archesilaus Mesopotamiam adepti sunt. Hac diuisio, cùm veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno pòst tempore quasi regna, non prefecturas diuisissent, sic reges ex prefectis facti, magnas opes non sibi tantùm parauerunt, verùm & posteris reliquerunt. Dum hac in Oriente aguntur, in Gracia Athenienses, & Ætoli bellum, quod iam viuo Alexandro mouerãt, summis viribus instruebant. Belli causa. Causa belli erant, quòd reuersus ab India Alexander, epistolas in Graciam scripserat, quibus omnium ciuitatum exules, prater cadis damnatos, restituebantur. Que recitate, presente vniuersa Gracia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerant, quòd plurimi nõ legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerant, verentibus ysdem principibus, ne reuocati, potentiores in republica fierent. Palàm igitur iam tunc multa ciuitates, libertatem bello vendicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienses, & Ætoli fuere. Quod cùm nuntiatum esset Alexandro, mille naues longas socijs imperij praceperat, quibus in Occidente bellum gereret, excursuróque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas.

Igitur

Igitur Athenienſes, contracto XXX. *millium militum exercitu, &* CC. *nauibus, bellum cum Antipatro, cui Gracia ſorte euenerat, gerunt: eumq; detrectantem prælium, & Heracleæ vrbis mœnibus tuentem ſe, obſidione cinxerunt. Eodem tempore, Demoſthenes Athenienſis orator pulſus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quòd ciuitatem in eiuſdem Alexandri bellum impelleret, forte Megaris exulabat: qui cùm miſſum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognouit, qui Peloponnẽſes in ſocietatem armorum ſolicitaret, ſequutus eum Sicyona, Argos & Corinthum, cæteraſq; ciuitates, eloquentia ſua, Athenienſibus iunxit. Ob quod factum, miſſa ab Athenienſibus obuiam naui, ab exilio reuocatur. Interim in obſidione Antipatri, Leoſthenes dux Athenienſium telo è muris in tranſeuntem iacto, occiditur. Qua res tantũ animorum Antipatro dedit, vt etiam vallum reſcindere auderet: auxilium deinde à Leonato petit per legatos: qui cùm venire nuntiaretur cum exercitu, obuij ei Athenienſes cum inſtructis copijs fuere, ibique equeſtri prælio, graui vulnere ictus, extinguitur. Antipater, etſi auxilia ſua videret deuicta, morte tamen Leonati lætatus eſt: quippe & æmulum ſublatum, & vires eius acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu eius recepto, cum par hoſtibus etiam prælio videretur, ſolutus obſidione, in Macedoniam conceſſit. Gra-*

Bellum Athenienſium cum Antipatro.

Factum eſt in obſidione Lamiarum. Plut. in Demoſt.

Leonatus ab Athenienſibus occiditur.

corum quoque copiæ, à finibus Græciæ hoſte pulſo, in vrbes dilapſæ ſunt. Intereà Perdica, bello innoxio Ariarathi, regi Cappadocum illato, prælióque victor, nihil præmij, præter vulnera, & pericula retulit. Quippe hoſtes ab acie in vrbem recepti, occiſis cõiugibus, & liberis, domos quiſq; ſuas cum omnibus copijs incenderunt. Eodem congeſtis etiã opibus, ſemetipſos præcipitãt, vt nihil hoſtis victor ſuarum rerum, præter incendij ſpectacula, frueretur. Inde, vt viribus autoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, ſororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam vxoris, non aſpernante Olympiade matre eius, intendit: ſed prius Antipatrum, ſub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaque fingit ſe in matrimonium filiam eius petere, quò facilius ab eo ſupplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præſentiente Antipatro, dum duas eodem tempore vxores quærit, neutram obtinuit. Poſt hæc bellum inter Antigonum et Perdicam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebãt: qui facta cum Athenienſibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdica, alienatis rebus, Arideum & Alexandri Magni filium in Cappadociam, quorum cura illi mandata fuerat, de ſumma belli in conſilium adhibet. Quibuſdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipſum fontem & caput regni, vbi & Olympias eſſet, mater Alexandri, non mediocre

Exemplum miſerabilis exitus.

Regis Epiri, qui in Italiã occubuerat.

Principum Alexandri inter ſe bella.

mo-

momentum partium, & ciuium fauor propter Alexandri, Philippíq; nomina, sed in rem vsum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni praeterprouincias, quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri iubetur. Adiutores ei dantur cum exercitibus suis frater Perdicæ Alcetas, & Neoptolemus. Clyto cura classis traditur: Cilicia Philotæ adempta, Philoxeno datur: ipse Perdica Ægyptum cum ingẽti exercitu petit. Sic Macedonia in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur, ferrúmq; ab hostili bello in ciuilem sanguinem vertit, exemplo furẽtium, manus ac membra sua ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in Ægypto, solerti industria, magnas opes parabat. Quippe & Ægyptios insigni moderatione in fauorem sui solicitauerat, & reges finitimos beneficijs, obsequijsq; deuinxerat: terminos quoque imperij acquisita Cyrene vrbe ampliauerat: factúsque iam tantus erat, vt non tam timeret hostes, quàm timendus ipse hostibus esset. Cyrene autem condita fuit ab Aristeo, cui nomen Battos propter lingua obligationem fuit. Huius pater Cyrenus, rex *Theramenis insula, cùm ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filij nondũ loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo iubebatur filius eius Battus Africam petere, & vrbem Cyrenen condere,

Ptolemæi Lagi opes & moderatio.

Cyrene à quo condita.

*Thera

vsum linguæ ibi accepturus. Cùm responsum ludibrio simile videretur, propter similitudinẽ Theramenis insula, ex qua coloni ad vrbem condendã in Africam tam longinquæ regionis, proficiſci iubebantur, res omiſſa eſt. interiecto deinde tempore, velut contumaces, ex peſtilentia Deo parêre compelluntur: quorum tam inſignis paucitas fuit, vt vix vnam nauem complerent. Cum veniſſent in Africam, pulſis accolis, mõtem Cyram, & propter amœnitatem loci, & propter fontis vbertatẽ occupauere: ibi Battus dux eorum, linguæ nodis ſolutis, loqui primùm cœpit: quæ res animos eorũ ex promiſſis Dei iam parte percepta, in reliquam ſpem condendæ vrbis accendit. Poſitis igitur caſtris, opinionem veteris fabulæ accipiũt, Cyrenem eximiæ pulchritudinis virginem, à Theſſaliæ mõte Pelio ab Apolline raptam, perlatámq; in eiuſdẽ montis iuga, cuius collem occupauerãt, à Deo repletam, quatuor pueros peperiſſe: Nomium, Ariſteum, Lutocum, Agæum, miſſos à patre Hypſeo rege Theſſaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iiſdem terris cum virgine reſediſſe. Ex his pueris tres adultos in Theſſaliã reuerſos, auita regna cepiſſe. Ariſteum in Arcadia latè regnaſſe, eúmque primùm & apum, & mellis vſum, & lactis, & coaguli hominibus tradidiſſe, ſolſtitialiſq; ortus & ſyderum primum inueniſſe. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex reſponſo agnito, vrbem Cyrenen cõdidit. Igitur Ptolemæus

Cyrenes fabula.

Ariſtei incerta.

lemæus huius vrbis auctus viribus, bellum in aduentum Perdiccæ parabat. Sed Perdiccæ plus odiũ arrogantiæ, quàm vires hostium nocebant: quem exosi etiam socy, ad Antipatrum gregatim confugiebant. Neoptolemus in auxilium Eumeni relictus, non solùm transfugere, verùmetiam prodere partium exercitũ voluit. Quam rem cùm præsensisset Eumenes, cùm proditore decernere prælio necesse habuit: victúsq; Neoptolemus, ad Antipatrum & Polyperchonta profugit: hisq; persuadet, vt continuatis* mansionibus, læto ex victoria & secura fuga sua, Eumeni superueniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaque insidiæ in insidiatorem versæ: & qui securum aggressuros se putabãt, securis itinere, et pernigilia noctis fatigatis occursum est. In eo prælio Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est, & in summa victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes transfuctione sociorum, paululum sustentauit. Ad postremum tamen Perdicca occiso, ab exercitu hostis cũ Phythone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdiccæ rex appellatur: bellũq; aduersus eos Antigono decernitur

Neoptolemi perfidia.

*Quid sibi legatur transfitionibus.

Perdicca in Ægypto per seditionem occiditur.

IVSTINI LIBER XIIII.

EVmenes vt Perdicam occisum, se vt hostem à Macedonibus iudicatum, bellumq; Antigono

Bellum Antigoni regis Asiæ primi aduersus Eumenem.

decretum cognouit, vltro ea militibus suis indicauit, ne fama aut rem in maius extolleret, aut militum animos, rerum nouitate, terreret: simul vt, an cõtra se animati essent, cognosceret, sumpturus consilium ex motu vniuersorum. Constanter tum prafatus est, si cui hæc terreri essent, habere eum * discedendi *dicendi potestatem. Qua voce adeò cunctos in studium partium suarum induxit, vt vltro illum omnes hortarentur, rescissúrósque se ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Ætoliam promoto, pecunias ciuitatibus imperat: recusantes dare hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororẽ Alexãdri Magni, vt eius voce centuriones, principaléſque confirmarentur, existimaturus ibi maiestatem regiã verti, vnde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, vt etiam per vestigia mulierum, fauor sacrati eius nominis quæreretur. Cùm reuersus in castra esset, epistolæ totis castris abiectæ inueniuntur: quibus ijs, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna pramia definiebantur. Ijs cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primò gratias agit, quòd nemo inuentus sit, qui spem cruenti pramij fidei sacramento anteponeret: tamen deinde callidè subnectit, confictas à se has epistolas, ad experiendos suorum animos esse. Caterùm salutem suã in omnium potestate esse, nec Antigonũ, nec quenquam ducum sic velle vincere, vt ille in se exem-

Epiphonema.

Exemplum prudentiæ in Eumene.

plum

plum pessimum statuat. Hoc facto, & in præsenti labantium animos deterruit, & in futurum prouidet, vt si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed à duce tentari milites arbitrarẽtur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiã salutis eius offerunt. Interim Antigonus cũ exercitu superuenit, castrisq; positis, postera die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit: qui victus, in munitum quoddam castellum confugit, vbi cùm videret se fortunã obsidionis subiturum, maiorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidia ipsa multitudine graueretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui * solùm par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: à quo cum auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solutus ad tẽpus metu mortis Eumenes. Sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia igitur circunspicienti optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas inuictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloria decurrere. Sed Argyraspides post Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam sub alijs, post tanti regis memoriam, existimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere, singulos suppliciter alloqui, nunc commilitones suos, nunc patronos appellans, periculorum, & operum Orientalium socios, nunc refugia salutis sua, & vnica præsidia commemorans, solos esse quorum

Castellum Noram appellat Plut.

* solus

Eumenis ad Argyraspides oratio.

quorum virtute Oriens sit domitus, solos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta superauerint, per hos Alexandrum magnum factũ, per hos diutios honores, & immortalem gloriam consecutum: orat vt non tã ducem se, quam commilitonem recipiant, vnúmq; ex corpore suo esse velint. Receptus hac lege, paulatim imperiũ, primùm monendo singulos, mox, quæ perperam facta erant, blandè corrigendo, usurpat: nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia eius poterat. Ad postremum cùm Antigonum venire cum exercitu esset nuntiatum, compellit eos in aciem descendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non gloriam tantùm tot bellorum, verumetiam cum cõiugibus & liberis præmia longæ militiæ parta, perdiderunt. Sed & Eumenes, qui autor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: nã & virtute eos superiores fuisse affirmabat. Quippe ab his quinque millia hostium cæsa, & si in bello perstent, vltrò hostes pacem petituros. Damna, quibus se putent victos, duo millia mulierum & paucos infantes, & seruitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quàm deserendo victoriam. Porrò Argyraspides neque fugam se tentaturos dicunt, post damna matrimoniorum, & post coniuges amissas, neque bellum gesturos contra liberos suos: vltróque eum conuiciis agitant, quòd se post tot annos emeritorum stipendiorum,

diorum, redeuntes domum cum præmijs tot bellorum, ab ipsa missione rursus in nouam militiam, immensaq; bella renocauerit, & à laribus quodammodo suis, & ab ipso limite patriæ abductos, inanibus promissis deceperit: nunc quoque amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, ne victos quidē in misera & inopi senecta quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes vt sua reddi iubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenem sibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tētauit: sed retractus, desperatis rebus, cùm cōcursus multitudinis factus esset, petit vt postremùm sibi alloqui exercitum liceret. Iussus ab vniuersis dicere, facto silentio, laxatísq; vinculis, Prolatam, sicut erat catenatus, manum ostendit: Cernite milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis vestri, quæ non hostium quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captiuum fecistis: quater intra hunc annum in mea verba iureiurando obstricti estis, & ista mitto (NEQVE ENIM MISEROS CONVICIA DECENT) vnum oro: si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodū, aut vbi cadam: & ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc si impetro, soluo vos iureiurando, quo toties vos sacramēto mihi deuouistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere,

Exemplum perfidiæ.

Eumenis capti ad milites oratio.

adhibere, ferrum huc date, et permittite, quod vos facturos pro Imperatore iurastis, Imperatorem pro vobis sine religione iurisiurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, deuota capita respiciant dij periuriorũ vindices, talésq; vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nẽpe vos ijdem paulò antè, & Perdicæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, interempturi: quod maximum erat, seditionibus agitastis. Vltima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atq; inferias dico, vt inopes extorrésque omne æuum in hoc castrensi exilio agatis, deuorétque vos arma vestra, quibus plures vestros, quàm hostium duces absumpsistis. Plenus deinde ira, custodes suos præcedere ad Antigoni castra præcepit. Sequitur exercitus prodito imperatore suo, & ipse captiuus, triumphúmque de se ipso ad victoris sui castra ducit: omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas, laureásque vnà secum victori tradentes: & ne quid deesset põpæ, elephanti quoque, & auxilia Orientalia subsequuntur. Tanto pulchriora hæc Antigono, quàm Alexandro tot victoriæ fuerunt: vt cùm ille Orientem vicerit, hic eos, à quibus Oriens victus, superauerit. Igitur Antigonus domitores illos orbis, exercitui suo diuidit, redditis, quæ in victoria ceperat. Eumenem verò verecundia prio-

Precatio Eumenis in suos milites.

Exemplum fortis & constantis animi.

Deleti sunt Argyraspides ad vnum omnes ab Ibricio, iussu Antigoni. Plutarc. in Eumen.

Epiphonema.

ris

ris amicitia, in conſpectum ſuum venire prohibitum, aſſignari cuſtodibus præcepit. Interea Eurydice, vxor Aridei regis, vt Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognouit, & ab eo accerſitam Olympiada muliebri æmulatione perculſa, abutens valetudine viri, cuius officia ſibi vendicabat, ſcribit regis nomine Polyperchonti, Caſſandro exercitum tradat, in quem regni adminiſtrationem rex tranſtulerit. Eadem & in Aſiam Antigono per epiſtolas nuntiat: quo beneficio deuinctus Caſſander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ geſſit. Deinde profectus in Græciã, multis ciuitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incẽdio territi Spartani, vrbem, quam ſemper armis, non muris defenderant, tum contra reſponſa fatorum & veterum maiorum gloriam, armis diffiſi, murorum præſidio includunt. Tantùm eos degenerauiſſe à maioribus, vt cùm multis ſeculis murus vrbis ciuium virtus fuerit, tunc ciues ſaluos ſe fore nõ exiſtimauerint, niſi intra muros laterent. Dum hæc aguntur, Caſſandrum à Græcia turbatus Macedoniæ ſtatus domum reuocauit. Nanque Olympias, mater Alexandri Magni regis, cùm ab Epiro in Macedoniam, proſequente Æacida rege Moloſſorum, veniret, prohiberíque finibus ab Eurydice & Aridæo regecœpiſſet, ſeu memoria mariti, ſeu magnitudine filij, & indignitate rei moti Macedones, ad Olympiada tranſiere, cuius iuſſu & Eurydice, & rex

Spartanorũ vrbs ſine muro.

Epiphonema.

Olympiadis fuga.

rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno. Sed nec Olympias diu regnauit. Nam cum principū passim cades, muliebri magis quàm regio more fecisset, fauorē suum in odium vertit. Itaque audito Cassandri aduentu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in *Pictuam vrbem concessit. Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonice priuigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæq; aliæ principum matronæ, speciosus magis quàm vtilis grex, fuere comites. Hæc cùm nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pictuam venit, & vrbem obsidione cinxit. Cùm fame, ferróque vrgeretur, Olympias longa obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. Sed cum Cassander ad concionem vocato populo, sciscitatus quid de Olympiade fieri vellet, subornat parētes interfectorum, qui sumpta lugubri veste, crudelitatem mulieris accusarent: à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ maiestatis, occidendam decernunt: immemores prorsus, quòd per filium eius, virúmq;, non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent, verūetiā tantas opes imperiúmq; orbis quæsissent. Sed Olympias, vbi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa, vltrò obuiā procedit. Qua visa, percussores attoniti fortuna maiestatis prioris, & tot in eam memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus, substiterūt, donec à Cassandro missi sunt, qui

*alias Pidnam, & ita legis Oros.

qui eam confoderent, non refugiẽtem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem: sed virorũ more fortium, pro gloria veteris prosapiæ, morti succumbentem, vt Alexandrum posses etiam moriente matre conspicere. Insuper expirans, capillis & veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore eius indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicem, regis Aridei filiam, vxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcẽ Amphipolitanam custodiendos mittit.

Olympiadis morientis animi fortitudo.

Quos paulò pòst interfecit agente Hercule an. 14.

IVSTINI LIBER XV.

PErdica, & fratre eius Alceta, Eumene ac Polyperchonte, cæteríque ducibus diuersæ partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur, cùm repentè inter ipsos victores nata discordia. Quippe postulantibus Ptolemæo & Cassandro, & Lysimacho, vt pecunia in prædã capta, pronunciaq́, diuiderentur: Antigonus negauit se in eius belli prædam socios admissurum, in cuius periculum solus descenderat. Et vt honestum aduersus socios bellum susciperé videretur, diuulgat se Olympiadis mortẽ, a Cassandro interfecta, vlciscí velle, & Alexãdri regis sui filium cum matre, obsidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolemæus, & Cassander, inita cum Lysimacho & Seleuco societate bellum terra, mariq́ue enixè instruebant. Tenebat Ptole-

Nouũ principum inter se bellum.

maus

maus Ægyptum cum Africa parte maiore, & Cypro, & Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Gracia. Asiam & partem Orientis occupauerat Antigonus, cuius filius Demetrius prima belli congressione, à Ptolemæo, apud Calamam vincitur. In quo prælio maior Ptolemæi moderationis gloria, quàm ipsius victoria fuit. Siquidem & amicos Demetrij non solùm cum suis rebus dimisit, verumetiam addictis insuper muneribus, honorauit, & ipsius Demetrij priuatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adiecto honore verborum, non se propter prædam, sed propter dignitatem iniisse bellum: indignatum quod Antigonus deuictis diuersæ factionis ducibus, solus victoriæ communis præmia corripuisset. Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui propter ranarum muriúmque multitudinem, relicto patriæ sólo, sedes quærebãt: veritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione, in societatem eos recepit, agrósque ys in vltimis Macedoniæ finibus assignauit. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, * qui fere annos quatuordecim excesserat, fauore parterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacitè cum matre Arsine iubet, corporáque eorum terra obrui, ne cades sepultura proderetur: & quasi parum facinoris in ipso primùm rege, mox in matre eius Olympiade, ac filio admisisset, alterum quoq; filium cum matre Roxane pari fraude interficit, quasi

Exemplum moderatæ victoriæ.

Abderitæ, propter ranarum & muriũ multitudinem sedes mutare coacti. Plin. lib. 10. cap. 65.

* qui per an. Cassander regis sui Alexandri, filios, vxores, ac matrem occidit.

quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi, quàm scelere non possit. Interea Ptolemæus cum Demetrio nauali prælio iteratò congreditur, & amissa classe, hostique concessa victoria, in Ægyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi Leuticum, & fratrem Menelaum, amicósque eius cum priuati instrumenti ministerio prouocatus, pari antea munere Ægyptum remittit: & vt appareret eos non odij, sed dignitatis gloria accensos, donis, muneribúsque inter ipsa bella contendebant. Tanto honestiùs tunc bella gerebantur, quantò nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari à populo iubet. Ptolemæus quoque ne minoris apud suos autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander, & Lysimachus, & ipsi regiã sibi maiestatem vendicauerunt, huius honoris ornamentis tandiu omnes abstinuerũt, quandiu fily regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, vt cùm opes regias haberent, regum tamẽ nominibus æquo animo cauerunt, quoad Alexandro iustus hæres fuit. Sed Ptolemæus & Cassander, cæteríq; factionis duces, cùm carpi se singulos ab Antigono viderent, dum priuatũ singulorum, non commune vniuersorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria vnius, nõ omnium foret, per epistolas se inuicem confirmantes, tempus, locum cœundi condicunt, bellúmque communibus

nibus viribus instituunt. Cui cùm Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copijs, in auxilium socijs mittit. Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tãta in illo fuit, vt animi magnitudine, philosophia ipsa viriúmq; gloria, omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerãt, conscium fuisse * ratus esset, eúmq; truncatis crudeliter mẽbris abscissisq; auribus, ac naso, labijsq; deforme ac miserandum spectaculum reddidisset, insuper cum cane in cauea clausum, ad metũ cæterorum circunferret: tunc Lysimachus audiri Callisthenem, & præcepta ab eo recipere virtutis solitus, miseratus tanti viri, non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. Quod adeò ægrè Alexander tulit, vt eum obijci ferocissimo leoni iuberet. Sed cùm ad conspectum eius concitus leo impetum fecisset, manum manipulo inuolutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptáque lingua feram exanimauit. Quod cùm nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit, chariorémq; eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo regis, veluti parentis, tulit contumeliam. Deniq; omni ex animo huius

Lysimachi laus.

Exemplum crudelitatis.

*alias, iratus finxisset,

Aliter Plutarchus mortem Callisthenis scribit in Alexandro.

Exemplum fortitudinis Lysimachus.

facti

facti memoria exturbata, postea in India insectãti regi quosdam palantes hostes, cùm à satellitũ turba, equi sui celeritate, desertus esset, solus ei, per immensas arenarũ moles, cursus comes fuit. Quod idem antea Philippus, frater eius, cùm facere voluisset, inter manus regis expirauerat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander, hastæ cuspide ita in fronte vulnerauit, vt sanguis aliter claudi non posset, quàm diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris causa, capiti eius imponeret. Quod auspicium primum regalis maiestatis Lysimacho fuit. Et post mortem Alexandri, cùm inter successores Alexandri prouinciæ diuiderentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt: adeo etiam, consensu vniuersorum, palmam virtutis inter cæteros tulit. Priusquam bellum inter Ptolemæum, sociósque eius, aduersus Antigonum committeretur, repentè ex Asia maiore digressus Seleucus, nouus Antigono hostis accesserat. Huius quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater eius Laodice, cùm nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem, ex concubitu Apollinis concepisse, grauidámque factam, munus concubitus, anulum à Deo accepisse, in cuius gemma, anchora sculpta esset. Iussáq; id donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum & anulus, qui postera die, eiusdem scripturæ in lecto inuentus est, & figura anchoræ, quæ in femore

Thraſes, & Ponticos intelligit.

Seleuci regis Syriæ origo.

Seleuci nata, cum ipso paruulo fuit. Quamobrem Leodice anulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. Vbi post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, vrbem condidit, ibiq; geminæ originis memoriam consecrauit. Nam & vrbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocauit, & campos vicinos vrbi, Apollini dicauit. Originis eius argumentum etiam posteris manſit. Siquidē filij, nepotésq; eius anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriēte post diuisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnat. Transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortē Alexādri, veluti à cerui cibus iugo seruitutis excusso, præfectos eius occiderat. Autor libertatis Sandrocottus fuerat. Siquidem occupato regno, populum, quem ab externa dominatione vendicauerat, ipse seruitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem maiestate numinis impulsus: quippe cùm procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici à rege iussus, salutem pedum celeritate quæsierat. Ex qua fatigatione, cùm somno captus iaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudorémque profluentem lingua eiterſit, expergefactúmq; blādè reliquit. Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad nouita-

Anchora naturalis nota Antiochi & eius nepotū.

Seleuci gesta.

Mirum de leone.

tem

tem regni ſollicitauit: molienti deinde bellum aduerſus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis vltro ſe obtulit, & veluti domita manſuetudine, eum tergo excepit, dúxq; belli, & præliator inſignis fuit. Sic acquiſito regno, Sandrocottus ea tempeſtate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta iaciebat, Indiam poſſidebat: cum quo facta pactione Seleucus, compoſitíſque in Oriente rebus, in bellum Antigoni deſcendit. Adunatis igitur omnium ſociorum copijs, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur: Demetrius filius eius in fugam vertitur: ſed ſocij profligato hoſtili bello, denuo in ſemetipſos arma vertunt: & cùm de præda non conueniunt, iterum in duas factiones deducũtur. Seleucus Demetria, Ptolemæus Lyſimacho iũgitur: Caſſandro defuncto Philippus filius ſuccedit: ſic, quaſi ex integro, noua Macedoniæ bella naſcuntur.

Elephantus ſponte ſe Sandrocotto offert.

Quæ conficiebant LXIIII. M. *peditum, equitum* X. M D. *elephantos* CCCC. *currus* CXX. *Plut. in Vita Demetrij.*

IVSTINI LIBER XVI.

POſt Caſſandri regis, filiíq; eius Philippi continuas mortes, Theſſalonice regina, vxor Caſſandri, non magno pòſt tempore, ab Antipatro filio, cùm vitam etiam per vbera materna deprecaretur, occiditur. Cauſa parricidij fuit, quòd poſt mortem mariti in diuiſione inter fratres regni, propẽſior fuiſſe Alexandro videbatur. Quod facinus eò grauius omnibus viſum eſt, quòd nullum maternæ

Impij & crudelis parricidij exemplum.

Mater à filio necata. Plut. in Demetrio.

frandis vestigium fuit. QVANQVAM IN PARRICIDIO NVLLA SATIS IVSTA CAVSA AD SCELERIS PATROCINIA PRÆTEXI POTEST. *Ob hæc igitur Alexãder in vltionem materna necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, spe inuadendi Macedonici regni, moram fecit. Cuius aduentum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, vt malit cum fratre in gratiam reuerti, quàm paternum hostem in Macedoniam admitti. Inchoatam igitur inter fratres recõciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interficit: occupatóq; Macedoniæ regno, eodem apud exercitum excusaturus, in concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat, nec fecisse se, sed * occupasse insidias. Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimẽtis, vel causis iustiorem esse. Patrem enim suum & Philippo regi, & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse. Liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contrà Antipatrum auum horum adolescentum, amariorem semper ministrum regni, quàm ipsos reges fuisse. Cassandrum verò patrem, extinctorem regiæ domus, non fœminis, non pueris pepercisse: nec cessasse, quoad omnẽ stirpem regiæ sobolis deleret. Horum scelerum vltionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos eius trãslatam.*

Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro, scribit Plut.

Vno quippe die anteuertens Alexandrum Plut.

* *præoccupasse.*

Quam-

Quamobrem etiam Philippum, Alexandrúmq; (ſi quis manium ſenſus eſt) non interfectores ſuos, ac ſtirpis ſuæ, ſed vltores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lyſimachus quoque, cùm bello Doricetis regis Thracum premeretur, ne eodem tempore & aduerſus Demetriũ dimicare neceſſe haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro eius genero obuenerat, pacem cum eo fecit. Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus inſtructus, cùm Aſiã occupare ſtatuiſſet, iterato Ptolemæus, Seleucus, & Lyſimachus experti priore certamine, quantæ vires concordiæ eſſent, pacta ſocietate,* adiunctiſq; exercitibus, bellum aduerſus Demetrium transferunt in Europam. His comitem ſe, & belli ſocium iungit Pyrrhus rex Epiri, ſperans non difficilius Demetrium Macedoniam amittere poſſe, quàm acquiſierat. Nec ſpes fruſtra fuit: Quippe exercitu eius corrupto, ipſóque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupauerat. Dum hæc aguntur, Lyſimachus generum ſuum Antipatrum regnũ Macedoniæ ademptum ſibi, ſoceri fraude, querentem interfecit: filiámque ſuam Eurydicen, querelarum ſociam, in cuſtodiam tradit: atque ita vniuerſa Caſſandri domus Alexandro Magno, ſeu necis ipſius, ſeu ſtirpis extinctæ, pœnas partim cæde, partim ſupplicio luit. Demetrius quoque à tot exercitibus circumuentus, cùm poſſet honeſtè mo-*

* *Dromichetis legit Plutarc.*

Regum conſpiratio de bello aduerſus Demetrium communiter gerendo.

* *aduna-tíſque.*

Fugit Caſſandriam.

De Demetrij morte.

Plut. in eius vita. Ptolemæus Lgi filius moritur.

ri, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria moritur. Is contra ius gentium, minimo natu ex filijs, ante infirmitatem, regnum tradiderat, eiúsque rei populo rationem reddiderat, cuius non minor fauor in accipiendo, quàm patris in tradendo regnum fuerat. Inter cætera patris & filij mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi inueni conciliauerat: quòd pater regno ei publicè tradito, priuatim officium regi inter satellites fecerat, omníq; regno pulchrius regis esse patrem dixerat. Sed inter Lysimachum, & Pyrrhum regem, socios paulò antea aduersus Demetrium, ASSIDVVM INTER PARES DISCORDIA MALVM, bellum mouerat. Victor Lysimachus, pulso Pyrrho Macedoniam occupauerat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cuius vrbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotijs pestilentia laborãtibus, oraculum Delphis responderat coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cùm propter metum longæ & periculosæ nauigationis, mortem in patriam omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt. Quorũ cùm aduersa prælia paterẽtur, iteratò ad oraculum decurrunt. Responsum, Idem belli, quod pestilentiæ, remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in Metapontum delati, vrbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspicijs in eas

Bellum Lysimachi & Pyrrhi.

Origo vrbis Heracleæ.

Oraculum.

sedes

*ſedes delati erant, breui pòſt tempore magnas opes parauere. Multa deinde huius vrbis aduerſus finitimos bella, multa etiam domeſticæ diſſenſionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cùm rerum potirentur Athenienſes, victíſq; Perſis, Graciæ & Aſiæ tributum in tutelam claſſis deſcripſiſſent, omnibus cupidè ad præſidium ſalutis ſuæ conferentibus, ſoli Heraclienſes ob amicitiam regum Perſicorum, collationem abnuerant. Miſſus itaque ab Athenienſibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dum relictis in littore nauibus, agros Heraclienſium populatur, claſſem cum maiore parte exercitus, naufragio repentinæ tempeſtatis amiſit. Itaque cùm neque mari poſſent, amiſſis nauibus, neque terra auderent cum parua manu, inter tot ferociſſimas gentes reuerti, Heraclienſes honeſtiorem beneficij, quàm vltionis occaſionem rati, inſtructos commeatibus, auxilijsq; dimittunt, bene agrorum ſuorum *poſtulationem exiſtimantes, ſi quos hoſtes habuerant, amicos reddidiſſent. Paſſi ſunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: ſiquidem cùm plebs etiam nouas tabulas, & diuiſionem agrorum diuitum impotenter flagitarent, diu re in ſenatu tractata, cùm exitus rei non inueniretur, ad poſtremum aduerſus plebem nimio otio laſciuientem, auxilia à Timotheo, Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petiuere. Vtriſque negantibus, ad*

Heraclienſium geſta.

Malachus.

Exemplum conſtantiæ.

Humanitas in hoſtes.

**populationem impenſam exiſt.*

Clear-

Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tãta calamitatum necessitas fuit, vt cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ vocarent. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem inuadendæ tyrannidis existimans, primò tacitè cum Mithridate, ciuium suorum hoste, colloquitur, & inita societate paciscitur, vt reuocatus in patriam, prodita ei vrbe, præfectus eius constitueretur. Posteà autem insidias, quas ciuibus parauerat, in ipsum Mithridatem verterat. Nanque cùm velut arbiter ciuilis discordiæ, de exilio reuersus esset, statuto tempore, quo vrbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captúmque, accepta ingenti pecunia, dimisit. Atque vt in illo subitum se ex socio fecit hostẽ, sic ex defensore senatoriæ causæ repentè patronus plebis euasit: & aduersus autores potentiæ suæ, à quibus reuocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, nõ solùm plebem accendit, verumetiam nefandissima quæque tyrannica crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neq; se affuturũ amplius grassanti in populum senatui,* ait non interceſſurum, contrà affuturum etiam plebi, si in pristina sæuitia perseueret, & si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neq; ciuilibus discordijs interfuturum. Sin verò diffidant viribus proprijs, vindicem ciuium non defuturum. Proinde consulant sibipsis, iubeant abire, si malint,

Epiphonema.

Exemplum versutilis, & fraudulenti animi Clearchus.

* aliàs, ait: interceſſurum etiam si in priſt.

malint, vel ſocium cauſa popularis remanere. His verbis ſolicitata plebs ſummum ad eum imperiũ defert: & dum ſenatus potentia iraſcitur, in ſeruitutem ſe tyrannicæ dominationis cum coniugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. ſenatores comprehenſos (nam cæteri in fugam dilapſi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quod à duce *potiſſimùm ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaq; vice, auxilium eorum in exitium conuerſum eſſet. Quibus dum mortem paſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: ſiquidẽ Clearchus magna pecunia (quaſi minis populi occultè eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoque ſpoliauit. Cognito deinde, quòd bellum ſibi abijs, qui profugerant, miſericordia in auxilium ſolicitatis ciuitatibus, pararetur, ſeruos eorũ manumittit. Et ne quid in afflictis honeſtiſſimis domibus deeſſet, vxores eorum, filiáſque nubere ſeruis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, vt eos ſibi fidiores, & dominis infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * maiores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptijs, occiſis prius nouis maritis, interficiũt, & ſe tam funeſtis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captiuos ſenatores in triumphi modum per ora ciuium trahit. Reuerſus in vrbem, alios vincit, torquet alios, alios occîdit: nullus locus vrbis à crudelitate tyrã-

Clearchi ſæuitia.

Non ergo inſcitè admonet Comicus: ita fugiamus, ne præter caſam.

*potiſſimo

*grauiores.

Heraclienſium matronarum clades.

ni vacat. Accedit ſauitia inſolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim ex ſucceſſu continuæ felicitatis obliuiſcitur ſe hominem: Interdum Ionis filium ſe dicit. Euntí per publicum, aurea aquila, velut argumentum generis, præferebatur: veſte purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona vtebatur: filium quoq; ſuum Ceraunon vocat, vt Deos non mendacio tantùm, verumetiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobiliſſimi iuuenes Chion & Leonides indignantes, patriã liberaturi, in necem tyranni conſpirant. Erant hi diſcipuli Platonis Philoſophi, qui virtutem, ad quam quotidie præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in inſidys locant. Ipſi more iurgantium, ad tyrannum, veluti, ad regem, in arcem contendunt: qui iure familiaritatis admiſſi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero occupatur. Sed ipſi ſocijs tardius auxilium ferentibus, à ſatellitibus obruuntur. Quare factum eſt, vt tyrannus quidem occideretur, ſed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrãnidem inuadit, multiſq; annis per gradus ſucceſſionis, Heraclienſes regnum tyrannorum fuere.

Chionis & Leonidæ diſcipulorum Platonis in tyrannum conſpiratio.

Clearchi cædes.

Satyrus.

IVSTINI LIBER XVII.

PEr idem ferme tempus in Helleſpõti & Cherſoneſi regionibus, terræmotus fuit maximus:

Terræmotus.

tan-

tantum vrbs Lysimachia, ante duos & viginti annos à Lysimacho condita, euersa est. Quod portentum dira Lysimacho stirpique eius, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec ostentis fides defuit: Nam breui post tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinauerat, per quē multa bella prospere gesserat, non solum patrium, verumetiam humanum vltra morem perosus, ministra Arsyrice nouerca, veneno interfecit. Hæc illi prima malilabes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principium sequutæ cædes sunt, luentium supplicia, quòd occisum iuuenem dolebant. Itaque & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum desiciebant, eúmque pronum iam ex æmulatione gloriæ bellum Lysimacho inferre compellunt. Vltimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reseruatum. Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat: Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate vtrique animi iuuenes erant, imperiq́, cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippe cum orbem terrarum duo soli tenerent, angustys sibimet inclusi videbantur, vitaq́, finem non annorum spatio, sed imperij terminis metiebantur. In eo bello Lysimachus amissis antea variis casibus XV. liberis, non instremue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod maius victoria putabat, solum se de

Agathocles, Lysimachi filius veneno necatur.

Vltima pugna inter Alexādri principes.

Lysimachus victus à Seleuco, occiditur.

de cohorte Alexandri manſiſſe, victorémque victorum extitiſſe, non humanum opus eſſe. ſed diuinum munus gloriatur, ignarus prorſus, non multò poſt fragilitatis humanæ ſeipſum exemplum futurum. Quippe poſt menſes admodum ſeptem à Ptolemæo, cuius ſororem Lyſimachus in matrimonium habuerat, per inſidias circumuentus occiditur: regnúmque Macedoniæ, quod Lyſimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cùm & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in fauorem vltionis Lyſimachi ambitioſius apud populares eſſet, primò Lyſimachi filios conciliare ſibi ſtatuit, nuptiáſq; Arſinoës ſororis ſuæ matris eorum petit: puerorum adoptione promiſſa, vt cùm in locum eorum ſucceſſiſſet, nihil illi moliri, vel verecundia matris, vel appellatione patris anderent. Fratris quoque regis Ægypti cõcordiam per epiſtolas deprecatur, profeſſus deponere ſe offenſam erepti paterni regni, neq; amplius à fratre quæſiturum, quod honeſtius à paterno hoſte perceperit. Omníque arte adulatur Eumeni, & Antigono Demetrij filijs, Antiocho filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius ſibi hoſtis accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omiſſus, ingens momentum futurum, vtri parti ſocius acceſſiſſet, qui & ipſe ſpoliare ſingulos cupiens, omnibus ſe partibus *venditabat. Itaque Tarentinis aduerſus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naues ad exercitum deportandũ mutuò petit:

Seleuci mors.

Ptolemæi ſollertia.

Pyrrhi aduerſus Ro. expeditio.

*Venditabat.

ab

ab Antiocho pecuniam, qui opibus quàm militibus instructior erat: à Ptolemæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum IIII. *millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quàm in biennij vsum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni eius pauca narranda sunt. Molossorum primùm in ea regione regnum fuit: Pòst Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Troianis tẽporibus paterno regno, in his locis cõsedit, qui Pyrrhidæ primò, postea Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cum in templum Dodonæi Iouis ad cõsulendum venisset, ibi Anasam neptem Herculis rapuit, ex cuius matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatum auxilio magnas parauit: atque ita Heleno filio Priami regis, ob industriam singularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in diuisione Troianæ prædæ acceperat, vxorem reddidit: breuique pòst tempore, Delphis insidijs Orestis, filij Agamemnonis, inter altaria Dei interijt. Successor huic Pylades filius fuit. Per ordinem deinde regnum ad* * *Arymbam descendit: cui, quoniam pupillus & vnicus ex gẽte nobili superesset, intentiore omnium cura seruandi*

Anno ab Vrbe condita CCCC. LXIIII. *Orosius*

Epirotici regni origo.

Pyrrhi successores.

Proditione Macharei sacerdotis. Euseb.

* *Arybam.*

nandi eius, educandíque, publicè tutores constituuntur. Athenas quoque, erudiendi gratia, missus, quanto doctior maioribus, tantò & gratior populo fuit. Primus itaque & leges, & senatum, annuósque magistratus, & reipub. formam composuit: & vt à Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arymba statuta. Huius filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est Olympias, mater Alexandri Magni, & Alexander, qui post eum regnum Epiri tenuit, & in Italia bello gesto, in Brutijs interijt. Post eius mortem, frater Æacides regno successit, qui assiduis aduersus Macedones bellorum certaminibus populum fatigando, offensam ciuiũ contraxit, ac propterea in exilium actus, Pyrrhũ filium bimum, admodum parvulum in regno reliquit: qui & ipse cùm à populo propter odium patris, ad necem quæreretur, furtim subtractus in Illyrios defertur, traditúsq; est Beroæ, Glauci regis vxori, nutriendus, quæ & ipsa generis Æacidarum erat. Ibi eum seu infantilibus blandimentis inductus rex, aduersum Cassandrum Macedoniæ regem, qui eum belli comminatione deposcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericordiam verso, annorum XI. eum in regnum reuocauerunt, datis tutoribus, qui regnum vsque ad adultam eius ætatem tuerentur. Adolescens deinde multa bella gessit: tantúsq; rerum successus haberi cœptus est, vt Tarentinos solus aduersus Ro-

Olympias Neoptolemi filia.

Glauciam, regem Illyriorum Plut. appellat. Ad genua enim deuolutum puerum, mox vestem regis apprehendisse, scribit Plut.

Romanos tueri posse videretur.

IVSTINI LIBER XVIII.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitum & Lucanorum precibus, & ipsius auxilio aduersus Romanos indigentibus, fatigaretur, non tam supplicum precibus, quàm spe inuadendi Italiæ imperij inductus, venturum se cum exercitu pollicetur. In quã rem inclinatum semel animum, præcipitem agere cœperant exempla maiorum: ne aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore ydem Tarentini aduersus Brutios vsi fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa à domo militia Orientem subegit. Igitur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos XV. nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus paruulis filijs, Alexandro & Heleno, in solatia longinqua secum expeditionis adductis. Cuius audito aduentu, Consul Romanus Valerius Leuinus festinans, vt prius cum eo cõgrederetur, quàm auxilia sociorum conuenirent, exercitum in aciem deducit: Nec rex, tametsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes iam, inusitata antea elephantorum forma stupere primò mox cedere prælio coëgit, victoresque iam noua Macedonum monstra repentè vicerunt. Nec hostibus incruenta victoria fuit:

Pyrrhi in Italiam aduentus.

Samnitum, & Lucanorum. Plut.

Nam elephãtos Italia primùm vidit, Pyrrhi bello. Plin. lib. 8. cap. 6. XIII. M. ferunt cæsos ex Epirotis. Plut.

Nam & ipse Pyrrhus graviter vulneratus est, & magna pars militum eius cæsa, maioremque gloriam eius victoria, quàm lætitiam habuit. Huius pugnæ euentum multæ ciuitates secutæ, Pyrrho se tradiderunt. Inter cæteros etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum defecerunt. Ex ea præda Pyrrhus CC. captiuos milites Romam gratis remisit, vt cognita virtute eius, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interiectis deinde diebus, cùm sociorum exercitus superuenisset, iterato prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum, cum CXX. nauibus missus, senatui adijt, ægrè tulisse Carthaginienses affirmans, quod bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, vt quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxilijs munirentur. Gratia à senatu Carthaginiensibus acta, auxilia q; remissa. Sed Adago Punico ingenio post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adijt, speculaturus consilia eius de Sicilia, quò eum accersiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilij Carthaginiensibus fuerat, vt Romano bello, ne in Siciliam Pyrrhus trãsire posset, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romano Fabricius Luscinus missus, pacẽ cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis missus,

Auxilia Carthaginiensium.

Punica fides & ingenium.

missus, neminem, cuius domus muneribus pateret inuenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum ijsdem ferme temporibus fuit. Nam missa à senatu in Ægyptum legatione, cùm ingentia sibi à Ptolemæo rege missa munera spreuissent, interiectis diebus ad cœnam inuitatis, aurea corona missæ sunt, quas illi honoris causa receptas, postera die statuis regis imposuerunt. Igitur Cyneas cùm turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus à Pyrrho, Qualis Roma esset, respondit, REGVM VRBEM SIBI VISAM. Post hæc legati Siculorum superueniunt, tradêtes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatisque ciuitatibus valido præsidio, in Siciliam exercitum traiecit. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altiùs rebus, quorum casus etiam dolendi fuerant. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patriæ sôlo, Assyrium stagnũ primo, mox mari proximum littus incoluerunt, condita ibi vrbe, quam à piscium vbertate, Sidona appellauerunt. Nam piscem Phœnices sidon vocant. Post multos deinde annos à rege Ascaloniorum expugnati, nauibus appulsi, Tyron vrbem ante annum Troianæ cladis condiderunt: ibi Persarum bellis diu, variéque fatigati, victores quidẽ fuere:

Tam virorũ quàm mulierum vsui apta. Valer. Maximus.

Qui & senex, & cæcus in senatum delatus erat. Cicer. in 1. Ant.

Pyrrho traditur Sicilia.

Carthaginiensium origo.

Sidon vnde dicta.

Tyrus quando condita.

fuere: sed attritis viribus, à seruis suis multitudine abundantibus, indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atque ita potiti vrbe, lares dominorum occupant, Rempublicam inuadunt, coniuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos procreant. Vnus ex tot millibus seruorum fuit, qui miti ingenio, senis domini, parvulique filij eius fortuna moueretur: dominoque non truci seruitute truncidauit, sed pia misericordia, ac humanitate respexit. Itaque cùm velut occisos alienasset, seruisque de statu Reip. deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari, eúmq; potissimum quasi acceptissimum dijs, qui solem orientem primus vidisset: rem ad Stratonem (hoc enim nomẽ erat) dominum occulte latentem detulit. Ab eo informatus, cùm medio noctis omnes in vnum campum processissent, ceteris in Orientem spectantibus, solus Occidentis regionem intuebatur. Id primum aliis videri furor, in Occidente solis ortum quærere. Vbi verò dies aduentare cœpit, editissimúsque culminibus vrbis Oriens splendore, & spectantibus alijs, vt ipsum solem aspiceret, hic primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio ciuitatis ostendit. Non seruilis ingenij ratio visa: requirentibúsque autorem, de domino confitetur. Tunc intellectum est, quantum ingenua seruilibus ingenia præstarent, MALITIAQVE SERVOS, NON SAPIENTIA VINCERE. Igitur venia

Conspiratio seruorum in Tyro, in dominos suos.

Exemplum crudelitatis seruorum in dominos.

Stratonis sollertia.

venia ſeni filióque data eſt, & velut numine quodam reſeruatos arbitrantes, regem Stratonē creauerunt. Poſt cuius mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes tranſit. Celebre hoc ſeruorum facinus, metuendúmq; exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cùm interiecto tempore in Oriente bellum gereret, velut vltor publicæ ſecuritatis, expugnata eorum vrbe, omnes qui prælio ſuperfuerāt, ob memoriam veteris cædis, crucibus affixit: genus tantum Stratonis inuiolatum ſeruauit, regnúmque ſtirpi eius reſtituit: ingenuis et innoxijs incolis inſula attributis, vt extirpato ſeruili germine, genus vrbis ex integro conderetur. Hoc igitur modo Tyrij Alexandri auſpicijs conditi, PARSIMONIA ET LABORE QVÆRENDI citò conualuere. Ante cladem dominorum, cum & opibus, & multitudine abundarent, miſſa in Aphricam iuuentute, Vticam condidere: cùm interim rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Eliſſa filia, inſignis formæ virgine hæredibus inſtitutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Eliſſa quoque Sycheo auunculo ſuo, ſacerdati Herculis, qui honos ſecundus à rege erat, nupſit. Huic magna, ſed diſſimulata opes erant, aurúmq; metu regis non tectis, ſed terræ crediderat: quam rem etſi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua incenſus Pygmalion, oblitus iuris humani, auunculum ſuum, eundémq; generum ſuum, ſine reſpe-

Strato rex creatur.

Alexander crudelitatis ſeruilis vltor.

Tyriorum origo.

Vtica conditur.
Eliſſa, quæ & Dido.
Ille Sychæũ
Impius ante aras, atque auri cæcus amore, clàm ferro incautum ſuperat. Verg. 1. Æn.

respectu pietatis occidit. Elissa din fratrem propter scelus auersata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoq; interim vultu, fugam tacitè molitur: assumptisq; quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandemq; fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ obliuionis grauem luctus imaginem renouaret, neue vltra amara admonitio oculis eius occurrat. Non inuitus Pygmalion verba sororis audiuit, existimans cum ea & aurum Sychæi ad se venturum. Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, nauibus cum opibus suis prima vespera imponit, prouectáque in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia inuolucribus inuoluta, in mare deijcere. Tunc deflens ipsa lugubríque voce Sicharbam exorat, vt libēs opes suas recipiat, quas reliquerat, habeátq; inferias, quas habuerat causam mortis. Tunc ipsos ministros aggreditur: sibi quidem ait optatam olim mortem, sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere, qui Sicharbæ opes, quarum spe parricidium rex fecerit, auaritiæ tyranni subtraxerunt. Hoc metu omnibus iniecto, comites fugæ accepit. Iunguntur & senatorum in ea nocte præparata agmina, atque ita sacris Herculis, cuius sacerdos Sicharbas fuerat repetitis exilio sedes quærunt. Primus illis appulsus terra, Cyprus insula fuit: vbi sacerdos Iouis, cum coniuge & liberis, dei

Visus enim auget dolorem. Cic.

Didonis astus, & fuga.

*Sichæum

*Sichæi

*Sichæus

de monitu comitem se Elissa, sociumq; fortunæ offert pactus sibi, posteríq; perpetuum honorem sacerdotij. Conditio pro manifesto omine accepta. Mos erat Cyprijs, virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsturas, in quæstum ad littus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero LXXX. admodum virgines, rapi, & nauibus imponi Elissa iubet, vt & iuuentis matrimonia, & vrbs sobolem habere possit. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita sororis fuga, cùm impio bello fugientem persequi pararet, ægre precibus matris & deorũ minis victus, quieuit: cui cum inspirati vates canerent, non impune latumum, si incrementa vrbis tota orbe auspicatissimæ interpellasset, & hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaq; Elissa delata in Asiricè sinum, incolas loci eius, aduentu peregrinorum, mutuarúmq; rerum commercio gaudentes, in amicitiam solicitat: deinde empto loco, qui corio bouis tegi posset, in quo fessos longa nauigatione socios, quoad proficisceretur, reficere posset, coriũ in tenuissimas partes secari iubet, atque ita maius loci spatium, quam petierat, occupat, unde postea ei loco Byrsa nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebant: sedesq; ibi statuentibus, ex frequentia hominum, veluti instar ciuitatis effectum est. Vticensium quoque legati, dona ut consanguineis attulerũt: hortatíq;

Cypriorum mos in prostituendis virginibus.

Didonis in Africam aduentus.

Mercatique solum de nomine Byrsam, Taurin quantum possent circundare tergo. Virg.

sunt, vt vrbem conderent, vbi sedes sortitiessent. Sed & Afros detinendi aduenas amor cepit. Itaque consentientibus omnibus, Carthago conditur, statuto annuo vectigali pro solo vrbis. In primis fundamentis caput bubalum inuentum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ, perpetuoq; seruæ vrbis fuit: propter quod in alium locum vrbs translata. Ibi quoque caput equi repertum, bellicosum & victoriæ populum futurum significans, vrbi auspicatam sedem dedit. Tunc ad opinionem nouæ vrbis cõcurrentibus gentibus, breui & populus & ciuitas magna facta est. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se accersitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes regẽ aliquem poscere, qui cultiores mores, victúsque eum, Afrésque perdoceat: sed quemquam inuentiri non posse, qui ad Barbaros, & ferarum more viuentes, transire à consanguineis velit. Tunc à regina castigati, si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui ei ipsa vita, si res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes, quæ præcipiat aliis, ipsi faciẽda esse, si velit vrbi consultum esse. Hoc dolo capta diu* Sicharbæ viri nomine, cum multis lacrymis & lamẽtatione flebili inuocato, ad postremum iuram se quò sua & vrbis fata vocarent, respondit. In

Carthago conditur.

Bouis & equi caput auspicium Carthaginis.

Getulorum regem Vergilius facit Iarbam.

*Sichei

hoc

hoc trium mensium sumpta spatio, pyra in ultima parte vrbis extructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cedit, & sumpto gladio pyram conscendit. Atque ita ad populum respiciens, iturum se ad virum, sicut praeceperant, dixit, vitamque gladio finiuit. Quandiu Carthago inuicta fuit, pro Dea culta est. Condita est vrbs haec LXXII. *annis ante, quàm Roma, cuius virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitatus est. Cùm inter cetera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere, pro remedio vsi sunt. Quippe homines, vt victimas immolabant, & impuberes (quae aetas etiam hostium misericordium prouocat) aris admouebāt, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dij rogari maximè solent. Itaque* * *aduersis tanto scelere numinibus, cùm in Sicilia diu infeliciter dimicassent, translato in Sardiniam bello, amissa maiore exercitus parte, graui praelio victi sunt. Propter quod ducem summum* * *Mascaeum, cuius auspicijs & Siciliae partem domuerant, & aduersus Afros magnas res gesserant cum parte exercitus, quae superfuerat, exulare insserunt. Quam rem aegre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primò, veniámque infelicis militiae petant: deinde nunciant, quòd si precibus nequeant, armis se consecuturos. Cùm preces & minae legatorum spreta essent, interiectis diebus con-*

Didonis mors.

De origine, conditoribus anno conditionis, miré variant autores vide Eusebium & Apuleium.

*aduersis

*Mezeum Orosius habet Machaeus, Carthaginiensium imperator, exulat.

seensis

Carthaginienſes à ſuis oppugnantur militibus.

ſcenſis nauibus, armati ad urbẽ veniunt: ibi deos, hominéſq; teſtati, non ſe expugnatum, ſed recuperatum patriam venire, oſtenſuróſque ciuibus ſuis, non virtutem ſibi priore bello, ſed fortunã defuiſſe. Prohibitis commeatibus, obſeſſáque urbe, in ſummam deſperationem Carthaginienſes adduxerũt. Interea Cartalo Machei ducis exulis filius, cum preter caſtra patris à Tyro, quò decimas Herculis ferre, ex præda Sicilienſi, quam pater eius ceperat, à Carthaginienſibus miſſus fuerat, reuerteretur, accerſitúſq; à patria eſſet, publica ſe prius religionis officia executurum, quàm priuatæ pietatis reſpondit. Quam rem etſi ægrè ferret pater, non tamen vim afferre religioni auſus eſt. Interiectis deinde diebus Cartalo petito commeatu à populo, cùm reuerſus ad patrem eſſet, ornatúſq; purpura, & infulis ſacerdotij, omnium ſe oculis ingereret, tum in ſecretum pater abducto, ait, Auſus ne es nefandiſſimum caput, iſta purpura & auro ornatus, in conſpectum tot miſerorum ciuium venire? & mœſta ac lugentia caſtra circunfluentibus quietæ felicitatis inſignibus, velut exultabundus intrare? Nuſquam ne te alijs iactare potuiſti? Nullus locus aptior, quàm ſordes patris, & exilij infelicis ærumnæ fuerunt? Quid quòd paulò antè vocatus, nõ dico patrem, ducem certè ciuium tuorum ſuperbè ſpreuiſti? Et quid porrò tu in purpura iſta coroníſq; aliud, quàm victoriarum mearũ titulos geris? Quoniã igitur tu in patre nihil niſi

*patre

Exemplum crudelitatis paternæ erga filium.

exulis

exulis nomen agnoscis: ego quoque imperatorem me magis, quàm patrem indicabo, statuámque in te exemplum, ne quis post hac infelicibus miserijs patris illudat. Atque ita cum ornatu suo, in altissimã crucem in conspectu vrbis affigi iussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit, euocatóq; populo ad concionem, exilij iniuriam queritur, belli necessitatem excusat, contemptúmq; victoriarũ suarum. Punitis autoribus miserorum suorum ciuium, iniuriosi exilij omnibus se veniam dare dicit. Atque ita decem senatoribus interfectis, vrbẽ legibus suis reddidit. Nec multo post tempore affectati regni accusatus, duplicis & in filio & in patria parricidij pœnas dedit. Huic Mago imperator successit, cuius industria, & opes Carthaginiensium, & imperij fines, & bellicæ gloria laudes creuerunt.

Cartalo filius à patre Machæo cruci affigitur.

Acta sunt hæc tempore Cyri regis. Gros.

IVSTINI LIBER XIX.

MAgo Carthaginiensium imperator, cùm primus omnium ordinata disciplina militari, imperium Pœnorum condidisset, virésq; ciuitatis non minus bellandi arte, quàm virtute firmasset, defungitur, relictis duobus filijs Asdrubale et Amilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris, successerunt. Ijs ducibus Sardinia bellum illatum: aduersus Afros quoque, vectigal pro solo vrbis mul-

Seipsum is Mago interfecerat, ob rem malè gestam contra Syracusanos: ob quam rem in crucem sublatũ est corpus mortui à Cartha. Plut. in vita Timolconis.

multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicut causa iustior, ita & fortuna superior fuit, bellúmque cum his solutione pecuniæ, non armis finitum. In Sardinia quoq; Asdrubal grauiter vulneratus, imperio Amilcari fratri tradito interijt, cuius mortem, tum luctus ciuitatis, tum & dictaturæ vndecim, & triumphi quatuor insignem fecere: hostibus quoque creuere animi, veluti cum duce Pœnorum vires concidissent. Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiensium iniurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, graue bellum natum: in quo & diu, & varia victoria præliatum fuit. Dũ hæc aguntur, legati à Dario Persarum rege Carthaginem veniunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hostias immolare, & canina carne vesci prohibebantur: mortuorum corpora cremare potius, quàm terra obruere à rege iubebantur: petentes simul auxilia aduersus Græcos, quibus illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes, propter assidua finitimorum bella, cæteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupidè paruêre. Intereà Amilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filijs Amilcone, Hãnone, Gisgone, Asdrubali quoque par numerus filiorum fuit: Annibal, & Asdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginiensium ea tempestate regebatur. Itaque & Mauris bellum illatum, & aduersus Numidas pugnatum, & Afri stipendium vrbis*

*Cui cognomentum fuit Barcha.

Bellum Siciliense. Darij edictum.

Miror quid venerit in mentem Iustino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicat, cùm secus habeant omnes historiæ.

vrbis condita Carthaginiensibus remittere. Dein cùm familia tanta imperatorum grauis liberæ ciuitati esset, omniáque agerent simul & iudicarẽt, centum ex numero senatorum iudices deliguntur, qui reuersis à bello ducibus, rationem rerum gestarum exigerent, vt hoc metuita in bello imperia *cogitarent, vt domi iustitiam, legésque resticerent. In Sicilia in locum Amilcaris, imperator Amilco succedit: qui cùm nauali terrestríque bello secunda prælia fecisset, repentè pestilentis syderis vi exercitum amisit: Quæ res cùm nuntiata Carthagini esset, mœsta ciuitas fuit. Omnia vlulatibus, non secus ac si ipsa vrbs capta esset, personabant: clausæ priuatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia priuata officia damnata, cuncta deinde ad portum congregantur, egredientésque paucos è nauibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. Vt verò dubia antea spe, & suspenso metu, incerta orbitatis expectatione casus suorum miseris illuxit, tunc toto littore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum vlulatus, & querelæ flebiles audiebantur. Inter hæc procedit inops è naui sua imperator Amilco, sordida, seruilíque tunica discinctus: ad cuius conspectum plangentium agmina iunguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet, nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamẽta victoriarum, quæ ipsi dederant, abstulerint:

*agitarent

Amilcari Amilco succedit.

Descriptio Publici luctus.

Exemplum miseræ affectæ vrbis.

Amilconis imperatoris Carthaginiensium querela.

qui

qui captis tot vrbibus, totiésque hostibus terrestri nauali que prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste delenerint: daferre se tamen ciuibus suis non modica solatia, quod malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe neq; eos qui mortui sunt, a se occisos: neq; eos, qui reuersi sunt, à se fugatos possint dicere. Prædam, quam relictis à se castris abstulerint, non esse talem, quam, velut spolium, victi hostis, ostentent: sed quam possessione vacua, fortuitis dominorum mortibus, sinistri casus occupauerint. Quòd ad hostes pertinet, victores se recessisse: quòd ad pestem pertinet, victos: nihil tamen se grauius ferre, quàm quòd inter fortissimos viros mori nō potuerit: seruatúsque sit, non ad vitæ iucunditatem, sed ad ludibriū calamitatis. quanquam vbi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequturum commilitones suos: ostensurúmque patriæ, non ideo se in eam diem vixisse, quoniam velit viuere: sed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, intra hostium exercitus relictos morte sua proderet. Tali vociferatione per vrbem ingressus, vt ad limina domus suæ venit, prosequentem multitudinem, velut postremo alloquio dimisit, obseratísque foribus, ac nemine ad se, ne filijs quidem admissis, mortem sibi conscisuit.

Miserabilis Amilconis exitus.

IV-

IVSTINI LIBER XX.

Dionysius ex Sicilia pulsis Carthaginiensibus, occupatóque totius insulæ imperio, graue otiũ regno suo periculosámq; desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam traiecit, simul vt militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. Prima illi militia aduersus Græcos, qui proximæ Italici maris littora tenebant, fuit: quibus deuictis, finitimos quosque aggreditur, omnésque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem, sed vniuersam ferme Italiam ea tempestate occupauerant. Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem, vestigia Græci moris ostentant. Namque Tuscorum populi, qui oram inferi maris possident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris videmus, capta & expugnata Troia, Antenore duce, misit. Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit, Græca urbs est. & Harpos, quam Diomedes, excisso Ilio, naufragia in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Ligu ribus Græcos autores habent: & in Tuscis, Tarquini à Thessalis & Spinambris Perusini quoque originem ab Achais ducunt. Quid Cære vrbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Æneæ conditi videntur? Item Falisci, Iapygij, Nolani, Abellani, nónne Calcidensium coloni sunt? Quid tractus omnes Campaniæ? Quid

Dionysij senioris gesta.

De origine Venetorum, vide Liuium 1. Dec. lib. 1. statim in initio.

Quid Brutij, Sabiníque? Quid Samnites? Quid Tarentini, quos Lacedæmonia profectos, Spuriósq; vocatos accepimus? Thurinorum vrbem condidisse Philocteten ferunt, ibíque adhuc monumentum eius visitur: & Herculis sagittæ in Apellinis templo, quæ fatum Troiæ fuere. Metapontini quoque in tẽplo Mineruæ ferramenta, quibus Epeus, à quo conditi sunt, equum Troianum fabricauit, ostentant: propter quod omnis illa pars Italiæ maior Græcia appellatur. Sed principio originũ Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere cæteros Græcos Italia statuerunt. Cum primum vrbem Syrim cepissent, in expugnatione eius quinquaginta iuuenes amplexos Mineruæ simulacrum, sacerdotémque deæ velatum ornamentis inter ipsa altaria trucidauerunt. Ob hoc cùm peste & seditionibus vexarentur, priores Crotonienses Delphicum oraculum adierũt: Responsum his est, finem mali fore, si violatum Mineruæ numen, et interfectorum manes placassent. Itaq; cùm statuas iuuenibus iusta magnitudinis, & in primis Mineruæ fabricare cœpissent, Metapõtini cognito oraculo deorum, occupandam, & manium pacem, & deæ rati, iuuenibus modica & lapidea simulacra ponunt, & deam panificijs placant. Atq; ita pestis vtrobíque sedata est, cùm alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quieuere. Itaque indignantes, in oppugnatione Syris auxilium contra

Thurinorum origo.

Epeus Troiani equi faber.

Exemplum crudelitatis & impietatis.

Oraculum.

Bellum Crotoniensium cum Locrensibus.

se

se à Locrensibus latum, bellum his intulerũt. Quo metu territi Locrenses, ad Spartanos decurrunt, auxilium supplices deprecãtur. Illi longinqua militia grauati, auxilium a Castore & Polluce petere eos iubent. Neq; legati sociæ vrbis responsum sprenerunt: profectíq; in proximum templum, facto sacrificio, auxilium deorum implorant, litatis hostijs, obtentóque, vt rebantur, quod petebant, haud secus læti, quàm si deos ipsos secum aduecturi essent, puluinaria ijs in naui componunt, faustísque profectionibus, solatia suis pro auxilijs deportant. Ijs cognitis Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, belliq; prosperos euentus deprecantes: Responsum, prius votis hostes, quàm armis vincendos. Cùm vouissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium, & responso Dei cognito, nonas vouerunt: tacitámq; eam rem habuere, nè votis vincerentur. Itaque cùm in aciẽ processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum cõstitissent, Locrenses paucitatem suam circunspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant, tantúsque ardor ex desperatione singulos cepit, vt victores se putarent, si nõ inulti morerentur. Sed dum mori honestè quærunt, felicius vicerunt. Nec alia causa victoriæ, quàm quod desperauerunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eósque tandiu circunuolauit,

Oraculum.

Vota Crotoniensium & Locrensium.

Quid Brutij, Sabiníque? Quid Samnites? Quid Tarentini, quos Lacedæmonia profectos, Spuriósq;
Thurinorum origo. *vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidisse Philoctetem ferunt, ibíque adhuc monumentum eius visitur: & Herculis sagittæ in Apollinis*
Epeus Troiani equi faber. *templo, quæ fatum Troiæ fuere. Metapontini quoque in tẽplo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, à quo conditi sunt, equum Troianum fabricauit, ostentant: propter quod omnis illa pars Italiæ maior Græcia appellatur. Sed principio originẽ Metapontini cum Sybaritanis & Crotoniensibus pellere veteres Græcos Italia statuerunt. Cum primum vrbem Syrim cepissent, in expugnatione eius*
Exemplum crudelitatis & impietatis. *quinquaginta iuuenes amplexos Minervæ simulacrum, sacerdotémque dea velatum ornamentis inter ipsa altaria trucidauerunt. Ob hoc cùm peste & seditionibus vexarentur, priores Crotonienses Delphicum oraculum adierẽt. Responsum his*
Oraculum. *est, finem malis fore, si violatum Minervæ numen, et interfectorum manes placassent. Itaq; cùm statuas iuuenibus iustæ magnitudinis, & in primis Minervæ fabricare cœpissent, Metapõtini cognito oraculo deorum, occupandam, & manium peccem, & deæ rati, iuuenibus modica & lapidea simulacra ponunt, & deam panificijs placant. Atq; ita pestis vtrobique sedata est, cùm alteri magni-*
Bellum Crotoniensium cum Locrensibus. *ficentia, alteri velocitate certassent. Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quieuere. Itaque indignantes, in oppugnatione Syris auxilium contra*

se

se à Locrensibus latum, bellum his intulerũt. Quo metu territi Locrenses, ad Spartanos decurrunt, auxilium supplices deprecãtur. Illi longinqua militia grauati, auxilium a Castore & Polluce petere eos iubent. Neq; legati socia urbis responsum spreuerunt: profectíq; in proximum templum, facto sacrificio, auxilium deorum implorant, litatis hostijs, obtentóque, vt rebantur, quod petebant, haud secus læti, quàm si deos ipsos secum aduecturi essent, puluinaria ijs in naui componunt, faustísque profectionibus, solatia suis pro auxilijs deportant. Ijs cognitis Crotonienses & ipsi legatos ad oracului Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellíq; prosperos euentus deprecantes: Responsum, prius votis hostes, quàm armis vincendos. Cùm Oraculum. Vota Crotonienſium & Locrenſium. vouissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium, & responso Dei cognito, nonas vouerunt: tacitámq; eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaque cùm in aciẽ processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum cõstitissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoria, in destinatam mortem conspirant, tantúsque ardor ex desperatione singulos cepit, vt victores se putarent, si nõ inulti morerentur. Sed dum mori honestè quærunt, felicius vicerunt. Nec alia causa victoriæ, quàm quod desperauerunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eósque tandiu circumuolauit,

quoad vincerent. In cornibus quoque duo iuuenes diuerſo a cæteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare viſi ſunt, nec vltrà apparuerũt, quàm pugnatum eſt. Hanc admirationem auxit incredibilis fama velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum eſt, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nũtiata eſt victoria. Poſt hæc, Crotoniẽſibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderãt enim quæ infeliciter ſumpſerant, mutaſſentq́, vitam luxuria, ni Pythagoras philoſophus fuiſſet. Hic Sami Demarato locuplete negotiatore patre natus, magníſq; ſapientiæ incremẽtis formatus, Ægyptum primo, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſyderum motus, originémque mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſecutus erat. Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona ad cognoſcendas Minois & Lycurgi inclytas, ea tempeſtate leges, contenderat. Quibus omnibus inſtructus, Crotonam venit, populúmque in luxuriam lapſum, autoritate ſua ad vſum frugalitatis reuocauit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ contemnebat, casúſq; ciuitatũ hac peſte perditarum enumerabat, tãtúmque ſtudium ad frugalitatem multitudinis prouocauit, vt aliquos ex his luxuriatos in optimam frugẽ conuerſos fuiſſe incredibile videretur. Matronarum quoque ſeparatam à viris doctrinam, & puerorũ à parentibus frequenter habuit.

Deſperatio enim, magnum ad honeſtè moriendum incitamentum eſt. Curt.

Victoria Locrenſium de Crotoniatis. Vide Cic. lib. 2. de Orat. & Liuium 1. ab Vrbe cõdita.

Pythagoræ peregrinatio.

Pythagoræ doctrina apud Crotonienſes.

Luxuriati, id eſt, luxuria corrupti.

Docebat

Docebat nunc has pudicitiã, & obsequia in viros, nũc illos modestiã, & literarũ studium. Inter hæc velut GENITRICEM VIRTVTVM FRVGALITATEM *omnibus ingerebat, consecutúsq; assiduitate disputationũ erut, vt matronæ auratas vestes, cæteráq; dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ, deponerent, eáq; omnia delata in Iunonis adẽ ipsi deæ consecrarent, præferens,* VERA ORNAMENTA MATRONARVM PVDICITIAM, NON VESTES ESSE. *In iuuentutem quoq; quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestant. Sed* CCC. *ex iuuenibus cùm sodalitij iure sacramento quodam nexi, separatam à ciuibus cæteris vitam exercerent, quasi cœtum clandestinæ cõiurationis haberent, ciuitatem in se conuerterunt, quæ eos, cùm in vnam domum conuenissent, cremare voluit. In quo tumultu* LX. *fermè homines periere, cæteri in exilium profecti. Pythagoras autẽ cùm annos* XX. *Crotonæ egisset, Metapontum migrauit, ibíque decessit: cuius tanta admiratio fuit, vt ex domo eius templum facerent, eúmque pro Deo colerent. Igitur Dionysius tyrannus, quem suprà à Sicilia exercitũ in Italiam traiecisse, bellúmq; Græcis intulisse memorauimus, expugnatis Locris, Crotonienses, vix vires longo otio ex prioris belli cladẽ resumentes, aggreditur. Qui fortius cũ paucis tanto exercitui eius, quàm anteà cum tot millibus Locrensium paucitati restiterunt. Tan-*

Frugalitas virtutum genitrix.

Vel inedia, vel interfectus à Syracusanis, dum agrum fabaceum circuit. Laërt.

tum virtutis paupertas aduersus insolentes diuitias habet, tantoque insperata interdum sperata victoria certior est. Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menses Romam incenderunt, societatem, amicitiámque petentes, adeunt, gentémq; suam inter hostes eius positam esse, magnóque usui ei futurum vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus, affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, & auxilijs Gallorum auctus, bellum, velut ex integro restaurat. Ijs autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedésque nouas quærendi, intestina discordia, & assiduæ domi dissensiones fuere: quarum tædio, cùm in Italiam venissent, sedibus Tuscos expulerunt, & Mediolanum, Comũ, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam, condiderunt. Tusci quoque, duce Rheto, auitis sedibus amissis, Alpes occupauere, & nomine ducis gentem Rhetiorũ condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam aduentus Carthaginiensium reuocauit: qui recuperato exercitu, bellum, quod lue deseruerant, auctis viribus, repetebant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat, cuius inimicus Suniator potentissimus ea tempestate Pœnorum, cùm odio eius, Græcis literis Dionysio aduentum exercitus, et segnitiem ducis familiariter præuntiasset, comprehensis epistolis proditionis damnatur: facto senatusconsulto, Ne quis posteà Carthaginiẽsis, aut literis Græcis, aut Græco sermoni studeret,

piphonema gregium.

Gallos Senones intellexit.

Galli cur Italiam inuaserint.

In Italiam CC. ante annos migrauerunt Celtæ, quam esset vrbs incensa. lib. 5. Strab. ab vrbe.

Vixit ad magnam senectutem, & filio regnum per manus tradidit. Lact. lib. 2 excessit enim annum LX. Prob.

deret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multò post Dionysius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus victus, fractúsq;, ad postremũ insidijs suorum interficitur.

IVSTINI LIBER XXI.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum eius milites maximum natu ex filijs, eius nomine Dionysium, suffecere: & maturam ætatem eius secuti, & quòd firmius futurũ esset regnum, si penes vnum remansisset, quàm si portionibus inter plures filios diuideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni auunculos fratrum suorum, velut æmulos imperij sui, hortatoresque puerorum ad diuisionem regni tollere gestiebat. Quare paulisper dissimulatum animum prius ad fauorem popularium conciliandum intendit, excusaturus facturus, quod statuerat, si probatus antè omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit, & quibuscunque delinimentis potest, animos omnium solicitat. Tunc ad destinatum facinus conuersus, nõ cognatos tantùm fratrum, sed etiam ipsos fratres interficit: vt quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortij relinqueretur, tyrannidem in suos prius quàm in externos auspicatus. Sublatis deinde æmulis, in segnitiem lapsus,

Dionysius iunior.

Dionysij popularis largitio.

Qui in temporaria seruitute detinebantur.

Impietatis exemplum.

*spes.

Dionisij sæuitia. Dedecore filij, mortuus pater pœnas rependit. Val. Max.

*lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria oculorumq; valetudinem contraxit, adeò vt non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sæuitia grassatur, nec, vt pater, carcere nexis, sed cædibus ciuitatem replet: ob quæ non contemptior omnibus, quàm inuisior fuit. Itaq; cùm bellum aduersus eum Syracusani decreuissent, diu dubitauit, an imperium deponeret, an bello resisteret: sed à militibus prædam, vrbisq; direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. Victus, cùm iteratò fœlicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum cum quibus de pace conueniret. In quam rem missos primores, in carcere retinet: atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam ciuitatem mittit. Fit igitur in ipsa vrbe anceps prælium, in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cùm obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiã profugit tacitus. Exul à Locrensibus fœdus accepit, velut iure regnaret, arcem occupat. Solitámq; sibi sæuitiam exercet. Coniuges principum ad stuprum rapi iubebat, virgines ante nuptias abducebat, stupratásq; * procis reddebat. Locupletissimos quosque aut ciuitate pellebat, aut occidi imperabat, bonáq; eorum inuadebat. Domda cùm rapinæ occasio deesset, vniuersam ciuitatem callido cõmento*

Dionysij fuga ex Syracusis. Tyranni scelera.

* sponsis

mento circumuenit. Cum Rhegynorũ tyrãm Leophronis bello Locrenſes premerentur, vouerunt, ſi victores fórent, vt die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent. Quo voto intermiſſo, cùm aduerſa bella cum Lucanis gererent, in concionẽ eos Dionyſius vocat: hortatur, vt vxores filiáſque ſuas in templum veneris, quam poſſint ornatiſſimas mittant: ex quibus ſorte centum ductæ, voto publico fungantur, religioníſque gratia, vno ſtent in lupanari menſe, omnibus ante iuratis viris, ne quis vllam attaminet. Quæ res ne virginibus, voto ciuitatem ſoluentibus fraudi eſſet, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priuſquam illæ maritis traderentur. Probato conſilio, quo & ſuperſtitioni, & pudicitiæ virginum conſulebatur, certatim omnes fœminæ impenſius exornatæ, in templum Veneris conueniunt: quas omnes Dionyſius immiſſis militibus ſpoliat, ornamentáq; matronarum in prædã ſuam vertit. Quarũdam viros ditiores interfecit, quaſdam ad prodẽdas virorum pecunias torquet. Cùm his artibus per annos ſex regnaſſet, conſpiratione Locrorum ciuitate pulſus, in Siciliam redit. Ibi Syracuſas ſecuris omnibus, poſt longam intercapedinem pacis, per *conditionem recepit. Dũ hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginienſium Hanno opes ſuas, quibus reipub. ſuperabat vires, ad occupandam dominationem intendit, regnúmque inuadere, interfecto ſenatu, conatus eſt. Cui ſceleri ſolẽnem nuptiarum

Vide quibus votis dæmones, pro diis culti, delectati fuerint.

Dionyſij crudelitas.

Dionyſius rurſus Syracuſis potitur. *proditionem.

Hannonis impium, & nefandum ſcelus.

diem filia sua legit, vt religione votorum nefanda committeret, & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, vt poculis veneno infectis, secretius senatū, & sine arbitris interficeret, orbámque remp. facilius inuaderet. Qua re magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potēti plus negotij faceret res cognita, quàm cogitata. Contenti itaq; cohibuisse decreto, modum nuptiarum sumptibus statuunt, idq; obseruari non ab vno, sed ab vniuersis iubent, ne persona designata, sed vitia correpta esse viderentur. Hoc consilio praeuentus, iterum seruitia concitat, statutáq; rursus cædium die, cùm denuò se proditum videret, timens iudicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus seruorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regémque Mauritanorum concitat, capitur, virgísque cæsus, effossis oculis, & manibus, cruribúsq; fractis, velut à singulis membris pœna exigerentur, in cōspectu populi occiditur, corpus verberibus lacerum in cruce figitur. Filij quoq; cognatíque omnes, etiam innoxij, supplicio traduntur, ne quisquam aut ad imitandum facinus, aut ad mortem vlciscendam, ex tam nefaria domo superesset. Interea à Dionysius Syracusis receptus, cùm grauior crudelióreque in dies ciuitati esset, iterata conspiratione obsidetur. Tunc depósito imperio, arcem Syracusanis cum exercitu tradidit, receptóque

Hanno, virgis cæsus, cruci affligitur.

tóque priuato instrumento, Corinthum in exilium proficiscitur: Ibi humillima quaq; tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descendit: non contentus in publico vagari, sed potare: nec conspici in popinis, lupanaribúsq;, sed totis diebus desidere: cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare, pannosus q; & squalidus incedere, risum libentius præbere, quàm captare, in macello perstare, quæ emere non poterat, OCVLIS DEVORARE: *apud ædiles aduersus leones iurgari: omniáque ita facere, vt contenendus magis, quàm metuendus videretur. Nouissimè se ludimagistrũ professus, pueros in triuio docebat, vt aut a timentibus semper in publico videretur, aut à non timẽtibus facilius contemneretur. Nam licet * tyrannicis vitijs semper abũdaret, tamen simulatio hæc vitiorũ non naturæ erat: magísque hac arte, quàm amisso regali pudore faciebat, expertus quàm inuisa tyrannorum forent iam sine opibus nomina. Laborabat itaque inuidiam præteritorum contemptu præsentium demere, neque honesta, sed tuta consilia circunspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes, ter insimulatus est affectatæ tyrannidis: nec aliter, quàm dum contemnitur, liberatus est. Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Persico regno & Africam vellet adiungere, mittunt ad speculandos eius animos Amilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia facundiáque*

Mirum variantis fortunæ exemplũ.

Tyrannis nulla perpetua.

Ludum Corinthi aperuit Dionysius. Cic. lib. 9. epist.

*Tyranni vitijs semper abundent.

& Vers. Oros. que præter cæteros insignem. Augebant enim metum & Tyrus vrbs, autor originis suæ, capta, & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita, & felicitas regis, apud quem nec cupiditas, nec fortuna vllo modo terminabantur. Igitur Amilcar per Parmenionem aditu regis obtento, profugisse se ad regem expulsum patria fingit, militémq; se expeditionis offert. Atque ita consilys eius exploratis, in tabellis ligneis, desuper cera vacua inducta, ciuibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginiēses post mortem regis reuersum in patriam, quasi vrbem regi vendicasset, non ingrato tantùm, verumetiam & crudeli animo necauerunt.

Amilcaris Rhodani dolus.

Ingratitudinis exemplū.

IVSTINI LIBER XXII.

AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysij successit, ad regni maiestatem ex humili & sordido genere peruenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem pueritiam, quàm principia originis habuit. Siquidem forma, & corporis pulchritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem à viris ad fœminas transtulit. Post hæc apud vtrunque sexum famosus, vitā latrocinijs mutauit. Interiecto tempore, cùm Syracusas concessisset, accitúsq; in ciuitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit: quoniā nec in fortu-

Agathoclis natales & mores.

fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. In summa, gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quàm antea turpi vita, in omne facinus promptissimus erat. Nam & manu strenuus, & in concionibus perfacundus habebatur. Breui itaq; centurio, ac deinceps tribunus militum factus est. Primo bello aduersus Ætneos magna experimẽta sui Syracusanis dedit. Sequenti Campanorum tantam de se spem omnibus fecit, vt in locum demortui ducis Damasconis sufficeretur. Cuius vxorem adulterio cognitam, post mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repentè diues factus esset, piraticam aduersus patriã exercuit. Saluti ei fuit, quòd socij capti tortique de illo negauerunt. Bis occupare imperium Syracusarum voluit, bis in exilium actus est. A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primò prætor, mox dux creatur. In eo bello & vrbem Leontinorum capit, & vrbem Syracusas obsidere cœpit: ad cuius auxilium Amilcar dux Pœnorum imploratus, depositis hostilibus odijs, præsidia militum mittit. Ita vno & eodem tempore Syracusæ & ab hoste ciuili amore defensæ, & a ciue hostili odio impugnatæ sunt. Sed Agathocles cùm videret fortius defendi vrbem, quàm oppugnari, precibus per internuncium Amilcarem exorat, vt inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua repro-

Descriptio.

Gesta.

Agathocles Syracusas obsidet.

repromittens. Qua spe impletus Amilcar, societatem cum eo metu potentiæ eius iungit, vt quantum virium Agathocli aduersus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiæ recuperaret. Igitur non pax tantùm Agathocli cõciliatur, verumetiam prætor Syracusis constituitur. Tunc Amilcari expositis ignibus cereis, tactísque, in obsequia Pœnorum iurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentissimos quosque ex principibus interficit, atq; ita velut ireip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet, contracto in gymnasio senatu, quasi quædam prius ordinaturus: sic compositis rebus, immissis militibus populum obsidet, senatum trucidat: cuius peracta cæde, ex plebe locupletissimos quosque interficit. Iis ita gestis, militem legit, exercitúmque conscribit: quo instructus, finitimas ciuitates, nihil hostile metuentes, ex improuiso aggreditur. Pœnorum quoque socios permittẽte Amilcare fœdè iniurijs vexat: propter quod querelas Carthaginem socij non tã de Agathocle, quàm de Amilcare detulerũt: hunc vt dominũ & tyrannum, illum vt proditorem arguentes: à quo infestissimo hosti, fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint: cui ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ, vrbs semper pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis amula: nunc insuper ciuitates sociorum eidem pacis titulo traditæ sint. Denuntiare igitur se, hæc bre-

Prætor Syracusis constituitur.

Cædes ab Agathocle patratæ.

breui ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum mali nõ Siciliæ magis, quàm ipsi Africæ attulerint. His querelis senatus in Amilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt, & sententias prius quàm recitarentur, in vrnam coniectas obsignari iusserunt, donec alter Amilcar Gisgonis filius, à Sicilia reuerteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sentẽtias inauditas, mors Amilcaris præuenit, liberatúsque est fati munere, quem sui * per iniuriam ciues inauditam damnauerant. Quæ res Agathocli aduersus Pœnos occasionem mouendi belli dedit. Prima igitur illi cum Amilcare, Gisgonis filio prælij congressio fuit: à quo victus, maiori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris fuit. Cùm igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathoclésque se nec viribus parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret, super hæc à socijs crudelitate eius offensis, desertus esset, statuit bellum in Africam transferre: mira prorsus audacia, vt quibus in sôlo vrbis suæ par non erat, eorum vrbi bellum inferret: & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena, victúsque victoribus insultaret. Huius consilij non minus admirabile silentium, quàm commentum fuit, populo hoc solùm professus, inuenisse se victoriæ viam: Animos illi tantum in breuem obsidionis patientiam firmarent, vel si cui

Amilcaris oblitus.

*propter Bellum Agathocles cum Carthaginiensibus.

Agathoclis audacia, qui victus victoribus Carthaginiensibus bellum infert.

status

Agathocles oppressus ex Sicilia in Africam bellū transiert.

status præsentis fortunæ displiceret, dare se ei discedēdi liberam potestatem. Cùm mille sexcēti discessissent, cæteros ad obsidionis necessitatem frumento, & stipendio instruit: quinquaginta tantùm secum talenta ad præsentem vsum aufert, cætera ex hoste melius quàm ex socijs paraturus. Omnes deinde seruos militaris ætatis libertate donatos, sacramento adegit, eósque & maiorem partem fermè militum nauibus imponit, ratus exæquata vtriusque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: cæteros omnes ad tutelam patriæ relinquit. Septimo igitur imperij anno, comitibus duobus adultis filijs, Archagatho & Heraclida, nullo militum sciente quò veheretur, cursum in Africam dirigit. Cùm omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primò exposito in Africæ litore exercitu, consilium suum omnibus aperit. Quo in loco Syracusæ positæ sint, ostendit: quibus aliud nullum auxilium superesset, quàm vt hostibus faciant, quæ ipsi paterentur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quæ patriæ vires subministrent: foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus socijs, & odio diuturni imperij, externa auxilia circumspicientibus. Huc accedere, quòd vrbes, castellaque Africæ non muris cincta, non in montibus posita sint, sed in planis campis, sine vllis munimentis iaceant: quas omnes metu excidij facilè

Hortatoria Agathoclis ad milites oratio.

Propositio à periculo Ratio.

A facili & opportuno.

ad

ad belli societatem perduci posse. Maius igitur Carthaginiensibus ex ipsa Africa, quàm ex Sicilia exarsurum bellum, coiturâque auxilia omnium aduersus vnam vrbem, nomine quàm opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sumpturum. Nec in repetino Pœnorum metu modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium perculsi trepidaturi sint. Accessura & villarum incendia, castellorum, vrbiumq; contumaciũ direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionẽ. Quibus omnibus nũ sibi tantũ in alios, sed & aliis in se sentient patêre bella. His non solum Pœnos vinci, sed et Siciliã liberari posse. Nec enim moraturos in eius obsidione hostes, cùm sua vrgeantur. Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec præda vberiorem inueniri posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam, Siciliámque præmium victorum fore. Gloriam certè tam honestæ militiæ, tantam in omne æuum futuram, * vt determinari nullo tempore obliuionis possit: vt dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, vltróq; victores insecuti sint, & obsessores vrbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut præmium victoribus vberius, aut victis monimentum illustrius dari. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portẽti visio, quòd nauigantibus eis sol defecerat. Cuius rei rationem

Ab honesto.

Gloria.

* Fortè legẽdum erat. vt determinari nullo tempore obliuio possit.

Peroratio.

Solis defectus.

ratiõnem non minore cura rex, quàm belli reddebat, affirmans, si prius quàm proficiscerentur factũ esset, credi aduersum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur, portendere. Porrò defectus naturalium syderum semper præsentem rerum statum mutare, certúmque esse florentibus Carthaginiensium opibus, aduersis q́ rebus suis commutationem significari. Sic consolatis militibus, vniuersas naues consentiente exercitu incendi iubet, vt omnes scirent auxilio fugæ *ablato, aut vincendum, aut moriendum esse. Deinde cùm omnia, quacunq; ingrederentur, prosternerent, villas castellaque incenderent, obuius his fuit cum* x x x. *millibus Pœnorũ Hanno dux, & prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agathocles victis hostibus, vrbes castellaque expugnat, prædas ingentes agit, hostiũ multa millia trucidat. Castra deinde in quinto lapide à Carthagine statuit, vt damna chariſſimarũ rerum, vastitatémq; agrorum, & incendia villarum, de muris ipsius vrbis specularentur. Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarúmque vrbium diuulgatur. Stupor itaque omnes & admiratio incessit, vnde tanto imperio tam subitum bellum, præsertim ab hoste iam victo. Admiratio deinde paulatim in contẽptum Pœnorum vertitur. Nec multò pòst non Africa*

Prodigij interpretatio.

Idem fecit Alex. Magnus.

*adempto.

Duos tantùm amisit è suis Agath. Oro.

Egregia Agathoclis de Carthaginiensibus victoria.

Afrorum ad Agathoclem defectio.

frica tantùm, verumetiam vrbes nobilissimæ nouitatem sequutæ, ad Agathoclem defecere, frumentóque & stipendio victorem* adiuuere. His Pœnorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam aruinarum cumulus accessit. Nam post profectionem à Sicilia Agathoclis, in obsidione Syracusarum Pœni segniores redditi, ab* Antandro fratre regis Agathoclis occisione cæsi nuntiabantur. Itaque cum domi, foríſq; eadem fortuna Carthaginiensium esset, iam non tributarie tantùm ab his vrbes, verumetiam socij reges deficiebant, AMICITIARVM IVRA NON FIDE, SED SVCCESSV PONDERANTES. Erat inter cæteros rex Cyrenarum Ophellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos iunxerat, pactúsque cum eo fuerat, vt Sicilia illi, sibi Africa imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. Itaq; cùm ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blãdo alloquio, & humili adulatione, cum sæpius simul cœnassent, quia filius eius ab Ophella adoptatus esset, incautum eum interfecit: occupatóq; exercitu eius, iterato Carthaginienses omnibus vtribus bellum* struentes, magno vtriusque exercitus sanguine, graui prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, vt nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset, transiturus ad eum Bomilcar, dux Pœnorum,

Afrorum ad Agathoclem defectio.

* extruxere

* Andrem, appellat Oros.

Ophellas per dolum cæditur.

* cientes

Carthaginiensium noua clades.

cum exercitu fuerit. Ob quam noxiam in medio foro à Pœnis patibulo ſuffixus eſt: vt idem locus monumentum ſupplicioru̅ eius eſſet, qui ornamentum antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuium tulit, adeò vt de ſumma cruce, veluti de tribunali, in Pœnorum ſcelera concionaretur, obiectans illis nũc Hannonem falſa affectati regni inuidia circumuentũ, nunc Giſgonis innocentis exilium, nunc in Amilcarem patruum ſuum tacita ſuffragia, quòd Agathoclem ſocium illis facere, quàm hoſtem maluerit. Hæc cùm in maxima populi concione vociferatus eſſet, expirauit. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in Africa exiſtimãs, ſi amplius Syracuſæ obſiderentur. Nam poſt occiſum Amilcarem, Giſgonis filium, nouus eo à Pœnis miſſus exercitus fuerat. Statim igitur, primo aduentu eius, omnes Siciliæ vrbes auditis rebus, quas in Africa geſſerat, certatim ſe ei tradunt: atque ita pulſis è Sicilia Pœnis, totius inſulæ imperium occupauit. In Africam deinde reuerſus, ſeditione militum excipitur. Nam ſtipendiorum ſolutio in aduentum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulſit, ſtipendia illis non à ſe flagitanda eſſe, ſed ab hoſte quærenda, communem victoriam, communem prædam futuram. Paululum modò attenderent, dum belli reliquiæ peragantur, cùm ſciant

Bomilcar cruci affixus.

Agathocles in Siciliam reuerſus, totius inſulæ imperium occupat.

Car-

Carthaginem captam ſpes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interiectis diebus, ad caſtra hoſtiũ exercitum ducit: ibi inçõſultius prælium committendo, maiorẽ partem exercitus perdidit. Cùm itaque in caſtra fugiſſet, verſamq; in ſe inuidiam temerè conamiſſi belli videret, priſtinámque offenſam non depenſi ſtipendij metueret, concubia nocte ſolus à caſtris cum Archagatho filio profugit. Quod vbi milites cognouere, haud ſecus quàm ſi ab hoſte capti eſſent, trepidauere: Bis, ſe à rege ſuo in medijs hoſtibus relictos eſſe, proclamãtes. ſalutémq; ſuam deſertam ab eo eſſe, querum ne ſepulturæ quidem relinquenda fuerat. Cùm perſequi regem vellent, à Numidis excepti, in caſtra reuertuntur: comprehenſo tamen Archagatho, qui à patre noctis errore diſceſſerat: Agathocles autem nauibus, quibus fuerat à Sicilia regreſſus, cum cuſtodibus earũdem Syracuſas defertur. Exemplum flagitij ſingulare, Rex exercitus ſui deſertor, filiorumq; pater proditor. Interim in Africa poſt fugam regis, milites pactione cum hoſtibus facta, interfectis Agathoclis filijs, Carthaginiẽſibus ſe tradidere. Archagathus cùm occideretur ab Archeſilao amico Antipatri, rogauit eum quídnam liberis eius facturum Agathoclem putet, per quem ipſe liberis careat? Tunc reſpondit, ſatis habere ſe, quòd ſuperſtites eos eſſe Agathoclis liberis ſciat. Poſt hæc Pœni ad perſequendas belli reliquias, duces in Siciliam miſerũt,*

Agathocles à Pœnis vincitur.

Agathoclis fuga.

Proditionis & perfidiæ exemplum.

*antea patris,

Archagathi Agathoclis filij mors.

cum quibus Agathocles pacem aquis conditionibus fecit.

IVSTINI LIBER XXIII.

A Gathocles rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem ciuitatum à se fiducia virium dissidentium, armis subegit. Deinde quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cuius imperij partem primis incrementis ne sperauerat quidem in Italiam transcendit, exemplum Dionysij secutus, qui multas ciuitates Italiæ subegerat. Primi igitur hostes illi Brutij fuere, qui & fortissimi & opulentissimi videbantur, simul & ad iniurias vicinorum prompti. Nam multas ciuitates Græci nominis Italiæ expulerant: autores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, vt nec origini suæ parcerent. Nanque Lucanij eisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in syluis inter pastores habebãtur, sine ministerio seruili, sine veste, quam induerent, vel cui incubarent: vt à primis annis duritiæ, parsimoniæq;, sine vllo vsu vrbis, assuescerent. Cibus his præda venatica, potus mellis, & lactis, & fontium liquor erat: Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primò ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine,

Bellum in Italia ab Agathocle gestum.

Epiphonema.

Lucanorum & Spartanorum mos in educandis liberis.

tudine, solicitati præda cùm plures facti essent, infestas regiones reddebant. Itaq; fatigatus querelis sociorum Dionysius Siciliæ tyrãnus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, quorum castellum proditum sibi per Brutiam mulierem expugnarunt, ibíque ciuitatem, concurrentibus ad opinionem nouæ vrbis pastoribus, statuerunt: Brutióque se ex nomine mulieris vocauerunt. Primũ illis cum Lucanis, originis suæ autoribus, bellum fuit. Qua victoria erecti, cum pacem æquo iure fecissent, cæteros finitimos armis subegerunt: tantásque opes breui consecuti sunt, vt pernicioſi etiã regibus haberentur. Denique Alexander rex Epiri, cùm in auxilium Græcarum ciuitatum cum magno exercitu in Italiam vênisset, cum omnibus copijs ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incẽsa, diu terribilis finitimis fuit, ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam traiecit. Principio aduentus opinione eius concussi, legatos adeũ, societatem amicitiámq; petentes, miserunt. Quos Agathocles ad cœnam inuitatos, ne exercitum trayci viderent, in posterum statuta his die, conscensis nauibus frustratus est: sed fraudis haud latus euentus fuit. Siquidem reuerti cum in Siciliam, interiectis paucis diebus, vis morbi coëgit: quo toto corpore comprehensus, per omnes neruos articulósque humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur.

Brutii vnde dicti.

Agathoclis fraus.

Grauis morbus.

Bellum inter filium & nepotem Agathoclis.

batur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotémq; ortum, eius regnum iam quasi mortui vendicantibus, occiso filio, regnum nepos occupauit. Igitur Agathocles, cùm morbi cura, & aegritudo grauiores essent, & inter se alterum alterius malo crescerent, desperatis rebus, vxorem suam Theogenam, genitosque ex ea duos paruulos, cum omni pecunia, & familia, regalique instrumento, quo praeter illum nemo regum ditior fuit, nauibus impositos Aegyptum, vnde vxorem acceperat, remittit, timens ne praedonem regni sui hostem paterentur. Quanquam vxor diu, ne ab aegro diuelleretur, deprecata est, ne discessus suus adimingi nepotis parricidio posset, & tam cruentè hac deseruisse virum, quàm ille impugnasse auum videretur: NVBENDO SE NON PROSPERE TANTVM, SED OMNIS FORTVNÆ INISSE SOCIETATEM: nec inuitã periculo spiritus sui empturã, vt extremos viri spiritus excipere & exequiarum officium in quod profecta so, nemo sit successurus, obsequio debita pietatis impleret. Discedentes paruuli flebili vlulatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte vxor maritum non amplius visura * osculis fatigabat. Nec minus senis lacryma miserabiles erant. Flebant ii morientem patrem, ille exules liberos. Hi discessu suo solitudinem patris senis, aegri, ille in spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter haec regia omnis assistentium fletibus tam crudelis dis-

Theogena, Agathoclis vxor.

Discessus miserabilis descriptio.

Matrimonium.

Theogena, probæ & maritum amantis coniugis exemplum.

Pietas filiorũ erga parentes, & parentum erga liberos.

*oculis

sidy

fidij impleta, resonabat. Tandem lacrymis finem necessitas profectionis imposuit, & mors regis proficiscentes filios secuta est. Dum haec agũtur, Carthaginienses, cognitis quae in Sicilia agebãtur, occasionem totius insulae occupandae datam sibi existimantes, magnis viribus eò traiciunt, multáque ciuitates subigunt. Eo tempore & Pyrrhus aduersus Romanos bellum gerebat, qui imploratus à Siculis in auxilium, sicuti dictum est, cùm Syracusas uenisset, multáque ciuitates subegisset, rex Siciliae, sicut Epiri appellabatur. Quarum rerum felicitate latatus, Heleno filio Siciliae, velut auitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italia regnum destinat. Post haec multa secunda praelia cum Carthaginiensibus facit. Interiecto deinde tempore, legati ab Italicis sociis venere, nuntiantes Romanis resisti non posse, deditionémq; futuram, nisi subueniat. Anxius tã ambiguo periculo, incertúsq; quid ageret, vel quibus primum subueniret, in vtrunque pronus consultabat. Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur, exercitum in Italiam non traycere, periculosius à Sicilia deducere: ne aut illi non lata ope, aut hi deserti amitterentur. In hoc aestu periculorum, tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus *decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginiensibus, victorem exercitum *transponere in Italiam.

Agathoclis exitus.

Reuertitur ad Pyrrhi historiam.

A Tarentinis et Samnitibus. Plutarc.

*decertare

*transmittere.

Itaque conſerto prælio, cùm ſuperior fuiſſet, quoniã tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere viſus eſt: ac propterea ſocij ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam citò amiſit, quàm facilè quæſierat. Sed nec in Italia meliore felicitate vſus, in Epirũ reuertitur. Admirabilis vtriuſque rei caſus in exemplum fuit. Nam ſicut antè ſecunda fortuna, rebus ſupra vota fluentibus, Italiæ Siciliæq; imperiũ & tot de Romanis victorias attraxerat: ita nunc aduerſa, velut in oſtẽtationem fragilitatis humanæ deſtruens quæ cumulauerat, Sicilienſi ruinæ naufragium maris, & fœdam aduerſus Romanos pugnam, turpémque ab Italia diſceſſum adiecit. Poſt profectionem à Sicilia Pyrrhi magiſtratus Hiero creatur, cuius tanta moderatio fuit, vt conſentiente omnium ciuitatum fauore, dux aduerſus Carthaginiẽſes primùm, mox rex crearetur. Huius futuræ maieſtatis ipſa infantilis educatio, quaſi prænuntia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cuius origo à Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: ſed maternum illi genus ſordidum, atque admodum pudibundum fuit. Nã ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehoneſtamentum generis, expoſitus fuerat. Sed parnulum, & humanæ opis indigentem, apes, congeſto circa iacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem reſponſo ueruſpicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi cognouerant, parnulum recolligit, omníque ſtudio ad ſpem maieſtatis, quæ

Partim ad Carthaginienſes, partim ad Mamartinos, Plutarc.

Cum M. Curio.

Hieronis natales.

Hiero ab apibus melle educatus.

pro-

promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter coæquales discenti, lupus tabulam, in turba puerorum repentè conspectus, eripuit: Adolescenti quoque prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & in consilio cautũ, & manu promptum, regémq; futurum significabat. Denique aduersus prouocatores sæpe pugnauit, semperque victoriam reportauit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo et corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus, in negotio iustus, in imperio moderatus erat, prorsus vt nihil ei regium deesse videretur, præter regnũ.

Prodigia in Hierone.

Ob id Pallas delectatur noctua, vt Plutarc. in Demosth.

Boni principis officia.

IVSTINI LIBER XXIIII.

CVm hæc in Sicilia gerũtur, interim in Gracia dissidentibus inter se bello Ptolemæo, Ceraunico, & Antiocho, & Antigono regibus, omnes fermè Gracia ciuitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis inuicem legatis, per quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cuius *bello erant, bellum cepisse viderẽtur, socios eius Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quod consensu Gracia sacratũ Apollini Cyreum campum per vim occupassent. Huic bello ducem eligunt Aratum, qui adunato exercitu, urbes, fatáque in his campis posita, depopulatur: quæ auferri

Græcorum res.

*imperia

Campus id est Phocidis. Plin. l. 3.

ferri non poterant, incendit. Quod cùm è montibus conspicati Aetolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantes quanta manus esset, quorum conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur trucidatisq; admodum nouem millibus, praedones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multae ciuitates negauerunt, existimantes dominationem eos Graeciae, non libertatem quaerere. Interea inter reges belli finitur. Nam Ptolemaeus pulso Antigono cùm regnum totius Macedoniae occupasset, pacem cum Antiocho fecit, affinitate émq; cum Pyrrho data ei in matrimonium filia sua, iunxit. Exinde externo metu depositio, impium & facinorosum animū ad domestica scelera conuertit, insidiasque Arsinoë sorori suae instruit: quibus & filios eius vita, & ipsam Cassandriae vrbis possessione priuaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore sororis matrimoniū petere. Aliter enim ad sororis filios, quorum regnū occupauerat, quàm concordiae fraude peruenire nō poterat. Sed nota scelerata Ptolemaei voluntas sorori erat. Itaque non credenti, mandat velle se cū filijs eius regni consortiū iungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quòd id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrium iurisiurandi: quo praesente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus se obligaret. Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret,

Ptolomæus αἰχμητὴς Macedoniæ rex.

Arsinoë Ptolemæi soror.

Dolus & scelus in sororem Arsinoën.

ret, decipi periurio: si non mitteret, prouocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. Itaque plus liberis, quàm sibi timēs, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Dionem, qui perducto in sanctissimum Iouis templum, veterrima Macedonum religionis, Ptolemæus sumptis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra, & puluinaria deorum, inauditis, vltimisq; execrationibus adiurat, se syncera fide matrimonium sororis petere: nūcupaturúmq; se eam reginam, neq; in contumeliam eius se aliam vxorem, aliósue, quàm filios eius liberos habiturum. Arsinoë postquàm & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cuius vultus, & blandientes oculi, cùm fidem non minorem, quàm insiurandum promitterent, reclamante Ptolemæo filio fraudem subesse, in matrimonium fratris cōsensit. Nuptiæ magno apparatu, lætitiáque omniū celebrantur. Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginámque eam appellat. Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoë, quia quod marte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset: vltro virum in vrbem suam Cassandriam inuitat, cuius vrbis cupiditate fraus struebatur. Pragressa igitur virum, diem festum vrbi in aduentum eius indicit, domos, templa, cæteráq; omnia exornari iubet, aras vbique, hostiásque disponi, filios quoque suos, Lysimachum sedecim annos natum, Philippum triennio minorem, vtrunq;

Ptolemæi periurium.

Solebant enim sacrificantes apprehendere aras. Vnde & Varro dicit, antiquitus ansas dictas. Vide Macr.

Nuptiæ Ptolemæi fratris cum sorore Arsinoë.

Exemplum crudelitatis & parricidij in Ptolemæo

vtrunque forma insignem, coronatos occurrere iubet. Quos Ptolemæus ad celandum fraudem, cupidè & vltra modum veræ affectionis amplexus, oſculis diu fatigat. Vbi ad portam ventum eſt, occupari arcem iubet, pueros interfici. Qui cùm ad matrem confugiſſent, in gremio eius, inter ipſa oſcula trucidantur. Proclamante Arſinoë, quod tãtum nefas aut nubẽdo, aut poſt nuptias contraxiſſet, pro filijs ſe ſæpe percuſſoribus obtulit. Frequenter corpore ſuo puerorum corpora amplexata protexit, vulneráque excipere quæ liberis intendebantur, voluit. Ad poſtremum ſpoliata etiam funeribus filiorum, ſciſſa veſte, & crinibus ſparſis, cum duobus ſeruulis ex vrbe protracta, Samothraciam in exilium abijt, eò miſerior, quòd mori cum filijs ei non licuit. Sed nec Ptolemæo multa ſcelera fuerunt. Quippe dijs immortalibus tot periuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, breui poſt à Gallis ſpoliatus regno, captúſque, vitã ferro, vt meruerat, amiſit. Nanque Galli abundanti multitudine, cùm eos non caperent terræ, quæ genuerant trecenta millia hominum ad ſedes nouas quærendas, velut peregrinatum miſerunt. Ex his portio in Italia conſedit, quæ & vrbem Romã captam incendit, & portio Illyricos ſinus, ducibus auibus (nam augurandi ſtudio Galli præter cæteros valent) per ſtrages Barbarorum penetrauit, & in Pannonia conſedit: gens aſpera, audax, bellicoſa, quæ prima poſt Herculem, cui ea res virtutis ad-*

*intentabantur,

Galli Italiã inuadunt.

Romam incendunt.

Gallorum deſcriptio.

admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca transcendit: ibi domitis Pannonijs per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt. Hortante deinde successu, diuisis agminibus, alij Graciam, alij Macedoniam, omnia ferro proterentes, petiere: Tantúsque terror Gallici nominis erat, vt etiã reges non lacessiti, vltrò pacem ingenti pecunia mercarentur: Solus rex Macedonia Ptolemæus, aduentum Gallorum intrepidus audiuit: ísq; cum paucis & incompositis, quasi bella non difficilius, quàm scelera patrarentur, parricidiorum furijs agitatus, occurrit. Dardanorum quoque legationẽ, viginti millia armatorum in auxilium offerẽtem, spreuit: addita insuper contumelia, actum de Macedonia dicens, si cùm totũ Orientem soli domuerint, nunc in vindictam ciuium Dardanis egeant. Milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia toto orbe terrarum victores fecerint. Quæ vbi Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud Macedoniæ regnum breui immaturi iuuenis temeritate casurum dixit. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacem, si emere velit, sed Ptolemæus inter suos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus est: nec minus ferociter se legatis quàm inter amicos iactauit: aliter se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem

Gallici nominis terror.

Ptolemæi temeritas.

Macedones à Gallis cæſi.

dem ſe niſi inermibus habiturum. Renuntiata legatione, riſere Galli, vndique acclamantes, breui ſenſurum, ſibi an illi conſulẽtes, pacem obtulerint. Interiectis diebus, prelium conſeritur: victi Macedones cæduntur: Ptolemæus multis vulneribus faucius capitur, caput eius amputatur, & lancea fixum tota acie, ad terrorem hoſtium, circunfertur. Paucos ex Macedonibus fuga ſeruauit, ceteri aut capti, aut occiſi. Hac cùm nuntiata per omnem Macedoniam eſſent, portæ vrbium claudũtur, luctu omnia replentur, nunc orbitatem amiſſorum filiorum dolebant, nũc excidia vrbium metuebant, nunc Alexandri, Philippíque regum ſuorum nomina, ſicuti numina, in auxilium vocabant, ſub illis ſe non ſolùm tutos, verumetiam victores orbis terrarum extitiſſe: vt tuerentur patriam ſuam, quam gloria rerum geſtarum cœlo proximam reddidiſſent: vt opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdiderat, orabant. Deſperantibus omnibus, non votis agendum, Soſthenes vnus de Macedonum principibus ratus contracta iuuentute, et Gallos exultantes victoria compeſcuit, & Macedoniam ab hoſtili depopulatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectãtibus, ignobilis ipſe præponitur, & cùm rex ab exercitu appellatus eſſet, ipſe non in regis, ſed in ducis nomen iurare milites coëgit. Interea Brennio, quo duce portio Gallorum in Græciam ſe effu-

Ptolemæi interitus.

Macedonum trepidatio.

Soſthenis virtus & moderatio.

Brennus Gallorum dux.

derat,

derat, audita victoria suorũ, qui Belgio duce Macedones vicerant, indignatus parta victoria *optimam praedam, & Orientis spoliis onustam, tam facile relictam esse, adunatis CL. millibus peditũ, & XV. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cùm agros villásque popularentur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facilè vincuntur. Itaque cùm victi se Macedones intra muros vrbium condidissent, victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniae agros depraedatur. Inde quasi spolia sorderent, animum ad deorum immortalium templa conuertit, scurriliter iocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit: praedam religionis aurum, offensa deorum immortalium praeferens: quos nullis opibus egere, vt qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnaso, in rupe vndique impendente: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maiestatis vndiq; concurrentes, in eo saxo consedere: atq; ita templum ciuitatémq;, non muri, sed praecipitia, nec manufacta, sed naturalia praesidia defendunt, prorsus vt incertum sit, vtrum munimentum loci, an maiestas dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accidit tubarum sonus, personantibus inter

*opimam

Vincuntur Macedones à Gallis.

Contemptor deum Brennus.

Impietatis exemplum.

Descriptio situs templi Delphici Apollinis.

Originem Delphici oraculi refert Diod. in Philip.

terrupibus, multiplex audiri, ampliórque, quàm editur, reſonare ſolet. Quæ res maiorem maieſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerunque affert. In hoc rupis anfractu, media formè montis altitudine, planicies exigua eſt, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet. Ex quo frigidus ſpiritus, in quodam velut vento in ſublime expulſus, mentes vatum in vecordiam vertit, impletóſque deo, reſponſa conſulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum, populorúmque viſuntur munera, quaq; magnificentia ſui reddentium vota gratam voluntatem, & deorum reſponſa manifeſtant. Igitur Brennus cùm in cõſpectu haberet templum, diu deliberauit, an confeſtim rem aggrederetur, ac verò feſſis via militibus, noctis ſpatium ad reſumendas vires daret. Euridanus & Theſſalonus duces, qui ſe ad prædæ ſocietatem iunxerant, amputari moras iubent, dum imparati hoſtes, & recens aduentus ſui, terrori eſſet: interiecta nocte & animos hoſtibus forſitan & auxilia acceſſura, & vias, quæ tunc pateant, obſtructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, vbi primùm vino cateríſq; commeatibus referta rura inuenit, non minus abundantia, quàm victoria lætum, per agros ſe ſparſerat, deſertíſq; ſignis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima nanque opinione aduentus Gallorum prohibiti agreſtes Græcis oraculis feruntur,

Delphicum antrum.

Conſultatio de inuadendo.

Euridanus, Theſſalonus Gallorum duces.

runtur, messes, vináq; villis efferre. Cuius rei salutare præceptum nō prius intellectum est quàm vini, cæterarúmq; copiarum abundantia, velut mora Gallis obiecta, auxilia finitimorum conuenere. Prius itaque vrbem suam Delphi, aucti viribus sociorū permuniuere, quàm Galli vino, velut prædæ incubantes, ad signa reuocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia, Delphorum sociorúmq; non nisi *quatuordecim millia militum erant, quorum cōtemptu Brennus ad acuendos suorum animos prædæ vbertatem omnibus ostendebat, statuásque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse: plúsq; in pōdere, quàm in specie habere prædæ affirmabāt. Hac asseueratione vel animaduersione incitati Galli, simul & hesterno mero saucij, sine respectu periculorum in bellum ruebant. Contrà Delphi plus in deo, quàm in viribus spem ponentes, cum contemptu hostium resistebant, scandentésque Gallos è summo montis vertice, partim saxis, partim armis obruebant. In hoc partium certamine, repētè vniuersorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atque infulis, pauidi, vecordésue, in primam pugnantium aciem procurrunt, adueniſſe Deum clamant, eúmque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia. Dum omnes opem dei suppliciter implorant, iuuenem supra humanum modum insignis pulchritudinis,

Brenni & Delphorum copiæ.

* Alij, quatuor millia.

Pugna inter Gallos & Delphos.

dinis, comitésq; ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Mineruæq; ædibus occurrisse: nec oculis tantùm hæc se perspexisse, sed audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorũ. Proinde nec cunctarentur dys antesignanis hostẽ cædere, & victoriæ deorũ socios se adiungere, summis obsecrationibus monebant. Quibus vocibus inceſi, omnes certatim in prælium prosiliunt. Præsentiam dei & ipsi statim sensere. Nam & terræmotu pars montis abrupta, Gallorum strauit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & fulgure saucios ex vulneribus absumpsit. Dux ipse Brennus cùm dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finiuit. Alter ex ducibus, punitis belli autoribus, cum decem millibus sauciorum citato agmine à Græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus cõmodior fuit. Siquidem pauidis nulla sub tectis acta nox, nullus sine labore & periculo dies: assidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc MAXIMVM PERVIGILIÆ MALVM, *miseras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque, nationésque, per quas iter habebant, pælantes, velut prædam, sectabantur. Quo pacto euenit, vt nemo ex tanto exercitu, qui paulo antè fiducia virium etiam deos contemnebat, velut ad memoriam tantæ cladis superesset.*

Vincuntur Galli à Delphis ducibus dijs.

Brennus mortem sibi conscisci.

Clades Gallorum in Græcia.

IVS-

IVSTINI LIBER XXV.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum, ſtatuta pace, cùm in Macedoniam Antigonus reuerteretur, nouus eidem rapen[illegible]is exortus eſt. Quippe Galli, qui à Brenno duce[illegible]um in Graciam proficiſcerentur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne ſoli deſides viderentur, peditum *quindecim millia, equitum tria millia armauerant, fugatíſq; Getarum, Triballorúmque copijs, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miſerunt, qui pacem et[illegible]enalem offerrent, ſimul & regis caſtra ſpecularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia ingenti apparatu epularum ad cœnam inuitauit. Sed Galli expoſitum grande auri argentíque pondus admirantes, atque prædæ vbertate ſolicitati, infeſtiores, quàm venerant, reuertuntur. Quibus & elephantes ad terrorem, velut inuſitatas Barbaris formas, rex oſtendi iuſſerat, naues onuſtas copijs demonſtrari: ignarus, quòd quibus oſtentatione virium metum ſe iniçere exiſtimabat, eorum animos vt ad opimam prædam ſolicitabat. Itaque legati ad ſuos reuerſi, omnia in maius extollentes, opes pariter & negligentiam regis oſtendant, referta auro & argento caſtra eſſe, & neque vallo foſſáue munita: & quaſi ſatis munimenti in diuitijs haberẽt, ita eos omnia officia militaria intermiſiſſe: prorſus quaſi ferri

Tertiæ Gallorum in Macedoniã irruptio.

*duodecim

Auri enim auidiſſima gens Gallorum. Liuius.

auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro. Hac relatione auidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. Accedebat tum exemplum Belgij, qui non magno antè tempore Macedonum exercitum cum rege trucidauerat. Itaq; consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur, qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, vt omnibus rebus ablatis in proximam syluam taciti se occultarent. Neque aliter seruata castra, quàm quòd deserta sunt. Siquidem Galli vbi omnia vacantia, nec sine defensoribus modò, verumetiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris & intactis munimentis, scrutantes potius quàm diripientes, castra occupauerunt. Tunc ablatis, quæ inuenerant, ad littus conuertuntur. Ibi dum naues incautius diripiunt, à remigibus, & ab exercitus parte, quæ eò cum coniugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes, trucidantur: tantaque cædes Gallorum fuit, vt Antigono pacem huius victoriæ opinio, non à Gallis tantùm, verumetiam à finitimorum feritate præstiterit. Quanquàm Gallorum ea tempestate tantæ fœcunditatis iuuentus fuit, vt Asiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neq; reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu vlla bella gesserint, neque pulsi regno ad alios quàm ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, siue armorum

Galli Antigonis castra inuadunt.

Galli cæduntur.

inuicta

inuicta felicitas erat, vt aliter neque maiestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege inuocati, regnũ cum eo parta victoria diuiserunt, eámq; regionem Gallogræciam cognominauerunt. Dum hæc in Asia gerũtur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis nauali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: denuntians nimittat, redire se in regnum necesse habere: incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum. Quod vbi negatum legati retulerũt, dissimulatis causis, repentinã fingit profectionem. Socios interim parare bellum iubet, & arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Reuersus in Epirum statim fines Macedoniæ inuadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, victúsque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accepit, & veluti damna amissæ Siciliæ, Italiæq; acquisito Macedoniæ regno, pensasset, relictum Tarenti filium & amicum accersit. Antigonus autẽ cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus euentus, Thessalonicam se recepit, vt inde cum cõductu Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus cum septem comitibus fugiens, non recuperãdi regni spẽ, sed salutis latebras, ac fugæ solitudi-

Misti Galli & Græci, Gallogræci appellantur Liuius 8. quartæ Decadis.

Dum Sicilia excederet, & in Italiam properaret, Plutarc.

Exercitus Pyrrhi VIIII. M. *pedstum, & D. equitum. Plut.*

Pyrrhi varius successus.

nes captat. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, iam nec eo, ad quod votis peruenièdum fuerat, contentus, Gracia, Asiáq; regna meditatur, neque illi maior ex imperio, quàm ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, quà tulisset impetum, sustinere valuit. Sed vt ad deuincenda regna inuictus habebatur, ita deuictis acquisitísque celeriter carebat: tanto melius studebat acquirere imperia, quàm retinere. Itaque cùm copias Cherroneſo transposuisset, legationibus Athenienſium, & Achiuorum, Messeniorúmq; excipitur. Sed & Graci omnes admiratione nominis eius, simul & rerum aduersus Romanos, Pœnósq; gestarum gloria attoniti, aduentum eius expectabant. Primum illi bellum aduersus Spartanos fuit, vbi maiore mulierum, quàm virorum virtute excipitur. Tũc Ptolemæum filium, & exercitus partem robustissimam amisit. Quippe oppugnanti vrbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum concurrit, vt non fortius victus, quàm verecũdius recederet. Porrò Ptolemæum filium eius adeò strenuum, & manu fortem fuisse tradunt, vt vrbem Corcyrã solus cum *sexaginta ceperit. Idem prælio nauali triremẽ ex scapha cum septem insiluerit, captámque tenuerit. In oppugnatione quoque Spartanorum vsque in mediam vrbem cum equo procurrerit, ibiq; concursu multitudinis interfectus sit. Cuius corpus vt relatum, *patrem dixisse Pyrrhum ferunt. Aliquantò tardius eum, quàm timuerit

Collatus ob id est ab Antigono, indocto lusori: qui & cùm multa, & feliciter faciat, ijs tamen nesciat vti. Plutar.

Pyrrhi bellum aduersus Lacedæmonios.

Exemplum muliebris fortitudinis & pietatis erga patriam

*sexagesimo

*puerum esse, dixisse

timuerit ipse, vel temeritas eius meruerit, occisum esse. Repulsus à Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi dum Antigonum in vrbe clausum expugnare *cogitat, inter confertissimos violentissimè dimicans, saxo de muris iactato occiditur. Caput eius Antigono refertur: qui victoria mitius vsus, filiũ eius Helenum cum Epirotis sibi deditum, in regnum dimisit, eiq; insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes autores fama est, nullum nec eius, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse, raróque non inter reges tantùm, verumetiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut iustitiæ probatioris visum fuisse. Scientiam certè rei militaris in illo viro tantam fuisse, vt cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gesserit, inuictus semper extiterit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorúmque, & Carthaginiensium bellis nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: qui patriam certè suam angustam, ignobilémque fama rerum gestarum, & claritate nominis sui toto orbe illustrem reddiderit.

Duce Aeretato Arci regis filio. Plut.

A fœmina ictu tegulæ occisum Argis. Plut. scribit.

*conatur,

Dabat equidem Annibal primas in omni genere virtutis Pyrrho. Plutar.

Pyrrhi laus.

IVSTINI LIBER XXVI.

POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantùm, verumetiam in Asia, Græciáque magni bellorum motus fuere. Nam & Peloponesij per proditionem Antigono traditi, & variante homi-

Varij Græcorum motus.

num partim dolore, partim gaudio, prout singulæ ciuitates, aut auxilium de Pyrrho sperauerant, aut metus sustinuerant: ita aut cum Antigono societatem iungebant, aut mutuis inter se odijs in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum prouinciarum motum, Epirorum quoque vrbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cùm multi ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Ætolis per legatos postulantibus, vt cõinges liberósq; exulum redderet, primò negauit: posteà quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit, diémque profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuum cum viris exulaturæ, preciosissima quæq; auferẽtes, cùm ad portam quasi vno agmine profecturæ conuenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occisis prius in gremijs matrũ paruulis liberis virginibúsque ad stuprum direptis. Hanc tam sæuam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Helematus, senex, & liberis orbus, vt qui nec ætatis, nec pignorum respectum timeret, conuocatos domi fidissimos amicorum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus priuato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, accersitis seruis iubet obserari fores, tyrannóque nuntiari mitteret, qui cõiuratos apud se comprehenderet, obiectans singulis, se, quia liberandæ patriæ autor esse non posset, desertæ vltorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circunuenti, honestiorem

Aristotimi tyranni crudele facinus.

Helemati amor erga patriam, et prudens in opprimendo tyranno consilium.

ſtiorem viam eligentes, coniurant in tyranni necem: atque ita Ariſtotimus quinto, poſteà, quàm tyrannidem occupauerat, menſe opprimitur. Interea Antigonus cùm multiplici bello & Ptolemæi regis, & Spartanorum premeretur, nouúſque illi hoſtis Gallogræcia exercitus affluxiſſet, in ſpeciem caſtrorum parua manu aduerſus cæteros relicta, aduerſus Gallos totis viribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Galli cùm & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugnæ hoſtias cædunt: quarum extis, cùm magna cædes, interitúſque omnium prædiceretur, non in timorem, ſed in furorem verſi, ſperantéſque deorum minas expiari cæde ſuorum poſſe, coniuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos inuaſerat, vt non parcerent ætati, cui etiam hoſtes pepercíſſent, bellúmque internecinum & natalitiũ cum liberis, liberorúmque matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaque quaſi ſcelere vitam, victoriámque redemiſſent, ſicut erant cruenti ex recenti ſuorum cæde, in prælium non meliore euentu, quàm omine proficiſcuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiæ, quàm hoſtes circunuenere: obuerſantibúſque ante oculos manibus interemptorum, omnes occiſione cæſi. Tanta ſtrages fuit, vt dij pariter cum hoſtibus conſenſiſſe in excidium parricidarum viderentur. Poſt huius pugnæ euentum, Ptolemæus, & Spartani, victorem hoſtium exer-

Ariſtotimus occiditur.

Gallorum crudelitas in coniuges & liberos. Epiphonema.

Gallogræcorum cædes.

num partim dolore, partim gaudio, prout ſingulæ ciuitates, aut auxilium de Pyrrho ſperauerant, aut metus ſuſtinuerant: ita aut cum Antigono ſocietatem iungebant, aut mutuis inter ſe odijs in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum prouinciarum motum, Epirorum quoque vrbs ab Ariſtotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cùm multi ex primoribus occiſi, plures in exilium acti eſſent, Ætolis per legatos poſtulantibus, vt cõiuges liberóſq; exulum redderet, primò negauit: poſteà quaſi pœniteret, proficiſcendi ad ſuos omnibus matronis poteſtatem dedit, diémque profectionis ſtatuit. Illæ quaſi in perpetuum cum viris exulaturæ, precioſiſſima quæq; auferẽtes, cùm ad portam quaſi vno agmine profecturæ conueniſſent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occiſis prius in gremijs matrũ paruulis liberis virginibuſque ad ſtuprum direptis. Hanc tam ſeuam dominationem ſtupentibus omnibus, princeps eorum Helematus, ſenex, & liberis orbus, vt qui nec ætatis, nec pignorum reſpectum timeret, conuocatos domi fidiſſimos amicorum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus priuato periculo publicum finire, & deliberandi ſpatium poſtulantibus, accerſitis ſeruis iubet obſerari fores, tyrannóque nuntiari mitteret, qui cõiuratos apud ſe comprehenderet, obiectans ſingulis, ſe, quia liberandæ patriæ autor eſſe non poſſit, deſertæ vltorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circunuenti, honeſtiorem

Ariſtotimi tyranni crudele facinus.

Helemati amor erga patriam, et prudens in opprimendo tyranno conſilium.

ſtiorem viam eligentes, coniurant in tyranni necem: atque ita Ariſtotimus quinto, poſteà, quam tyrannidem occupauerat, menſe opprimitur. Interea Antigonus cum multiplici bello & Ptolemæi regis, & Spartanorum premeretur, nouuſque illi hoſtis Gallogræcia exercitus affluxiſſet, in ſpeciem caſtrorum parua manu aduerſus cæteros relicta, aduerſus Gallos totis viribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Galli cùm & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugna hoſtias cædunt: quarum extis, cùm magna cædes, interitúſque omnium prædiceretur, non in timorem, ſed in furorem verſi, ſperantéſque deorum minas expiari cæde ſuorum poſſe, coniuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos inuaſerat, vt non parcerent ætati, cui etiam hoſtes pepercíſſent, bellúmque internecinum & natalitiũ cum liberis, liberorúmque matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaque quaſi ſcelere vitam, victoriámque redemiſſent, ſicut erant cruenti ex recenti ſuorum cæde, in prælium non meliore euentu, quàm omine proficiſcuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furia, quàm hoſtes circumuenere: obuerſantibúſque ante oculos manibus interemptorum, omnes occiſione cæſi. Tanta ſtrages fuit, vt diis pariter cum hoſtibus conſenſiſſe in excidium parricidarum viderentur. Poſt huius pugnæ euentum, Ptolemæus, & Spartani, victorem hoſtium exer-

Ariſtotimus occiditur.

Gallorum crudelitas in coniuges & liberos. Epiphonema.

Gallogræcorum cædes.

Ptolemæus Euergetes Ægypti rex.

exercitum declinantes, in tutiora ſe recipiunt. Antigonus quoq; vbi eorum diſceſſum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cùm occupatus eſſet, interim Alexander rex Epiri vlciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Aduerſus quem cùm reuerſus à Græcia Antigonus eſſet, tranſitione militum deſtitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Huius filius Demetrius puer admodum, abſente patre, reparato exercitu, non ſolùm amiſſam Macedoniam recepit, verumetiam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, vt viciſſim reges nunc exules, nunc reges viderentur. Igitur Alexander cùm exul ad Arcadas confugiſſet non minore Epirotarum deſiderio, quàm ſociorum auxilio, in regnum reſtituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum* Agys decedit: qui ante infirmitatẽ, Beronicen vnicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio eius deſponderat. Sed poſt mortem Antigoni regis, mater virginis Arſinoë, vt inuita ſe cõtractum matrimonium ſolueret, miſit qui ad nuptias virginis, regnúmq; Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia accerſerent: qui & ipſe ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius morã fecit. Itaq; cùm ſecundante vento celeriter Cyrenas aduolaſſet, fiducia pulchritudinis, qua nimis

Fortunæ volubilitas.

Epiphonema.

Agas Cyrenarum rex.

*Agæus

placere

placere ſocrui cœperat, ſtatim à principio ſuperbus regiæ familiæ, militibúſque impotens erat, ſtudiumq; placendi, à virgine in matrem contulerat. Quæres ſpectata, primò virgini, deinde popularibus, militibúſq; inuiſa fuit. Itaque verſis omnium animis in Ptolemæi filium, inſidiæ Demetrio cõparantur: *qui, cùm in lectum ſocrus conceſſiſſet, percuſſores immittuntur. Sed Arſinoë audita voce filiæ, ad fores ſtantis & præcipientis, vt matri parcerent, adulterum pauliſper corpore ſuo protexit. Quo interfecto, Beronice & ſtuprũ matris, ſalua pietate, vlta eſt, & in matrimonio ſortiendo indicium patris ſequuta.

Demetrius propter adulterium necatur. *cui

IVSTINI LIBER XXVII.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cùm in locum eius filius Seleucus ſucceſſiſſet, hortante matre Laodice, quæ inhibere debuerat, auſpicia regni à parricidio cepit. Quippe Beronicen nouercam ſuam, ſororem Ptolemæi regis Ægypti cum paruulo fratre ex ea ſuſcepto, interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam ſubijt, & Ptolemæi bello ſe implicuit. Porrò Beronice cùm ad ſe interficiendam miſſos didiciſſet, paternæ Daphnæ ſe claudit. Vbi cùm obſideri eam, cum paruulo filio, nuntiatum ciuitatibus Aſiæ eſſet, recordatione paternæ maiorúmq; dignitatis eius, & caſum tam indignæ

Antiochus theos.

Seleuci Callinici, regis Syriæ parricidium.

indigna fortuna miſerantes, auxilia ei omnes miſère. Frater quoq; Ptolemæus periculo ſororis excitus, relicto regno, cum omnibus viribus adiolat.

Beronice occiditur.

Sed Beronice ante aduentum auxiliorum, cùm vi expugnari non poſſet, dolo circumuenta, trucidatur. Indigna res omnibus viſa. Itaq; cùm vniuerſæ ciuitates, quæ defecerãt, ingentem claſſem comparaſſent, repentè exemplo crudelitatis exterritæ, ſimul & in vltionem eius, quam defenſuri erant, Ptolemæo ſe tradunt: qui niſi in Ægyptum domeſtica ſeditione reuocatus eſſet, totum regnum

Epiphonema.

Seleuci occupaſſet. Tantum illi vel odium parricidale ſcelus, vel huic fauorem indignè interrempta mors ſororis attulerat. Poſt diſceſſum Ptolemæi, Seleucus cùm aduerſus ciuitates, quæ defecerant, ingentẽ claſſem comparaſſet, repentè, veluti dijs ipſis parricidium vindicantibus, orta tempeſtate

Seleuci naufragium.

claſſem naufragio amittit: nec quicquam illi extanto apparatu, præter nudum corpus, & ſpiritum, & paucos naufragij comites reſiduos fortuna fecit. Miſera quidem res, ſed optanda Seleuco fuit. Si-

**tranſierãt*

quidem ciuitates, quæ odio eius ad Ptolemæũ defecerant, velut dijs arbitris, ſatisfactum ſibi eſſet, repentina animorum mutatione in naufragij miſericordiam verſæ, imperio ſe eius reſtituunt. Læ-*

Damno ditior factus Seleucus à Ptolemæo vincitur.

tus igitur malis ſuis, & damnis ditior redditus, velut par viribus, bellum Ptolemæo infert: ſed quaſi ad ludibrium tãtùm fortunæ natus eſſet, nec propter aliud opes regni recepiſſet, quàm vt amit-

teret,

teret, victus prælio, non multò quàm post naufragium comitatior, trepidus in Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas fecit, quibus auxilium eius implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cùm esset annos XIIII. natus, supra ætatem regni auidus, occasionem non tam pio animo, quàm offerrebatur, arripuit. Sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, puer scelerată, virilémque sumit audaciam. Vnde Hierax est cognominatus, quia non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interea Ptolemæus cùm audisset regem Antiochum in auxilium Seleuco venire, nec cum duobus uno tẽpore dimicaret, in annos X. cum Seleuco pacem facit. Sed pax ab hoste data, interpellatur à fratre: qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem se imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorũ victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertunt, liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod vbi sensit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatémq; cum mercenarijs suis iungit. Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis cõsumptísq; fratribus, bello intestinæ discordiæ, quasi vagantem Asiæ possessionem inuasurus, victorem Antiochũ, Gallósque aggreditur: nec difficilè saucios adhuc ex

Antiochus Hierax.

Bellum impium.

Eumenes Asiam inuadit.

superiore

superiore cõgressione integer ipse viribus superat. Ea nanque tempestate omnia bella in exitiũ Asiæ gerebantur: vti quisque fortior fuisset, Asiam, velut prædam, occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebãt. Ptolemæus rex Ægypti, sub specie sororiæ vltionis, Asiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes, inde Galli (humilior semper mercenaria manus) Asiam depopulabantur, cùm interea nemo defensor Asiæ inter tot prædones inueniebatur. Victo Antiocho, cùm Eumenes maiorẽ partem Asiæ occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito imperio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerũt: sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum reparant.

*(Semper mercenaria manus)

Antiochus iterum vincitur.

In eo Antiochus denuò victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad socerum suum Artamenem, regem Cappadociæ, prouehitur: A quo cũ primùm benignè susceptus esset, interiectis diebus, cognito quòd sibi insidiæ pararentur, salutem fugæ quæsiuit. Igitur cùm profugo nusquam locus tutus esset, ad Ptolemæum hostem, cuius fidem tutiorem quàm fratris existimabat, decurrit: memor, vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset à fratre. Sed Ptolemæus non tam amicus ei deditus, quàm hostis factus, seruari eum arctissima custodia iubet. Hinc quoque Antiochus opera cuiusdam meretricis adiutus, quam familiarius agnouerat, deceptis custodibus elabitur, fugiénsque à latronibus interficitur. Seleucus quoq; ysdem ferme

Fratrem metuens ad hostem confugit.

me diebus, amisso regno, equo precipitatus, finitur: sic fratres quasi germanis casibus, exules ambo, post regna, scelerum suorum pœnas luerunt. Antiochi & Seleuci fratrum mors.

IVSTINI LIBER XXVIII.

OLympias Pyrrhi Epirota regis filia, amisso marito, eodémque germano fratre Alexandro, cùm tutelam filiorũ ex eo susceptorũ Pyrrhi & Ptolemæi, regníque administrationem ipsa recepisset, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli mater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetriũ decurrit: eíq; habenti vxorem, Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam* Phythiam in matrimonium tradidit: vt auxilium, quod misericordia nõ poterat, iure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & noui matrimonij gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. Nam prior vxor, velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrẽ Antiochum discedit, eúmq; in mariti bellum impellit. Acarnanes, quoque diffisi Epirotis, aduersus Ætolos auxilium Romanorum implorãtes, obtinuerunt à Romano senatu, vt legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis, præsidia ab vrbibus Acarnaniæ deducerent: paterentúrque esse liberos, qui soli quondam aduersus Troianos, autores originis suæ auxilia Græcis nõ miserunt. Sed Ætoli legationem Romanorum superbè audierunt, Pœnos

*pater

Causa belli inter Demetrium Macedoniæ, & Antiochum Syriæ reges.

*Pytheam

Superba Ætolorum responsio.

nos illis & Gallos, à quibus tot bellis vexati, toties occisione sint casi exprobrantes, dicentésque, Prius illis portas aduersus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici belli, quàm in Graciam arma transferenda. Meminisse deinde iubent, quibus minentur: aduersus Gallos vrbem suam eos tueri non potuisse, captámque non ferro defendisse, sed auro redemisse. Quam gentem se aliquanto maiori manu Graciam ingressam, non solùm nullis externis viribus, sed ne domesticis quidem tectis aditos, vniuersam delesse, sedemq; sepulchris eorum præbuisse, quam illi viribus, imperióque suo proposuerant. Contrà Italiam, trepidis ex recẽti vrbis suæ incendio Romanis, vniuersam ferme à Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quàm minentur Ætolis: priúsq; sua defendenda, quàm aliena defendi appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio iustis dominis ademptum sôlum teneant: qui vxores cùm propter originis dehonestamenta nec inuenirent, vi publica rapuerint: qui denique vrbem suam parricidio condiderint, murorúmque fundamenta fraterno sanguine aspersserint: Ætolos autẽ principes Graciæ semper fuisse, & sicut dignitate, ita & virtute cæteris præstitisse, solos denique esse, qui Macedonas imperio terrarum florentes semper contempserint, qui Philippum regem non timuerint, qui Alexandri Magni post Persas Indósq; deuictos, cùm omnes nomen

Sabinas intelligit. Li. 1. ab vr. cond. Fraterno primi maduerunt sanguine muri. Lucanus.

eius

eius horrerent, edicta spreuerint. Monere igitur se Romanos, cõtenti sint fortuna præsenti, nec prouocent arma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius loquuti, quàm fecisse viderentur, fines Epiri regni Acarnaniæ depopulantur. Iam Olympias filijs regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti, Ptolemæus successerat: qui cùm hostibus instructo exercitu obuius processisset, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olympias quoque non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta, * ægrum spiritum trahens, non diu filijs superuixit. Cùm ex gente regia sola Nereis virgo cum Laodomia sorore superesset, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio. Laodomia autem cùm in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. Quod facinus dij immortales assiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicauerunt. Namsterilitatem, famémq; passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis penè consumpti sunt: Miloq; Laodomiæ percussor in furorem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa, dentibus laceratis visceribus, XII. die interijt. His in Epiro gestis interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, paruulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constituere laborat. Interiecto deinde tempore, cùm seditione minaci Ma-

Pyrrhi vxor cum duobus filijs Pyrrho & Ptolemæo moritur.

* ægrè

Nereis & Laodomia Pyrrhi filiæ.

Miloris Laodomiæ percussoris furor.

Antigonus Philippi, admodum paruuli, tutor.

Regium diadema propter seditionem abijcit.

cedonum clausus in regia teneretur, in publicum sine satellitibus procedit, proiectóq; in vulgus diademate ac purpura, dare hac eos alteri iubet, qui aut imperare illis sciat, aut cui parêre ipsi sciant: se adhuc inuidiosum illud regnum, nõ voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire: commemorat deinde beneficia sua vt defectionem sociorum vindicauerit, vt Dardanos Thessalósque exultantes morte Demetrij regis compescuerit, vt denique dignitatem Macedonum non solùm defenderit, verumetiam auxerit. Quorum si illos pœniteat, deponere imperium, & reddere illis munus suum, ipsi regem quærãt, cui imperent. Cum populus pudore motus, recipere eum regnum iuberet, tandiu recusauit, donec seditionis autores supplicio traderentur.

Spartanis bellum infert.

Post hæc bellum Spartanis infert, qui soli Philippi Alexandríque bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuẽda arma contempserunt. Inter duas nobilissimas gentes bellum summis vtrinq; viribus fuit. Cùm hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solùm pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonij, non ipsi tantùm, sed etiam coniuges, liberíque, magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit, nulla amissum coniugem fleuit: filiorum mortem senes laudabant, patribus in acie cæsis filij gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quòd non ipsi pro patriæ libertate * decidissent. Parents omnes domibus socios excipiebant,

Spartanorũ in aduersis constantia.

* cecidissent

bant, vulneratos curabant, *lapsos reficiebant. Inter hæc nullus in vrbe strepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam, quàm priuatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, superuenit: ingressusq; vrbem, non humi consedit, non cibum aut potum popoſcit, non denique armorum onus depoſuit: ſed acclinis parieti, cùm quatuor millia ſola ex pugna ſuperfuiſſe conſpexiſſet, hortatur, vt ſe ad meliora reipublicæ tempora reſeruarent. Tum cum coniuge et liberis Ægyptum ad Ptolemæũ proficiſcitur: à quo honorificè ſuſceptus, diu in ſumma dignitate regis vixit. Poſtremò poſt Ptolemæi mortem, à filio eius cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæſis occiſione Spartanis, fortunam tantæ vrbis miſeratus, à direptione milites prohibuit, veniámque his, qui ſuperfuerant, dedit, præfatus bellũ ſe cum Cleomene, non cum Spartanis habuiſſe: cuius fuga omnis ira eius finita ſit, nec minori ſibi gloriæ fore, ſi ab eo ſeruata Lacedæmonia ſit, quàm ſi capta* proderetur. Parcere igitur ſe ſôlo vrbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non ſuperfuiſſent. Nec multo poſt ipſe decedit, regnúmque Philippo annos XIIII. nato tradidit.

*Videtur legendum luxos, aut luxuratos

Imperatoris egregij exemplũ Cleomenes Plut. in vitis.

Moderata Antigoni victoria.

*perderetur

Eiuſdem mors.

IVSTINI LIBER XXIX.

EIsdem ferme temporibus prope vniuersi orbis imperia, noua regum successione mutata sunt. Nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore, eodémque vitrico, quatuordecim annorum regnum suscepit, & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est. Cappadociæ regnum quoque Ariarathi, puero admodum, pater ipse tradiderat: Ægyptū patre ac matre interfectis, occupauerat Ptolemæus Philopater per ironiam dictus. *cui ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario fuit. Sed Spartani in locum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginem ætate adhuc immatura, dux Annibal constituitur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum à pueritia sciebant: Fatale non tam Romanis, quam ipsi Africæ malum. His regibus pueris, licet nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque maiorum vestigia intentis magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolemæus scelestus sicut in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. Philippum Dardani, cæteríque finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assiduè lacessebant: Contrà ille summotis hostibus, nō contentus sua defendisse, etiam*

Annibal Carthaginiensium dux.

Ætolis

Ætolis bellum inferre gestiebat. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à * Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, iniuriam Romanorum querens, qui non cõtenti Italiæ terminis, imperium spe improba totius orbis amplexi, bellũ cum omnibus regibus gerant: sicillos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæq́, sic deinde totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale susceperisse: sibi quoq; non aliã ob causam, quàm quòd Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem iuxta imperij eorum terminos esse: sed & ipsi cauendum esse exemplum, cuius quantò propius nobiliúsque sit regnum, tantò sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hoc cedere se illo regno, quod Romani occupauerint profitetur, gratias habiturus, si in possessionem imperij sui socium potius, quàm hostem videret. Huiusmodi oratione impulit Philippum, vt omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotij existimantem, quòd iam victos ab Annibale apud Trasimenum lacũ audierat. Itaque ne multis bellis eodem tempore grauaretur, pacem cum Ætolis fecit, non quasi alio bellum trãslaturus, sed vt Græciæ quieti consulturus, quam nunquam in maiori periculò fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidẽte nouis Pœnorum & Romanorum imperijs, quibus vna hæc à Græcia et Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperij faciunt, cæterùm statim victori-

Demetrij Philippum oratio.

* populi

Leuinus consul de hi omnibus triumphaui Florus.

Philippus Ro. bellum infert. Duce Flaminio.

Lationes pacis à Philippo cum Ætolis factæ.

victoribus transitum in Orientem fore. Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequẽter Græciam ingenteis motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit. Cernere quàm cruẽta & sanguinaria inter se bella utrique populi & viribus copiarum, & ducum artibus gerant: quæ rabies solo finiri partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quàm Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit: scire tamen se eos qui tantis viribus cõcurrãt, non contentos hoc fine victoriæ fore: metuendúmq; sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quàm Pœnorum Romanorúmque bella recipiens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, quibus Pœni & Annibal in cervicibus erat, solúti metu Macedonico videbantur: nam terrebat eos & vetus Macedonum virtus, & devicti Oriẽtis gloria, & Philippus studio Alexãdri æmulationis incensus, quem promptum ad bella, industriúmq; cognouerant. Igitur Philippus cùm

iterato

iterato prælio victos à Pœnis Romanos didicisset, apertè hostem se his professus, naues quibus in Italiam exercitum traiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem iungendæ societatis gratia cum epistolis mittit: qui comprehensus, & ad senatum *productus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, inducbitatus hostis redderetur. Posteà verò cùm Romanis nuntiatum esset, in Italiam Philippum copias traiecturum, Leuinum pratorem cùm instructis nauibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui cùm in Græciam venisset, promissis multis impulit Ætolos bellum aduersus Philippum suscipere. Philippus quoque Ætolos in Romanorum bella solicitat. Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt: abductísq; XX. millibus captiuorum, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum reuocauerunt. Dum hæc aguntur, Leuinus prator, inita cum Attalo rege societate, Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ ciuitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant, necnon & Illyriorum reges lateri eius hærentes, assiduis precibus promissa exigebant. Super hæc vastati Macedones, vltionem flagitabant. Quibus tot tantísque obsessus rebus, cui rei primò occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem auxilia se missurum pollicetur, nõ quia facere posset, quæ promittebat: sed vt spe impletos, in societatis iure retineret. Prima tamẽ illa expeditio aduersus

Apud Trebiam Consule Sempronio. Xenophanes legationis huius principem fuisse scribit Liuius Dec. 3. lib. 3.

*perductus

M. Valerius Leuinus cum nauibus 52. apud Tarentum expectatum uit aduẽtum Philippi.

Rege Pergamorum. Flo.

uersus Dardanos fuit: qui absentiam eius aucupãtes, maiore belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoque pacem fecit, contentus interim bellum Macedonicum distulisse: Philopœmeni Achæorum duci, quem Romanos, sociorúmque animos solicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis, vitatísque discedere ab eo Achæos auctoritate sua coëgit.

P. Sempronio in prouincia proconsule. Liu. lib. 9. Dec. 3.

IVSTINI LIBER XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, Ptolemæi in Ægypto diuersi mores erant. Nã regno parricidio obtento, & ad necem vtriusque parẽtis, cæde etiam fratris adiuncta, veluti rebus feliciter gestis, luxuriæ sese tradiderat, regísque mores omnis sequuta regio erat. Itaque non amici tantùm, præfectíque, verumetiam omnis exercitus depositis militiæ studijs, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas vrbes eius oppressit, psamq; Ægyptũ aggreditur. Trepidat igitur Ptolemæus, & per legationes quousque vires paret, rogat morari Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu conducto, secũdum prælium facit: spoliasset q; regno Antiochum, si fortunam virtute iuuisset. Contentus recuperatione vrbium, quas amiserat, factáq; pace, auide materiam quietis arripuit: reuo-

Quales in Rep. principes sunt, tales reliqui solent esse ciues. Plato.

Corrupti & intemperan-

reuolutúsque in luxuriam, occisa Euridice vxore, eadémque sorore sua, Agathocleæ meretricis illecebris capitur. Atque ita omni magnitudine nominis, ac maiestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conuiuijs consumit. Adduntur INSTRVMENTA LVXVRIÆ, TYMPANA ET TRIPVDIA: *nec iam spectator rex, sed magister nequitiæ, neruorum oblectamenta modulatur. Hæc primò labentis regia tacita pestis, & occulta mala fuere. Deinde crescente licentia, iam nec parietibus regia domus contineri meretricis audacia potest: quam proteruiorem, sociata cum Agathocle fratre ambitiosa pulchritudinis scorto, quotidianæ regis stupra faciebant. Accedebat & mater Enanthe, quæ gemina sobolis illecebris deuinctum regem tenebat. Itaq; nõ contenta rege, iã etiam regnum possident, iam in publico visuntur, iam salutantur, iam comitantur. Agathocles regis lateri iunctus, ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant: nec quisquam in regno suo minus quàm ipse rex poterat. Cùm interim relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur: sed mors eius, dum pecunium regiam mulieres rapiunt, & imperium, inita eum perditissimis societate, occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita, concursu multitudinis Agathocles occiditur, & mulieres, in vltionem Eurydices, patibulis suffiguntur. Mortem regis, supplicio meretricum, velut expiata regni infamia,*

tis principis exemplum Ptolemæus.

Luxuria Ptolemæi.

Ptolemæi mors.

Agathocles cum Euanthe matre patibulis suffiguntur.

famia, legatos Alexandrini ad Romanos miserũt, orantes, vt tutelam pupilli susciperent, tuerenturq; regnum Ægypti, quod iam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, diuisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit, causam belli quærentibus aduersus Philippum, qui insidiatus eis temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quòd Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus quantũ motum Pyrrhus parua manu Macedonum in Italia fecisset, quantásque res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur igitur legati, qui Antiocho & Philippo, vt à regno Ægypti abstineant, nuntient. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum: qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legati Attali regis Pergami, & Rhodiorum iniurias Philippi regis querentes, Romam venerunt: Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim prætextu ferẽdi auxilij socijs, bellum aduersus Philippum decernitur, legionésque cum consule in Macedoniã mittuntur. Nec multo pòst tempore, tota Græcia fiducia Romanorum aduersus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: atque ita cùm rex vndiq; vrgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cùm expositæ cõditiones pacis à Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodij, & Achai, & Ætoli cœpere. Contrà Philippus adduci se posse, vt Romanis parcat, concedebat.

Legati Alexandrinorum ad Ro.

Occasio Ro. gerendi belli cum Philippo.

Nunc vulgò Pergamena dicitur.

Bellum Macedonicum de quo Liuius.

Consul fuit P. Sulpitius.

Vide Liuium in fine lib. 2. belli Mace.

Caterùm

Caterùm indignum esse, Græcos à Philippo & Alexãdro maioribus suis victos, & sub iugum Macedonici imperij subactos, velut victores leges pacis sibi dicere, quibus prius sit ratio seruitutis reddenda, quàm libertas vendicanda. Ad postremũ tamen eo petente, inducia duorum mensium sunt datæ, vt pax, quæ in Macedonia non conueniebat, Romæ à Senatu peteretur. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam medio vtriusque ripæ & maris spatio, terræmotus fuit. In quo cum admiratione nauigantium, repẽtè ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asia verò eodem die motus terræ Rhodum, multásque alias ciuitates graui ruinarum mole concussit: quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, Oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum solicitat. Atque ita cùm in aciem exercitum, instructis è diuerso hostibus, produxisset, hortari suos cœpit, referendo Persas, Bactros, Indósque, & omnem Asiam Orientis finem à Macedonibus perdomitam, tantóque fortius hoc bellum quàm illa sustinendum, quantò sit libertas imperio carior. Sed & Flãminius Romanorum consul, relatione rerum recentissimè gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute perdomitas.

Terræmotus.

Eodem quoque tempore refert Liuius Lauream in prætoria naui enatam.

Alij legunt Onabin: fuit is tyrannus Lacedæmoniorum. Plut.

Pugnatum est ad Cynophalas in Thessalia.

Flamminij ad milites oratio.

tas: nec Annibalem Alexandro quidem Magno postponendū, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superauerint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus* existimandos: quia non cum Alexandro Magno quem inuictum audierant, nec cum exercitu eius, qui totum Orientem deuicerat, bellum gerāt: sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos aduersus finitimos agrè defendat: & cum his Macedonibus, qui non* ita pridem prædā Dardanis fuerunt. Illos maiorum decora, Romanos se suorúmq; militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totū fermè Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habebat, militibus, subactos. His adhortationibus vtrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferentéq; in bellum alij maiorum suorum antiquā & obsoletam gloriam, alij virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaq; bello Philippus, pace à Flaminio Consule petita, nomen quidē regium retinuit: sed omnibus* Thraciæ vrbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis, solam Macedoniam retinuit. Offensi tamen Ætoli, quòd non ex arbitrio eorum, Macedonia quoque adempta regi, & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum* mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Roma-

*æstimandos.

*alij, ita & pridem fuerunt.

*Gracia. Ad Apolloniam nocturno prælib. Florus.

Ætolorum dux Thoas, impulit Antiochū. Flo.

na

na bella spe societatis vniuersæ Græciæ impellerēt.

IVSTINI LIBER XXXI.

MOrtuo Ptolemæo Philopatre rege Ægypti, contemptáque paruuli filij eius ætate, qui in spem etiam regni relictus, præda domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptū statuit. Itaque Phœnicen, cæteráſq; Syriæ quidem, sed iuris Ægypti ciuitates cùm inuasisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denūtiarent ei, abstineret à regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ traditi. Quibus spretis, interiecto tempore alia legatio superuenit, quæ omissa pupilli persona, ciuitates iure belli factas populi Romani in integrū restitui iubebat. Abnuenti bellum denūtiatur: quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ ciuitates occupauerat. Igitur senatus, ne eodem tēpore duplici bello Romanæ vires detinerentur, scripsit Flaminio, si ei videatur, sicuti Macedoniā à Philippo, ita Græciam à Nabide liberaret. Ob quā causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quē æmuli eius occultis mandatis, cum Antiocho iniisse societatem apud Romanos criminabantur: negantes eum æquo animo sub legibus viuere assuetum, imperio, & immoderata licentia militare, semperque tædio quietis vrbanæ nouas belli causas circun-

Causa Syriaci belli inter Rom. & Antiochum.

Belli Rom. cum Nabide Lacedæ. tyranno.

Annibalis nomen terribile.

conſpicere: quæ, etſi falſa nunciata fuiſſent, apud timentes tamen pro veris habebantur. Denique ſenatus metu perculſus, ad ſpeculandos actus Annibalis, legatum in Africam Seruilium mittit, eíque tacitis mandatis præcepit, vt ſi poſſet, eum per amulos eius interficeret, metúque inuiſi nominis, tãdem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, vtrum ad proſpicienda cauendáque pericula peritum: nec minus in ſecundis aduerſa, quàm in aduerſis ſecunda cogitãtem. Igitur cùm tota die in oculis principum, legatíque Romani in foro Carthaginienſium obſeruatus in ſupremum fuiſſet, appropinquante veſpere, equum conſcendit, & rus vrbanum, quod prope littus maris habebat, ignaris ſeruis, inſſiſq; ad portam diuertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naues cum remigibus occulto ſinu littoris abſconditas. Erat etiam grandis pecunia in eo agro præparata, vt cùm res exegiſſet, nec facultas fugam, nec inopia moraretur. Lecta igitur ſeruorum iuuentute, quorum copiam Italicorum captiuorum numerus augebat, nauem conſcendit, curſúmque ad Antiochum dirigit. Poſtera die ciuitas principem ſuum, ac tũc tẽporis conſulẽ, in foro expectabat. Quem, vt profectum nuntiatum eſt, non aliter quàm ſi vrbs capta eſſet, omnes trepidauere, exitioſámque ſibi fugam eius ominati ſunt. Legatus verò Romanus quaſi bellum iam illatum Italiæ ab Annibale eſſet, tacitus Romam reuertitur, trepidúmq; nuntium

Romani per Seruilium legatum Annibali inſidias parant.

Annibalis prudentia.

Ex Africa ad Antiochum fuga.

Prætorem habet Lin. Dec. 4. lib. 3.

nuntium refert. Interim Flamminius in Gracia, iuncta cum quibusdam ciuitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis prælijs subegit, & grauiter fractum velut exanguem in regno reliquit. Sed libertate Græciæ restituta, reductis ab vrbibus præsidijs, cùm Romanus exercitus in Italiam reportatus esset, velut vacua rursus possessione solicitatus, multas ciuitates repentino bello inuasit. Quibus rebus exterriti Achæi, ne vicinum malum etiam ad se serperet, bellũ aduersus Nabidem decernunt, ducémq; prætorem suum Philopœmenem, insignis industriæ virum, constituũt: cuius in eo bello tanta virtus enituit, vt opinione omnium compararetur Flãminio Romano imperatori. Eodem tempore Annibal cùm ad Antiochum peruenisset, velut deorum munus excipitur: tantúsque eius aduentu ardor * animis regis accessit, vt non tam de bello, quàm de præmijs victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Romanos, nisi in Italia posse. Ad hoc sibi centum naues, & decem millia peditum, & mille equites poscebat: promittens hac manu non minus bellum, quàm gesserit, Italiæ restauraturum: & in Asiam regi sedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum. Quippe & Hispanis bello flagrantibus, ducem tantùm deesse: & Italiam notiorem sibi nunc quàm pridem fuisse: sed nec Carthaginem quieturam, sociámque * ei sine mora præbitu-

Idem Iuius de hoc bello Dec. 4. lib. 4.

* alij, animis accesit.

* se

Aristo Tyrius fuit, qui mitrebatur Carthaginē.

præbituram. Cùm regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem vnus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalémq; cum copijs affuturum nuntiet: nihil dicat partibus, nisi animos Carthaginiensium deesse: Asiam & vires belli, & sumptum præbituram. Hæc cùm relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur: & perductus in senatum, cùm interrogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad vniuersum senatum missum: Nec enim hoc opus singulorum, sed vniuersorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa naue ad Annibalem reuertitur: quo cognito, Carthaginienses statim Romam legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos misère, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem, aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum inuisumq; regi facerent. Itaq; legati cùm Ephesi conuenissent ad Antiochum, mãdata ei senatus tradunt. Dum responsum expectant, omnibus diebus assidui cum Annibale fuerunt: dicẽtes, Timidè eum à patria recessisse, cùm pacem Romani nõ tam cum republica, quàm cum eo factam summa fide custodiunt: nec bella eum Romanorum magis odio, quàm patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non priuatas

Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat. Plut. in Annibal.

Legati fuere P. Sulpitius & P. Iulius.

Legatorum Romanorum astutia.

uatas inter duces bellandi causas esse, inde res gestas eius laudare, quorum sermone latus, sæpius, cupidiúsque cum legatis colloquitur, ignarus quòd pro familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam assiduo colloquio, reconciliatam cum Romanis gratiam existimãs: nihil ad eum sicut solebat referre, expertémq; totius consilij, veluti hostem proditoremque suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, vt contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuisse, sed inferendum dicitur. Quum frequenter de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari iussisse, nõ vt ex sententia eius aliquid ageret, sed ne per omnia eum spreuisse videretur: omnibúsque perrogatis, postremum interrogasse. Quo ille animaduerso, intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum: tamen & odio Romanorũ, & amore regis, apud quem solum tutum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi belli edisserturum. Veniam deinde libertatis deprecatus est: nihil se aut consiliorum, aut cœptorum præsentium probare ait: nec sedem belli, Gratiã sibi placere, cùm Italia vberior materia sit: Quippe Romanos vinci non nisi armis suis posse: nec Italiam aliter, quàm Italicis viribus subigi: Siquidem diuersum

Consilium Annibalis de bello Romanis inferendo.

uersum cæteris mortalibus esse illud et belli genus, & hominum. Alijs bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci, temporisque, agros diripuisse, vrbes aliquas expugnasse: cum Romano seu occupaueris prior alia, seu viceris, tum etiam cum victo & iacente luctandũ est. Quamobrem, si quis eos in Italia lacessierit, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere, sicut ipse fecerit. Sin verò quis illis Italia, velut fonte viriũ, cesserit: *proinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordijs deriuare, sed concretis iam aquarum molibus auertere vel exiccare velit. Hoc & secretò se censuisse, vltróq; ministerium consilij sui obtulisse: & nunc præsentibus amicis ideo repetisse, vt scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eósq; foris inuictos, domi fragiles esse. Prius nanque eos vrbe quàm imperio, prius Italia quàm prouincijs exui posse: Quippe & à Gallis captos, & à se propè deletos esse: neq; se vnquam victum prius, quàm terris eorum cesserit. Reuerso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam. Huic sentẽtia obtrectatores amici regis erant: non vtilitatẽ rei cogitantes, sed verẽtes ne probato cõsilio eius, primum apud regem locũ gratiæ occuparet. At Antiocho non tam consilium, quàm autor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur varijs assentationũ adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex*

Ratio belli gerendi cum Rom.

*Vinci

*perinde

Annibalis de Rom. iudicium.

Antiochi negligentia in bello aduersus Ro. parando.

ipse

ipſe per hymem in luxuriam lapſus, nouis quotidie nuptijs deditus erat. Contra Attilius Romanus Conſul, qui ad hoc bellum miſſus erat, copias, arma, cæteráque bello neceſſaria, ſumma induſtria parabat, ciuitates ſocias confirmabat, dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quàm apparatus vtriuſque partis fuit. Itaq; prima belli congreſſione, cum cedentes ſuos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit, ſed fugientibus ſe ducem præbuit, caſtráque ditia victoribus reliquit. Deinde cùm in Aſiam præda Romanis occupatis fugiendo peruenisſet, pœnitere neglecti conſilij cœpit, reuocatóque in amicitiam Annibale, omnia ex ſententia eius agere velle dicit. Interim nuntiatur ei Liuium *Neuium Romanum ducem cum octoginta roſtratis nauibus in bellum nauale, à ſenatu miſſum, aduentare: quæ res illi reſtituendæ fortunæ ſpem dedit. Itaque priuſquàm ſocia ciuitates ad hoſtes deficerent, decernere nauali prælio ſtatuit, ſperans cladem in Græcia acceptam, noua poſſe victoria aboleri. Annibali igitur tradita claſſe prælium committitur: ſed nec Aſiani milites Romanis, neque naues eorum pares roſtratis nauibus fuere: minor tamen clades ducis ſolertia fuit. Romam nondũ opinio victoriæ venerat, & idcirco in Conſulibus creandis ſuſpenſa ciuitas erat. Sed aduerſus Annibalem ducem quis melior quàm Africani frater crearetur, cùm vincere Pœnos opus Scipionum ſit? Crearetur igitur Conſul Publius Sci-

Attilij Ro
Cos. dul:g
tia.

De hac in
lici Antioc
pugna ſcri
bit Polibius
cap. 54.

*Menemũ

Antiochus
nauali bello
vincitur à
C. Liuio
Rom. claſſis
præfecto.

*Lucius

pio, éique datur legatus frater Africanus, vt intelligeret Antiochus, non maiorem fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. Traiicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, iam vtrobique profligatum bellum nuntiatum est, victúmque Antiochum terrestri, Annibalem nauali bello inuenerunt. Primo igitur aduentu eorum, legatos pacem petẽtes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex paruo nauigio traiciẽtem ceperat. Sed Africanus priuata beneficia à rebus publicis segregata dixit, aliáque esse patris officia, alia patriæ iura, quæ non liberis tantùm, verumetiam vitæ ipsi præponantur: proinde gratũ se munus accipere, priuatóque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de iure patriæ decidi posse, respondit. Nam neque de redimẽdo filio vnquam tractauit, nec senatum de eo agere permisit: sed vt dignum maiestate eius erat, armis se receptiurum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur, vt Asia Romanis cederet, contentus Syriæ regno esset, naues vniuersas, captiuos, & transfugas traderet, sumptúmq; omnem belli Romanis restitueret. Quæ cùm nũtiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, vt spoliari se regno pateretur, belliq; ob irritamenta, non pacis blandimenta esse. Igitur dum ab vtroque bellum paratur, & ingressi Asiam Romani

grotabat
m pater H-
a. Plut.

ipionis
agnanimi-
s.

rtitudinis
emplum
ipio.

unt & aliæ
onditiones
oud Plut.
on paulò
uriores.

mani Ilion veniſſent, mutua gratulatio Ilienſium ac Romanorum fuit: Ilienſibus Æneam, cæteróſque duces à ſe profectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus. Tantáque lætitia omnium fuit, quanta eſſe poſt longum tempus inter parentes & liberos ſolet. Inuabat Ilienſes, nepotes ſuos, Occidente & Africa domita, Aſiam vt auitum regnum vendicare, optabilem Troiæ ruinam fuiſſe dicentes, vt tam feliciter renaſceretur. Contrà Romanos, auitos lares, & incunabula maiorum, templáque ac deorum ſimulacra, inexplebile deſiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxilijs Romanis occurrit: nec multò poſt prælium eſt cum Antiocho commiſſum. Cùm in dexteriore cornu pulſa legio Romana, maiore dedecore, quàm periculo ad caſtra fugeret, M. Æmilius tribunus militum ad tutelam caſtrorum relictus, armare ſe milites ſuos, & extrà vallum progredi iubet, ſtrictíſque gladijs fugientibus minari, moriturosque dicens, niſi in prælium reuertantur, infeſtioráque ſua, quàm hoſtiũ caſtra inuenturos. Attonitus tanto periculo legio, comitantibus commilitonibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium reuertitur, magnáque cæde edita, mitium victoria fuit. Cæſa hoſtiũ quinquaginta millia, capta XI. millia. Antiocho pacem petenti, nihil ad ſuperiores conditiones additum, Africano prædicante, NEQVE ROMANIS, SI VINCANTVR, ANIMOS MINVI: NEQVE

Romanorum & Ilienſium gratulatio.

Eumenes rex Bithyniæ fuit, vt infrà lib. 33. M. Æmilii virtus.

* *alij, triginta millibus relictis*

Antiochus vincitur à Scipionibus.

QVE SI VINCANT, SECVNDIS REBVS INSOLESCERE. *Captas ciuitates inter socios diuisere, muneris Romani aptiorē* * *Asiam, quàm possessiones* * *voluntarias iudicantes. Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vendicandam opum luxuriam socijs relinquendam.*

gloriam videtur legendum, violentas, aut voluptarias.

IVSTINI LIBER XXXII.

Ætoli vincuntur á Ro. Liuius Dec. 4. lib. 8.

Ætoli qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli aduersus Romanos & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserant. Nec multò pòst victi, libertatē, quam illibatam aduersus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ ciuitates soli retinuerant, amiserunt. Quæ conditio tantò illis amarior, quantò serior fuit, reputātibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus domesticis viribus restiterant: quibus Gallorum violentiam, Asiæ, Italiæq; terribilem Delphico bello fregerant. Quæ sola gloriosa recordatio maius desiderium libertatis augebat. Dum hæc agūtur, medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primò contentio, mox bellum ortum est. In eo nobilis Achaorum Philopœmenes imperator capitur: non quia pugnando vitæ parceret, sed dum suos in transitu fossæ equo præcipitatus, à multitudine hostium oppressus est. Quem iacentem Messenij seu metu virtutis, vel verecundia dignita-

Quo Galli prostrati sunt, suprà lib. 24. De hac pugna. Plut. in Philopœmene.

dignitatis, interficere ausi non fuerant. Itaque, velut in illo omne bellum confecissent, captiuum per vniuersam ciuitatem, in modum triumphi circũduxerunt, effuso obuiam populo, ac si suus, non hostium imperator aduentaret: nec victorem Achaï auidius vidissent, quàm victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci inserunt, vt omnes contuerentur, quem potuisse capi incredibile singulis videbatur. Deinde in carcerem deducto, verecundia magnitudinis eius, venenum ei dederunt: quod ille lætus, ac si vicisset, accepit, quæsito prius an *Licorias præfectus Achæorum, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, incolumis effugisset. Quem vt accepit euasisse, nõ in totum dicens consultum malè Achæis, expirauit. Nec multò post, reparato bello, Messenij vincuntur, pœnásq; interfecti Philopœmenis pependerunt. Interea in Syria rex Antiochus cùm graui tributo pacis à Romanis premeretur, & victus oneratúsq; esset, seu inopia pecuniæ compulsus, seu auaritia solicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum* Dindymæi Iouis aggreditur. Quare prodita, concursu incolarum, cum omni militia interficitur. Romæ cùm multæ Græciæ ciuitates quæstum de iniuriis Philippi regis Macedonum venissent, & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat,

Philopœmenes præclari imperatoris exemplum.

Virtutis reuerentia.

*Lycortas legit Plut.

Nam quicũque autores fuerant occidendi Philopœmenis, ipsi sibi vltro mortem consciuere. Plut.

*Dodonæi

Legatorum de Philippo querelæ.

ſerat, & legatos ciuitatum eſſet: turba querelarũ confuſus adoleſcens, repẽte obticuit. Tunc ſenatus verecũdia eius motus, qua priuatim etiam antea, cùm obſes Romæ eſſet, charus omnibus fuerat, cauſam illi donauit: atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri, non iure defenſionis, ſed à patrocinio pudoris obtinuit, quod ipſi decreto ſenatus ſignificatum eſt, vt appareret non tam abſolutum Regem, quàm donatum filio patrem. Quæ res Demetrio non gratiam legationis, ſed odium obtrectationis comparauit. Nam apud fratrem Perſeum æmulatio illi inuidiam contraxit, & apud patrem nota abſolutionis cauſa, offenſæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſonam filij, quàm autoritatem patris, ac dignitatem regiæ maieſtatis habuiſſe. Igitur Perſeus perſpecta patris ægritudine, quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari, & primò inuiſum, poſt etiam ſuſpectum reddere, nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris obiectare. Ad poſtremum, inſidias ſibi ab eo paratas confingit, ad cuius rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat, & facinus, quod obiecit, * confirmat. Quibus rebus patre compulſo ad parricidium, funeſtam omnem regiam facit. Occiſo Demetrio ſublatóque æmulo non negligentior tantùm Perſeus in patrem, verumetiam & contumacior erat: nec hæredem regni, ſed regem ſe gerebat. His rebus offenſus Philippus, impatientius in dies mortẽ De-

Demetrij pudor.

Quæ res Demetrio patris odium conflarit.

Pulcherrimæ vtriuſque orationes extant apud Liuium.

* admittit,

Demetrij interfectus.

Impietatis erga fratrem & patrem exemplum Perſeus.

Demetrij

metrij dolebat, tunc & insidijs se circumuentum suspicari, testes indicésque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei, quàm innoxia Demetrij morte cruciabatur: peregissétq; vltionem nisi morte prauentus esset: Nam breui pòst tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magno belli apparatu aduersus Romanos, quo posteà Perseus vsus est. Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat: fecissétque Romanis graue bellum, nisi decessisset. Nanque Galli bello aduersus Delphos infæliciter gesto, in quo maiorem vim numinis, quàm hostium senserant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadem vestigia quà venerant, antiquam patriam repetiuere. Ex his pars quædam in confluente Danubij & Sai consedit, Scordiscósque se appellari voluit. Tectosagi autem cùm in antiquam patriam Tholosam venissent, comprehensiq; pestifera lue essent, non priùs sanitatem recuperauere, quàm aruspicũ responsis moniti, aurum argentúmque bello sacrilegijsq; quæsitum, in Tolosensem lacum mergerẽt: Quod omne magno pòst tempore Cæpio Romanus consul abstulit. Fuere auri pondo centum decem millia, argenti pondo quinquies decies cẽtum millia. Quod sacrilegium causa excidij* Cæpioni, exercituíque eius postea fuit. Romanos quoq; Cymbrici belli tumultus, velut vltor sacræ pecuniæ, insequutus est. Ex gente Tectosagorum non mediocris

Philippi apparatus belli in Romanos.

Sacrilegij vltio.

Aurum Tholosanum.

*Seruilia,

Istriorum origo.

cris populus prædæ dulcedine Illyricũ petiuit, spoliatisque Istris, in Pannonia consedit. Istriorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missis ab Aceta rege ad Argonautas, raptorémque filiæ persequendos: qui vt à Ponto intrauerũt Istrum, alueo Saui fluminis penitus inuecti, vestigia Argonautarum insequentes, naues suas humeris per iuga montium vsque ad littus Adriatici maris trãstulerunt. Cognito quòd Argonautæ idem propter longitudinem nauis priores fecissent, quos vt adnectos Colchi non reperiunt, siue metu regis, siue tædio longæ nauigationis, iuxta Aquileiam consedere. Istrúmq; ex vocabulo amnis, quo à mari concesserant, appellati, Daci quoque soboles Getarum sunt, qui cum Olore rege aduersus Bastarnas malè pugnassent, ob vltionem segnitiæ capturi somnũ, capita loco pedum ponere iussu regis cogebantur, ministeriáque vxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neque hæc ante mutata sunt, quàm ignominiam bello acceptam virtute delerent. Igitur Perseus, cùm imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes aduersus Romanos in societatem belli solicitabat. Interim inter Trusiam regem, ad quem Annibal post pacem Antiocho à Romanis datam, profugerat, & Eumenem bellum ortum est, quod Prusias Annibalis fiducia, rupto fœdere, prior intulit. Nanque Annibal, cùm ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem eius deposcerent, admonitus à rege, in

Dacorum militum ignominia.

*Bithynia

fugam

fugam versus, Cretã defertur: vbi cùm diu quietam vitam egisset, inuidiosumq; se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia deposuit: atque ita nihil de illo solicita ciuitate, quoniã velut pignus opes eius tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat infuso, ne conspectæ opes vitæ suæ nocerent. Deinde cùm Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, præliúmque in mare transtulisset, Annibal nouo commento autor victoriæ fuit. Nam omne serpentinũ genus in fictiles lagenas conici iussit, mediósq; prælio in naues hostium mittit. Id primùm Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed vbi serpentibus repleri naues cœpêre, ancipiti periculo circumuenti, hosti victoriam cessere. Quæ vbi Romæ nuntiata sunt, missi à senatu sunt legati, qui vtrunq; regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumpto veneno, legationem morte præuenit. Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum fuit mortibus, Annibalis, Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec cùm Italia cum Romano tonante imperio contremuit, nec cùm reuersus Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cœnasse, aut plus sextario vini indulsisse, pudicitiámque cum tantam inter tot captiuas habuisse, vt in Africa natum quis negaret. Moderationis

Annibalis astutia.

Huius rei vetustiores annales non meminerãt. Plutarchus.

Annibali, coniectis in naues serpẽtibus, vincit.

Mortuus est Annibal 70. ætatis suæ anno.

rationis certe eius fuit, vt cùm diuersarum gentiũ exercitus rexerit, neque insidys suorum militum sit petitus vnquam, neque fraude proditus, cùm vtrunque hostes sæpe tentassent.

IVSTINI LIBER XXXIII.

Bellum Ro. cum Perseo Macedoniæ rege.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quàm Punicum bellum gesserunt: sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos antecesserunt. Nam cùm gloria Orientis domiti, tum auxilijs omnium regum iuuabantur. Itaque Romani & legiones plures numero cõscripserunt, & auxilia à Masinissa rege Numidarum, *acceperũt caterísque socijs omnibus aceiuerunt: & Eumeni regi Bithyniæ denũtiatum, vt bellum summis viribus iuuaret, Perseo præter Macedonicum exercitum inuictæ opinionis, decennij belli sumptus à patre paratus, in thesaurís, & in horreis erat: quibus rebus inflatus, & oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos iubebat. Prima congressio equitũ fuit, qua victor Perseus suspẽsam omnium expectationem in fauorem sui traxit: misit tamen legatos ad Consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed Consul Sulpitius non minus graues, quàm victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculosi belli, Romani Æmilium Paulum Cõsulem creant,

Octingentos tritici modios habuisse Plut. scribit.

Cæsa sunt duo millia & 500. ex Romanis duce P. Licinio. Plut. in vita Æmilij.

reant, cùq; extra ordinem, Macedonicum bellum decernunt: qui cùm ad exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quàm conseretur bellum, luna nocte defecit: triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finémq; Macedonici regni portendi vaticinantibus. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter cõfertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, velut recentem obtruncaturus, circunsteterat: at ille strenuius corpore collecto, magnas strages edidit. Quũ ad vnum opprimendum vndecunque hostes conglobarent, dum procerum quendam petit, gladius ei de manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit: ad quem recuperandum vmbone sẽ protegens, inspectante vtroq; exercitu, inter mucrones hostium immersit, recollectóque gladio, multis vulneribus exceptis, ad socios cum clamore omniũ reuertitur. Huius audaciam cæteri imitati, victoriam peperere. Perseus rex fuga cum decem millibus talentúm Samothraciam defertur: quẽ Cneus Octauius ad persequendum missus à consule, cum duobus filiis Alexandro & Philippo, cepit, captúmque ad Consulem duxit. Macedonia à Caranno qui primus in ea regnauit, vsque ad Perseum viginti reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis nongentis & viginti tribus: sed rerũ non nisi centum nonaginta duobus annis potita. Ita

Pugna Æmilii & Persei ad Ision & Lycum amnes.

M. Cato exemplum militaris fortitudinis, & mirabilis audaciæ.

Asylose turans.

Euseb XL. habet.

ta cùm in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas ciuitates constitutis, libera facta est: legésque, quibus adhuc vtitur, à Paulo accepit. Ætolorũ vniuersarum vrbium senatus, cum coniugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus, ibíque ne in patria aliquid nouaret, diu detentus: agréq; per multos annos legationibus ciuitatum senatu fatigato, in patriam quisque suam remissus est.

Ætolorum Senatus Romam missus.

IVSTINI LIBER XXXIIII.

POenis ac Macedonibus subactis, Ætolorúmque viribus principum captiuitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia vniuersa Achaei nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum ciuitatũ nimias opes, sed propter conspirationem vniuersarum. Nanq; Achaei licet per ciuitates, veluti per membra dimissi sint, vnum tamen corpus & vnum imperium habent, singularúmq; vrbium pericula mutuis *periculis propulsant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestiuè fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achaei propter mutuum odium populabãtur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad iniuriam demendam in Græciam missuros: sed legatis occultè mandata sunt, vt corpus Achæorum

Achaici belli origo.

*Viribus

dissо-

dissoluerent, singulásq; vrbes proprij iuris facerẽt, quò facilius ad obsequia cogerentur: & si quæ vrbes contumaces essent, frangerẽtur. Igitur legati omnium ciuitatum principibus euocatis Corinthum, decretum senatus recitant: quod cùm ratum habeant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt, vt singulæ ciuitates leges suas & iura sua habeãt. Quod vbi omnibus innotuit, velut in furorem versi, vniuersum peregrinum populũ trucidãt: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent. Hæc vbi Romæ nuntiata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum Achaicum decernit: qui extemplò exercitu deportato, & omnibus strenuè promissis, pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achaei, velut nihil negotij Romano bello suscepissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & coniuges liberósq; suos ad spectanda certamina in montibus posuerunt. Sed prælio commisso, ante oculos suorum cæsi, lugubre his spectaculum sui & grauem luctus memoriam reliquerunt. Coniuges quoq; & liberi eorum de spectatoribus captiui facti, præda * hostium fuere: Vrbs ipsa Corinthus diruitur, populus omnis sub corona venditur, vt hoc exemplo cæteris ciuitatibus metus nouarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo, maioris sororis suæ filio, regi Ægypti, bellum infert,

Legati Ro. ad Achæos.

Critolaus dubium an & manu, vel certè oratione legatos Romanos violauit. Flo.

Achæorum inconsulta temeritas.

Sub Isthmi faucibus prælium cõmissum erat. *hoste

Corinthus diruitur.

fert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcido, vt non solùm regiæ maiestatis officia intermitteret, verumetiam sensu hominis nimia* sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit, participatóque cum eo regno, Romam legatos ad senatum mittunt: auxilia petunt: fidem societatis implorãt. Mouêre senatum preces fratrum. Mittitur igitur legatus P. Popilius ad Antiochũ, qui abstinere eum Ægypto, aut si iam incessisset, excedere iuberet: Cùm in Ægypto eum inuenisset, osculúmque ei rex obtulisset (nam coluerat inter ceteros, P. Popilium Antiochus, cùm Romæ obses esset) tunc Popilius facessere interim priuatam amicitiam iubet, cùm mandata patria intercedant, prolatóque senatus decreto, & tradito, cùm cunctari regem videret, consultationémq; ad amicos referre: ibi Popilius virga, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, vt amicos caperet, consulere iubet: nec prius inde exire, quàm responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Adeóque hæc asperitas animum regis fregit, vt pariturum se senatui responderet. Reuersus in regnum Antiochus, decedit relicto paruulo admodum filio, cui cùm tutores dati à populo essent, patruus eius Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatũ adyt, obsidémq; se viuo fratre venisse: quo mortuo, cuius obses sit, se ignorare. Dimitti igitur

*segnitia Alexandriam tum obsidebat Antiochus. Cic. in 8. Ant.

Exemplum prudentis & constantis viri Popilius.

Demetrius obses è Roma aufugit.

se

se ad regnum petendum aquum esse, quòd sicuti iure gentium maiori fratri cesserit: ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cùm se non dimitti animaduerteret à senatu tacito iudicio tutius apud pupillum, quàm apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, Hostia tacitus, cum fuga comitibus nauem conscendit. Delatus in Syriam secundo fauore omnium excipitur, regnúmq; ei, occiso pupillo, à tutoribus traditur. Eodem tempore fermè Prusias rex Bithyniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filij, dum consulere studet minoribus filijs, quos ex nouerca eius susceperat, & Romæ habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur: hortatíque sunt, vt crudelitate patris prouocatus, occupet insidias, & in autorem retorqueat scelus, nec difficilis persuasio fuit. Igitur cùm accitus in patris regnum venisset, statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus à filio, priuatúsque redditur, etiam à seruis deseritur: cùm in latebris ageret, non minori scelere, quàm filium occidi iusserat, à filio interficitur.

Hostiam Tyberinam intelligit.

Prusias à filio necatur.

IVSTINI LIBER XXXV.

DEmetrius occupato Syriæ regno, nouitatis suæ odium periculosum ratus, ampliare fines regni statuit, etiam opes augere finitimorum bellis. Itaque Ariarathi regi Cappadociæ propter fastiditæ

ſororis nuptias infeſtus, fratrem eius Holofernem, per iniuriam regno pulſum, ſupplicem recepit: datúmque ſibi honeſtum belli titulũ gratulatus, eum reſtituere in regnum ſtatuit. Sed Holofernes ingrato animo inita cum Antiochenſibus pactione, offenſus tunc à Demetrio, pellere ipſum regno, à quo reſtituebatur, conſilium accepit. Quo cognito, Demetrius quidẽ vitæ eius, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipſum autem comprehenſum, vinctum Seleuciæ cuſtodiri iubet. Nec Antiochenſes indicio territi, à defectione deſtiterunt. Itaque adiuuantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo rege Aſiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello à Demetrio laceſſitis, ſubornant Prompalum quendam ſortis extremæ iuuenem, qui Syriæ, velut paternũ regnũ armis repeteret: & ne quid contumeliæ deeſſet, nomẽ ei Alexandri inditur, genitúſque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrij apud omnes erat, vt æmulo eius non vires regiæ tantùm, verumetiam generis nobilitas conſenſu omnium tribueretur. Igitur Alexãder admirabili varietate rerum, priſtinarum ſordium oblitus, totius fermè Orientis viribus ſuccinctus, bellum Demetrio infert, victúmque vita pariter ac regno ſpoliat: quanquam Demetrio nec animus in propulſando bello defuit. Nam & primo prælio hoſtem fugauit, & regibus bellum reſtituentibus, multa millia cæcidit in acie. Ad poſtremum tamẽ inuicto animo inter confer-

Holofernes exemplum ſummæ ingratitudinis.

Prompalus infimæ ſortis homo Syriæ regnum occupat.

Epiphonema.

Demetrius Soter vincitur & interficitur.

tiſſimos

tissimos hostes fortissimè dimicans, cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pondere demãdauerat, vt & à belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, vltioni paternæ seruarentur. Ex his maior Demetrius annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperata opes, & aliena felicitatis ornamenta, velut captiuum inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus securum, ac nihil hostile metuentem, aggreditur: Antiochenses quoq; veterem patris offensam nouis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni fauore iuuenis accensi, prioris sacramenti religionem nouo regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt, atque ita Alexander non minori impetu fortunæ desertus, quàm elatus, primo prælio victus interficitur: deditque pœnas & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cuius mentitus originem fuerat. Prompalus Alexander dictus, vita & regno spoliatur.

IVSTINI LIBER XXXVI.

RECuperato paterno regno, Demetrius & ipse rerum successu corruptus, vitijs adolescẽtiæ in segnitiem labitur: tantumque contemptum apud omnes inertia, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cùm ab imperio eius passim ciuitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculã, bellum Parthis inferre statuit: cuius ad-

Demetrius Parthis bellum infert.

nentium non inuiti Orientis propter Arsacidæ regis Partherum crudelitatem, & quòd veteri Macedonum imperio, noui populi assueti, superbiam indigne ferebant. Itaque cùm & Persarum, & Elimeorum, Bactrianorúmque auxilijs iuuaretur, multis prælijs Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur, traducítúsq; per ora ciuitatum, populis qui defecerant, in ludibrium fauoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benigne & iuxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Tripho, qui se tutorem Antiocho Demetrij prinigno substitui à populo laborauerat, occiso pupillo regnum Syriæ inuadit. Quo diu potitus, tandē exolescente fauore recentis imperij, ab Antiocho puero admodum, Demetrij fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur, rursúsq; regnum Syriæ ad sobolē Demetrij reuertitur. Igitur Antiochus memor quòd etiam pater propter superbiā inuisus, & frater propter segnitiem contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, accepta in matrimonium Cleopatra, vxore fratris, ciuitates, quæ initio fraterni imperij defecerant, summa industria persequitur, domitáſque rursus regni terminis adiecit: Iudæos quoque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatē vendicauerant, subigit. Quorum vires tantæ fuēre, vt post hunc nullum Macedonum regem tulerint, domesticíſque imperijs vsi, Syriam magnis bellis

A Parthis vincitur & capitur.

Iudæi ab Antiocho subacti.

bellis infestauerint. Fuit nanq; Iudæis origo Damascena, quæ Syriæ nobilissima ciuitas est: vnde & à Syrijs regibus genus ex regina Semiramide fuit. Nomen vrbi à Damasco rege inditum: in cuius honorem Syrij sepulchrum Arathis vxoris eius pro templo coluere, deámque exinde sanctissimæ religionis habēt. Post Damascum Abraham, Moses, Israel, reges fuêre. Sed Israelem fælix decem filiorum prouentus maioribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna diuisum filijs tradidit, omnésque ex nomine Iudæ, qui post diuisionem decesserat, Iudæos appellauit: colique eius memoriam ab omnibus iussit. Eius portio omnibus accesserat, minimúsque inter fratres ætate Ioseph fuit: cuius excellēs ingenium veriti fratres, clàm interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptū, cùm magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, breui ipsi regi percharus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit: nihílque diuini iuris humaníque ei incognitum videbatur: adeò, vt etiam sterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit: perijssētq; omnis Ægyptus fame, nisi monitu eius, rex edicto seruari per multos annos fruges iussisset: tantáque experimenta eius fuerunt, vt non ab homine, sed à deo responsa dari viderentur. Filius eius Moses fuit, quem etiam præter paternæ scientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sed cùm

Iudæorum origo, cuius veritatem ex sacris literis, non hinc petes.

Iudæi à Iuda dicti. Ideo inuisum fuisse fratribus in Genesi scriptū est, quòd plus omnibus fratribus diligeretur à patre Israele.

*Pharaoni

Iosephi Israëlis filij laus.

scabiem Ægyptij, & pruriginem paterentur, responso monite, cum cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulũ factus, sacra Ægyptiorum furto abstulit: qua repetentes armis Ægyptij, domũ redire tempestatibus compulsi sunt. Itaque Moses Damascena patria antiqua repetita, montem * Syneum occupat, in quo septem dierum ieiunia per deserta Arabia, cum populo suo fatigatus, cùm tandem *venissent, septimum diem more gentis, SABBATVM appellatum, IN OMNE ÆVVM IEIVNIO SACRAVIT: quoniam ille dies famem illis errorémque finierat. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa inuisi apud incolas forent, cauerunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionémque conuertit. Post Mosen etiam eius filius Aruas, sacerdos sacris Ægyptijs, mox rex creatur: semperq; exinde hic mos apud Iudæos fuit, vt eosdem & reges & sacerdotes haberent: quorum institutis, religione permista, incredibile quantum coaluere. Opes genti ex vectigalibus opobalsami creuêre, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, qua continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad instar hortorũ clauditur: spatium loci ducenta millia iugera, nomine Ierico dicitur. In ea valle sylua est & vbertate, & amœnitate insignis. Siquidem palmeto & opobalsamo distin-

*Synam

*finisset, malim.

Sabbatum vnde religiosum Iudæis.

Secus aliquanto habet historia sacra.

Iudæorum successus & opes.

Opobalsamum, balsami succus est

distinguitur. Arbores opobalsami formam simi-
lem *piceis arboribus habent, nisi quod sunt hu- *pineis
miles magis, & in vinearum morem excolumtur. Opobalsami descriptio.
Ha certo tempore anni balsamum sudant: sed nõ
minor loci eius opacitatis, quàm vbertatis admi-
ratio est. Quippe cùm toto orbe regionis eius ar-
dentissimus sol sit, ibi tepida aëris naturalis quæ-
dam ac perpetua opacitas inest. In ea regione la-
cus est, qui propter magnitudinem & aquæ immo-
bilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neque Mare mor-
ventis mouetur, resistente turbinibus bitumine, tuum.
quo aqua omnis stagnatur: neq; nauigationis pa-
tiens est, quoniam omnia vita carentia in profun-
dum merguntur: nec materiam vllam sustinet,
nisi quæ alumine *illinatur. Primus Xerxes rex *illutatur
Persarum Iudæos domuit: posteà cum ipsis Persis
in ditionem Alexandri Magni venêre, diúque in
potestate Macedonici imperij fuêre. A Demetrio
cùm desciuissent, amicitia Romanorum petita,
primi omnium ex Orientalibus libertatem rece-
perunt, facile tunc Romanis de alieno largientis-
bus. Per eadem tempora, quibus in Syria regni
mutatio inter nouos reges alternabatur, in Asia
rex Attalus florẽtissimum, & ab Eumene patruo Attalus rex
acceptũ regnum, cædibus amicorum & cognato- Pergami.
rum supplicijs fœdabat, nunc matrem anum, nunc
Beronicen sponsam, maleficijs eorum necatas con-
fingens. Post hanc scelestam violentia rabiem,
squalidam vestem sumit, barbam, capillúmq; in

modum rerum summittit, non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi latiora conuiuia inire, aut aliquod signum sani hominis habere, prorsus vt pœnas pedere manibus interfectorum videretur. Omissa deinde regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, & nexa innoxijs permiscebat, eáq; omnia veneni succo infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc studio ærariæ artis fabricæ se tradidit, cæterísque fingendis, & ære fundendo, procudendóq; oblectabatur. Matri deinde sepulchrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex solis ardore contraxit, & septima die decessit: huius testamento hæres populus Rom. tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus, non iusto matrimonio, sed ex pellici Ephesia citharistæ cuiusdam filia genitus, qui post mortem Attali velut paternum regnum inuasit Asiam. Cùm multa secunda prælia aduersus ciuitates, quæ metu Romanorum se tradere ei nolebant, fecisset, iustúsque rex iam videretur, Asia Licinio Crasso Consuli decernitur: quæ intētior Attalicæ prædæ, quam bello, cùm extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultæ auaritiæ sanguine dedit. In huius locum missus Perpenna Consul prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit, Attalicásque gazas hereditarias populi Romani nauibus impositas, Romam deportauit. Quod agrè ferens successor eius

Attali studium.

Populus Romanus hæres Attali.

Mindum, Samum & Colophonē intelligit. Flor. Prætorem Licinium Flo. appellat.

Marcus

Marcus Aquilius Consul ad eripiendum Aristonicum Perpenna, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem Consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia falsa Romanorum, cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

Anno 465. Vrbis cond. Plin. lib. 13. cap. 3.

IVSTINI LIBER XXXVII.

CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quòd & tunc, & antea Antiochi bello infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri iusserat, legatos Romam misere, deprecantes, veniamque his à senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui aduersus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico Syria minor, filijs Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello ceciderat, Lycaonia & Cilicia data, fideliórque populus Rom. in socij filios, quàm mater in liberos fuit. Quippe hinc paruulo auctũ regnum, inde vita adempta. Nanque Laodice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timẽs ne diuturna regni administratione adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necauit: vnum paruulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno potitus est.

Massiliensiũ apud Roma. gratia.

Summa Laodices erga filios impietas

Mithri-

Mithridates quoque repentina morte interceptus, filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cuius ea postea magnitudo fuit, vt non sui tantùm temporis, verumetiam superioris ætatis omnes reges maiestate superauerit, belláque cum Romanis per XLVI. *annos varia victoria gesserit. Quem summi imperatores Sylla, Lucullus, caterique, in summa, Cneus Pompeius ita vicerunt, vt maior clariórque resurgeret in restaurando prælio, damnísque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum non vi hostili victus, sed voluntaria morte in auito regno senex hærede filia decessit. Huius futurã magnitudinem etiam cœlestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primùm cœpit, stella cometes per vtrunque tempus septuaginta diebus ita luxit, vt cœlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupauerat, & fulgore sui solis nitorem vicerat: & cum oriretur occumberétque, quatuor spatium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est, eum fero equo impositum, equitare iacularíque cogebant: qui conatus cùm eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetiuere. Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se aduersus insidias exquisitioribus remedijs stagnauit, vt ne volẽs quidem senex veneno mori potuerit. Timens deinde ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi*

Prodigia in Mithridatis ortu.

Mithridatis in pueritia pericula & studia.

In summam senectutem beneficio antidoti euasit, cuius Plinius meminit. lib. 23.

mandi studium finxit: quapropter quatuor annos neque vrbis, neque vxoris tecta vsus est: sed per syl-
uas vagatus est, & diuersis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus esset locis: assuetus feras cursu aut * fugere, aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & insidias vitauit, & corpus ad omnem virtutis patientiam durauit. Ad regni deinde administrationem cùm accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitauit. Itaque Scythas inuictos antea, qui Zopyrona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorũ deleuerant, qui Cyrum Persarum regem cum ducentis millibus armatorum trucidauerãt, qui Philippũ Macedonum regem fugauerant, ingẽti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupauit. Asiam cum quibusdam amicis tacitus à regno profectus, nemine sciente, peruagatus est, omnium que vrbium situs ac regiones cognouit. Inde Bithyniam transcendit, & quasi iam dominus Asiæ, opportuna quæque victorie suæ * metatus est. Post hac in regnum, cùm iam periisse crederetur, reuersus est, inuento paruulo filio, quem per absentiam eius Laodice soror vxórq; enixa fuerat: sed inter gratulationem post longam peregrinationem aduentus sui, & filij geniti, veneno periclitatus est. Siquidẽ Laodice soror cùm periisse eum crederet, in concubitus amicorum proiecta, qua admissum facinus

*fugare. Aperto etiam capite fuisse perpetuò, Cicero scribit, id quod valetudinis plurimum intererat.

Scythæ vincuntur à Mithridate.

* meditatus

Laodices scelus.

maiore

maiore scelere tegere posset, venenũ adiuenẽti parauit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognouisset, facinus in autores vindicauit: Hyeme deinde imminente, non in comitio, sed in campo: non in vacationibus, sed in exercitationibus: nec inter sodales, sed inter equales, aut eque, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat, atq; ita inuictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inde deinde cum Nicomede societate, Paphlagoniam inuadit, victamque cum socio diuidit. Quum cùm teneri à regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad vtrunq; misit, qui gentem restitui in pristinum statum iuberent. Mithridates cùm se parem iam magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, hereditarium patri suo regnum obuenisse, respondit: miraríque se, quæ ei controuersia relata non fuerit, sibi referant. Nec territus minis, Galatiam quoq; occupat. Nicomedes quoniam se tueri iure nõ potuerat, iusto regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine, Philomenem Paphlagonũ regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam reuertuntur.

Malum consilium consultori pessimum.

Nicomedis fraus.

IVSTINI LIBER XXXVIII.

Mithridatis scelera & parricidia.

MITHRIDATES parricidia à nece vxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, cuius

cuius virum Ariarathem regem Cappadocia per Gordium insidijs occiderat, tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternum regnum, cuius ille cupiditate flagrabat, occupassent. Igitur dum in his occupationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithynia, vacuam morte regis Cappadociam inuadit. Quod cùm nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad pellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed etiam Laodice per pactionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod egrè ferens Mithridates, præsidijs Nicomedis Cappadocia expellit, regnumque sororis filio restituit. Egregiè prorsus factum, nisi subsequuta fraus esset. Siquidem interiectis diebus, simulat se Gordium, quo ministro vsus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod vbi Ariarathes iunior moliri cognouit, indignè ferens interfectorem patris per auunculum potissimè ab exilio reuocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cùm in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos CD. nec Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent, incertum bellum timens, consilia ad insidias transfert: solicitatóque iuuene ad colloquium, cùm ferrum occultatum inter fascias gereret,

Nicomedes Cappadociã inuadit.

Mithridatis fraus.

Ariarathes Mithridatis dolo obtruncatur.

gereret, ſcrutatori ab Ariarathe regio more miſſo, curioſius imum ventrem pertrectanti, ait: Caueret, ne aliud telũ inueniret, quàm quæreret. Atque ita riſu protectis inſidijs, ſeuocatũ ab amicis, velut in ſecretum ſermonem, ſpectante vtroque exercitu, interfecit: regnum Cappadocia octo annorum filio impoſito Ariarathis nomine, additóq; ei rectore Gordio, tradit. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine prefatorum vexati, à Mithridate deficiunt: fratrémque regis, & ipſum Ariarathem nomine ab Aſia, vbi educabatur, reuocant: cum quo Mithridates prælium reuouat, victúmque Cappadocia regno expellit. Nec multò pòſt ex agritudine adoleſcẽs collecta infirmitate, decedit.

Contentio regum de Cappadociæ regno.

Poſt huius mortem Nicomedes timens, ne Mithridates acceſſione Cappadocia, etiã Buhyniam finitimam inuaderet, ſubornat puerum eximiæ pulchritudinis, quaſi Ariarathes tres, non duos filios genuiſſet, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Vxorem quoque Laodicen Romam mittit, ad teſtimonium trium ex Ariarathe ſuſceptorum filiorum: quod vbi Mithridates cognouit, & ipſe pari impudentia Gordium Romam mittit, qui ſenatui aſſereret, puerum cui Cappadocia regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Ariſtonici auxilia Romanis ferens, cecidiſſet. Sed ſenatus ſtudia regum intelligẽs, aliena regna falſis nominibus dare noluit, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi ad ſolatium

tium eius Paphlagoniam ademit: ac ne cõtumeliæ regum foret ademptum illis, quod alijs daretur, vterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant vtile gentem sine rege posse. Atque ita rex illis à senatu Ariobarzanes constituitur. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obses à Parthis ante non multum tempus datus, olim ab ijsdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentiẽtem, per Gordium impellit, vt Ariobarzanis regni admodum bellũ inferat: & ne quis dolus subesse videretur, filiam suam Cleopatram ei in matrimonium tradidit. Primo ergo aduentu Tigranis, Ariobarzanes sublatis rebus suis, Romam contendit: atque ita per Tigranem rursus Cappadocia iuris esse Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius eius, & ipse Nicomedes, regno à Mithridate pellitur: qui cùm supplex Romam venisset, decernitur in senatu, vt vterq; in regnum suum restituatur: in quod tamen missi Aquilius Manlius, & Malthinius legati. His cognitis Mithridates societatem cum Tigrane bellum aduersus Romanos gesturus, iungit, pactique inter se sunt, vt vrbes agrique Mithridati, homines verò & quæcunque auferre possent, Tigrani cederent. Post hæc Mithridates intelligens quantum bellum susciturat, legatos ad

Ariobarzanes Cappadociæ rex à senatu Rõ. constituitur.

Romam confugit.

*Cymbros,

*Cimerios, *Cymbros, alios ad Gallogrecos, & Sarmatas, Bastarnásq; auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes, cùm Romanum meditaretur bellum, variis beneficiorũ muneribus iam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire iubet, omnémque Orientem aduersus Romanos armat. Non igitur magno labore Aquiliũ, & Malthinium Asiano exercitu instructos vicit: quibus simul cum Nicomede pulsis, ingens fauore ciuitatum excipitur: multum ibi auri argentíq;, studiò veterum regum, magnúmque belli apparatum inuenit: quibus instructus, debita ciuitatibus publica & priuata remittit, & vacationem quinquennio concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eósq; varijs exhortationibus ad Romana bella, siue Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cuius exemplum breuitati huius operis inserrem, quam obliquam Pompeius Trogus exposuit: quoniam in Liuio & Salustio reprehendit, quòd conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo historiæ modum excesserint. Optandum sibi fuisse ait, ut de eo liceret consulere, bellúmne sit cum Romanis, an pax habenda: quin verò sit insistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe aduersus latrones, si nequeant pro salute, pro vltione tamen sua omnes ferrum stringere. Cæterùm quia non id agitur, an liceat quiscere, non tantùm animo hostiliter, sed etiam prælio congressis consulere, qua ratione

Mithridatis prima victoria de Rom.

In Liuio & Sallustio quod notarit Trogus.

Mithridatis oratio ad milites generis deliberatiui.

Propositio.

A necessario.

ratione ac spe cœpta bella sustineant: esse tamen sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanósque vinci posse, cognitum non sibi magis, quàm ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Malthinium in Cappadocia fuderint. At si quidē alienæ magis exempla, quàm sua experimēta moueant, audire se à Pyrrho rege Epiri, non amplius quàm quinque millibus Macedonum instructo, fusos tribus prælijs Romanos. Audire Annibalem sexdecim annos Italiæ victorem immoratum: & quin ipsam caperet vrbem, nō Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atque inuidiæ studium. Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis eam, plurimísque vrbibus possidere: & latius aliquanto solum finiū, quàm in Asia, quæ dicatur imbellis, eosdem Gallos occupasse: nec victam solùm dici Romā à Gallis, sed etiam captam, ita vt vnius illis montis tantùm cacumen relinqueretur, nec bello hostem, sed pretio remotum: Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partē virium suarum ipse habeat. Nam hos qui Asiam incolunt, Gallos, ab illis qui Italiam occupauerant, sedibus tantùm distare: originem quidem ac virtutem, genúsque pugnæ idem habere, tantóque his sagaciora esse ingenia quàm illis, quantò longiori ac difficiliori spatio per Illyricum Thraciámque prodierunt, penè operosius transitis illorum * sedibus, quàm vbi consedêre possessis. Iam ipsam Italiam audire

A facili.

Ab exemplis.

Exemplorum congeries.

*finibus.

Ab opportuno.

se nunquàm, vt Roma condita sit, satis illi patratam, sed assiduè per omnes annos pro libertate aliis, contra quosdam etiam pro iure imperij, bellis continuis perseueraſſe: quod à multis ciuitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam nouo contumelię more sub iugum missos: ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore vniuersam Italiam bello Marsico consurrexisse, non iam libertatem, sed consortium imperij, ciuitatisque poscentem: nec grauius vicino Italiæ bello, quàm domesticis principum factionibus vrbem premi, multòque periculosius accessisse Italico ciuile bellum: simul & à Germania Cymbros, immensam illam ferorum atque immitium populorũ more procellã illuuiem, inundasse Italiam. Quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, vniuersis tamen obruuntur, vt ne vacaturos quidem bello suo putent. Vtẽdum igitur occasione, & rapienda incrementa virium, ne si illis occupatis quieuerint, mox aduersus vacuos, & quietos maius negotium habeant. Non enim quaritur an capienda sint arma, sed vtrum sua potius occasione, an illorum. Nam bellum equidem iam tunc secum ab illis geri cœptum, cùm sibi pupillo maiorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati aduersus Aristonicum auxilij concesserant, gentémque quam & proauo suo Mithridati Seleucus *Callinicus in dotem dedisset. Quid cùm Paphlagonia se decedere iusserunt, non alte-

Samnites intelligit, à quibus Ro. sunt sub iugum missi. Lib. 9. ab Vrb. con. Anno DCLXII. simul ciuilia bella, & Mithridatica cœperunt. Oros. Epilogus huius argumenti.

Ab honesto.

*Callimachus

rum

rum illud genus belli fuisse? quæ non vi, non armis, sed adoptione testamenti & regum domesticorum interitu, hæreditaria patri suo obuenisset, cùm inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se in dies gerant, non obtinuisse. Quod enim à se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniámque dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam iure gentium victor occupauerat? Raptam tamen sibi esse victoriam eius ab illis, quorum nihil est, nisi bello quæsitum: non regem Bithyniæ Chreston, in quem senatus arma decreuerat, à se in gratiam illorum occisum, tamen nihilominus imputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam sui à senatu vltro delatam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate oblata, Gordium regem orantem, ideo, tanquam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse, quia inultus ierit Mithridates: ab ipsis ventum obuiam, & nunc eam secum bellandi causam illis fore, quòd non impunè se Nicomedi lacerandum saltatricis filio præbuerit. Quippe non delicta regũ illos, sed vires ac maiestatem insequi, neque in se vno, sed in alijs quoq; omnibus hac semper arte grassatos. Sic & auum suum Pharnacem per cognationum arbitria succedaneum regi Pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cuius classibus primùm in A-

Confert sua in Ro. merita cum illorum in se iniurijs.

Vocat in inuidiam Romanos.

siam fuere transuecti, cuius exercitu magis quàm suo, & magnum Antiochum, & Gallos in Asia, & mox in Macedonia regem Persen domuerant, & ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italia, & quod cum ipso deforme sibi putauerant, cum filio eius Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos maiora, quàm Masinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam, huic inter duos illos Africanos tertium seruatorem vrbis referri: tamen cum huius nepote bellum modò in Africa gestum adeò inexpiabile, vt ne victum quidem memoriæ patris donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos omnibus regibus legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut seruos vernásque Tuscorum: aut quod honoratissimum nomen fuit inter hos Superbos, atque, vt ipsi ferunt, conditores suos, lupæ vberibus alitos: sic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles sanguinis atq; imperij, diuitiarúmq; auidos ac ieiunos. Se autem seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluuie conuenarum esse, qui paternos maiores suos à Cyro, Darióq; conditoribus Persici regni, maternos à magno Alexandro, ac Nicanore Seleuco conditoribus imperij Macedonici referat: seu populis

Collatio suæ & Ro. originis.

Romani ex lacte lupino etiam mores hauserunt.

A suorum virtute.

pulis eorum conferat suos, earum se gentium esse, quæ nõ modò Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoque obstiterint. Nullam subiectarum sibi gentium expertam peregrina imperia, nullis unquam nisi domesticis regibus paruisse, Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere, rursus Pontum an Bithyniam, itémque Armeniam maiorem minorémq; quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacauit Asiã, nec quisque successorum eius, aut posterorum attigisset: Scythiam duos vnquam ante se reges non pacare, sed tantùm intrare ausos Darium & Philippum, ægrè inde fugam sibi expedisse, vnde ipse magnam partem aduersus Romanos virium haberet, multóque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cùm ipse rudis ac tyro esset. Scythiæ præter arma, virtutémque animi, locorum quoque solitudinibus, vel frigoribus instructa, per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne spes quidem præmij foret, ex hoste vago, nec tantùm pecuniæ, sed etiam sedis inopi. Nunc se diuersam belli conditionem ingredi. Nam neque cœlo Asiæ esse temperantius aliud, nec sôlo fertilius, nec vrbium multitudine amœnius, magnámque temporis partẽ, vt non militiam, sed vt festum diem acturos, bello dubium facili magis an vberi, si modò aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ, Ioniæq; adierint, quas nõ expugnatum eant, sed possessum, tantúm-*

*omnino

A sua persona.

A loco.

Ab vtili seu præmijs.

que se expectet auida Asia, vt etiam vocibus vocet: adeò illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulum, exactio publicanorũ, calumnia litium. Sequantur se modò fortiter, & colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cuiusquam militum auxilio, suamet vnius opera viderint Cappadociam caso rege cepisse, qui solus mortalium Pontum omnem Scythiámq; pacauit, quam nemo antè transire tutò, atque adire potuerit. Nanque iustitiæ atque liberalitatis suæ, ne ipsos milites, qui experiantur, testes effugere: & illa indicia habere, quòd solus regum omnium non paterna solùm, verumetiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum. Sic excitatis militibus, post annos viginti tres sumpti regni in Romana bella descendit. Tunc in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat, Ptolemæo per legatos regnũ, & vxor Cleopatra regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quòd sine certamine fraternum regnũ recepisset, in quod subornari à matre Cleopatra, & fauore principũ, fratris filium cognouerat. Cæterùm infestis omnibus, statim vbi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari iussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrẽ eius in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solẽnia religionum, in complexu matris interficit. Atque ita torum sororis, cæde filij eius*

Epiphonema.
Peroratio.

Bellum Mithridatis in Rom.
* *Atque tunc*

Crudelitatis & impietatis Ptolemæus Physco Cyrenarum rex.

tus cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocauerunt, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant, ipsamq; sororem, filia eius virgine per vim stuprata & in matrimonium adscita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diuersa labitur, patriámque metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta vrbe cum suis relictus Ptolemæus, cùm regē se non hominum, sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos solicitat. Quibus confluentibus, obuius legatis Romanorum Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quàm cruentus ciuibus omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura brevis, & saginu ventris non homini, sed belua similis. Quam fœditatem nimia subtilitas, & perlucida vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, qua omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum, quorum Africanus dum aspicit vrbem, spectaculo Alexandrinis fuit, Ptolemæus iam etiam populo peregrino inuisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, et cum vxore matris pellice, metu insidiarum tacitus in exilium proficiscitur, cōtractóq; mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Accersitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra

Ro. legati ad Ptolemæum.

Ptolemæi turpis corporis habitus.

Immanis in liberos crudelitas.

se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines eius detrahit. Quod factum studio sororis existimans, filium, quem ex eu susceperat, interficit, corpúsque in membra diuisum, & in cista impositum, matri die natali eius, inter epulas afferri curat. Quæ res non regiæ tantùm, verumetiam vniuersæ ciuitati acerba, & luctuosa fuit: tantúmque mœrorem festiuissimo conuiuio intulit, vt regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principũ ab epulis in exequias, membra lacerata populo ostendunt, & quid sperare de rege suo debeant, filij cæde demonstrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cùm vrgeri se fraterno bello videret, auxilium à Demetrio petit Syriæ rege, per legatos eius, cuius ipsius varij & memorabiles casus fuere. Nanque Demetrius, vt suprà dictum est, cùm bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus victor fuisset, repentè circumuentus insidijs, amisso exercitu capitur. Cui Arsacides Parthorum rex magno & regio animo

Digressio de Demetrij cũ Parthis bello

*Hyrcaniã

missio in *Bithyniam, non cultum tantùm regium præstitit, sed & filiam in matrimonium dedit, regnúmque Syriæ, quod per absentiam eius Trypho occupauerat, restituturum promittit. Post huius mortem desperato reditu, non ferens captiuitatem Demetrius, priuatim, etsi opulentam vitam perageret, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortatur illum ac comes Calimander amicus erat, qui post captiuitatem eius à Syria per Arabia deser-

ta,

ta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babyloniam peruenerat. Sed fugientem Phrahartes, qui Arsacida successerat, equitum celeritate, per compendiosos tramites occupatum retrahit. Vt est deductus ad regem, Calimandro quidem non tantum venia, verumetiam præmium fidei datum: Demetrium autem & grauiter castigatũ ad coniugem in Hyrcaniam remittit, & arctioribus* custodibus obseruari iubet. Interiecta deinde tempore, cùm fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur, ac denuo perductus ad regem, vt inuisus, à conspectu summouetur. Tunc quoque vxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem ciuitatem sibi donatam remittitur, talísque aureis ad exprobrationem puerilis lenitatis donatur. Sed hanc tam Parthorum mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis, nec respectu cognationis faciebat, sed quòd Syriæ regnum affectabant, vsuri Demetrio aduersus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum quem multis finitimorum bellis induraurat, aduersus Parthos ducit. Sed luxuria non minor apparatus, quàm militia fuit. Quippe * VIII. millia armatorum secuta sunt trecenta lixarum: ex quibus coquorum, pistorum, scenicorúmq; maior numerus fuit. Argenti certè auríque tantum, vt

Clementiæ exemplum in barbaro homine.

*custodijs

Phrahartis consilium.

Antiochi Sedetis in Parthos bellum.

*Fortè, octingenta millia armatorum, CCC. millia.

lixarum. Luxus in Antiochi exercitu.

vt etiam gregarij milites caligas auro fingerent, proculcarentq; materiam, cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Aduenienti Antiocho multi Orientales reges occurrêre, tradêtes se, regnáque sua cum execratione superbia Parthica. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus prælys victor Babyloniam cùm occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum deficientibus populis, nihil Parthis relictum præter patrios fines fuit. Tũc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, vt eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia reuocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidijs Antiochum vbique tentabat. Propter multitudinem hominum omnẽ exercitum suum Antiochus per ciuitates in hyberna diuiserat: quæres exitij causa fuit. Nam cùm grauari se copiarum præbitione & iniurijs militum, ciuitates viderẽt, ad Parthos deficiunt, & die statuta omnes apud se diuisum exercitum per insidias, ne inuicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cùm nuntiata Antiocho essent, auxiliũ proximis laturus, cum ea manu, quæ secum hyemabat, progreditur. Initmere obuium regem Parthorum habuit, aduersus quem fortius, quàm exercitus eius dimicauit. Ad postremum tamen cùm virtute hostes vincerent, metu suorum desertus, occiditur: cui

Antiochi successus.

Phra-

Phrahartes exequias regio more fecit, filiámque Demetrij, quam secum Antiochus adduxérat, captus amore virginis, vxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrij cœpit: ad quem retrahendum cùm turmas equitum festinanter misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem iam in regno missi inuenerunt, frustráque omnia tentati, ad regem suum reuersi sunt. Antiochus Sedetes victus interficitur.

IVSTINI LIBER XXXIX.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater eius Demetrius obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cùm omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter occisus erat, prosperè gessisset: vta Ægypto bellum inferre statuit, regnum Ægypti Cleopatra socru pretium auxilij aduersus fratrem suum pollicente. Sed dum aliena affectat, vt assolet fieri, propria per defectionem Syria amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiã regis, quæ conuersatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, ceteraq; ciuitates, exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolemæus verò rex Ægypti, bello ab eodẽ petitus, cùm cognouisset Cleopatram sororem suam opibus Ægypti nauibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, Demetrius rursus Syriæ rex.

Noëma.

Syriæ à Demetrio defectio.

Redit ad superiorem historiam de Ptolemæo Physcone.

fugisse, immittit iuuenem quendam Aegyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syrijs quemlibet regem aspernãtibus, ne Demetrij paterentur superbiam, nomen iuueni Alexander imponitur, auxiliáque ab Ægypto ingentia mittuntur. Interea Corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum peruenit: quod cum ingenti studio ciuitatum & regis Alexandri, ad firmãdam fabulæ fidem, excipitur. Quare illi magnum fauorem popularium cõcilianit, omnibus nõ fictas in eo, sed veras lacrymas existimantibus.

Zebenna Protarchi filius, Alexander appellatus, Syriæ rex constituitur.

Demetrius interficitur.

Demetrius autem victus ab Alexandro, cùm undique circunstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filijsq; deseritur. Relictus igitur cum paucis seruulis, cùm Tyrum religione templi se defensurus petisset, nam egredientes, præfecti iussu interficitur. Alter ex filijs Seleucus, quoniam sine matris autoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficitur: Alter cui, propter nasi magnitudinem, cognomen Grypho fuit, rex à matre hactenus constituitur, vt nomen regis penes filium, ius autẽ omnis imperij penes matrem esset. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens ex successu rerum, spernere iam etiam ipsum Ptolemæum, à quo fuerat in regno ornatus, superba insolentia cœpit. Itaq; Ptolemæus recõciliata sororis gratia,

Exemplum muliebris ambitionis.

gratia, destruere. Alexandri regnum, quod odio Demetrij viribus suis acquisierat, summis operibus instituit. Mittit ergo in Graeciã Grypho auxilia, & filiam Gryphinam Grypho nepturam, vt populos in auxilium reporet, non societate tantum belli, verumetiam affinitate sua solicitaret. Nec res frustra fuit. Nam cùm omnes Gryphum instructum Aegyptijs viribus viderent, paulatim ab Alexandro defecere coepere. Fit deinde inter eos praelium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniae, cùm stipendia militibus deessent, in templo Iouis solidum ex auro victoriae signum tolli iubet facetis iocis sacrilegium circũscribens. Num victoriam commodatam sibi à Ioue esse dicebat. Interiectis deinde diebus, cùm ipsius Iouis aureum simulacrum infiniti ponderis tacitè eueli iussisset, deprehensusque in sacrilegio, cõcursu multitudinis in fugam esset versus, magna vi tempestatis oppressus ac desertus à latronibus capitur, perductusq; ad Gryphum, interficitur. Gryphus porrò recuperato patrio regno, externiſque periculis liberatus, insidijs matris appetitur. Quae cùm cupiditate dominationis prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, huius quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus praedictis antè iam insidijs, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam iubet: abnuenti instat. Postremum prolato indice

Alexandri intolentia & ingratitudo.

Alexander subornatus vincitur à Grypho.

Alexandri cauillum in sacrilegio.

Eiusdem interitus.

Cleopatrae ambitio & in liberos impietas.

Mater veneno, quod filio parauerat extinguitur.

indice eam argui ſolam defenſione ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina ſcelere in ſe verſo, veneno, quod alij parauerat, extinguitur. Parta igitur regni ſecuritate, Gryphus octo annis quietem & ipſe habuit, & regno ſuo *præſtitit. Natus deinde illi eſt æmulus regni frater ipſius Cyricœnus, eadem matre genitus ſed ex Antiocho patruo ſuſceptus: quem cùm veneno tollere voluiſſet, vi maturius cum eodem armis de regno contenderet, excitauit. Inter has regni Syriæ parricidiales diſcordias, moritur rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti vxori & alteri filio, quem illa legiſſet, relicto, videlicet quaſi quietior Ægypti ſtatus, quàm Syriæ regnũ eſſet, cùm mater altero ex filijs electo, alterum hoſtem eſſet habitura. Igitur cùm pronior in minorem filium eſſet, à populo compellitur maiorẽ eligere: cui prius quàm regnũ daret, vxorem ademit, compulſumq; repudiare chariſſimã ſibi ſororẽ Cleopatrã, minorem ſororem Seleucen ducere iubet, non materno inter filias iudicio, cùm alteri maritum eriperet, alteri daret. Cleopatra verò non tam à viro repudiata, quàm à matre diuortio viri dimiſſa, Cyricœno in Syria nubit, eíque ne nudum nomen vxoris afferret, exercitum Cypri ſolicitatum, velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus iam factus Cyricœnus, prælium cõmittit, ac victus in fugã conuertitur, Antiochiámq; venit. Tunc Antiochiam Gryphus, in qua erat Cyricœ-

*præfuit.

Ptolemæi Phiſconis mors.

Cleopatra Cyricœno nubit.

ni

ni vxor Cleopatra, obsidere cœpit: qua capta Gryphina vxor Gryphi nihil antiquius quàm sororem Cleopatram requiri iussit, nõ vt captuæ opem ferret, sed ne effugere captiuitatis mala posset, qua sui amulatione in hoc potissimũ regnum inuaserit, hostique sororis nubendo hostem se eius effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatum à fratre & contra mariti voluntatem extra Ægyptum nuptam accusat. Contrà Gryphus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur, à nullo vnquam maiorum suorum inter tot domestica, tot externa bella post * victoriã in fœminas sæuitum, quas sexus ipse & periculis bellorũ, & sæuit victorum eximat, in hac verò præter cõmune bellantium * nefas, accedere necessitudinẽ sanguinis. Quippe ipsius, quæ tam cruentè sæuiat, sororem equidem germanam esse, suã verò consobrinam: liberorum deinde eõmunium materteram. His tot necessitatibus sanguinis, adijcit superstitionem templi, quò abdita profugerit, tantóque religiosius colendos deos sibi, quò magis his propitys ac fauentibus vicisset: tum neque occisa illa, se virium quicquam Cyricœno dempturum, nec seruaturum reddita. Sed quantò Gryphus abnuit, tantò soror muliebri pertinacia accenditur, rata non misericordiæ hac verba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit qui sororẽ confoderent. Qui vt in templum intrauerunt, cùm euellere eam non possent, manus amplexantes

Cyricœnus à fratre Gryphone vincitur

*victum hostem

*fas,

Parricidia sororum inter se mutua.

plexantes deæ simulacrũ præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum mandata violatis numinibus, in vltionem sui decidit. Nec multò post repetita præliy cõgressione, victor Cyricœnus vxorem Gryphi Gryphinam, quæ paulò antè sororem interfecerat, capit, eiúsque supplicio vxoris manibus parentauit. At in Ægypto Cleopatra cùm grauaretur socio regni filio Ptolemæo, populũ in eum incitat, abductáq; ei Seleuce vxore, eò indignius, quòd ex Seleuce iam duos filios habebat, exulare cogit. Accersito minori filio Alexandro, & rege locum fratris constituto, nec filium regno expulisse contẽta, bello Cypri exulantem persequitur. Vnde pulso, interfecit duc[illegible] exercitus sui, quòd vinum eum è manibus * dimisisset: quanquam Ptolemæus verecundia maternibelli, non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, & ipse eam reliquit,

*emisisset:

PERICVLOSO REGNO SECVRAM AC TVTAM VITAM ANTEPONENS. Cleopatra verò timens ne maior filius Ptolemæus ab Cyricœno ad recuperandam Ægyptum auxilijs iuuaretur, ingentia Grypho auxilia, & Seleucen vxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit, Alexandrúmque filium per legatos in regnum reuocat. Cui cùm occultis insidijs exitium machinaretur, occupata ab eodẽ interficitur, spiritúmq; non fato, sed parricidio dedit. Digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit,

Cleopatræ exitus dignus pro tot sceleribus.

G

& duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio alteri in exilium acto, bellum intulit: alteri erepto regno exitiũ pernitiosis machinata est. Sed nec Alexandro cades tam nefanda inulta fuit. Nam vbi primùm compertum est, per scelus filij matrem interfectam, concursu populi in exiliũ agitur, reuocatóque Ptolemæo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior possedisset. Dũ hæc agũntur, frater eius ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, hærede populo Romano instituto, decessit. Iam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna (non contenta Italiæ terminis) cœperat. Itaque & ea pars Libyæ prouincia facta est: posteà Creta, Ciliciáque piratico bello perdomita, in formam prouinciæ redigentur. Quo facto, & Syriæ & Ægypti regna* vicinitate Romana arctata: & quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem suam conuerterunt: adeò, vt assiduis præliis consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædaq; Arabum, genti imbelli, anteà fuerint. Quorum rex Hierotimus, fiducia sexcentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, diuisis exercitibus nunc, Ægyptum, nunc Syriam infestabat, magnúmque nomen Arabum, viribus finitimorum exanguibus fecerat.

Impietas & crudelitas mutua punita.

Ptolemæus Lathirus in regnum Syriæ restituitur.

*cum vnitate

Sexcenti filij Hierotimi regis.

IVSTINI LI-

BER XL.

MVtuis fratrum odijs, & mox filiorum inimicitijs parentum succedentibus, cùm inexpiabili bello & reges, & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinósq; sibi reges circunspicere cœpit. Itaque cùm pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret, * occurreréq; quòd Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque hostis Syriæ semper fuisset, omnes in Tigranē regem Armeniæ consenserunt, instructum præter domesticas vires, Parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per XVIII. annos tranquillissimo regno potitus est, neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alij bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta hominum millia, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyricœni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, posteà ademit Pompeius, qui poscenti regnum respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti daturum se regē, qui XVIII. annos, quibus Tigranes Syriæ tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autē eodē Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet.

* accideréque

Terræ motus in Syria maximus.

Igitur

Igitur vt habenti regnum non ademerit, ita quòd cesserit Tigrani, non daturum, quod tueri nesciat, ne rursus Syriam Iudæorum & Arabum latrocinijs infestam reddat. Atque ita Syriam in prouincia formam redegit, paulatimque Oriens Romanorum, discordia consanguineorum regum, factus est.

An. ab vrb. cõ. Dccxc. ix. Consulibus Tullio Cicerone, & C. Ant. Orosius.

IVSTINI LIBER XLI.

PArthi, penes quos, velut diuisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuerunt. Hoc etiã ipsorum vocabulo manifestatur: Nã Scythico sermone Parthi exules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientales populos obscurissimi fuere. Postea quoque cùm imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremò Macedonibus triumphato Oriente seruierunt, vt cuius mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem proiectos, vt imperent gentibus, sub quarum imperia, veluti seruile vulgus, fuere. A Romanis quoq; trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solùm pares, verumetiam victores fuere. Quanquàm plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica, Persicáque memorata olim regna, & opulentissimum illud mille vrbium

Parthorum origo.

Parthi exules.

Parthorum obscura & seruilis conditio.

Successus eorundem.

Bactrianum imperium emergere potuisse, quam longinqua bella vicisse. Praterea cùm grauibus Scythicis, & vicinalibus bellis assiduis vexati, variisq; periculorum certaminibus vrgerentur, & domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dacas, & Areos, & Spartanos, & Maianos furtim occupauere fines. Deinde non intercedentibus primò finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, vt non immensa tantùm iam, ac profunda camporum, verumetiam prærupta collium, montiúmque ardua occupauerint. Ex quo fit, vt Parthia pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo possideat, quippe cùm montes nix, & campos æstus infestet. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperij, sub regibus fuit. Proximus maiestati regum, populorum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habentur. Sermo his inter Scythicum Medúmque medius, ex vtroque mistus. Vestis olim sui moris: posteaquam accessere opes, vt Medis perlucida, ac fluida. Armorum patrius ac Scythius mos. Exercitum non vt alia gentes liberorum, sed maiorem partem seruorum habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus seruis nascentibus, in dies crescit. Hos pari cura ac liberos suos habent, & equitare & sagittare magna industria docent. Locupletissimus vt quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio bellum

Parthiæ fitus.

Parthorum sermo, vestitus & mores.

Parthorum exercitus ex seruis constat.

bellum Parthis inferenti, cùm quinquaginta millia equitum occurrerent, soli CCCCL liberi fuêre. *DCCC.
Cominus in acie præliari nesciunt, obsessáque expugnare vrbes. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, vt incautiores aduersus vulnera insequentes habeant. Signum his in prælio non tuba, sed tympano datur, nec pugnare diu possunt. Cæterùm intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tãta & perseuerantia esset. Plerunque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulò pòst pugnam ex fuga repetunt, & cùm maximè vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimẽtum ipsis equísque, lorica plumata sunt, qua vtrunque toto corpore tegunt. Auri argentíque nullus nisi in armis vsus. Vxores dulcedine varia libidinis singuli plures habent: nec vlla delicta adulteriys grauius vindicant. Quam ob rem fœminis non conuiuia tantùm virorum, verumetiam conspectum interdicunt. Carne nõ nisi venatibus quæsita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis conuiuia, illis publica ac priuata officia obeũt: super illos ire, cõsistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter seruos liberósque esse, quòd serui pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura a vulgò aut auium, aut canũ laniatus est. Nuda demum ossa terra obruuntur. In superstitionibus ad curam deorum præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulen-

Pugnandi ratio.

Adulteria seuerè Parthi puniunt.

Parthorum sepultura.

Superstitio in deorum cura. Ingenia.

ra, procacia. Quippe violentiam viris: mansuetudinem mulieribus assignant: semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti, natura tacuti: ad faciendum, quàm ad dicendum promptiores. Proinde secunda, aduersáque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent: In libidinē proiecti, in cibum parci: fides dictis promissísque nulla, nisi quatenus expedit. Post mortem Alexandri Magni cùm inter successores eius Orientis regna diuiderentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Satagenori externo socio traditur. Hi postea seductis Macedonibus, in bellum ciuile cum ceteris superioris Asiæ populis, Eumenem secuti sunt, quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus eius possessi: à cuius pronepote Seleuco primùm defecere. Primo Punico bello L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus, huius defectionis impunitatem illis duorū fratrum regum, Seleuci & Antiochi discordia dedit: qui dum sibi inuicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille vrbium Bactrianorū præfectus, defecit, regémque se appellari iussit: quod exemplum secuti totius Orientis populi à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces vir, sicut incerta originis, ita virtutis experta. Hic solitus latrociniis & rapto viuere, accepta opinione Seleucum à Gallis in Asia victum, solutus regis metu,

A regibus Macedonicis defectio.

Theodotus mille vrbium Bactrianorum præfectus.

metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragorum oppressit, subla-
tóque eo, imperium gentis inuasit. Non magno de-
inde post tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupauit, atque ita duarum ciuitatum imperio
præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte
Theodoti, metu liberatur, cum filio eius, & ipso
Theodoto fœdus ac pacẽ fecit: nec multò post cum
Seleuco rege ad defectores persequẽdos veniente,
congressu, victor fuit: quem diem Parthi exinde
solennem, velut initium libertatis, obseruant. Re-
uocato deinde Seleuco, nouis motibus in Asiã dato
laxamento, regnum Parthicum format, militem
legit, castella munit, ciuitates firmat, vrbem quo-
que nomine * Claram, in monte Thaborreno con-
dit. Cuius loci ea conditio est, vt neque munitius
quicquam esse, neque amœnius possit: Ita enim &
præruptis rupibus vndique cingitur, vt tutela loci
nullis defensoribus egeat, & soli circumiacentis
tãta vbertas est, vt proprijs opibus expleatur. Iam
fontium ac syluarum ea copia est, vt & aquarum
abundantia irrigetur, & venationum voluptati-
bus exornetur. Sic Arsaces quæsito simul, consti-
tutóque regno, non minus memorabilis Parthis,
quàm Persis Cyrus, Macedonibus Alexander,
Romanis Romulus, matura senectute decessit. Cu-
ius memoriæ hũc honorem Parthi tribuerunt, vt
omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncu-
pent.

Arsaces Parthicum regnum format.

* Daram.

Elegans topographia.

Arsaces, reges Parthorum.

pent. Huius filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, aduersus Antiochum Selauci filium, centum millibus peditum, & X X. millibus equitũ instructus, mira virtute pugnauit: ad postremum in societatem eius assumptus est. Tertius Parthiæ rex, Pampacius fuit, sed & ipse Arsaces dictus: nam (sicut suprà dictum est) omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustósque, cognominauerunt. His actis in regno XII. annis decessit, relictis duobus filijs, Mithridate & Pharnace: quorum maior Pharnaces mox gentis, hæres regni, Mardos validam gentem bello domuit, nec multo post decessit, multis filijs relictis: quibus prætereitis, fratri patissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potiúsq; patriæ, quàm liberis consulendum. Eodem ferme tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni vtercq; viri regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summam hoc duce imperij fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella iactati, non regnum tantùm, verumetiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorũ & * Drangianorum, Indorúmque bellis fatigati, ad postremum ab inualidioribus Parthis, velut exangues, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella, magna virtute gessit: quibus attritus, cùm obsidionem Demetrij regis Indorum pateretur, cum C. C. C. † militibus L X millia hostium assiduis

Pietas in patriam.

* Dragianorum,

† millibus,

assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque mense liberatus, Indiam in potestatē redegit. Vnde cùm se reciperet, à filio quem socium regni fecerat in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem eius currum egit, & corpus abiici insepultum iussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur: cùm varius vtrinsque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bachasum in regno præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Vnde reuersus, bellum cum Elimæorum rege gessit: quo victo hanc quoque gentē regno adiecit, imperiumque Partharum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, vsque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita aduersa valetudine arreptus, non minor Arsace prouno gloriosa senectute decessit.

Nulla fides regni socijs, omnisque potestas Impatiens consortis erit. Lucanus. Magnæ crudelitatis exemplum. Pater à filio trucidatur.

IVSTINI LIBER XXXV.

POst necem Mithridatis, Parthorum regis, Phrahartes filius eius rex cōstituitur: qui cum inferre bellum, in vltionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda reuocatur. Nanq; Scythæ in auxilium Partharum aduersus Antiochum, Syriæ regem, mercede solicitati, cùm confecto iam bello

bello superuenissent, in calumnia tardius lati auxilij mercede frauderentur, dolentes tantum ijs itineris frustra mensum, cùm vel stipendiũ pro vexatione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorũ vastare cœperũt. Igitur Phrahartes cùm aduersus Scythas proficisceretur, ad tutelã regni reliquit Hymerũ quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum, qui tyrannica crudelitate oblitus, & vitæ præteritæ, & vicarij officij, Babylonios, multásq; alias ciuitates importune vexauit. Ipse autem Phrahartes exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captũ crudeliter superbéque tractauerat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captiuitas minuerat, & insuper iniuriam indignitas exacerbauerat. Itaque cùm inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulerunt, & diu cupitam captiuitatis vltionem exercitus Parthici, & ipsius Phrahartis regis cruenta cæde exequuti sunt. In huius locum Artabanus, patruus eius, rex substituitur: Scythæ autem contenti victoria, populata Parthia, in patriã reuertuntur. Sed Artabanus bello Colchatarijs illato in brachio vulneratus, statim decedit. Huic Mithridates filius succedit, cui res gestæ Magnum cognomen dedêre. Quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna virtute gessit, multósque populos

Phrahartis, Parthorum regis, cum Scythis bellum.

Græcorum exercitus deficit à Phraharte.

Par-

Parthico regno addidit. Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicauit, vtróq; iniuria parentum fuit, ad postremum Artoadisti, Armeniorum regi, bellum intulit. Sed quoniam ad Armenium transitum facimus, origo eius paulò altius repetẽda est. Neque enim silentio praeteriri tantum regnum fas est, cùm fines eius post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superẽt. Siquidem Armenia à Cappadocia vsque vndecies centena millia ad mare Caspium patet, sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. Condita est autem ab Armenio, Iasonis Thessali comite: quem cùm perditum propter insignem periculosámque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denũciata militia, in Colchos eum abire iubet, pellémque arietis memorabilem gentibus reportare, sperans interitum viri, aut ex bello tam profundae barbariae. Igitur Iasone diuulgata opinione tam gloriosae expeditionis, cùm ad eum certatim principes inuentutis totius ferme orbis cõcurrerent, exercitũ fortissimorum, qui Argonautae cognominati sunt, comparauit. Quem cùm magnis rebus gestis, incolumem reduxisset, rursus à Peliae filijs Thessalia pulsus, magna vi, cum ingenti multitudine, quae ad famam virtutis eius ex omnibus gẽtibus quotidie confluebat, comite Medea vxore, quam repudiatam, miseratione exilij, rursum receperat, & Medeo priuigno ab Ægeo rege Atheniẽsium genito, Colchos repetiuit, socerúmque etiã, regno pulsum, resti-

*Artualdem Plut. appellat.

Armenij regni & gentis descriptio.

Armenius Iasonis comes.

Vellus aureum.

Historia Iasonis & Medeae.

Argonautae.

restituit. Magna deinde bella cum finitimis gessit, captásq; ciuitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ iniuriam, qua & filiam eius Medeam abduxerat, & filium Ætæ Ægialium interfecerat, adiunxit: partim populis quos secum adduxerat, assignauit. Primus humanorũ post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse tradũtur, eam cœli plagam domuisse dicitur. Populis quibusdam Phrygium & Ansistratum aurigas Castoris & Pollucis duces assignauit: cũ Albanis fœdus percussit, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta eius per Italiam duceret, secuti dicuntur, quíque memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompey bello Mithridatico fratres salutauere. Itaque Iasoni totus fermè Oriens, vt conditori, diuinos honores, templáq; constituit, quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos annos dirui iussit, ne cuiusquã nomen in Oriente venerabilius quàm Alexandri esset. Post mortem Iasonis, Medus æmulus virtutis eius, in honorem matris Medeæ, Medeam vrbem condidit, regnúmque ex nomine suo Medorum constituit, sub eius maiestate * Orientis posteà imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones sunt, quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petisse, multi autores prodidere. Armenus quoque & ipse Thessalus, vnus de numero ducum Iasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Iasone rege passim vagabatur, Armeniam

Albani in oriente ex Italia oriundi.

Medi vnde dicti.

*omne posteà

Loco nomen est Elongensine.

niam condit, a cuius montibus Tigris finuatis modicis primo incrementis nascitur: interiecto deinde aliquanto spatio, sub terras mergitur, atque ita post XXV. millia passuum grande iam flumen in regione Sophene emergit, eo sic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex Parthorū, post bellum Armenio, propter crudelitatem à senatu Parthico regno pellitur. Frater eius *Horodes cum regnum vacuum occupasset, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, cum obsidet, & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis vltro se in potestatem Horodis tradit. Sed Horodes plus hostem, quam fratrem coritans, in conspectu suo trucidari eum iussit. Et post hæc, bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio, & omni exercitu Romano delevit. Huius filium Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, Parthiam patri suspectus revocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio Quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaque gestis, non magno post tempore Romanis intur Cæsarem Pompeiumque ciuile bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridaticoiunctam, & propter Crassi necem, cuius filium in partibus Cæsaris esse audierant, quem vltorem patris, victore Cæsare, futurum nō dubi-

Tigris à celeritate incipit vocari: ita enim Medi sagittam appellat. Plin. libro sexto.

*Hyrodes à Plut. appellatur.

Parthorum cum Rom. bellum.

dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis & Cassio & Bruto, auxilia aduersus Augustum & Antonium mittere: & post belli finem rursum Pacoro duce, cum Labieno inita societate, Syriam & Asiam vastauere: castráque Ventidij, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur: sed ille simulato timore, diu se continuit, & insultare Parthos aliquantis per passus est. Ad postremum in securos latósque partem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi, in diuersa abiere. Pacorus autem cùm fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidij, veluti sine defensoribus, aggreditur. Tunc Ventidius reliqua parte legionum emissa, vniuersam Parthorum manum, cum rege ipso Pacoro interfecit: nec vllo bello Parthi vnquam maius vulnus acceperunt. Hac cùm ita essent in Parthia, Herodes pater Pacori, qui paulò ante vastatam Syriam, occupata & Asiam a Parthis audierat, victorémque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filij morte, & exercitus clade audita, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita vt mutus factus videretur. Post multos deinde dies, vbi dolor vocem laxauerat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur: cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde

Parthorum cum Ventidio pugna.

Parthi à Ventidio victi.

Pacorus, Parthorum rex, victus interficitur à Ventidio.

Plutar. paulò aliter refert.

Horodis, Pacori patris furor & insania.

deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invasit quem ex numero XXX. filiorum in locum Pacori regem constituat. Multæ pellices, ex quibus generaverat tanta iuventus erat, pro suis quæque felicitate, animum senis obsidebant. Sed fatum Parthis fuit, in quibus iam quasi solenne est reges parricidia habere, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahartes nomine Rex statueretur. Itaque statim, quasi nollet mori naturaliter, patrem interfecit, fratres quoque XXX. trucidat, sed nec in filios cessant parricidia. Nã cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, nec esset qui* nominatim rex posset creari, adultum filium interficiendum iubet. Huic Antonius propter auxilium aduersus se, & Cæsarem latum bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed grauiter multis prælijs vexatus, à Parthia refugit: qua victoria insolentior Phrahartes redditus, cùm multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo pellitur. Itaq; cùm magno tempore finitimas ciuitates, & ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tyridatem quendam constituerant: qui audito Scytharum aduentu, magna amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahartis ferẽs, quem negligẽtius custoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahartes legatos statim ad Cæsarem mittit,

Phrahartis immania parricidia.

*nominari rex posset.

Antonius à Parthis vincitur.

Phrahartes cur regno pellitur.

Phrahartis ad Cæsarem legatio.

tit, ſeruum ſuum Tyridatem, & filium remitti ſibi poſtulat. Cæſar & legatione Phrahartis audita, & Tyridatis poſtulatis cognitis (nam & ipſe reſtitui in regnum deſiderabat, iuris Romanorum futurum Parthum aſſirmans, ſi eius regnum muneris eorum fuiſſet) neque Tyridatem deſciſcentem ſe Parthis dixit, neque aduerſus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen à Cæſare nihil per omnia obtentum videretur, Phrahartis filium, ſine pretio remiſit, & Tyridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumptum præberi iuſſit. Poſt hæc finito Hiſpano bello, cùm in Syriam ad componendum Orientis ſtatum peruenisſet, metum Phrahartis iniunxit, ne bellum Parthis vellet inferre. Ieiunque tota Parthia captiui ex Craſſiano, ſiue Antonij exercitu recollecti, ſignáque cum his militaria Auguſto remiſſa. Sed & filij nepotéſque Phrahartis obſides Auguſto dati: plúſque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quàm armis ulius imperator facere potuiſſet.

Signa & captiui Rom. Auguſto miſſi.

Epiphonema.

IVSTINI LIBER XLIII.

PArthicis, Orientalibúſque, ac totius propemodum orbis rebus expeditis, ad initia Romana vrbis Trogus, velut poſt longam peregrinationem domum reuertitur: ingratitudinis officium exiſtimans, ſi cùm omnium gentium res geſtas illuſtrauerit, de ſola tantum patria taceat. Breuiter igi-

Vrbis Romæ origo & initia.

tur

tur initia Romani imperij perstringit, vt nec modum propositi operis excedat, nec vtique originem vrbis, quæ est caput totius orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi exstiterunt aborigines fuere: quorum rex Saturnus tanta iustitia fuisse dicitur, vt neque seruierit sub illo quisquam, neq; quicquam priuatæ rei habuerit, sed omnia communia & indiuisa omnibus fuerint, velut vnum cunctis patrimonium esset. Ob cuius exempli memoriam cautum est, vt Saturnalibus exæquato omnium iure passim in conuiuijs seruis cum dominis recumbant. Itaque Italia regis nomine, Saturnia appellata est: & mons, quem inhabitabat, Saturnius: in quo nunc velut in Ioue pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Euander ab Arcadiæ vrbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba populariũ venit, cui Faunus & agros & montẽ, quem ille postea Palatinum appellauit, benignè assignauit. In huius rudicibus templum Lycæo, quẽ Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit vxor nomine Fatua, quæ assiduè diuino spiritu impleta, velut per furorem futura præmonebat. Vnde adhuc qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Herculis, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoria præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus

Antiquus Italiæ status.

Ideo ærarij Romæ voluntesse in templo Saturni.

Faunus in Arcadia templa Lycæus habet. Ouid. fast. 2.

Fatua, Fauni vxor.

Fatuari qui dicebantur.

ceptus Latinus, procreatur. Quo tenente regnum Æneas ab Ilio, Troia à Græcis expugnata, in Italiam venit: statimque prælio exceptus, cùm in aciem exercitum eduxisset, & ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, vt in societatem regni reciperetur: & Lauinia in matrimonium data, ei gener ascisceretur. Post hæc commune vtriusq; bellum aduersus Turnum Rutulorũ regem, propter fraudatas Lauiniæ nuptias fuit, in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cùm Æneas iure victoriæ vtroque populo potiretur, vrbem ex nomine vxoris Lauiniæ condidit. Bellum deinde aduersus Mezentium, regem Hetruscorum, gessit: in quo cùm ipse occidisset, in locum eius Ascanius filius successit: qui Lauinio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit. Post multos deinde vrbis huius reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cùm ætate potiorem Numitorem oppressisset, filiam eius Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex genere Numitoris oriretur, * demersit: addita iniuriæ specie honoris, vt non damnata, sed sacerdos electa videretur. Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito, Amulius multiplicato metu prouentu duorum, pueros exponi iubet, & puellam vinculis onerat, ex quorum iniuria decessit. Sed Fortuna origini

Æneæ in Italiam aduentus.

Bellum Æneæ cum Turno.

Lauinium

Alba longa trecentis annis regni caput.

*demisit:

Lucus Martis.

Romanæ

Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit, quæ amissis catulis, distenta vbera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit, cùm sæpius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Faustulus pastor animaduertit, subtractóque fure inter greges pecorum agresti vita nutriuit. Martios pueros fuisse, siue quòd in luco Martio enixi sunt, siue quod a lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum est. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adulti inter pastores de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatem auxere. Igitur cùm latrones à rapina pecorum industrie frequenterque summouerent, Remus ab ijsdem latronibus captus, & veluti ipse esset, quod in alios prohibebat, regi offertur: crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege in vltionem Numitori traditur. Sed Numitor adolescentia iuuenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cùm eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium teneret, repente Faustulus cum Romulo superuenit, a quo origine cognita puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in vltionem maternæ necis, & Numitor in vindictam exepti regni armatur. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & ibi vrbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur:

Quia deus, autor culpæ honestior erat. Li.

Romulus & Remus.

Remus capitur.

Romam qui's extruxerit, varie scribunt autores. Vide Solinum.

tur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur, finitimisque populis armis subiectis, primum Italiæ, mox orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges HASTAS PRO DIADEMATE HABEBANT, quas Graci σκῆπτρα dixere. Nam & ab origine rerum pro dijs immortalibus veteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastæ addumtur. Temporibus Tarquinij regis, ex Asia Phocensium iuuentus, ostio Tyberis inuecta, amicitiam cum Romanis iunxit: inde in vltimos Galliæ sinus nauibus profecta, Massiliam inter Ligures, & feras gentes Gallorum condidit, magnasq; res, siue dum armis se aduersus Gallicam feritatem tuentur, siue dum vltrò lacessunt, à quibus fuerant ante lacessiti gesserunt. Nanque Phocenses ex ignauitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quàm terras exercuerunt, piscando, mercando: plerunq; etiam latrocinio maris (quod illis temporibus gloria habebatur) vitam tolerabant. Itaque in vltimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis deuenere. Cuius loci amœnitate capti, reuersi domum, referentes, quæ viderant, plures solicitauere. Duces classi Furius & Peranus fuere. Itaque ad regem Segoregiorum, Senanum nomine, in cuius finibus vrbem condere gestiebant, amicitiam petentes conueniunt. Fortè eo die rex occupatus in apparatu nuptiarũ Gyptis filiæ

* Sceptra

Massilienſiũ origo, quorũ etiam meminit Thucid. in procœmio.

Furius & Peranus Phocenſium duces.

filiæ erat: quam more gentis electo inter epulas genero, nuptum tradere illi parabat. Itaq; cùm ad nuptias inuitati omnes *processissent, rogantur & Græci hospites ad conuiuium. Introducta deinde virgo, cùm iuberetur à patre aquam porrigere ei, quem virũ eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conuersa, aquam Perano porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ vrbis à socero accepit. Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. Sed Lygures incrementis vrbis inuidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsanda in tantum enituerunt, vt victis hostibus in* Capertinis agris multas colonias cõstituerent. Ab his igitur Galli & vsum vitæ cultioris, depositæ & mansuefactæ barbariæ, & agrorũ cultus, & vrbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis viuere: tunc & vitem putare, tunc oliuam serere consueuerunt: Adeóq; magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, vt non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Senano, Segoregiorum, à quo locus acceptus condendæ vrbis fuerat, cùm regno filius eius successit Commanus, affirmante regulo quodam, quandoq; Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamq; in ipso ortu, ne mox validior ipsum obruêret, subnectit & illam fabulam: Canem aliquando partu grauidam locum à pastore precario

*proci essent,

Insperatæ nuptiæ.

*captiuis

Galli ciuilem & mansuetiorem viuõdi rationem à Græcis edocti.

Fabula elegans.

rio petiisse, in quo pareret: quo obtento, iteratò petiisse, vt sibi educare in eodem loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, fidtam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vendicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. His incitatus rex, insidias Massilienſibus extruit. Ita solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitij iure misit in vrbem, plures *scirpis latentes, frondibúsq; superiectos induci vehiculis iubet, & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, vt cum nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempestiue ad insidias adesset, vrbemque somno ac vino sepultam armati inuaderent. Sed hanc insidias mulier quædam regis cognata prodidit, quæ adulterari cum Græco adolescente solita, in amplexu iuuenis miserata formæ eius, insidias aperit, periculúmque declinare iubet. Ille rem statim ad magistratus defert, atque ita patefactis insidijs, Ligures comprehenduntur, latentésque de scirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidiantes regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt, cum ipso rege, hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, statiorem in muris obseruare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic vrbem pacis temporibus custodire: adeo illic bene instituta non temporum necessitate, sed rectè faciendi consuetudine seruantur. Post hoc illius mag-

na

Quandoque pro aliquando.

*scirpeis Commani in Massilientes insidiæ.

Inde etiam est, quòd cui relo nemini licuit intrare vrbem. Val. Max. lib. 2. Epiphonema.

ua cum Ligurib⁹, magna cum Gallis fuêre bella: quæ res & vrbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quoq; exercitus, cùm bellum captis piscatorum nauibus orsum esset, sæpe fuderunt, pacémque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam iunxerunt, cum Romanis prope ab initio conditæ vrbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisq; in omnibus bellis industriæ socios iuuerunt: quæ res illis & virium fiduciam auxit; & pacem ab hostibus præstitit. Cùm igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repentè finitimi populi ad nomen Massiliensiũ delendum, veluti ad commune extinguendum incendium, concurrunt. Dux consensu omnium Caramandus regulus eligitur, qui cùm magno exercitu lectissimorum virorum vrbem hostiam obsideret, per quietem specie torua mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, vltrò pacem cum Massiliensibus fecit: petitóque vt intrare vrbem, & deos eorum adorare liceret, cùm in arcem Minerua veniisset, cõspecto in porticibus simulachro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, Illam esse, quæ se nocte exterruisset, illam, quæ recedere ab obsidione iussisset. Gratulatúsque Massiliensibus, quòd animaduerteret eos ad curam deorum immortalium pertinere: torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Massiliensi-

Massilienſiũ cum Ro. fœdus & amicitia.

huic iunxit. Parta pace, & securitate fundata, reuertentes à Delphis Massilienſiũ legati, quò miſſi munera Apollini tulerant, audierat urbem Romanam à Gallis captam incensámq; Quam rem nuntiatam, dum publico funere Massilienſes proſecuti ſunt, aurúmque & argentum publicum & priuatum cõtulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in ſenatu datus, & fœdus æquo iure percuſſum. In poſtremo libro, Trogus maiores ſuos à Volſcis originem ducere, unum ſuũ Trogum Pompeium Sertoriano bello ciuitatem Cn. Pompeio* pepereiſſe dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe, patrem quoque ſub Gaio Cæſare militaſſe, epiſtolarúmque & legationum, ſimul & annuli curam habuiſſe.

Forundem erga Rom. ſtudium.

Pompeij Trogi genus & maiores.

*percepiſſe

Anuli cura, quæ hodie penes Cancellarios vt vulgò appellamus, eſt.

IVSTINI LIBER XLIIII.

Hiſpania ſicuti Europæ terminos claudit, ita & huius operis finis futura eſt. Hanc veteres ab Ibero amne primùm Iberiam, poſteà ab Hiſpalo Hiſpaniam cognominauerũt. Hac inter Africam & Galliam poſita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utráque terra, ita utraque fertilior. Nam neque, vt Africa, violento ſole torreatur, neque, vt Gallia, aſſiduis ventis fatigatur;

Græci Pli. Hiſpaniæ origo, & ſitus.

gatur: sed media inter vtranque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempestiuis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda est, adeo vt non ipsis tantum incolis, verumetiam Italiæ, vrbíque Romanæ cunctarum rerum abundantiam * sufficiat. Hinc enim non frumẽti tantùm copia magna est, verumetiam vini, mellis, oleíq; nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum pernices greges: nec summa tantum terræ laudanda bona, verum & abstrusorum metallorũ felices diuitiæ. Iam lini, spartíque vis ingens, miny certè nulla feracior terra. In hac cursus amnium, non torrentes, rapidíque vt noceant, sed lenes, & vineis campíque irrigui, æstuariysq; Oceani affatim piscosi. Plerique etiam diuites auro, quod in * laudibus vehunt. Vno tantùm Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ, reliquis partibus vndiq; in orbem mari vingitur. Forma terræ propè quadrata, nisi quòd arctantibus freti littoribus in Pyreneum cogit. Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam, æqualísque aeris spiritus, nulla paludum grauí nebula inficitur. Huc accedunt marinæ aurꝛ, & vndique aduersus assidui flatus, quibus omnem prouinciam penetrantibus, euentilato terrestri spiritu, præcipua omnibus sanitas redditur. Corpora hominum ad inediam, laborémque animi ad mortem parati. Dura omnibus & stricta parsimonia, bellum quàm otium malunt. Si extraneus deest,

Laus & fertilitas.

* suppetat.

De sparto Plin. lib. 19. cap. 2. Gal. lib. 17. cap. 2.

* paludibus

Quacunque ambitut mari. Pli. lib. vlt.

* Vni

Pyrenæi mõtis spatium.

Hispanorum mores.

deest, domi hostem quærunt. Sæpe tormentis pro silētio rerum creditarum immortui: adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ celebratur. Eadem etiam bello Punico seruili illius patientia, qui vltus dominum inter tormēta risu exultauit, serenáque latitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix, inquies animus, plurimi militares equi, & arma sanguine ipsorum chariora. Nullus, nisi festis diebus, epularum apparatus. Aqua calida lauari post secundum bellū Punicum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatū fuit, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit (adeò feris propiora, quàm hominibus ingenia sunt) quem ipsum non iudicio populi electum, sed vt cauendi scientē, declinandorumq; periculorum peritum, sequuti sunt. Cuius ea virtus, cōtinentiáque fuit, vt cùm Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis nō armorum, non vestis cultum, non denique victum mutauerit, sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseuerauerit, vt quiuis gregarius miles ipso imperatore etiam opulentior videretur. In Lusitanis iuxta flumen Tagum, equas vento concipere multi autores prodiderunt: qua fabula ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine nata sunt, qui tanti in Gallecia ac Lusitania, ac tam pernices visuntur, vt non immeritò ipso vento concepti videantur. Gallæi autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem

Epiphonema. Rarum patientiæ exēplum. Val. Max. lib. 2. cap. 3.

Viriati Hispanorum ducis modestia.

Flante Fauonio. Equarum Hispanarum conceptus.

dem post finem Troiani belli, Teucrum morte Aiacis fratris inuisum patri Telamoni, cùm non acciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atq; ibi vrbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse: Inde accepta opinione paternæ mortis, patriā repetisse. Sed cùm ab * Euryface Aiacis filio, accessu prohiberetur, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, vbi nunc est Carthago noua, occupasse, inde Galleciam transisse, positisque sedibus genti nomen dedisse. Gallecię autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cùm æris & plumbi vberrima, tum minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoq; ditissima, adeò vt etiam aratro frequenter glebas aureas excindant. In huius gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur. Sed si quando fulgure terra prosciſſa est (quæ in his locis assidua res est) detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Fœminæ res domesticas, agrorumque culturas administrant, ipsi armis & rapinis seruiunt: præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior. Quippe temperamento eius ferrum acrius redditur: nec vllum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluuio, aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes fluuij huius finitimi appellati, ferróque cæteri præstare dicūtur. Saltus verò Tartheſiorū, in quibus Titanas bellum aduersus deos gessisse proditur, incoluere Curetes: quorum rex vetustissimus Gargoris, melle colligēdi vsum primus

* Euryce

Circa Baticam.

Galleciæ fertilitas.

Dissentit à seipso.

mus inuenit. Huic cùm ex filia ſtupro nepos prouenisſet, pudore flagitij, varijs generibus extingui paruulũ voluit: ſed per omnes caſus, fortuna quadam ſeruatus, ad poſtremum ad regnum tot periculorum *miſeratione peruenit. Primùm omnium cùm eum exponi iuſſiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet, inuentus eſt vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite anguſto, per quem armenta commeare conſueuerant, proijci iubet: crudelis prorſus qui proculcari nepotem, quàm ſimplici morte interfici maluit. Ibi quoque cùm inuiolatus eſſet, nec alimentis egeret, canibus primò ieiunis, & multorum dierum abſtinentia cruciatis, mox etiam ſuibus obijci iubet. Itaque cùm non ſolùm non nocerent, verùmetiam quarundam vberibus aleretur, ad vltimũ in Oceanum abijci iuſſit. Tum planè manifeſto quodam numine inter furentes æſtus, ac reciprocantes vndas, velut naue, non fluctu veheretur, leni ſalo in litiore exponitur: nec multo poſt, cerua adfuit, quæ vbera paruulo offerret. Inde denique conuerſatione nutricis eximia puero pernicitas fuit: intérque ceruorum greges diu montes, ſaltúſq; haud inferior velocitate, peragrauit. Ad poſtremum laqueo captus, regi datus dono eſt. Tunc ad lineamentorum ſimilitudinem, & ex notis corporis, quæ inuſta paruulo fuerant, nepos eſt agnitus. Admiratione deinde tot caſuum periculorúmq;, ab eodem ſucceſſor regni deſtinatur. Nomen

* admiratione

Sæuitia in nepotem.

Puer nutritus à cane, ſue, poſtremùm à Cerua.

Vide lactis materni vim.

men illi impositum Habidis, qui vt regnum accepit, tanta magnitudinis fuit, vt non frustra deorum maiestate periculis ereptus videretur. Quippe barbarum populum legibus iunxit: & bones primò aratro domari, frumentáque sulco serere docuit, & ex agresti cibo melioribus vesci, odio eorũ quæ ipse passus fuerat, homines coëgit. Huius casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane altius proderetur. Ab hoc & ministeria seruilia populo interdicta, & plebs in septem vrbes diuisa. Mortuo Habide regnum per multa secula à successoribus eius retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac pabuli tanta latitia est, vt nisi abstinẽtia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fuêre, vt Herculẽ ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porrò Geryonem ipsum non triplicis naturæ, vt fabulis proditur, fuisse ferũt: sed tres fratres tantæ cõcordiæ extitisse, vt vno animo omnes *regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse: sed cùm armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse. Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium prouinciæ occupauere. Nam cum Gaditani à Tyro, vnde & Carthaginiensium origo est, sacra Herculis per quietem iussi in Hispaniam transtulissent, vrbémque ibi condidissent,

Habis rex.

Herculis & Geryonis historia.

Geryon tricorpor, vnde

*regere

Carthaginienſes cur Hiſpaniam occuparunt.

didiſſent, inuidentibus incrementis noua urbis, finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginienſes miſerunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio ſuo adiecerunt. Poſtea quoque hortantibus prima expeditionis auſpicijs, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciam miſerunt: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur, in inſidias deductus, occiditur. In huius locum gener ipſius Haſdrubal mittitur, qui & ipſe a ſeruo Hiſpani cuiuſdam, vlciſcente domini iniuſtam necẽ, interfectus eſt. Maior vtroque Annibal imperator Amilcaris filius ſuccedit. Siquidem res geſtas vtriuſque ſupergreſſus, vniuerſam Hiſpaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos ſedecim varijs cladibus fatigauit: cùm interea Romani, miſſis in Hiſpaniam Scipionibus, primò Pœnos prouincia expulerũt. Poſtea cum ipſis Hiſpanis grauia bella geſſerunt: nec prius perdomitæ prouinciæ iugum Hiſpaniæ accipere potuerunt, quàm Cæſar Auguſtus perdomito orbe, victricia ad eos arma tranſtulit, populúmq; barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ vſum traductũ, in formam prouinciæ redegit.

FINIS.

DE VITA ET MORIBVS IMPERATORVM ROMANORVM, EXCERPTA EX LIBRIS SEXTI AVRELII VICTORIS, à Cæsare Augusto vsq; ad Theodosium Imperatorem.

D. CÆSAR OCTAVIANVS AVGVSTVS.

ANNO *Vrbis condita* DCCXXII. *ab exactis verò regibus* CCCCLXXXIX, *mos Roma repetitus, vni prorsus parendi, pro rege Imperatori, vel sanctiori nomine Augusto appellato. Octauianus igitur patre Octauio Senatore genitus, maternum genus ab Ænea per Iuliam familiam sortitus, adoptione verò C. Cæsaris maioris auunculi, C. Cæsar dictus, deinde ob victoriam Augustus cognominatus est. Iste in Imperio positus, Tribunitiam potestatem per se exercuit. Regionem Ægypti inundatione Nili accessu difficilem, inuiámque paludibus, in prouincia formam redegit. Quam vt annonæ vrbis copiosam efficeret, fossas incuria vetustatis limo clausas, labore militũ patefecit. Huius tempore ex Ægypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebãtur. Iste Cantabros & Aquitanos, Rhetos, Vindelicos, Dalmatas numero prouinciarum populi*

Auum Octauij argentarium, patrem adstipulatoré Cicero dicit fuisse, quorũ vterque precarium quæstum fecerit.

Ob id horreum populi Rom. appellant.

populi Romani coniunxit: Suuos, Cattósque deleuit: Sycambros in Galliam transtulit, Pannonios stipendiarijs adiecit, Getharum populos, Bastarnásque lacessitos bellis ad concordiam compulit. Huic Persæ obsides obtulerunt, creandíque regis arbitrium permiserunt. Ad hæc Indi, Scythæ, Garamantes, Aethiopes, legatos cum donis miserunt. Adeò denique turbas, bella, simultates execratus est, vt nisi iustis de causis nunquam genti cuiquam bellum indixerit. Iactantísque esse ingenij, & leuissimi dicebat ardore triumphandi, & ob laureã coronam, id est, folia infructuosa, in discrimen per incertos euentus certaminum, securitatem ciuium precipitare. Neque imperatori bono quicquam minus, quàm temeritatem congruere. Satis celeriter fieri, quicquid commodè gereretur. Armáque nisi maioris emolumenti causa, nequaquã mouenda esse, ne compendio tenui, iactura graui petita victoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cuius abrupti amissíque detrimentum nullo captura lucro pensari potest. Huius tempore trans Rhenum vastatus est Romanus exercitus, atque Tribuni & Proprator casus. Quod intantum accidisse perdoluit, vt cerebri valido incursu parietẽ pulsaret, veste capilloque, ac reliquis lugentium indicijs deformis. Auunculi quoque inuentum vehementer arguebat, qui milites commilitones nouo, blandóq; more appellans, dum affectat charior fieri, autoritatem principis emolliuerat. Denique

Quintili Vare, redde legiones.

nique erga ciues clementissimè versatus est. In amicos fidus extitit: quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mecœnas, ob patientiam laboris modestiámque Agrippa. Diligebat præterea Vergilium: rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinẽdas constantissimus. Liberalibus studijs, præsertim eloquentiæ intẽtum incũbens, vt nullus ne in procinctu quidẽ laberetur dies, quin legeret, scriberet, declamaret. Leges alias nouas, alias correctas protulit suo nomine. Auxit, ornauítq; Romam ædificijs multis, ísto glorians dicto, VRBEM LATERITIAM REPERI, RELINQVO MARMOREAM. *Fuit mitis, gratus, ciuilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, sed oculis magis: quorũ aciem clarissimorum syderum modo vibrans, libenter accipiebat cædi ab intendentibus tanquam solis radijs, aspectu suo. A cuius facie dum quidam miles se auerteret, & interrogaretur ab eo, Cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen vir tantus vitijs caruit: fuit enim paululum impatiens, leniter iracundus, occultè inuidus, palàm factiosus. Porrò autem dominandi suprà quàm æstimari potest cupidissimus: studiosius alea lusor. Cúmque esset cibi ac vini multi, aliquatenus verò somni abstinens, seruiebat tamen libidini vsque ad probrum vulgaris famæ. Nam inter duodecim catamitos, totidémque puellas accubare solitus erat. Abiecta quoque vxore Scribonia, amore a-*

Vrbs marmorea pro lateritia.

Scribonia Augusti coniux.

lienæ coniugis possessus, Liuiam, quasi marito concedente, sibi coniunxit: cuius Liuiæ iam erant filij Tiberius & Drusus. Cúmque esset luxuriæ seruiens, erat tamẽ eiusdem vitij seueriſſimus vltor: more hominum, qui in vlciſcendis vitys, quibus ipſi vehementer indulgent, acres ſunt. Nam & poëtam Ouidium, qui & Naſo, pro eo quòd tres libellos amatoriæ artis conſcripſit, exilio damnauit. Quódque eſt læti animi, vel amœni, oblectabatur omni genere ſpectaculorum, præcipuè ferarũ incognita ſpecie, & infinito numero. Annos ſeptẽ & ſeptuaginta ingreſſus, Nolæ morbo interijt: quanquam alij ſcribant, dolo Liuiæ extinctum, metuentis, ne quia priuignæ filium Agrippã, quem odio nouercali in inſulam relegauerat, reduci cõpererat, eo ſummam rerum adepto, pœnas daret. Igitur mortuum, ſeu necatum, multis nouiſq; honoribus ſenatus cenſuit decorandum. Nam præterid quòd anteà patrem patriæ dixerat, templa tam Romæ, quàm per vrbes celeberrimas ei conſecrauit, cunctis vulgò iactantibus, Vtinam aut non naſceretur, aut nõ moreretur. Alterum enim peſſimi incœpti, exitus præclari alterum. Nam & in adipiſcendo principatu, oppreſſor libertatis eſt habitus: & in gerendo ciues ſic amauit, vt tridui frumento in horreis quondam viſo, ſtatuiſſet veneno mori, ſi è prouincijs claſſes interea non venirent. Quibus aduectis, felicitati eius ſalus patriæ eſt attributa. Imperauit annis quinquaginta, & VI.

Ouidius relegatus in Tomum.

Auguſtus Nolæ moritur.

Auguſtus pater patriæ dictus.

XII.

XII. cum Antonio: XL. verò & quatuor solus. Qui certè nunquã aut reipublicæ ad se potentiam traxisset, aut tandiu ea potiretur, nisi magnis naturæ & studiorum bonis abundasset.

CLAVDIVS TIBERIVS.

CLaudius Tiberius Liuiæ filius, Cæsaris Octauiani priuignus, imperauit annis viginti quatuor. Iste, qui Claudius Nero dicebatur, eleganter à iocularibus Caldius Biberius Mero, ob vinolentiam nominatus est. Satis prudens in armis, satisque fortunatus ante sumptum imperium sub Augusto fuit, vt non immeritò reipublica dominatus ei committeretur. Inerat ei scientia literarum: eloquio clarior, sed ingenio pessimo, truci, auaro, insidioso, simulans ea se velle, quæ nollet. His quasi infensus, quibus consultum cupiebat: his verò quos oderat, quasi beneuolus apparens. Repentinis responsionibus aut consilijs melior, quàm meditatis. Deniq; delatum à patribus principatum, quod quidem astu perfecerat, fictè abnuere, quid singuli dicerent, vel sentirent, atrociter explorans: quæ res bonos quosque pessum dedit. Æstimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis molestiæ magnitudinem declinare, cùm sententias ad eius voluntatem promunt, incessere exitia postrema. Iste Cappadocas in prouinciam, remoto Archelao rege eorum, redegit: Getulorum latrocinia repressit: Marabodduum Sueuorum regem, callide circumuenit. Cùm immani furore insontes, noxios,

Nerones lingua Sabina fortes appel. Tranq.

Imperatoris nomen repudiauit Tiberius.

Cappadocia in prouinciam redacta.

suos pariter externósque puniret, resolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœsia à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus directa sunt. Iste post LXXVIII. *annum & mensem* IIII. *insidijs Caligulæ extinctus est.*

C. CÆSAR CALIGVLA.

CAligula imperauit annos IIII. *Iste filius fuit Germanici: & quia natus in exercitu fuerat, cognamentum calciamenti militaris, id est, Caligulæ, sortitus est. Ante principatum omnibus charus, acceptúsque fuit. In principatu vero talis, vt non immerito vulgaretur, atrociorem illo dominũ non fuisse. Denique tres sorores suas stupro maculauit. Incedebat habitu deorum suorum. Iouem ob incestum, è choro autem Bacchanali Liberum se asserebat: de quo nescio an decuerit memoriæ prodi, nisi fortè quia iuuat de principibus nosse omnia, vt improbi saltem famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini subiecit. Primus diademate imposito, dominum se iussit appellari. In spatio trium milliũ quod in sinu Puteolano inter moles iacet, duplici ordine naues cõtexens, arenæ adgestu, ad terræ speciem viam solidatã, phalerato equo, insigníq; ærea corona, quasi triumphãs indutus aureo paludamẽto, curru biugi decurrit. Dehinc à militibus confossus, interiit.*

Vnde Caligula nomen sortitus.

Caligulæ libido.

Quamobrem de malis principibus scribatur.

Mors.

CLAVDIVS TIBERIVS.

*CLaudius Tiberius, * Drusi, Tiberij fratris filius, Caligulæ patruus, imperauit annos quatuordecim,*

* Decimi

tuordecim. Ista cùm senatus cessisset gentem Cæsarum exterminari, deformi latebra latens, repertus à militibus, quia vecors erat, & mitissimus videbatur imprudentibus, Imperator effectus est. Hic ventri, vino, libidini fœdè obediens, vecors & probè hebes, ignauus ac pauidus, libertorum, & coniugis imperijs subiectus fuit. Huius tempore Scribonianus Camillus intra Dalmatias imperator creatus, continuò occiditur. Mauri prouincijs à Cæsare pulsi: cæsa Musulamiorum manus est. Aqua Claudia Romæ introducta. Huius vxor Messalina primo clàm, mox passim, quasi iure, adulteriis vtebatur: ex quo facto plures metu abstinentes, extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasq; nuptas & virgines, scortorum modo secum proposuerat, coactiq; mares vt adessent. Quòd si quis talia horruerat, adficta crimine, in ipsum, omnémque familiam sæuiebatur, vt magis videretur sub imperatore viro, quàm imperatori nupta esse: ita liberti eius potestatem summam adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptionibus omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Iudææ præfecit: Possidio eunucho post triumphum Britannicũ, inter militarium fortissimos, arma insignia, tanquam participi victoriæ, dono dedit. Polybum inter consules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini: Palláque prætorijs ornamentis sublimatus, adeò diues vt causante eo inopiam

Claudius cur imperator effectus.

Messalinæ Claudij vxoris libido.

piam fisci, tepidissime famoso elogio vulgatum sit, & bonde ei pernitiam fore, si à duobus libertis in societatem reciperetur. Huius temporibus visus est apud Ægyptum Phœnix, quam ferunt volucrem anno D. ex Arabia memoratos locos adolare: atque in Ægæo mari repentè insula emersit. Hic Agrippinam, Germanici fratris sui filiam, uxorem duxit, quæ filio imperium procurans, primò priuignos insidijs multiformibus, deinc ipsum coniugem veneno interemit. Vixit annis sexagintaquatuor, cuius funus, vt quondam in Tarquinio Prisco, diu occultatum, dum arte muliebri corripiti custodes ægrum simulant, Nero priuignus imperij iura suscepit.

Posset hoc etiam hodie in reges dici.

*Hoc falsum esse Pli. lib. 10. scribit.

Moguntia situm putant.

DOMITIVS NERO.

DOmitius Nero, Patre Domitio Ænobarbo genitus, matre Agrippina, imperauit annis tredecim. Iste quinquennio tolerabilis visus. Inde quidam prodidere Traianum solitum dicere, procul distare cunctos principes à Neronis quinquennio. Hic in vrbe amphitheatrum & lauacra constituxit. Pontum in ius prouinciæ Polemonis Regis permissu redegit, à quo Polemoniacus pontus appellatus est: idemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo. Eo nanque dedecore reliquum vitæ egit, vt pudeat memorare huiusmodi quenquam. Eò progressus est, vt neque sue, neque aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie, palàm conuocato senatu, dote dicta,

Traiani dictum de Neronis quinquennio.

ctaq; cunctis festa de more frequentantibus, nuberet. Pelle recta fera, utrique sexui genitalia vultu contrectabat: matrem etiam stupro contaminauit, eámque postmodum interemit. Octauiam & Sabinam cognomento Poppeam, in matrimonium duxit, viris earum trucidatis. Tunc Galba in Hispania procul, & C. Iulius imperium corripuere. Vbi aduentare Nero Galbam didicit, Senatúsque sententia constitutum, vt more maiorum collo in furcam coniecto, virgis ad necem caderetur, desertus undiq; noctis medio egressus urbem, sequentibus Phaone Epaphrodito, Neophytóque, & spadone Sporo, quem quondam Nero exectum formare in mulierem tentauerat, semet ictu gladij transegit, adiuuante trepidãtem manum impuro, de quo diximus, eunucho Sporo: cùm sanè prius nullo reperto, à quo ferretur, exclamaret, Itáne nec amicum habeo, nec inimicũ! dedecorosè vixi, turpius peream. Periit anno ætatis XXXII. Hunc Persæ intantum dilexerunt, vt legatos mitterent, orantes copiam construendi monimenti. Caterum adeò cunctæ prouinciæ, omníque Roma interitu eius exultauit, vt plebs induta pileis manumissorum, tanquàm sæuo exempta domino, triumpharet.

Nero ab omnibus deseritur.

Mors Neronis, & dicta per eum in ea.

Pileum sumere.

SERGIVS GALBA.

GAlba nobili Sulpitiorũ genere progenitus imperauit menses septem, dieſque totidem. Iste in adolescentes infamis, ad vescendum intemperans

fuit, trium amicorum consilio, id est, Iunij, Cor-
Pædagogi Galbæ, *nelij, & Calij, cuncta disponens: adeo, vt inter Pala-*
tinas ædes pariter & vulgò pædagogi dicerentur.
Hic ante sumptam dominationem, multas pro-
vincias egregiè administrauit; militem seueriſſimè
tractans, ita, vt ingresso ea castra, vulgaretur ſta-
tim, Diſce militare miles, Galba eſt, non Getulicus.
Cùm LXXIII. *ætatis annum ageret, dum fa-*
ctione Othonis accensus legiones, lorica tectus, le-
nire contenderet, ad iacentem Curtium cæſus eſt.

*SYLVIVS. OTHO *SALVIVS.

SAluius Otho ſplendidis ortus maioribus ex op-
pido Ferentino, imperauit menſes quatuor. Vi-
xcv. dies regnaſſe ſcribit Tranq. *ta omni turpis, maximè adoleſcentia. Hic à Vitel-*
lio primùm apud Placentiam, dehinc apud Bebria-
cum victus, ſemet gladio transfixit, anno ætatis
xxxviii. Tranq. XXXVIII. *adeò amabilis militibus proprijs, vt*
plerique corpore eius viſo, ſuis manibus interie-
rint.

AVLVS VITELLIVS.

VItellius ortus familia nobili, patre Lucio Vi-
tellio tertiò conſule, imperauit menſes VIII.
Iſte mente crudelis, auarúſq; cum profuſione fuit.
Huius tẽpore, Veſpaſianus in Oriente principatũ
Mors ignominioſiſſima. *abripuit: à cuius militibus certamine ſub muris*
vrbis habito ſuperatus, & palatio, quo ſe abdide-
rat Vitellius, vinctis à tergo manibus productus,
circunducitur ad ſpectaculum vulgi. Ac ne homo
impudens, in extremis ſaltem malorum, qua ge-
ſſerat,

ſerat, rubore faciē demitteret, ſubiecto in mentum gladio, ſeminudus, multis cœno, ſimo, & cæteris turpioribus dictu purgamentis vultum eius inceſſentibus, per ſcalas Gemonias trahitur, vbi Sabinū Veſpaſiani fratrē necari permiſerat, numeroſis ictibus confoſſus, interijt. Vixit annis quinquaginta ſeptem. Hi omnes quos paucis attigi, præcipuè Cæſarum gens, adeò literis culti, atque eloquentia fuere, vt ni cunctis vitijs, abſque Auguſto, nimij forent, profectò traxiſſent immodica flagitia.

Inde vncō tractus ad Tiberim. Tranq.

VESPASIANVS.

VEſpaſianus imperauit annis decem. Huius inter cætera bona, illud ſingulare fuit, inimicitias obliniſci, adeò vt Vitellij, hoſtis ſui, filiam locupletiſſimè dotatam, ſplendidiſſimo conuiungeret viro. Ferebat patienter amicorum motus, contumelijs eorum, vt erat facetiſſimus, dictis iocularibus reſpondens. Nanque Licinium Mutianum, quo adiutore ad imperium peruenerat, fiducia meritorum inſolentem flectebat, adhibito aliquo vtriqué familiari, id vnum dicens, Nōſti me virum eſſe. Sed quid mirum in amicis, cùm etiam cauſidicorum obliqua dicta, & philoſophorum contumaciam contemneret? Iſte exanguē diu, feſſúmque terrarum orbem breui refecit. Nanque primùm ſatellites tyrannidis, niſi qui forte atrocius longè proceſſerat, flectere potius maluit, quàm excruciatos delere, prudētiſſimè rutus, neſaria miniſteria

Patientia erga criminantes.

ſteria à pluribus metu curari. Praterea legibus aquiſſimis monendo, quódque vehementius eſt, vitæ ſpecie vitiorum plura aboleuerat. Infirmus tamen, vti quidam prauè putant, aduerſus pecuniam, cùm ſatis conſtet, erarij inopia, & clade vrbium, nouas eum, neque poſtea habitas vectigalium penſiones, exquiſiuiſſe. Hic Romam deformem incendijs veteribus, ac ruinis, permiſſa, ſi domini deeſſent, volentibus ædificandi copia, Capitolium, ædem Pacis, Claúdiique monimenta reparauit: multáque noua inſtituit per omnes terras, quà ius Romanum eſt, renouata vrbes cultu egregio: viæ operibus maximis munitæ ſunt. Tunc cauati montes per Flaminiã ſunt pronotranſgreſſi, quæ vulgariter Pertuſa petra vocitatur, Mille gentes cõpoſitæ, cùm ducentas egerrimè reperiſſet, extinctis ſæuitia tyrannorum pleriſque. Rex Parthorum Vologeſes, metu ſolo in pace coactus eſt: Syria ſeu Palæſtina, necnon Cilicia, Trachetæ, & Cozragine, quam hodie Auguſtophratenſem nominamus, prouincijs acceſſere: Iudæi quoq; additi ſunt. Hic monentibus amicis, vt caueret à Metia Pompoſiano, de quo ſermo percrebuerat regnaturum, Conſulem fecit, alludens tali cauillo, Quandoque memor erit tanti beneficij. Inſtitutum vero vniformè omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publicíſque actibus abſolutis charos admittere, dum ſalutatur calceamenta ſumens, & regium veſtitum. Poſt autem negotijs quacunque adue-

Collapſæ Reip. reſtitutio.

Oprimam hoc eſt ad abolendam inuidiam.

aduenissent, auditis, exerceri vectatione, deinde requiescere: postremò vbi lauisset, remissiore animo cõuiuium curabat. Plura dicere studium coegit imperatoris boni, quem ab Augusti morte post annos VI. *&* L. *Romana Respub. exanguis sauitia tyrannorum, quasi fato quodam, ne penitus rueret, adsecuta est. Itaque annum agens vitæ absque vno septuagesimũ, serijs ioca, quibus delectabatur, admiscens, interijt. Quippe primò cùm crinitum sydus apparuisset: Istud, inquit, ad regem Persarum pertinet, cui capillus effusior. Deinde ventris ingluuie fessus, & assurgens, Stantem, ait, imperatorem excedere terris decet.*

Infirmitas & mors eiusdẽ.

TITVS.

TItus vocabulo patris etiã Vespasianus dictus, matre liberta Domicilla nomine genitus, imperauit annos duos, & menses II. *diésq; viginti. Iste à puero præclaris studijs, probitatis, militiæ, literarũ instantissimè deditus, quò contẽderet, animi et corporis muneribus ostendit. Hic vbi patriæ curã suscepit, incredibile est, quantùm, quos imitabatur, anteierit, præcipuè clementia, liberalitate, honorificẽtia, ac pecuniæ contẽptu: quæ eò amplius grata fuere, quòd ex nõnullis à priuato adhuc priuatis asperior, luxuriæq́; & auaritiæ amans credebatur fore. Nanque præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, suspectum quenque & oppositum sibi immissis qui per theatra & castra inuidiosa iactantes ad pœnam poscerent, quasi criminis*

Titi ortus & educatio.

minus comitibus, oppressit. In queis Cecinnam consularem adhibitū cœnæ, vix dum triclinio egressum, ob suspicionē stupratæ Berenicis uxoris suæ, iugulari iussit. Iurgia autem sub patre uenūdata: rapinarum cupidum, unde Neronem cuncti vacantes opinantesq;, summam rerum nactum, graviter acceperant. Sed hæc in melius conversa, adeo ei immortalem gloriam contulere, vt delitiæ atq; amor humani generis appellaretur. Deniq; vt subijt pondus regium, Berenicen nuptias suas spectātem, regredi domum, & enervatorum greges abire præcepit: quo facto, quasi signum protulit mutatæ intemperantiæ. Dehinc cum donata, concessáue à prioribus principibus firmare insequentes solerent: simul vt imperium cepit, tabulas possidentibus edicto sponte cauit, vel concessit. Quadam etiam die, recordans vesperi, nihil se cuiquam præstitisse, venerando cœlestiq; dicto, AMICI, ait, PERDIDIMVS DIEM: quia erat magnificæ liberalitatis. Clementiam verò vsque eo perduxit, vt amplissimi ordinis duo, cum aduersus eum coniurassent, neque abnuere cogitatum scelus quirent, monuerit primò: post deductus in spectaculum se vtrinque assidere iusserit: petitoque ex industria myrmillonum, quorum pugna visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, vni atq; alteri commiserit: quibus perculsis, & constantiam mirantibus dicerat, Videtisne POTESTATES FATO DARI, frustraque tentari facinus potiundi

Delitiæ humani generis

Potestas fato datur.

disse, vel amittendi metu? Fratrem quoque Domitianum parantem insidias, militúmque animos solicitantem, flens sæpius obtestatus est, ne parricidio adsequi cuperet, quod & se volente esset obtenturum et, etiam haberet, cùm sit particeps potestatis. Huius tempore mons Vesuuius in Campania ardere cœpit, incendiúmque Romæ sine nocturna requie per triduum fuit: luos quoq;, quanta vix vnquam antea fuit. Quibus tamen malis nonnullis vexatis, pecunia propria subuenit cunctis remediorum generibus: nunc ægrotantes per semetipsum reficiens, nunc consolans suorum mortibus afflictos. Vixit annos quadraginta vnum, & in eodem, quo pater apud Sabinos, agro, febre interiit. Huius mors credi vix potest quantum luctus vrbi, proinciisq; intulerit, adeò vt cum delicias publicas, sicut diximus, appellantes, quasi perpetuo custode orbatum terrarum orbem deflerent.

Incendium Vesuuij.

DOMITIANVS.

DOmitianus & Domicillæ libertæ filius, germanus Titi, imperauit annis XV. Ille primò clementiam simulans, neque adeo iners, domi bellíque tolerantior videbatur: ideircóq; Cattos Germanósque deuicit, ius æquissimè dixit. Romæ multa ædificia vel cœpta, vel à fundamẽtis constrvxit: bibliothecas incendio consumptas, petitis vndique, præsertim Alexandria, exemplis, reparauit. Sagittarum tam doctus fuit, vt inter patentes digitos extentæ manus viri procul positi spicula trãsnolarent.

Domitiani peritia in sagittando.

uolarent. Dehinc atrox cædibus, bonorum supplicia agere cœpit, ac more Caligulæ dominum sese, deúmque dici coëgit, signísq; ridiculè remotis omnibus, muscarum agmina persequebatur: furens libidine, cuius fœdum exercitium Græcorum lingua κλινοπάλην *vocabat. Hinc percunctanti cuidam, quisquámne in palatio esset, responsum est, Ne musca quidem. His eius sæuitijs, ac maximè iniuria verborum, quasi se scortũ vocari dolebat, accensus Antonius, curans Germaniam superiorẽ, imperium corripuit. Quo per Normaniũ Appium acie strato, Domitianus longè deterior in omne hominum genus, etiam in suos, ferarum more, grassabatur. Igitur metu crudelitatis, & conscientiæ suæ cõiurauere pleriq;, impulsoribus Parthenio procurãte cubiculum, & Stephano: & tum ob fraudem interceptæ pecuniæ, supplicium suspectante Clodiano, adscita etiam in consilio tyranni vxore Domitia, ob amorem Paridis histrionis à principe cruciatus formidante, Domitianum multis vulneribus confodiunt, post annum* V. *&* XL. *vitæ. At Senatus gladiatoris more funus efferri, radendúmque nomen decreuit. Huius tempore seculares ludi celebrati sunt.*

κλινοπάλην.

COCCEIVS NERVA.

HActenus Romæ, seu per Italiam orti imperium rexere, hinc aduenæ: vnde compertum est, vrbem Romam externorum virtute creuisse. Quid enim Nerua prudentius aut moderatius? quid

Traiano

Traiano diuinius? quid præstantius Adriano? Cocceius Nerua oppido Narniensi genitus, imperauit menses XIII. dies X. Iste cùm imperium suscepisset, mox rumore orto, viuere atque adesse Domitianum, perinde trepidauit, vt colore mutato, verbis amissis, vix consisteret: sed a Parthenio confirmatus, recepta fiducia, ad solennè delinimẽtum conuersus est. Qui cùm in curia à senatu gratanter exceptus esset, solus ex omnibus Arrius Antoninus, vir acer, eíq; amicissimus, cõditionem imperantium prudenter exprimens, amplexu eũ, gratulari se ait Senatui & populo prouinciísq;, ipsi autem nequaquam: cui satius fuerat malos semper principes eludere, quàm tanti oneris vim sustinentem, non molestijs modò & periculis subijci, sed famæ etiam inimicorum pariter & amicorum, qui cùm se mereri omnia præsumunt, si quicquam non extorserunt, atrociores sint ipsis quoque hostibus. Iste quicquid antea pœnæ nomine tributis accesserat, indulsit: afflictas ciuitates releuauit: puellas, pueróſque natos parentibus egestosis, sumptu publico per Italiæ oppida ali iussit. Hic ne accessu maleuolorum terreretur, Iuuy Mauritij constantis viri dicto ita admonetur. Qui conuiuio familiari adhibitus, cùm Veientonem consulari honore functum quidem, apud Domitianum tamen multos occultis criminationibus persecutũ, adesse vidisset, inter colloquia mẽtione Catuli facta, calumniatoris præcipui, dicente Nerua, Quid nunc faceret,

ceret, si Domitiano supernixisset? Nobiscum, inquit Mauritius, cœnaret. Hic iurgiorũ disceptator & scientissimus & frequẽs fuit. Calphurnium Crassum, promissis ingentibus animos militũ pertentantem, detectum, confessúmque, Tarentum cum uxore remouit, patribus lenitatem eius increpantibus. Cúmque interfectores Domitiani ad exitium poscerentur, tantum est consternatus, vt neque vomitum, neq; impetum ventris valuerit differre. Et tamen vehementer obstitit, distitans Æquius esse mori, quam autoritatem imperij fœdare, proditis potẽtiæ sumendæ autoribus. Sed milites neglecto principe, requisitos Petronium vna ictu, Parthenium verò, demptis prius genitalibus, & in os coniectis, iugulauere: redempto magnis sumptibus * Casperio, qui scelere tam truci insolentior, Neruam compulit referre apud populum gratias militibus, quia pessimos, nefandosque omnium mortalium peremisset. Hic Traianum in liberi locum, inq; partem imperij adoptauit: cum quo tribus vixit mensibus. Qui dum suggerente ira, uocte voce quàm maxima contra quendam, Regulĩ nomine, inclamaret, sudore correptus est. Eo die quo interijt, solis defectio facta est.

Mauricum Plin. appellat.

*Aeliario,

Opinor esse M. Regulum: quem Plin. iunior bipedum omniũ nequissimum vocat.

VLPIVS TRAIANVS.

VLpius Traianus ex vrbe Tudertina, Vlpius ab auo dictus, Traianus à Troio paterni generis autore, vel de nomine Traiani patris sic appellatus, imperauit annis viginti. Iste talem se rei-

publica

publica præbuit, qualem vix agréque exprimere valuerunt summorum scriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ coloniam, suscepit, habens diligentiam in re militari, in ciuilibus lenitatem, in subleuandis ciuitatibus largitionem. Cúmque duo sint, quæ ab egregijs principibus expectentur, SANCTITAS DOMI, IN ARMIS FORTITVDO, VTROBIQVE PRVDENTIA, tantus erat in eo maximarum rerum modus, vt quasi temperamento quodam virtutis micuisse videretur, nisi quia cibo vinóque paululum deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam vitæ conditione par societatibus perfrui. Hic ob honorem *Suræ, studio cuius imperium abripuerat, lauacra condidit. De quo superuacaneum videtur cuncta velle nominatim promere, cùm satis sit excultum atq; emendatum dixisse. Fuit enim patiens laboris, studiosus optimi cuiusque, ac bellicosi, magísque simpliciora ingenia, aut eruditissimos, quamuis ipse parcæ esset scientiæ, moderatéque eloquens, diligebat. Iustitiæ verò, ac iuris humani diuiníque tam repertor noui, quàm inueterati custos. Quæ omnia eò maiora videbantur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perdito atq; prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum diuinitus credebatur opportunè datus, vsq; eò, vt aduenientis imperium eius pleraque mirifica denuntiauerint. In queis præcipuum cornicem è fastigio Capitolij

Agens annum LXII. Agrippinæ

*Licinij.

Atticis sermonibus effata καλῶς ἔχει. *Huius exusti corporis cineres relati Romam, humatique Traiani fori sub eius columna, & imago superposita, sicuti triumphantes solent, in urbem inuecta senatu praeunte, & exercitu. Eo tempore multo perniciosius, quàm sub Nerua Tyberis inundauit, magna clade aedium, & terraemotus grauis per prouincias multas, atróq; pestilentia, famésque, & incendia facta sunt. Quibus omnibus Traianus per exquisita remedia plurimum opitulatus est: statuens ne domorum altitudo* LX. *superaret pedes: ob ruinas faciles, & sumptus, si quando talia contingerent, exitiosos. Vnde merito* PATER PATRIÆ *dictus est. Vixit annis* LXIIII.

Lex aedificatoria.

ÆLIVS ADRIANVS.

ÆLius Adrianus stirpis Italicæ, Aelio Adriano Traiani principis consobrino Adriæ ortu genitus: quia id oppidum agri Piceni, etiam mari Adriatico nomen dedit. Imperauit annis duodecim. Hic Gracis literis impensius eruditus, à plerisque Graculus appellatus est. Athenienſium studia, moréſque auxit, poëtico non sermone tantùm, sed & cæteris disciplinis canendi, medendiq; scientia, musicis, geometria pictor, fictor, æmulatorque, ex ære vel marmore proximè Polycletos, & Euphranoras. Proinde omnino adista* effectus, vt elegantius nunquàm, raro quicquam humanæ res expertæ videantur, memor suprà quàm cuiquam credibile est, locos, negotia, milites, absentes

*effictus,

quoque

quoque nominibus recenſere, rem immẽſi laboris. Quippe qui prouincias omnes pedibus circũierit, agmen comitantium præuertens, cùm oppida vniuerſa reſtitueret, augeret ordinibus. Nanque ad ſpecimen legionum militarium fabros, perpendiculatores, architectos, genúſq; cunctum extruendorũ mœnium, ſeu decorandorum in cohortes centuriauerat. Varius, multiplex, multiformis ad vitia atque virtutes, quaſi arbiter genitus, impetum mentis quodam artificio regens: ingenium inuidum, triſte, laſciuum, & ad oſtentationem ſui inſolens callidè tegebat. Continentiam, facilitatẽ, & clementiam ſimulans, contráque diſſimulans ardorem gloriæ quo flagrabat, acerrimus ad laceſſendum pariter, & reſpondendum ſerijs, ioco, maledictis: referre carmen carmini, dictum dicto: prorſus vt meditatum crederes aduerſus omnia. Huius vxor Sabina, dum propè ſeruilibus iniurijs afficitur, ad mortem voluntariam compulſa: quæ palàm iactabat, quàm immane ingenium pertuliſſet: & elaborasſe, ne ex eo humani generis primicis grauidaretur. Hic morbo ſubtercutaneo quem diu placidè pertulerat, victus dolore, ardens, impatiénſq; plures è ſenatu extinxit. A regibus multis pace occultis muneribus impetrata, iactabat palàm, plus ſe otio adeptũ, quàm armis cæteros. Officia ſanè publica & palatina, nec non militia, in eam formam ſtatuit, quæ paucis per Conſtantinũ immutatis hodie perſeuerat. Vixit annos LXII. *dehinc*

Vno tempore ſcripſit, dictauit audiuit, & cum amicis fabulatus eſt. Spartiam.

*LXXII.

Exitus miserabilis.

dehinc miserabili exitu consumptus est, cruciatu membrorum fere omnium confectus, in tantum, vt sese interficiendum ministrorum fidissimis precas offerret: ac ne in semetipsum saeuiret, custodia charissimorum seruaretur.

ANTONINVS PIVS.

T. Aurelius Fuluius, Boionius, Antoninus, Pius.

ANtoninus Fuluius, seu Boionius dictus, postea etiam Pius cognominatus est, imperauit annis XXIII. *Iste ab Adriano in filium adoptatus, cuius gener fuerat, tanta bonitatis in principatu fuit, vt haud dubie sine exemplo vixerit: quamuis eum Numæ contulerit ætas sua, cum orbem terræ nullo bello per annos* XXIII. *auctoritate sola rexerit: adeò trementibus cum atque amantibus cunctis regibus, nationibusq; & populis, vt parentem, seu patronum magis, quam dominum imperatorem vere putarent, omnesque vno ore in cœlestium morem propitium optantes, de controuersijs inter se iudicem poscerent. Quin etiam Indi, Bactri, Hyrcani legatos misere, iustitia tanti imperatoris comperta, quam ornabat vultu sereno & pulchro, procerus membra, deceter validus. Priusquam salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum præcordia per ieiunium sanguine, viribus exesis interciperetur, eóque actuum publicorum laboribus minime sufficeret: quæ incredibili diligentia ad speciem optimi patris familiàs exequebatur, appetentia gloriæ carens & ostentatione: adeo mansuetus, vt instantibus*

bus patribus, ad eos qui contra eum coniurauerat persequendos, compressérit quæstionem: præfatus, necesse non esse sceleris in semetipsum cupidos pertinacius indagari, ne si plures reperirentur, quantis odio esset, intelligeretur. Igitur cùm esset annorum LXXII. *apud Lorios villa propria, milibus passuum* XII. *ab vrbe, febri paucorum dierum post tres atq; viginti annos imperij consumptus est: ob cuius honorem templa, sacerdotes, atq; infinitâ alia decreta sunt. Vsq; eò autem mitis fuit, vt cùm ob inopiæ frumentariæ suspicionem lapidibus à plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare, quàm vlcisci seditionem.*

Satius enim putauit vnum ciuem seruare, quàm mille hostes perdere. Spart.

M. ANTONIVS.

MArcus autem Antonius imperauit annis XVIII. *iste virtutum omnium, cælestísque ingenij extitit, ærumnísque publicis quasi defensor obiectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò quasi vno lapsu ruissent omnia statim Romani. Quippe ab armis quies nunquàm erat: perq; omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliámq; bella feruebãt, terræmotus, nũ sine interitu ciuitatum, inundationes fluminum, lues crebra, locustarum species agris infesta prorsus: vt propè nihil, quo summis angoribus atteri mortales solẽt, dici, seu cogitari queat, quod non illo imperante sæuierit. Credo diuinitus attributum, vt dum mundi lex, seu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum consilijs, tanquam medici-*

na remedijs leniatur. Is propinquum ſuũ Lucium Annium Verum, ad imperij partem nouo benevolentiæ genere adſciuit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens, ictu ſanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξίαν vocant, vndecimo imperij anno extinctus eſt: carminum, maximè tragicorum ſtudioſus, ingenij aſperi, atque laſciui.

M. ANTONINVS.

Cognomento Philoſophus dictus.

POſt cuius obitum M. Antoninus rempub. ſolus tenuit, à principio vitæ tranquilliſſimus, adeò vt ab infantia vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutauerit: philoſophiæ ſtudens, literarúmq; Græcarum peritiſſimus. Hic permiſit viris clarioribus, vt conuiuia eodem cultu, quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. Hic cùm ærario exhauſto, largitiones, quas militibus impenderet, non haberet, neq; indicere prouincialibus, aut ſenatui aliquid vellet inſtrumentorum regij cultus, facta in foro Traiani ſectione, diſtraxit vaſa aurea, pocula cryſtallina, & murrhina, vxoriam ac ſuam ſericam & auream veſtem, multa ornamẽta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multúmque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerũt. Moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere. Huius tempore Caſſius tyrannidem arripiens, extinctus eſt. Ipſe anno vitæ LIX. apud Bendobonã morbo conſumptus eſt. De eius nuntio Romam peruecto, confuſa luctu

luctu publico vrbe, Senatus in curia veste tetra indutus, lacrymans conuenit: & quod de Romulo egrè creditũ est, omnes parisensu præsumpserunt. Marcum cœlo receptum esse: ob cuius honorem templa, columnæ, multáque alia decreta sunt.

COMMODVS.

AVrelius Commodus M. Antonini filius, Antoninus & ipse dictus, imperauit annis XIII. Hic qualis futurus esset, in ipso primordio ostendit. Nam cùm in supremis moneretur à parente, attritos iam Barbaros, ne permitteret vires recipere, respondit, Ab incolumi, quamuis paulatim, negotia perfici posse, à mortuo nihil. Sæuior omnibus libidine atq; auaritia, crudelitate, nulli fidus: magísq; in eos atrox, quos amplissimis honoribus, donísque ingentibus extulerat. In tantum depranatus, vt gladiatoriis armis sæpissimè in amphitheatro dimicauerit. Huic Martia generis libertini, forma tamẽ, meretriciisq; artibus pollens, cùm animum eius penitus deuinxisset, egresso è balneo, veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immisso validissimo palæstrita, compressis faucibus expirauit, anno vitæ tricesimo secundóque. *Hostis Deorum, parricida senatus.* *Lamprid.*

HELVIVS PERTINAX.

HEluius Pertinax imperauit dies LXXXV. Iste coactus imperauit, repugnánsq; suscipiens, tale cognomentum sortitus est. Origine gentis sordida, præfecturam vrbi agens, imperator effectus scelere Iuliani multis vulneribus obtruncatur, annos natus *Sexagenari maior ad imperium accessit.*

tus VII. atq; LX. *Huius caput tota vrbe circumuectum est. Hoc exitu obiit vir ad humana consuefationis exemplum per laberis genera vniuersa absumptus prouectus eo, vt* FORTVNÆ *vocaretur* PILA. *Nam libertino genitus patre apud Ligures, in agro squalido Lolij Gentiani, cuius in prefectura quoque clientem se esse libentissimè fatebatur. Fuit doctor literarum, quæ à grammaticis traduntur, blandus magis, quàm beneficus: vnde eum Græco nomine χρυσολόγον appellauere. Nunquam iniuria accepta ad vlciscendum ductus: amabat simplicitatem: communem se affatu, conuiuio, incessu prebebat. Huic mortuo diui nomen decretum est: ob cuius laudem ingeminatis ad vsque defectum adplausibus clamatum est:* PERTINACE IMPERANTE SECVRI VIXIMVS, NEMINEM TIMVIMVS, PATRE PIO, PATRE SENATVS, PATRE OMNIVM BONORVM.

Fortuna pila.

Chrestologus

DIDIVS IVLIANVS.

DIdius Iulianus ortu Mediolanensis, imperauit mensibus VII. *vir nobilis, iure peritissimus factiosus, praceps, regni auidus. Hoc tempore Niger Pescenninus apud Antiochiam, in Pannonia Sabaria Septimius Seuerus creantur Augusti: ab hoc Seuero Iulianus in abdita palatij balnea ductus, extenta damnatorum modo coruice, decollatur, caputque eius in Rostris ponitur.*

SEPTI-

SEPTIMIVS SEVERVS.

SEptimius Seuerus imperauit annis XVIII. Hic *Pescenninum interemit, hominem omniū turpitudinum. Sub eo etiam Albinus, qui in Gallia se Cæsarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Seuerus filio suos successores suos reliquit, Bassianum & Getam. Hic in Britannia vallum per XXXII. passuum millia à mari ad mare deduxit. Fuit bellicosissimus omniū, qui ante eum fuerunt, Acer ingenio, ad omnia, quæ intendisset, in finem perseuerās. Beneuolentia quò inclinasset mirabili ac perpetua: ad quærendum diligens, ad largiendū liberalis: in amicos, inimicósq; pariter vehemens. Quippe qui Lateranum Chilonem, Amilinum Bassum, cateróſque alios ditaret: ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas videmus, Parthorum quæ dicuntur ac Laterani. Hic nulli in dominatu suo permisit honores venundari: Latinis literis sufficienter instructus, Punica eloquētia promptior: quippe genitus apud Leptim prouincia Africæ. Is dum membrorū omnium, maximè pedum dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurima carnis auidus inuasit: quem cum conficere non posset, crudit atem passus, expirauit. Vixit annos LXX.

*Priscennium

Heroum filij, noxæ.

Afrum quiddam sonans vsque ad senectutem. Spart.

ANTONINVS CARACALLA.

AVrelius Antoninus Bassianus Caracalla, Seueri filius, Lugduni genitus, imperauit solus annis VI. Hic Bassianus ex aui materni nomine dictus

dictus est. At cùm è Gallia vestem plurimam deuexisset, talaréque caracallas fecisset, coëgisséq; plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine huiusce vestis Caracalla cognominatus est. Hic fratrem suum Getam peremit. Ob quam causam furore pœnas dedit Dirarum insectatione, quæ non immeritò VLTRICES vocantur: à quo post furore conualuit. Hic corpore Alexandri Macedonis conspecto, Magnum, atque Alexandrum se iussit appellari, assentantium fallacijs eò perductus, vti truci fronte, & ad læuum humerum conuersa ceruice, quod in ore Alexandri notauerat, incedēs, fidem vultus simillimi persuaderet sibi. Fuit impatiens libidinis, quippe qui nouercam suam* duxit vxorem. Cùm Carris iter faceret, apud Edessam secedens* ad officia naturalia, à milite, qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est. Vixit annis ferè triginta. Corpus eius Romam relatum est.

Dirae Vltrices.

*Iuliam

*ad vesicæ leuandam.

Alij 43. an vixisse scribunt.

OPILIVS MACRINVS, ET DIADVMENVS.

MAcrinus cum Diadumeno filio ab exercitu imperatores creati, imperauerunt menses XIIII. ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo, quia Macrinus militarem luxuriam, stipendiáq; profusiora comprimeret.

AVRELIVS HELIOGABALVS.

AVrelius Antoninus Varius, idem Heliogabalus dictus, Caracallæ ex Semea consobrina occultè

Varius, quòd vario semine natus.

cultè ſtuprata filius, imperauit biennio & menſibus VIII. *Huius matris Semeæ auus Baſſianus nomine fuerat,* Solis ſacerdos. Is cùm Romam ingenti militum & ſenatus expectatione veniſſet, probris ſe omnibus contaminauit. Cupiditatem ſtupri, quam adſequi naturæ defectu nondum poterat, in ſe conuertens, muliebri nomine Baſſianã, ſe pro Baſſiano iuſſerat appellari. Veſtalem virginem quaſi matrimonio iungens ſuo, abſciſſis q; genitalibus, matri ſe Magnæ ſacrauit. Hic Marcellum, qui poſt Alexander eſt dictus, conſobrinũ ſuum Cæſarem fecit. Ipſe tumultu militari interfectus eſt. Huius corpus per vrbis vias more camini cadaueris à milite tractum eſt, militari cauillo appellantium,* INDOMITÆ ET RABIDÆ LIBIDINIS CATVLAM. *Nouiſſimè cùm auguſtum foramen cloacæ corpus minimè reciperet, vſque ad Tiberim deductum, adiecto pondere, ne vnquam emergeret, in fluuium proiectũ eſt. Vixit annis* XVI. *atque ex rebus, quæ acciderant, Tiberinus Tractitiúſque appellatus eſt.*

* Iouis.

Per pontem Æmilium cum matre Scenide.

SEVERVS ALEXANDER.

SEuerus Alexander imperauit annis XII. *Hic bonis reipublicæ fuit erumnoſus. Sub hoc imperante Taurinus Auguſtus effectus eſt. Ob timorem ipſe ſe Euphrati fluuio obiecit. Tunc etiam Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander verò cùm deſeri ſemet à ſtipatoribus vidiſſet, matrem ſibi cauſam fuiſſe*

mortis

mortis exclamans, accurrenti percussori, obuoluto capite, cernices suas valide compressas prebuit, anno vitæ XXIX. XXVI. *Huius mater Mammæa eò filium coëgerat, vt illa ipsa, quamuis permodica, si mensæ, prandióque superessent, conuiuio reponerentur.*

IVLIVS MAXIMINVS.

IVlius Maximinus Thrax è militaribus, imperauit annis III. *Is dum persequitur pecuniosos, insontes pariter, noxiósque, apud Aquileiam seditione militum discerptus est, vnà cum filio, conclamantibus cunctis militari ioco,* EX PESSIMO GENERE NE CATVLVM HABENDVM. *Huius imperio duo Gordiani pater & filius principatum arripientes, vnus post vnum interiere. Pari etiam tenore Pupianus & Balbinus regnum inuadentes perempti sunt.*

GORDIANVS.

GOrdianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ clarissimo patre, imperauit annis VI. *Apud Ctesiphontem, à Philippo præfecto prætorio, accensis in seditionem militibus occiditur, anno vitæ* XX. Alij XXII. *Corpus eius prope fines Romani, Persicíq; imperij positum, nomen loco dedit,* SEPVLCHRVM GORDIANI.

PHILIPPVS.

MArcus Iulius Philippus imperauit annis V. *Verona ab exercitu interfectus est, medio capite supra ordines dentium præciso. Filius autem eius Gallus Iulius Saturninus, quem Potentiæ so-*

ciauerat,

ciauerat, Romæ occiditur, agens vitæ annos XII. *adeò ſeueri & triſtis animi, vt iam tum à quinquennii ætate, nullo prorſus cuiuſquam commento ad ridendum ſolui potuerit: patremque ludis ſecularibus petulantius cachinnantem, quanquam adhuc tener, vultu notauerit auerſato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobiliſſimo latronum ductore.* Milleſimo anno ab Vrbe condita.

DECIVS.

DEcius è Pannonia Bubalia natus, imperauit menſes XXX. *Hic Decium filium ſuum Cæſarem fecit: vir artibus cunctis virtutibúſque inſtructus, placidus, & communis domi, in armis promptiſſimus. In ſolo barbarico inter cõfuſas turbas, gurgite paludis ſummerſus eſt: ita, vt nec cadauer eius potuerit inueniri. Filius verò eius bello extinctus eſt. Vixit annos quinquaginta. Huius tẽporibus, Valens Lucinianus imperator effectus.* Affecti martyrio Fabianus & Cornelius pontifices Rom.

VIRIVS GALLVS.

VIrius Gallus cum Voluſione filio imperauerunt annos* II. *Horũ temporibus Hoſtilianus Perpenna à Senatu imperator creatus, nec multò poſt peſtilentia cõſumptus eſt. Sub his etiam Æmilianus in Mœſia imperator effectus eſt: contra quem ambo profecti, apud Interamnẽ ab exercitu ſuo cæduntur, anno ætatis pater* VII. *circiter &* XL. *creati in inſula Menynge, quæ nunc Girba dicitur: Æmilianus verò menſe* IIII. *dominatus, apud Spoletum ſiue Pontem, quem ab eius cæde*

* *Voleſiano*

Et menſibus octo.

cæde Sanguinarium accepisse nomen ferunt, inter Ocriculum, Narniámque, & Spoletū, & vrbem Romam regione media positum. Fuit autē genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. Vixit annos IIII. minus L.

LICINIVS VALERIANVS.

LIcinius Valerianus cognomento Colobius, imperauit annos XV. parentibus ortus splendidissimis, stolidus tamen & multùm iners, neq; ad vsum aliquem publicum officio, consilio, seu gestis accommodatus. Hic filium suum Galienum Augustum fecit, Galienique filium Cornelium Valerianum Cæsarem. His imperantibus, Religianus in Mœsia, Cassius Labienus posthumus in Gallia, Galieni filio interfecto, imperatores effecti sunt. Pari modo Ælianus apud Moguntiam, cùm in Ægypto Aemilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus dominatum inuasere. Valerianus verò in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore, Persarum rege superatus, mox etiam captus est: apud Parthos ignobili seruitute consenuit. Nam quandiu vixit, rex eiusdem prouincia, incuruato eo, pedē ceruicibus eius imponens, equum ascendere solitus erat.

GALIENVS.

LXX. an. maior mortuus est.

GAlienus quidem in locum Cornelij filij sui, Salonianum alterum filium subrogauit, amorī diuerso pellicum deditus, Salonina coniugis & concubinæ, quam per pactionem concessa parte superioris

perioris Pannoniæ, à patre Marcomannorum rege, matrimonij specie susceperat, Pipam nomine. Nouissimè aduersus Aureolū profectus est. Quem cùm apud Pontem, qui ex eius nomine Aureolus appellatur, obtentum, detrusumq; Mediolanum obsedit, eiusdem Aureoli commento à suis interijt. Regnauit annos XV. cū patre VII. & solus VIII. vixit annos L. *Nec integris.*

CLAVDIVS.

CLaudius imperauit annos II. Hunc plerique putant Gordiano fatum, dum* alij Liscensa *ab muliere matura instituerētur ad vxorem. Hic Claudius Galieni morientis sententia imperator designatus, ad quem Ticini positū per Gallonium Basilium indumenta regia direxerat: extinctóq; à suis Aureolo, receptis regionibus, aduersum* autem Alemannorū haud procul à lacu Benaci dimicans, tantam multitudinem fudit, vt agrè pars dimidia superfuerit. His diebus Victorinus regnū cepit. Claudius verò, cùm ex fatalibus libris, quos inspici præceperat, cognouisset, sententia in senatu dicendæ, primi morte remedium desiderari. Pomponio Basso, qui tunc erat, se offerente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono reipub. dedit, præfatus neminem tanti ordinis, primas habere ipsum Imperatorem. Ea res sic erat cunctis grata, vt non diui vocabulum modò, sed ex auro statuam prope ipsum Iouis simulacrum, atque in curia imaginem auream proceres sacrauerint... **aciem* Primus Gothorum arma impetúmque repressit.

QVIN-

QVINTILIVS.

XVII. *dies.* HVic succeſſit frater eius Quintilius. Is paucis diebus imperium tenens, interemptus eſt.

AVRELIANVS.

AVrelianus genitus patre mediocri, & (vt quidã ferunt) Aurelij clariſſimi Senatoris colono, inter Daciam & Macedoniam: imperauit annos v. Iſte haud diſſimilis fuit Magno Alexandro, ſeu Caſari Dictatori. Nam Romanam vrbem triennio ab inuaſoribus receptauit, cùm Alexander annis XIII. per victorias ingentes ad Indiam peruenerit, & C. Caſar decennio ſubiecerit Gallos, aduerſum cines quadriennio congreſſus. Iſte in Italia tribus prælijs victor fuit, apud Placentiam, iuxta amnem Metaurum, ac fanum Fortunæ, poſtremò Ticinenſibus in campis. Huius tempore apud Dalmatas Septimius imperator effectus, mox à ſuis obtruncatur. Hoc tempore in vrbe Roma monetarij rebellarunt, quos Aurelianus victor vltima crudelitate compeſcuit. Iſte primus apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmisq;, & aurata omni veſte, quod adhuc fere incognitum Romanis moribus videbatur, vſus eſt. Hic muris validioribus & laxioribus vrbem ſepſit. Porcina carnis vſum populo inſtituit. Hic Tetricum, qui imperator ab exercitu in Gallijs effectus fuerat, correctorem Lucaniæ prouexit, aſpergens hominẽ elegãti ioco, Sublimius habendum regere aliquã Italiæ partem, quàm trans Alpes regnare. Nouiſſimè

simè fraude serui sui, qui ad quosdam militares viros amicos ipsius, nomina pertulit adnotata, falsò manum eius imitatus, tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere, ab ijsdem interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim & Heracleam est. Fuit sæuus & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filij sororis interfector. Hoc tempore VII. *mensibus interregni species euenit.*

Manu Mucaporis.

TACITVS.

TAcitus post hunc suscepit imperium, vir egregiè moratus, qui ducentesimo imperij die apud Tarsum febri moritur.

Caput imperat, non pedes.

FLORIANVS.

HVic successit Florianus. Sed cùm magna pars exercitus equitantium Probum militiæ peritum legisset, Florianus dierum LX. *quasi per ludũ imperio vsus, incisis à semetipso venis, effuso sanguine consumptus est.*

Taciti frater.

PROBVS.

PRobus genitus patre agresti, hortorum studioso, Dalmatio sanguine, imperauit annis VI. *Iste Saturninũ in Oriẽte, Proculum, & Bonosum Agrippinæ imperatores effectos oppressit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari* Almum montem apud Syrmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem vineis conseruit. Hic Syrmio in turri ferrata occiditur.*

Ob præclarissimam vocem occiditur: non fore opus militibus, cùm hostes deessent.

**Vites*

**Almam Vopisc. legit.*

CARVS.

CArus Narbone natus, imperauit annis II. *Iſte confeſtim Carinum, & Numerianum Cæſares fecit. Hic apud Cteſiphontem ictu fulminis interiit, Numerianus quoque filius eius, cùm oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulſore Apro, qui ſocer eius erat, per inſidias occiſus eſt. Cum dolo occultaretur ipſius mors, quouſque Aper inuadere poſſet imperium, fœtore cadaueris, ſcelus eſt proditum. Hinc Sabinus Iulianũ inuadens imperium, à Carino in campis Veronenſibus occiditur. Hic Carinus omnibus ſe ſceleribus inquinauit, pluximos innoxios fictis criminibus occîdit: matrimonia nobilium corrupit: condiſcipulis quoque, qui taxauerũt eum in auditorio verbi fatigatione, perniciоſus fuit. Ad extremũ trucidatur eius præcipuè Tribuni dextera, cuius dicebatur coniugem polluiſſe.*

Capitale fere fuit, vltra Cteſiphontem progredi. Vopiſc.

DIOCLETIANVS.

DIocletianus Dalmata, Amilini ſenatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine Dioclea, quorũ vocabulis, donec imperium ſumeret, Diocles appellatus. Vbi orbi Romani potentiam cepit, Graium nomen in Romanum morem conuertit. Imperauit annis XXV. *Is Maximianum Auguſtum effecit, Conſtantium & Galerium Maximianum cognomento Armentarium, Cæſares creauit, tradens Conſtantio Theodoram*

Herculij

Herculij Maximiani priuignam abiecta vxore priori. Hoc tempore Carausio in Gallijs, Achilleus apud Ægyptum, Iulianus in Italia imperatores effecti, diuerso exitu periere. E quibus Iulianus acto per costas pugione, in ignem abiecit se. Diocletianus verò apud Nicomediam sponte imperiales fasces relinquens, in propriis agris consenuit. Quidum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tãquam pestem aliquam detestans, in hunc modum respondit: Vtinam Salone possetis visere holera nostris manibus instituta, profectò nunquam istud tentandum iudicaretis. Vixit annis LXVIII. *ex queis communi habitu propè nouem egit. Morte consumptus est, vt satis patuit, per formidinem voluntariam. Quippe cùm à Constantino atque Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minus interesse valeret, excusauisset; rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio fauisse, ac Maximino fauere, suspectans necem dedecorosam, venenum dicitur hausisse. His diebus Constantius Constantini pater, atque Armentarius, Cæsares Augusti appellantur. Creatis Cæsaribus Seuero per Italiam, Maximini Galerij sororis filio per Orientem, eodémque tempore Constantinus Cæsar efficitur. Maxentius imperator in villa* VI. *millibus ab vrbe discreta itinere Laucano: dehinc Licinius Augustus efficitur, paríque modo Alexander, apud Carthaginem Imperator*

Alij 78. annos vixisse scrib.

fit: similiq; modo Valens Imperator creatur, quorum exitus iste fuit: Seuerus ab Herculio Maximiano Romæ intra tabernas extinguitur, funúsq; eius Galieni sepulcro infertur: quod ab vrbe abest per Appiam millibus IX.

GALERIVS MAXIMIANVS.

GAlerius Maximianus cõsumptis genitalibus defecit. Maximianus Herculius à Constantino apud Massiliam obsessus, deinde captus, pœnas mortis genere, postremò fractis laqueo cerui cibus, Alexander à Constantini exercitu ingulatur. Maxentius dum aduersus Constantinum congreditur, paulò superius à ponte Miluio, in pontem nauigijs compositum, ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, voratúmque limo pondere thoracis corpus vix repertũ. Maximianus apud Tarsum morte simplici periit. Valens à Licinio morte mulctatur. Fuerũt autem morum huiusmodi: eAurelianus Maximianus, cognomento Herculius, ferus natura, ardens libidine, consilijs stolidus, ortu agresti, Pannonióque. Nam etiam nunc haud longè Syrmio eminet locus palatio ibidem constructo, vbi parentes exercebant operam mercenariam. Ætate interijt sexagenarius, annorum XX. *imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Faustam coniugem Constantini: cuius patri Constantio tradiderat Theodoram priuignam. Sed Maxentium suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum*

Maxentij mors.

nimum laborantis auspicio gratissimi cœpti apuere. Is Maximianus charus *nulli vnquam fuit nec patri, aut socero quidem Galerio. *nunquam illi.

GALERIVS ARMENTARIVS.

GAlerius autem fuit, licet inculta, agrestiq; iustitia, satis laudabilis, pulcher corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrarijs, pastor armentorũ, vnde ei cognomen Armentarius fuit. Ortus Dacia Ripensi, ibiq; sepultus est: quem locum Romulianum etiam vocabulo Romulæ matris appellarat. Is insolenter affirmare ausus est, matrem, more Olympiadis Alexandri Magni creatricis, compressam dracone semet concepisse.

GALERIVS MAXIMINVS.

GAlerius Maximinus sorore Armentarij progenitus, veróque nomine ante imperium *Daza dictus, Cæsar quadriennio, dehinc per Orientẽ Augustus triennio fuit: ortu quidem atque instituto pastorali, verùm sapientissimi cuiusque, ac literatorum cultor: ingenio quieto, vini auidior. Quo ebrius, quædam corrupta mente aspera iubebat: qui cùm pigeret factum, differri qua præcepisset, in tempus sobrium ac matutinum statuit. *Daza Eboraci decessit.

ALEXANDER.

ALexãder fuit Phryx origine, ingenio timidus, inferior aduersus laborẽ vitio senectæ ætatis. His omnibus absumptis, imperij iura penes Constantinum & Licinium deuenere.

CONSTANTINVS.

CONstantinus Constantij imperatoris & Helenæ filius, imperauit annis triginta. Hic dum iuuentulus à Galerio in Vrbe Romareligionis specie, obsessi teneretur, fugam arripiens, atque ad frustrandos insequentes publica iumenta quâq; iter egerat, interfecit: & ad patrem in Britanniam peruenit, & fortè iisdem diebus ibidem Constantium parentem fata vltima perurgebant. Quo mortuo, cunctis, qui aderat, adnitentibus, sed præcipuè Eroco Alemannorũ rege, auxilij gratia Constantium comitato, imperium capit. Hic sororem suam Constantiam Licinio Mediolanũ accito coniunxit, filiúmque suum Crispum nomine ex Mineruina concubina susceptum: idem Constantinum, iisdem diebus natum, oppido Arelatensi, Liciniúmque Licinij filium, mensium ferè viginti, Cæsares effecit. Verumenimuero VT IMPERIA DIFFICILE CONCORDIAM CVSTODIVNT, dissidium inter Licinium Constantinúmque exoritur, primúmque apud Cibalas iuxta paludem, Hiulcam nomine, Cõstantino nocte castra Licinij irrumpente, Licinius fugam petit, Byzantiúmque fuga volucri peruenit: ibi Martinianum officiorum magistrum Cæsarem creat. Dehinc Constantinus acie potior, apud Bithyniam adegit Licinium, pacta salute indumentum regium offerre per vxorem: inde Thessalonicam missum, paulo post eum, Martinianúmque

iugulari

ingulari iubet. Hic Licinius annum dominationis ferè post XIIII. *vitæ proximè* LX. *occiditur, auaritiæ cupidine omnium pessimus, neque alienus à luxu venereo, asper admodum, haud mediocriter impatiens: infestus literis, quas per inscitiam immodicam, virus ac pestem publicam nominabat, præcipuè forensem industriam. Agraribus planè ac rusticantibus, quia ab eo genere ortus, altúsque erat. satis vtilis, ac militiæ custos, ad veterum instituta seuerissimus:* SPADONVM ET AVLICORVM OMNIVM VEHEMENS DOMITOR, TINEAS SORICESQVE PALATII APPELLANS. *At Constantinus obtento totius Romani imperij mira bellorum fælicitate regimine, Fausta coniuge, vt putant, suggerente, Crispum filium necari iubet. Debinc vxorem suam Faustam in balneas ardentes coniectam interemit: cùm eum mater Helena ardore nimio nepotis increparet. Fuit verò vltrà quàm æstimari potest laudis auidus. Hic Traianum* HERBAM PARIETARIAM *ob titulos multos ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Hic pontem in Danubio construit: habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodissimus tamen rebus multis fuit: calumnias sedare, legibus seuerissimis nutrire artes bonas, præcipuè studia literarum: legere ipse, scribere, meditari, audire legationes, & querimonias prouinciarum. Cúmque liberis filióque fratris Dal-*

Tineas & sorices, aulicos vocabat.

Herba parietaria.

matio Cæsaribus confirmatis, III. & LX. annis vixisset, ex quibus dimidios, ita vt XIII. solus imperaret, morbo consumptus est, irriſor potius quàm blandus. Vnde prouerbio vulgari, Traeala, decem annos praestantissimus, duodecim sequẽtibus latro, decem nouissimis pupillus ob profusiones immodicas nominatus. Corpus sepultum in Byzantio, Cõstantinopolis dicta: quo mortuo, Dalmatius militũ vi nexatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio redacta est, Constantinum, & Constantiũ, ac Constantẽ filios Constantini. Hi singuli has partes regendas habuerunt. Constantinus iunior cuncta trans Alpes: Constantius à freto Propontidis, Asiam atque Orientem: Constans Illyricum, Italiámque, & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniámque, & Achaiam.

Nicomedia obijt. Eutropius.

*Constantinus.

*ANNIBALIANVS, CONSTANS, ET CONSTANTIVS.

ANnibalianus, Dalmatij Cæsaris consanguineus, Armeniã nationéſq; circùm socias, Interim ob Italiæ Africæq; ius dissentire statim Constantius & Constans cœperunt. Constantius latrocinij specie, dum incautus fœdéq; temulentus in alienã irruit, obtruncatus est, proiectúſq; in fluuiũ, cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileia. Constans verò venandi cupidine, dum per syluas saltúſque errat, conspiratione aliquot militares in eius necem, auctoribus Chrestio & Marcellino, similque Magnentio: qui vbi patrandi negotij

Ad Aquileiam.

dies

dies placuit, Marcellinus natalem filij simulans, plerosque ad cœnam rogat. Itaque in multam noctem conuiuio celebrato, Magnentius quasi ad ventris secreta secedens, habitum venerabilem capit. Eare cognita Cõstans fugere conatus, apud Halenam oppidũ Pireneo proximum, à Gaisone cum lectissimis misso, interficitur anno XIII. Augustæ dominationis: nam Cæsar triennio fuerat, ani septimo vicesimóque. Hic fuit debilis pedibus, manibũsque articulorum dolore. Fortunatus cœli temperie, fructuum prouentu, nulla à Barbaris formidine: quæ profectò maiora fuerint, si prouinciarum rectores non pretio, sed iudicio prouexissent. Huius morte cognita, Vetranio magister militum, imperium in Pannonia apud Mursiam corripuit: quem Cõstantius nõ post multos dies regno exuit, grandæuo ætati non vitam modò, sed etiam voluptuarium otium concedens. Fuit autem propè ad stultitiam simplicissimus.*

* *Mursium vixit annis 40, regnauit autẽ 24.*

CONSTANTIVS.

COnstãtius Gallum fratrem patruelem, Cæsarẽ pronũtiat, sororem Constantinã illi cõiungẽs: Magnentius quoque Decentium consanguineum suum trans Alpes Cæsarem creauit. His diebus Romæ Nepotianus Eutrophiæ Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit: quem octauo die vicesimóq; Magnentius oppressit. Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiam dimicans vicit: in quo bello penè

nun-

nunquam amplius Romanæ conſumtæ ſunt vires, totiúſq; impery fortunæ peſſundatæ. Dehinc cùm ſe Magnentius in Italiam recepiſſet, apud Thicanum plures fudit, incautius, & vt in victoria ſolet, audacius perſequentes. Nec multò poſt apud Lugdunum coanguſtatus, gladio occultè promiſo, ictum pulſi parietis ſuuans, transfoſſo latere, vt erat vaſti corporis, vulnere, naribúſque, & ore cruorem effundens, menſe imperij XIII. *ætatis verò* L. *expirauit: ortus parentibus, qui Galliam inhabitant: legendæ ſtudio prōptus, ſermonis acer, animi tumidi, & immodicè timidus: artifex tamen ad occultandam audaciæ ſpecie formidinem. Eius morte audita, Decentius laqueo faſcia ad collum poſito, vitā finiuit. Hoc tēpore Gallus Cæſar à Conſtantio occiditur. Imperauit annis* IIII.

Magnentius in ſe manus vertit.

Decentius Cæſar laquei morte præpoſtera vitam finit.

SILVANVS.

SIluanus imperator effectus, die imperij vigeſimo octauo perimitur. Fuit ingenio blādiſſimus, quanquàm barbaro patre genitus: tamen inſtitutione Romana ſatis cultus, & patiens.

CONSTANTIVS.

COnſtantius Claudium Iulianum fratrē Galli, honore Cæſaris adſumit, annis natū ferè tres atque viginti. Iſte in campis Argentoracenſibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hoſtium copias deleuit. Stabant acerui montiū ſimiles, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Nodonarius, fuſi omnes optimates, redditus limes

Romanæ

Romanæ poſſeſſionis: ac poſtmodum cum Alemannis dimicans, potentiſſimum eorum regem Badomarium cepit. Hic à militibus Gallicanis Auguſtus pronuntiatur. Hic Conſtantius vrgere legationibus, in ſtatum noménque priſtinum reuerti.

IVLIANVS.

IVlianus mandatis mollioribus, refert ſe ſub nomine celſi imperij multò officioſius pariturum. Hinc Conſtantius magis magiſq; ardens dolore, atq;, vt erat talium impatiens, in radicibus Tauri montis apud Mopſocrenem febri acerrima, quam indignatio nimia vigilijs augebat, interijt, anno eius IIII. *&* XL. *imperij* IX. *atq;* XXX. *verùm Auguſtus* I I I I. XX *q;, octo, ſolus, cum fratribus atque Magnentio* X V I. X V *Cæſar. Felix bellis ciuilibus, externis lacrymabilis, mirus artifex in ſagittis: à cibo vinóque & ſomno multum intemperans: patiens laboris, facundiæ cupidus: quam cùm adſequi tarditate ingenij non poſſet, aliis inuidebat. Spadonum aulicorúmque amori deditus, & vxorum: quibus contentus, nulla libidine trãſuerſa, aut iniuſta polluebatur. Sed ex coniugibus, quas plurimas ſortitus eſt, præcipuè Euſebiam dilexit: decoram quidem, verùm per Amantias, & Gorgonias, & alia importuna miniſteria vexantem famam viri, contrà quàm fœminis modeſtioribus mos eſt, quarum ſæpe præcepta maritos iuuant. Nanque vt cæteras omittam, Pompeia Plotina incredibile dictu eſt quanto auxerit gloriam* *Vxores quales ſint.*

Traiani,

Traiani, cuius procuratores cùm prouincias calumnijs agitarent, adeò vt vnus ex ijs diceretur locupletium quenque ita conuenire. Qua habes ad mensam? Vnde habes? tertium, Pone qua habes? illa coniugem corripuit: atque increpans quòd laudis suæ esset incuriosus, talem reddidit, vt posteà exactiones improbans & detestans, FISCVM LIENEM VOCARET, *quòd eo crescente artus reliqui tabescant. Igitur Iulianus redacta ad vnum se orbis Romani curatione, gloriæ nimis cupidus in Persas proficiscitur. Illic à transfuga quodam in insidias deductus, cùm eum hinc, inde Parthi vrgerent, è castris iam positis, arrepto tantum clypeo procurrit. Cúmque inconsulto ardore nititur ordines ad prælium componere, ab vno ex hostibus, & quidem surgente, conto percutitur: relatúsque in tabernaculum, rursusq; ad hortandos suos egressus, paulatim sanguine vacuatus, circa noctis ferè medium defecit: præfatus, consultò sese de imperio nihil mandare, ne, vti solet, in multitudine discrepantibus studijs amicorum, ex inuidia rei præ discordia exercitus periculũ pararet. Fuerat in eo literarum ac negotiorum ingens scientia: eo inuerat philosophos & Græcorũ sapientissimos: vsu promptior corporis, quàm validus quidem, sed breuis fuit. Hæc minuebat quarũdam rerum neglectus modus, Cupido laudis immodica, cultus numinum superstitiosus, audax plus quàm imperatorem decet: cui salus propria, cùm semper ad se-*

Fiscum lienem dixit Traianus.

curitatem

curitatem omnium, tum maximè in bello conſeruanda eſt. Ita illum cupido gloriæ flagrantior peruicerat, vt neque terræ motu, neque pleriſque præſagijs, quibus vetabatur petere Perſidem, adductus ſit finem ponere adori, ac ne noctu quidem viſus ingens globus cœlo labente diem belli cautum præſtiterit.

Scripſit hic in Chriſtianos.

IOVINIANVS.

IOuinianus genitus patre Verroniano, inſula agri Singidonenſis, prouinciæ Pannoniæ, imperauit menſes VIII. *Cuius patri, cùm liberos crebros amitteret, præceptũ ſomnio eſt, eum qui iam inſtãte vxoris partu edendus foret, diceret Iouinianũ. Hic fuit inſignis corpore, latus ingenio, literarum ſtudioſus. Hic dum à Perſide hyeme aſpera mediáque Conſtantinopolim accelerans, cruditate ſtomachi, tectorio noui operis grauatus eſſet, repente interyt annos gerens proxime* XL.

An. M.CIX. *ab Vrb. cond.*

VALENTINIANVS.

VAlentinianus imperauit annis XII. *minus diebus* C. *Huius pater Gratianus mediocri ſtirpe ortus, apud Cibalas Funarius appellatus eſt, eò quòd venalitium funem portanti, quinque milites nequirẽt extorquere, eo merito adſcitus in militiam, vſq; præfecturæ prætorianæ potentiam conſcendit. Ob cuius apud milites commendationem, Valentiniano imperium reſiſtenti aggeritur. Hic Valentem cõſanguineum ſuum ſibi ſocium in imperio adſciuit, ac demum Gratianum filium, nec-*

Cur Funarius dictus.

dum

dum plenè puberem, hortatu ſocrus & vxoris Auguſtum creauit. Hic Valentinianus fuit vultu decens, ſolers ingenio, animo grauis, ſermone cultiſſimus. Quanquam enim ad loquendum parcus, ſeuerus, vehemens, infeſtus tamen vitijs, maximéque auaritiæ: cuius punitor ipſe fuit acer: & in ijs quæ memoratus ſum, Adriano proximus: Genera vetuſtiſſimorum meminiſſe, noua arma meditari, fingere terra ſeu limo ſimulacra, prudenter vti locis, temporibus, ſermonibus, atq;, vt breuiter concludam, ſemper criminibus, queis ſeſe quaſi fidiſſimis prudentiſſimiſque daret, careret: aut probatis eruditiſque monitoribus vti licuiſſet, perfectus haud dubiè princeps euaſiſſet. Huius tempore Firmus apud Mauritaniam regnum inuadens, extinguitur. Valentinianus apud Bergentionem legationi Quadorum reſpondens, anno ætatis LV. & imperij IX. ſanguinis, voce amiſſa, ſenſu integer expirauit. Quod quidem intemperantia cibi ac ſaturitate, qua artus diffuderat, accidiſſe plures detulere. Itaq; eo mortuo, Valentinianus adhuc quadriennis, autore Equitio ac Merobaude propinquo, vbi cum matre fuerat allatus, creatus eſt imperator.

Conſtantinopoli.

* ſi infidis hominibus ita legit. Eutropius.

VALENS.

VAlens vnà cum Valentiniano germano ſuo, de quo diximus, regnauit annos X. menſes V. Hic Valens cum Gothis lacrymabili bello commiſſo, ſagittis ſauciis in caſam deportatur viliſſimam: vbi

vbi superuenientibus Gotthis igniq; supposito, incendio concrematus est, in quo probanda hac fuere. Fuit possessoribus consultor bonus, mutare iudicia, verus, in amicos fidus, iraſci sine noxa ac periculo cuiusquam, sanè valde timidus. Huius temporibus Procopius tyrannus cadens extinguitur.

GRATIANVS.

GRatianus genitus Syrmij, imperauit cum patre Valentiniano annis VIII. diebus LXXXV. cum patruo & fratre III. cum eodem fratre ac Theodosio IIII. & cum his omnibus accedente Arcadio menses VI. Hic apud Argentarium oppidum Galliæ, XXX. Alemannorum millia in bello extinxit. Hic cùm animaduertisset Thraciã Daciámque, tanquam genitales terras, possidentibus Gotthis Triballíque, atq; omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accitum ab Hispania Theodosium, cunctis fauentibus, agenti annum à tricesimo tertium, imperium committit. Fuit autem Gratianus literis haud mediocriter institutus, carmen facere, ornatè loqui, explicare controuersias rhetorum more. Nihil aliud die noctúque agere, quàm spiculis meditari, summaq; voluptatis diuinaq; artis credere, ferire peritè sibi destinata: cibique, vini, ac libidinis victor: cunctíque fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam reipub. gerendæ scientiam animum indidisset: à qua propè alienus, non modo voluntate, sed etiam exercitio fuit. An. ab Vrbe 1132.

fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad se transtulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeóq; Barbarorum comitatu, & prope amicitia capitur, vt nonnunquam eodem habitu uiter faceret, odia contra se militum excitauit. Hoc tẽpore cùm Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuisset, & in Galliam transmisisset, ab infensis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugauit, nec mora extinxit: qui vixit annis XXXVIII.

Floruit hoc tempore diuus Hieronymus, & Martinus.

THEODOSIVS.

Theodosius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originem à Traiano principe trahens, à Gratiano Augusto apud Syrmium imperator effectus, regnauit annis XXVII. *Huic ferũt nomen somnio parẽtes monitos sacrauisse, vt Latinè intelligimus, à Deo datum. De hoc etiam oraculo in Asia diuulgatum est, eum Valenti successurum, cuius nomen è* θ, *&* ε, ο, *atq; à Græcis literis initiaretur. Qua cognitione principij deceptus Theodorus, cùm sibi imperium præsumeret, scelestæ cupidinis supplicia percepit. Fuit autem Theodosius propagator reipub. atq; defensor eximius. Nam Hunnos & Gothos, qui eam sub Valente defatigassent, diuersis prælijs vicit: cũ Persis quoque petitus, pacem pepigit. Maximum autem tyrãnum, qui Gratianum interfecerat, & sibi Gallias vindicabat, apud Aquileiã extinxit: Victorem quoque eius filium, intra infantiæ annos*

à Ma-

à Maximo patre Augustum factum, necauit. Eugenium quoq; tyrannum, atque Arbogastem superauit, deeltis eorũ decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius cõfisus viribus Arbogastis, postquàm apud Viennam Valentinianum extinxerat, regnum inuasit, sed mox simul cum vita imperium perdidit. Fuit autem Theodosius moribus & corpore Traiano similis, quantum scripta veterum, & pictura edocent: sic eminens status, membra eadem, par cæsaries, os absque eo quòd illi aliquantum vellendo steriles genæ, nèq; tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantúsque flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens verò prorsus similis, adeo vt nihil dici queat, quod non ex libris in istũ videatur transferri. Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se cæteris putans: in omnes homines honorificus, verum effusus in bonos: simplicia ingenia æquè diligere, erudita mirari, sed innoxia: largiri magno animo magna: amare ciues, vel priuato contubernio cognitos, eósque honoribus, pecunia, beneficijs cæteris munerati, præsertim quorum erga se velut patrem aspero casu officia probauerat. Illa tamen quibus Traianus aspersus est, violentiam scilicet & cupidinem triumphandi, vsque eò detestatus est, vt bella non mouerit: sed inuenerit, prohibueritque lege ministeria lasciua, psaltriásque commessationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, vt consobrinarum nuptias ve-

tuerit, tanquam reorum. Literis si nimium perfectos contemplemur, mediocriter doctus, sagax plane, multúmq; diligens ad noscenda morum gesta: è quibus non desinebat execrari veterum facta superba, crudelia, libertati infesta, quæ legerat, ut Cinnam, Marium, Syllàmque atque vniuersos dominantium, præcipuè tamen perfidos & ingratos. Iracundi sanè rebus indignis, sed flecti citò, vnde modica dilatione emolliebatur. Aliquando seuera præcepta habuit de Liuio, vel quod Augustus à philosophiæ doctore didicerat: qui cùm vidisset eũ facilè commoueri, ne asperum aliquid statueret, monuit, vt vbi iracundiæ cœpisset, quatuor atq; viginti Græcas literas memoriæ recenseret, vt illa concitatio, quæ momenti est, mente aliò traducta, parui tẽporis interiectu lãgueſceret. Melior haud dubiè, quod est claræ virtutis, post auctam annis potentiam regalem, multóque maximè post ciuilem victoriam. Nam & annonæ curam solicitiùs attendere, & auri argentíque graue pondus sublati atque expensi à tyranno, multis è suo restituere, cùm benigni principes, & quidem vix fundos solerent nudos, ac deformata prædia concedere. Iã illa minutiora, & (vt dicitur) intra aulam: quæ quidem quia occulta sunt, magis naturæ hominũ curiosæ oculos aurésque ad se trahunt. Patruum colere, tanquam genitorem, fratris mortui sororisque liberos habere pro suis, cognatos affinésque parentis animo complecti: elegans lætúmq; conuiuiũ

Præcepta ex Liuio.

Intra aulam.

dare,

dare, non tamen ſumptuoſum, miſcere colloquia perſonis, ſtudia dignitatibus, ſermone cum grauitate iucundo, blandus pater, concors maritus. Exercebatur nẽq; ad illecebras, nẽq; ad laſſitudinem: ambulationibus magnis, cùm eſſet otiũ, reficiebat animum. Ad veſcendi continentiam valitudinem regebat. Sícque in pace rebus humanis annum agens quinquageſimum, apud Mediolanum exceſſit: vtránq; rempublicam vtríq;, id eſt, Arcadio & Honorio quietam relinquens. Corpus eius eodem anno Conſtantinopolim tranſlatum, atque ſepultum eſt.

Floruit diuus Ambroſius.

FINIS.

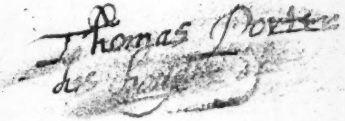

Sol

Apollo

Phabus

LECTORI

QVANQVAM in Monarchijs & annorum ratione conſtituenda vehementer varient autores, tamen vt hiſtoriæ ſeries atque ordo facilius à pueris poſſet percipi, adnotauimus partim ex Euſebio, partim ex Beroſo & Metaſthene ea tantum, quæ ad planiorem paulò & explicatiorem Iuſtini lectionem conducere videbantur.

PRIMA MONARCHIA ASSYriorum, in qua Reges fuerint.

NInus Iouis Beli filius, regnauit primus annis 52
Semiramis Nini vxor annis 42
Zames Nineas Semiramidis filius 3. annis 38
Arius 4. annis 30
Aralius 5. annis 40
Baleus Xerxes 6. annis 38
Belochus Baal ſacerdos 8. annis 35
Baleus 9. annis 52
Altadàs 10. annis 32
Mamitus 11. annis 30
Mancaleus 12. annis 30
Sterus, ſeu Pherus 13 annis 20
Mamelus 14 annis 30
Sparteus 15 annis 40
Aſcatates 16. annis 40
Amynthas 17. annis 45
Belochus 18 annis 25
Bellopares 19 annis 30
Lamprides 20. annis 32
Solarcas 21. annis [illegible]
Lampares 22 annis 30
Panyas 23. annis 45
Sofarmus 24 annis 19
Mitreus 25 annis 27
Tautanes 26. annis 32
Tauteus 27. annis 40
Tineus 28 annis 30
Dercillus 29. annis 40
Eupalus 30. annis 38
Laoſthenes 31. annis 45
Pyriciades 32. annis 30
Ophrateus 33. annis 20

Ophratanes 34. annis 50 Sardanapalus 36. & postre-
Ocrasapes 35. annis 42 mus annis 20

DVRAVIT HOC ASSYRIO-
rum imperium annis 1239.

SECVNDAE MONAR-chiæ, Medorum reges.

Arbaces 1.	annis 28	Arceus 6.	annis 40
Mandaues 2.	annis 50	Artines 7.	annis 22
Sosarmon 3.	annis 30	Astibares 8.	annis 20
Articarmines 4.	annis 50	Astyages 9.	annis 30
Arbianes 5.	annis 22		

STETIT MEDORVM REG-
num annis 300. minus 8.

TERTIA MONARCHIA Persarum, habuit reges 14.

Cyrus primus imperauit 1. annis	30	Xerxes 8.	mensibus 2
Cambyses 2.	annis 7	Sogdianus 9.	mensibus 8
mensibus	5	Darius nothus 10	annis 19
Patizites, & Smerdis, fratres Magi 3.	mensibus 7	Artaxerxes Mnemon. 11. annis	40
Darius 4	annis 36	Artaxerxes Ochus 12. annis	26
Xerxes 5	annis 20	Arses 13	annis 4
Artabanus præfectus, qui Xerxem occidit, 6 men 7		Darius Arsami filius quem Iustinus Codomannum dicit appellatum, 14. imperauit	annis 6.
Artaxerxes Longimanus 7 annis	40		

Durauit Persarum imperium annis 236.
& mensibus 8.

QVAR-

ANNOTATIO.

QVARTA MONARCHIA
Alexandri, seu Macedonum.

Est autem rerum summa potitus Alexander annis 12. Post quidem inter principes regna sunt diuisa.

MACEDONVM.

Arideus	annis 7	Meleagrus	mensibus 2
Cassander	annis 18	Antipater	anno 1
Antipater et Alexander		Sosthenes	annis 2
annis	4	Antigonus Gonatas	36
Demetrius	annis 6	Demetrius	annis 10
Pyrrhus	mensibus 6	Antigonus	annis 15
Lysimachus	annis 5	Philippus	annis 42
Ptolemæus Κέραυνος	an-	Perseus vltimus Macedo-	
no	1	num rex	annis 10

Summa annorum Macedonici regni 154.
anni menses 8.

ASIAE.

Antigonus	annis 18	annis	17
Demetrius Πολιορκήτης		SYRIAE.	
SYRIAE ET		Seleucus Nicanor	annis 32
ASIAE		Antiochus Eupator	2
Antiochus Soter	annis 43	Demetrius Soter	annis 22
Antiochus Theos	annis 15	Alexander	annis 10
Seleucus Callinicus	20	Demetrius	annis 3
Seleucus Ceraunus	an 3	Antiochus Sedetes	annis 9
Antiochus Magnus	36	Demetrius iterum	annis 4
Seleucus Philopator	12	Antiochus Gryphus	an. 12
Antiochus Epiphanes	11	Antiochus Cyricœnus	18
		Philippus	annis 2

Durauit Syriæ regnum annis
CCLXXXIX.

AEGYPTI

MONARCHIAR. ANNOT.

AEGYPTI.

Ptolemæus Lagi filius	40	Ptolemæus Euergetes	20
Ptolemæus Philadelphus annis	58	Ptolemæus Phiscon siue Soter annis	17
Ptolemæus Euergetes	26	Ptolemæus Alexander	10
Ptolemæus Philopator	17	Ptolemæus Lathirus	8
Ptolemæus Epiphanes annis	24	Ptolemæus Dionisius	30
		Cleopatra annis	22

Stetit AEgypti regnum post Alexandrum annis 288.

ALEXANDRI MONARchia durauit annnos 300.

FINIS.

TRINITY COLLEGE LIBRARY

Digitized by Google